

מדעי הרוח

מדעי הרוח – כללי / 19

מדעי היהדות / 20

היסטוריה / 25

גיאוגרפיה / 43

פילוסופיה / 44

בלשנות / 49

לשון עברית / 51

ספרות / 54

תאטרון / 63

קולנוע / 65

מוסיקה / 69

תולדות האמנות / 75

מדעי הרוח

מדעי הרוח – כללי

תואר ראשון

10160 יישומי מחשב למדעי הרוח¹

קורס בברמת פתיחה שאינו מקנה נקודות זכות
 4 לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: ד"ר ציפי ארליך, רבקה גדות, דוד לופר, ישראל אורלך, ענת שרון

הקורס נועד להקנות ידע בנושא המחשב האישי ויישומיו, ובנוסף לאפשר התנסות במרכיבים השונים של התקשוב כדי להכשיר את הסטודנטים להשתתף בקורסים מתוקשבים בהמשך לימודיהם. בקורס יוצגו כלי עזר ממוחשבים שישרתו את הסטודנטים הן במהלך לימוד הקורסים ובעת כתיבת עבודות סמינריות והן בעבודתם בעתיד.

מבנה הקורס

הקורס הוא קורס מתוקשב הכולל קבוצות דיון, הורדת מטלות מאתר הקורס, שליחת מטלות בדואר אלקטרוני ו/או במערכת שליחת המטלות הממוחשבת. המטלות בקורס כוללות יישום של התוכנות הנלמדות, ופרויקט מסכם שישלב יישום של כל החומר הנלמד בקורס.

לצורך לימוד הקורס דרוש מחשב אישי עם תמיכה בעברית; תוכנת "חלונות" בעברית (גרסת Windows98 ומעלה); התוכנות הנלמדות בקורס; כונן CD-ROM; כרטיס קול; מודם וחיבור לאינטרנט.

נושאי הלימוד

- מבוא להכרת המחשב
- מערכת ההפעלה "חלונות" WINDOWS
- מעבד התמלילים WORD
- האינטרנט ויישומיו
- היכרות בסיסית עם הגיליון האלקטרוני EXCEL
- תוכנת המצגות POWER POINT

¹ אפשר לגשת לבחינת פטור במקום ללמוד את הקורס. הבחינה כרוכה בתשלום. פרטים באתר הקורס ובפרק **בחינות** בידיעון האקדמי. בקורס זה לא נלמד נושא הגיליון האלקטרוני בהיקף הנלמד בקורסים **יישומי מחשב למדעי החברה (10159)** ו**יישומי מחשב למדעים (20126)**. לכן, מי שילמד קורסים אלה, יהיה פטור מלימוד קורס זה, אך מי שילמד קורס זה לא יהיה פטור מלימוד קורסים אלה בתכניות בהן הם נדרשים. החל מסמסטר 2012 יוצע קורס חדש שיחליף קורס זה. יישומי ה-Office בקורס החדש יילמדו בגרסת Office 2010 וכן יהיו שינויים בתוכן הקורס.

הפניות לקורסים נוספים

יישומי מחשב למדעי החברה (10159) (פ) – משובץ במדעי החברה-כללי עמ' 79.

יישומי מחשב למדעים (20126) (פ) – משובץ במדעים-כללי עמ' 149.

שימו לב: קורסים אלה אינם מקנים נקודות זכות במדעי הרוח-כללי.

מדעי הרוח

מדעי היהדות

10278 מבוא למקרא

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: מקרא
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' זאב ויסמן (ריכוז הפיתוח), פרופ' יצחק אבישור, פרופ' נילי שצ'ופק, ד"ר סינתיה אדנבורג, ד"ר אלי ברוך, ד"ר שמאי גלנדר, ד"ר שלומית ירון, ד"ר רות פידלר, תמר למפרום; אדי זילצר (עריכה), זאב פרל (עיצוב) **יועצים:** פרופ' בנימין אופנהיימר, פרופ' משה גרסיאל, פרופ' אבי הורביץ, פרופ' משה ויינפלד, פרופ' יאיר זקוביץ, פרופ' עמנואל טוב, פרופ' שמריהו טלמון, פרופ' ברוך לוין, פרופ' בוסתנאי עודד, פרופ' בנימין קדר

מטרות הקורס

הכשרת הסטודנט ללימוד מדעי של המקרא; הדרכתו בהכרת הספרות המקראית לסוגיה ולחטיבותיה ובבעיות הקשורות בהתהוות המקרא לכל שלביו; הקניית גישה לביקורת הספרותית ולביקורת הנוסח של המקרא; טיפוח הבנה כוללת של המקרא כיצירה ספרותית המייחדת את ישראל בתרבות העולם.

חומר הלימוד

- כרך א**
יחידה 1 ממסורת לביקורת
יחידה 2 מיצירה שבעל-פה לספרות שבכתב
כרך ב
יחידה 3 השירה המקראית
יחידה 4 הפרוזה המקראית לסוגיה: הסיפורת המקראית
יחידה 5 הפרוזה המקראית לסוגיה: החוק; הנאום; תעודות ורשימות

- כרך ג**
יחידה 6 ספרות התורה
כרך ד
יחידה 7 ההיסטוריוגרפיה המקראית הקדומה
יחידה 8 ההיסטוריוגרפיה המקראית המאוחרת

- כרך ה**
יחידה 9 ספרות הנבואה
יחידה 10 הספרות המזמורית
כרך ו
יחידה 11 ספרות החכמה
יחידה 12 התקדשות המקרא וחיתומו

10710 ראשית המלוכה בישראל: ספר שמואל¹

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: מקרא
שיך נוסף: מדעי הרוח / היסטוריה / היסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' משה גרסיאל (כתיבה), אברהם ניסנבויס; בת-חן פירסט, משה שפרבר, אדי זילצר (עריכה) **יועצים:** פרופ' שמואל אברמסקי, פרופ' שמואל אחיטוב, פרופ' פנחס ארצי, פרופ' בוסתנאי עודד, פרופ' גרשון גליל, פרופ' זאב ויסמן, פרופ' שמואל ורגון, פרופ' רימון כשר, פרופ' עמוס פריש, ד"ר דוד גלעד, ד"ר מיכאל הלצר, אברהם ניסנבויס

ספר שמואל מספר על הפיכת ישראל מאיגוד שבטים למדינה שבראשותה מלך. הסיפורים בספר עוסקים בין היתר ביחסי עם-אלוהים-ממשל, והם פותחים צוהר להכרת צדדים שונים של הרעיון המדיני והאידיאולוגיה שהתפתחה סביב כינון שלטון מלוכני בישראל העתיקה.

סיפורי ספר שמואל בולטים בספרות המחקרית על אודות העיצוב האמנותי של הסיפור המקראי. בהתאם לכך, הדיון בקורס מתקיים בשיטת "הקריאה הצמודה", אשר חושפת את הלומדים לאמנות הסיפור המקראי תוך כדי לימוד הטקסט.

הקורס גם עורך היכרות עם סוגיות היסטוריות הנוגעות לראשית תקופת המלוכה לאור הטקסט המקראי והממצא הארכיאולוגי, ונדונים בו היבטים שונים בנוגע לריאליה, לארגון חברתי ולאופן התיאור ההיסטוריוגרפי.

חומר הלימוד

- כרך א**
יחידה 1 מבוא לספר שמואל
יחידה 2 שלהי תקופת השופטים – ימי עלי ושמואל
יחידה 3 ייסוד המלוכה בישראל והתבססותה
כרך ב
יחידה 4 מלחמותיו של שאול בפלשתים ובעמלק
יחידה 5 הופעתו של דוד ושירותו בחצר שאול
יחידה 6 שקיעתה של ממלכת שאול
כרך ג
יחידה 7 עלייתו של דוד למלוכה
יחידה 8 מבנה צבאו של דוד ומהלך מלחמותיו
יחידה 9 בנייתה של ממלכת דוד וארגונה
כרך ד
יחידה 10 הסיפור על דוד ובת-שבע – החטא ועונשו
יחידה 11 המרידות והתסיסה בממלכה בשלהי מלכות דוד
יחידה 12 עליית שלמה למלוכה והתבססותו כמלך

1 להשלכות על צבירת נ"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.

10667 ספר בראשית

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: מקרא
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: ד"ר שמאי גלנדר (כתיבה), ד"ר סינתיה אדנבורג; משה שפרבר, אדי זילצר (עריכה) **יועצים:** פרופ' אד גרינשטיין, פרופ' משה גרסיאל, פרופ' יאיר הופמן, פרופ' זאב ויסמן, ד"ר שלומית ירון, ד"ר חיה כץ

ספר בראשית הוא "ספר של התחלות", והוא מתמודד עם שאלות עקרוניות, כגון היחסים בין האלוהים ועולם הטבע, מהות האנושות וטיבו של האדם, העקרונות המנחים את היחסים ההדדיים בין האל לאדם, ייסוד התרבות האנושית והיווצרות העמים. מעל לכל, נועד הספר לשמש מצג להמשך התורה, ועל כן הוא מתמקד בשאלות על ראשיתה של האומה, כאשר הדרישות האישיות של האלוהים מאבות האומה מייצגות את "ראשית" דרישותיו מעם ישראל.

בנוסף, הספר פותח פתח לשיח על נושאים שנויים במחלוקת. למשל, כיצד ליישב את המתח בין התפיסה המופשטת של האל עם ייצוגו המוחשי, כפי שעולה במקצת הסיפורים; מדוע נכללו בספר מסורות המייחסות לאבות התנהגות בלתי הולמת לצד אלו המחזקות את הדימוי המופתי שלהם; מדוע מעמיד האלוהים את האדם בניסיון, אם האל הוא כל-יודע; מה נגזר מראש ובאיזו מידה בחירותיו החופשיות של האדם מעצבות את גורלו.

הקורס עוסק בשאלות אלו ואחרות, תוך כדי דיון באומנות הסיפור המופלאה של סיפורי בראשית ובמסרים הרעיוניים המשתקפים מהם. בד בבד עוקב הקורס אחר הרכב הספר ותהליך חיבורו, תוך בחינת זיקתו לרבדים אחרים בספרות המקראית ולספרות עמי הסביבה.

חומר הלימוד

- כרך א**
יחידה 1 ספר בראשית: מבנה, תכנים וסוגיית חיבורו
יחידה 2 הבריאה וראשית האנושות: המקרא והמיתוסים הקדומים
יחידה 3 הסיפורים על מעשה הבריאה
יחידה 4 הסיפורים על ראשיתה של האנושות
יחידה 5 תולדות העמים ותולדות עם ישראל: יחידות ספרותיות עצמאיות
יחידה 6 סיפורי האבות והמציאות ההיסטורית
כרך ב
יחידה 7 אמונת האבות
יחידה 8 מחזור סיפורי אברהם
יחידה 9 יצחק
יחידה 10 מחזור סיפורי יעקב
יחידה 11 סיפור יוסף
יחידה 12 אמונת הסיפור בספר בראשית

מדעי הרוח

מדעי היהדות

10231 פירוש רש"י לתורה: עיונים בשיטתו

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: מקרא

⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' נחמה ליבוביץ, פרופ' משה ארנז, פרופ' אברהם גרוסמן (יחידה י'); משה שפרבר (עריכה)
יועצים: פרופ' מאיר וייס, ד"ר אברהם זלקין

הקורס עורך היכרות עם אחד מספרי היסוד של פרשנות המקרא היהודית, פירושו של ר' שלמה יצחקי (רש"י, המאה ה-11) לתורה, ומנסה להבין חלק מהנחותיה הבסיסיות של הפרשנות הזאת; כמו כן, הקורס עומד על עיקרי שיטתו של רש"י בפרשנות התורה, על דרכו לשאוב ממוקורות קדומים ולעבדם, ועל טיב הבעיות שהתמודד עמן וטיב הפתרונות שהציע.

במהלך הקורס ילמדו הסטודנטים לקרוא בפירושי רש"י ולהבינם (פרט לקטעי הלכה מסובכים). במיוחד אמור הקורס להקנות:

- יכולת לנתח פירוש: חשיפת נקודת המוצא בכתוב, הבנת הפתרון המוצע ומשמעותו הפרשנית והרעיונית, הבנת הראיות, האסמכתאות והשיקולים השונים המובאים בו;
- יכולת הבחנה בין פירושים שונים ושקילת יתרונותיהם ו"חולשותיהם";
- יכולת להגדיר את דרכו של רש"י בפתירת בעיות פרשניות לסוגיהן.

הערה: על הסטודנטים להצטייד בחמישה חומשי תורה עם פירוש רש"י.

חומר הלימוד

יחידה א המלה
יחידה ב לשון יתרה
יחידה ג בעיות דקדוק ותחביר
יחידה ד לשון חסרה
יחידה ה מוקדם ומאוחר בסדר המלים
יחידה ו סתירות ואי-התאמות
יחידה ז מדרשי אגדה
יחידה ח מדרשי הלכה
יחידה ט מדרשים ועיבודם
יחידה י הרקע ההיסטורי

10133 מבוא לתורה שבעל-פה1

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: תורה שבעל-פה

⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' יצחק גילת (ריכוז הפיתוח), ד"ר יחזקאל לוגר, יוסף אגור, ד"ר חגית די-נור; טובה צורף (עריכה), נאוה בן-עמי (עיצוב)
כותבי חוץ ויועצים: פרופ' א' גולדברג, ד"ר י' גרטנר, פרופ' ש"ז הבלין, ד"ר מ' וייס, פרופ' נ' עמינח, ד"ר י' עץ-חיים, פרופ' מ"ש פלדבלום, פרופ' א' קירשנבאום, ד"ר ב"צ רוזנפלד, פרופ' ד' שפרבר, פרופ' י' תבורי

התורה שבעל-פה היא פירוש, הרחבה והשלמה של התורה שבכתב, וכוללת מסורות בעל-פה שנמסרו מדור לדור. ברבות הימים הועלתה התורה שבעל-פה על הכתב, והיא כוללת את כל הגותם של חכמי ישראל בהלכה, באגדה ובמחשבה במשך הדורות.

מטרות הקורס

היכרות עם הנושאים הבאים: התורה שבעל-פה, יסודותיה, מהותה, תולדותיה וספרותה, בתקופת המשנה והתלמוד ובתקופה הבתר-תלמודית; מקורות ההלכה ועקרונותיה; דרכי הפסיקה, ספרות הפוסקים וספרות השאלות ותשובות.

חומר הלימוד

יחידה 1 **תורה שבכתב ותורה שבעל-פה** – מהות היחידה 1 התושב"ע; הקשר בינה לבין התורה שבכתב.
יחידה 2 **מדרשי הלכה** – מדרש ופרשנות; מידות המדרש; בית ר' עקיבא ובית ר' ישמעאל.
יחידה 3 **המשנה** – תולדות ועקרונות עריכת המשנה; מפרשי המשנה.
יחידה 4 **הברייתות והתוספתא** – הברייתות; התוספתא והמשנה; עריכת התוספתא; מפרשי התוספתא.
יחידה 5 **התלמוד הבבלי** – מפעלם של האמוראים בפירוש המשנה ומפעלם העצמי; עריכת התלמוד הבבלי; מפרשי התלמוד.
יחידה 6 **התלמוד הירושלמי** – אמוראי ארץ-ישראל; סידור התלמוד הירושלמי וחתימותו.
יחידה 7 **ספרות האגדה** – הסוגים הספרותיים והאמצעים הספרותיים של האגדה; ספרות האגדה.
יחידה 8 **סמכותם של חכמים** – סמכות הפרשנות, החקיקה והפסיקה; המחלוקת, בתי דין.
יחידה 9 **תקנות, גזרות ומנהגות** – מקור והיקף סמכותם של חכמים לגזור גזרות ולהתקין תקנות; המנהג וההלכה.
יחידה 10 **משפט ומוסר** – הקשר בין משפט למוסר.
יחידה 11 **דרכי הפסיקה וספרות הפוסקים** – כללים לפסיקת ההלכה; ספרות הפוסקים.
יחידה 12 **ספרות השו"ת** – התפתחות השו"ת; השו"ת כמקור להלכה; ספרות השו"ת.

1 להשלכות על צבירת ני"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.
גרסת הקורס בשפה הרוסית (42103) מופיעה באתר : http://www-r.openu.ac.il/.

10105 זמן, חברה ומשפחה: סוגיות בתלמוד

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: תורה שבעל-פה

⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: ד"ר יכין אפשטיין, ד"ר יחזקאל לוגר; משה שפרבר (עריכה)
אחראי אקדמי: פרופ' רוברט בורדי
יועצים: פרופ' ליב מוסקוביץ, פרופ' יוסף תבורי

מטרות הקורס

- הכרת התורה שבעל-פה ומרכיביה, הכרת הספרות התלמודית, ספרות התנאים וספרות האמוראים.
- לימוד פרקי משנה וסוגיות תלמודיות, תוך שימת דגש על הקניית ידע של דרכי החשיבה ואורחות החיים, כפי שהם משתקפים בטקסטים התלמודיים.
- הקניית שיטה בעיון בטקסטים הנלמדים:
 - בספרות התנאים: עיון בלשון ובהוראתה, בחיבורים ובמקבילות ביניהן.
 - בספרות התלמודית: פירוש ופרשנות, מבנה הסוגיות, עריכתו ודרך הרצאת תוכנו.
 - הכרת המחקר של הספרות התלמודית ופרשנותה הקדומה והמאוחרת, וכן הכרת ספרות העזר שבצדה ושימוש בה.

חומר הלימוד

מבוא
יחידה 1 עיון במשניות מתוך מסכת ברכות
יחידה 3 מצוות סוכה – עיון בסוגיות ממסכת סוכה
יחידה 4 ליל הסדר – עיון בסוגיות מפרק ערבי פסחים
יחידה 5 השבת אבדה – עיון בסוגיות ממסכת בבא מציעא
יחידה 6 דיני שכנים – עיון בסוגיות מתוך מסכתות בבא מציעא ובבא בתרא
יחידה 7 בית הדין – עיון בסוגיות מתוך מסכת סנהדרין
יחידה 8 פסולי עדות – עיון בסוגיות מתוך פרק שלישי במסכת סנהדרין
יחידה 9 נישואין וקידושין – עיון בסוגיות מתוך מסכת קידושין
יחידה 10 כתובה – עיון בסוגיות מתוך מסכת כתובות
יחידה 11 גיטין – עיון בסוגיות מתוך מסכת גיטין

תואר ראשון

מדעי הרוח

מדעי היהדות

10446 מדרש ואגדה

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: תורה שבעל-פה
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' יונה פרנקל;
משה שפרבר (עריכה)
יועצים: פרופ' יעקב אלבוים, פרופ' י"ד גילת

הקורס פותח צוהר לעולמה של האגדה ולעולמם הרעיוני של חז"ל. חכמים הלבישו את רעיונותיהם בלבוש ספרותי – מדרשים, סיפורים, משלים, פתגמים וכדומה. הקורס עוסק בניתוח ספרותי של כל אחד מסוגי האגדה, ועומד על אופייה של כל סוגה ספרותית ודרכי הניתוח המיוחדות לה. תוך כדי כך מתקבלת תמונה רחבה של עולם האגדה, של דרך מחשבתם של חז"ל, ושל האמצעים הספרותיים שבהם השתמשו. במהלך לימוד הקורס רוכש הסטודנט כלים ומיומנויות לקריאה עצמית של האגדה, להבנת דרכי ביטוייה ולהתמודדות עם רעיונותיה.

חומר הלימוד

- יחידה א מבוא
- יחידה ב דרכי הדרשה א
- יחידה ג דרכי הדרשה ב
- יחידה ד סיפור האגדה המרחיב את הסיפור המקראי
- יחידה ה סיפורי מעשי חכמים
- יחידה ו המשל
- יחידה ז הפתגם ומימרת החכמה
- יחידה ח עיונים במחשבת חז"ל
- יחידה ט תולדות ספרות האגדה א: ספרות התנאים
- יחידה י תולדות ספרות האגדה ב: ספרות האמוראים והמדרש המאוחר
- יחידה יא תולדות פרשנות האגדה
- יחידה יב תולדות מחקר האגדה

10229 סוגיות במשפט העברי

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: תורה שבעל-פה
⚡ ידע קודם מומלץ: הקורס **מבוא לתורה שבעל-פה**.

פיתוח הקורס: פרופ' חנינה בן מנחם (ריכוז הפיתוח), ד"ר יכין אפשטיין, שמואל ווזנר, שי ווזנר; פרופ' חנינה בן מנחם, ד"ר איתמר ורהפטיג, ד"ר שמשון אטינגר, ד"ר דניאל סינקלר, אורי שטרוזמן (כתיבה); משה שפרבר (עריכה)
יועצים: פרופ' חיים כהן, פרופ' ברכיהו ליפשיץ, פרופ' אהרן קירשנבאום, ד"ר ישראל יהודה

הקורס נועד לקרב את הסטודנטים לדרך החשיבה ולעולם המושגים האופייניים למשפט העברי, ולהעניק מבט כללי על ייחודה של מערכת המשפט העברי ועל השקפותיה בתחומי החברה והיחיד לעומת המשפט במדינת ישראל. הנושאים השונים נדונים בעזרת טקסטים משפטיים מהעת העתיקה, מקורות חז"ל, פסקי דין של בתי משפט בארץ ובעולם ומאמרים עדכניים.

מבנה הקורס

חמש היחידות הראשונות בקורס עוסקות ב'נושאי רוחב' המטרידים כל משפטן: דרך כתיבתו של החוקר בספר החוקים, יכולתו של בית המשפט לפרוץ את הוראת החוק או ליישמה בדרך המנוגדת לו, המתח בין החוק והצדק, משמעות המחלוקת במשפט ורישומה בתקופות הבאות, ויכולתו של היחיד לעשות דין לעצמו ללא המערכת המשפטית. ארבע היחידות האחרות דנות בסוגיות ספציפיות בעלות היבט פילוסופי מתחום המשפט המהותי.

חומר הלימוד

- יחידה א הפורמליסטיקה המשפטית של ההלכה
- יחידה ב סמכויות השפיטה של בית הדין: הוראת שעה
- יחידה ג דין ויושר
- יחידה ד מחלוקות
- יחידה ה עשיית דין עצמית
- יחידה ו תקנת השוק – זכותו של הקונה רכוש גנוב ללא ידיעתו
- יחידה ז עשיית עושר ולא במשפט – הנאה מרכושו של אחר מבלי לפגוע בו, אך גם בלי לשלם לו
- יחידה ח הפלה – היחס להפלת ולד
- יחידה ט רצח מתוך רחמים – המתת חסד לחולים סופניים והטיפול בהם

10201 עולמם של חכמים: לדמותם של חכמי ישראל בדורות התנאים

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: תורה שבעל-פה
שיוך נוסף: מדעי הרוח / היסטוריה / היסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורסים **מדרש ואגדה, מבוא לתורה שבעל-פה**.

פיתוח הקורס: פרופ' מ"ב לרנר, ד"ר אסתר דבורז'צקי, יוסף אגור, גדעון גרייף, בטחה הר-שפי, אלי יוניאן; עמחי ישראל (עריכה)
יועצים: פרופ' שמואל ספראי, פרופ' צ"מ רבינוביץ, פרופ' ישעיהו גפני

הקורס מפגיש את הסטודנטים עם דמויותיהם של חכמי ישראל שעיצבו את פני האומה מסוף תקופת בית שני עד להתבססות המרכז הרוחני ביבנה. עיקר הלימוד ייעשה תוך עיון ביקורתי במקורות חז"ל, ליבון החומר, ניתוחו, השוואתו והסקת מסקנות על בסיס המקבילות והשינויים שבין המקורות. בדרך זו יתוודעו הסטודנטים אל המקורות עצמם (אין צורך בידיעת השפה הארמית) ויכירו את מהותם, שורשם ומשמעותם של ההבדלים שביניהם.

אף כי מרבית היחידות מהוות מונוגרפיות של האישים הבולטים בתקופה הנדונה, ישמשו אלה גם זרקור להארת תהליכים וקווי התפתחות ועיצוב של חיי כלל האומה, ויצונו את מערכת הנסיבות וגורמי היסוד שהשפיעו על מהלך המאורעות.

כדי להגיש סקירה כוללת ומקיפה, הוקדשה יחידת המבוא לנושאים שונים הקשורים בעולמם של חכמינו, כגון: ערכי היסוד בתורת חז"ל; הכשרתו של חכם; מעמד ותואר; סדרי לימוד והווי בית המדרש; דמותו של החכם; תלמוד ומעשה, ואחרים.

חומר הלימוד

- יחידה 1 עולמם של חכמים (מבוא)
- יחידה 2 חוני המעגל
- יחידה 3 שמעון בן שטח
- יחידה 4 הלל הזקן
- יחידה 5 רבן יוחנן בן זכאי
- יחידה 6 רבן יוחנן בן זכאי – קריאה מודרכת
- יחידה 7 רבן גמליאל
- יחידה 8 ר' אליעזר בן הורקנוס
- יחידה 9 ר' יהושע בן חנניה
- יחידה 10 ר' עקיבא – חייו ומותו
- יחידה 11 ר' עקיבא – משנתו
- יחידה 12 עולמם של חכמים (סיכום)

ספר נלווה

ש' ספראי, **רבי עקיבא בן-יוסף, חייו ומשנתו** (מוסד ביאליק, תשל"א). הספר ניתן לרכישה באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.

מדעי הרוח

מדעי היהדות

10412 פילוסופיה יהודית בימי הביניים: מרב סעדיה גאון עד הרמב"ם

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: מחשבת ישראל

ידע קודם מומלץ: קורסים **במדעי היהדות ובפילוסופיה**.

פיתוח הקורס: ד"ר רפאל ישפה (כתיבה), ד"ר אסתי אייזנמן; טובה צורף, ישראל רונן (עריכה) **יועצים:** פרופ' יוסף דן, פרופ' מנחם קלנר, פרופ' שלום רוזנברג, פרופ' דב שוורץ

הקורס דן בהתפתחות הפילוסופיה היהודית בימי הביניים מר' סעדיה גאון (882-942) ועד ר' משה בן מימון (1135-1204). הקורס מתמקד בסוגיות חשובות בהגותם של ראשוני הפילוסופים היהודים ובזיקתם לאסכולות שונות, תוך הסתמכות על ניתוח קטעים מתוך כתביהם הפילוסופיים של הוגי דעות יהודים, כולל השוואות לעמדות דומות ושונות הן ביהדות והן במקורות הפילוסופיים היווניים והערביים.

חומר הלימוד

כרך א: יסודות

- יחידה 1 מבוא: ראשית הפילוסופיה היהודית, מהי פילוסופיה יהודית?
- יחידה 2 ר' סעדיה גאון והכלאם
- יחידה 3 הנאו-אפלטוניות היהודית: ר' יצחק ישראל ור' שלמה אבן גבירול
- יחידה 4 **חובות הלבבות** לר' בחיי אבן פקודה
- כרך ב: מעברים**
- יחידה 5 פרשנות פילוסופית של המקרא: ר' אברהם אבן עזרא
- יחידה 6 ר' יהודה הלוי וביקורת הפילוסופיה האריסטוטלית
- יחידה 7 ר' אברהם אבן דאוד והאריסטוטליות

כרך ג: הרמב"ם

- יחידה 8 הרמב"ם: **תורת העיקרים**
- יחידה 9 הרמב"ם: **מורה הנבוכים (א)**
- יחידה 10 הרמב"ם: **מורה הנבוכים (ב)**

10297 חסידות אשכנז בתולדות המחשבה היהודית

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: מחשבת ישראל

שיך נוסף: מדעי הרוח / היסטוריה / היסטוריה של עם ישראל בימי הביניים

ידע קודם מומלץ: קורס במדעי היהדות הכולל קריאת טקסטים מספרות חז"ל.

פיתוח הקורס: פרופ' יוסף דן (כתיבה), ד"ר מור סולימן; לילי פרי-אמיתי (עריכה), רות שלם (עיצוב) **יועצים:** פרופ' איתמר גרינולד, פרופ' יוסף הקר, פרופ' מרדכי פכטר, פרופ' יעקב אלבוים

תנועת חסידות אשכנז, שעיקר יצירתה במאות ה-12 וה-13, יצרה את אחת התופעות המרכזיות בחיי הרוח היהודיים בימי הביניים. הקורס נועד לסקור פרקים עיקריים בתולדותיה של התנועה, בתורת הסוד שלה ובתורת המוסר הענפה שלה.

חומר הלימוד

חומר הלימוד מבוסס על הספר **חסידות אשכנז בתולדות המחשבה היהודית** מאת י' דן (האוניברסיטה הפתוחה, 1991).

- יחידה 1 מקומה של חסידות אשכנז בתולדות המחשבה היהודית, סוגי יצירתה, יחסה לפילוסופיה היהודית ולקבלה.
- יחידה 2 הרקע ההיסטורי: מסעי הצלב ותוצאותיהם, יחסי יהודים וגויים כפי שהם משתקפים בספרות חסידי אשכנז.
- יחידה 3 תולדותיה של תנועת חסידות אשכנז משורשיה באיטליה במאה השמינית ועד שלהי המאה ה-13; אישיה העיקריים וחיבוריה המרכזיים.
- יחידה 4 ספר חסידים, זמנו, מחברו, מבנהו, אופיו הספרותי, תולדות עריכתו.
- יחידה 5 עיקריה הרעיוניים של תורת המוסר החסידית-אשכנזית: יראה ואהבה, תפיסת הרע, דרכי חסידות.
- יחידה 6 תורת התשובה של חסידות אשכנז.
- יחידה 7 ההתנהגות המוסרית בתחום החברתי בתורת חסידות אשכנז.
- יחידה 8 הספרות הסיפורית של חסידות אשכנז וההגיון הפנימי על אישיה.
- יחידה 9 תורת האלהות של חסידות אשכנז: חאל המסתתר והאימנציה האלוהית.
- יחידה 10 תורת הכבוד ותורת ההתגלות של חסידות אשכנז.
- יחידה 11 תורת הבריאה של חסידי אשכנז ומעשה יצירת הגולם.
- יחידה 12 תורת ההשגחה של חסידות אשכנז ו"סודות התפילה".

ספרים נלווים

חובה: אבן (ישראל) מרקוס (עורך), **דת וחברה במשנתם של חסידי אשכנז** (מרכז שז"ר, תשמ"ז) רשות: י' דן, **המיסטיקה העברית הקדומה** (משרד הביטחון, 1989, מהדורה שנייה 1994)

10202 הלכה והגות: קווי יסוד במשנתו של הרמב"ם

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: מחשבת ישראל

ידע קודם מומלץ: הקורסים **מדרש ואגדה, פילוסופיה יוונית: מתאלס עד אריסטו**, ואחד מבין הקורסים **עולמם של חכמים: לדמותם של חכמי ישראל בדורות התנאים, מבוא לתורה שבעל-פה**.

פיתוח הקורס: פרופ' יצחק טברסקי (כתיבה), בעז מדמון; משה שפרבר (עריכה) **יועצים:** פרופ' יעקב לוינגר, פרופ' יוסף סרמוניטה, פרופ' אליעזר שביד

מרכזיותו של הרמב"ם בתולדות היהדות ובהיסטוריה היהודית היא מן המוסכמות. היקף יצירתו, החדשנות, המקוריות והנועזות שבכתביו היו מן הגורמים לכך שהגותו הטביעה חותם על אופנה של היהדות כולה, במידה רבה עד ימינו אלה. הקורס מאפשר לסטודנטים להיחשף אל מפעל הרמב"ם וייחודו. הרמב"ם מיוצג בו על כל מגוון חיבוריו והשפעתם במרוצת הדורות. המוטיב העיקרי הוא מרכזיותה והשפעתה של יצירתו הן בתחום ההלכה והן בתחום ההגות הפילוסופית, ומיזוגם של שני תחומים אלה לאחדות אחת.

חומר הלימוד

- יחידה א – מבוא:** חייו ויצירותיו של הרמב"ם; תכונות כלליות של האיש ומפעלו.
- יחידה ב – פירוש המשנה וספר המצוות:** ניתוח אופיו של פירוש המשנה והרקע הספרותי לספר המצוות; תורת העיקרים.
- יחידה ג משנה תורה – מניעים ומגמות:** ניתוח כל המקורות שבהם מדבר הרמב"ם על אודות ספרו משנה תורה. הסקת מסקנות באשר למניעיו ולמגמותיו של המחבר.
- יחידות ד-ה – משנה תורה:** תיאור וניתוח חמש התכונות העיקריות של משנה תורה.
- יחידות ו-ז – טעמי המצוות:** דיון מקיף בבעיית טעמי מצוות; הקמת מודל לבחינת השיטות בסוגיה זו, ניתוח דעת הרמב"ם תוך כדי השוואה בין משנה תורה למורה נבוכים.
- יחידה ח – מורה נבוכים:** תולדות הפילוסופיה היהודית; שכל והתגלות – מקומה של הפילוסופיה ביהדות; אופיו ומגמתו של מורה נבוכים.
- יחידה ט – תורת המשיחיות:** מקומה של האגדה ודרכי פרשנותה בכתבי הרמב"ם; ימות המשיח, אופיים, תכליתם ומקומם בהיסטוריה; ימות המשיח ותחיית המתים.
- יחידה י – תורת המוסר:** בעיית המניע המוסרי – אוטונומיה והטרנומיה; עקרון "שביל הזהב" כקריטריון למעשה המוסרי; החכם והחסיד, שני מודלים של אישיות מוסרית; תורת המוסר ב"שמונה פרקים" ויחסה לתורת המוסר בהלכות דעות; יחס הרמב"ם לפרישות ולגירות; הזיקה בין השלמות המוסרית והשלמות השכלית.

1 להשלכות על צבירת ני"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.
גרסת הקורס בשפה הרוסית (42146) מופיעה באתר: <http://www-r.openu.ac.il/>.

1 להשלכות על צבירת ני"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.
גרסת הקורס בשפה הרוסית (42129) מופיעה באתר: <http://www-r.openu.ac.il/>.

מדעי הרוח

מדעי היהדות

קורסים נוספים המקנים נקודות זכות במדעי היהדות

חפירה ארכיאולוגית לימודית: תל עיטון (10745) (ר) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 26.

מכורש ועד אלכסנדר: תולדות ישראל בשלטון פרס (10550) (מ) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 35.

סוגיות היסטוריות בעולמם של חכמים (10572) (מ) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 36.

מלך, מלוכה וממלכה: עיונים בהיסטוריה ובהיסטוריוגרפיה של ממלכות ישראל ויהודה (10937) (מ) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 34.

הפניות לקורסים נוספים

מגלות לקוממיות (10419) (ר) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 27.

יהודה ורומא (10212) (ר) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 27.

מתודולוגיה של הוראת תושב"ע ומחשבת ישראל (55155) – משובץ בתעודת הוראה בתושב"ע ומחשבת ישראל, עמ' 315.

הכשרה מעשית בהוראת תושב"ע ומחשבת ישראל (55156) – משובץ בתעודת הוראה בתושב"ע ומחשבת ישראל, עמ' 315.

שימו לב: קורסים אלה אינם מעניקים נקודות זכות במדעי היהדות.

10585 המחשבה המדינית היהודית בימי-הביניים¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: מחשבת ישראל

◀ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס אחד **במחשבת ישראל**, או **בהיסטוריה של ימי הביניים** או **בהיסטוריה של עם ישראל בימי הביניים** או הקורס **פילוסופיה יוונית: מתאלס עד אריסטו** או הקורס **מבוא למחשבה מדינית**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**. ידע קודם מומלץ: הקורס **בין יהודים לנוצרים: יהודים ונוצרים במערב-אירופה עד ראשית העת החדשה**.

פיתוח הקורס: פרופ' אברהם מלמד, ד"ר מנחם רצון; ישראל רונן (עריכה)
יועץ: פרופ' שמואל הרוי

הקורס בוחן את התגבשות המחשבה המדינית היהודית בימי הביניים תוך ראייתה כתוצר של המפגש הגדול בין מורשת חז"ל והמחשבה היהודית בכלל, ובין מורשת המדע והפילוסופיה היוונית, והשפעתן של גישות אסלאמיות ונוצריות בנות התקופה. הדיון עוסק בדרכי גיבושה וניסוחה של החשיבה הפוליטית בשלוש הדתות המונותאיסטיות, בנקודות המחלוקת ביניהן ובהבדלים ביחסן אל המורשת הקלאסית. הרעיונות הפוליטיים נלמדים תוך ניתוח כתביהם של הוגי הדעות המרכזיים כסעדיה גאון, יהודה הלוי, רמב"ם, יצחק אברבנל ואחרים, וניתוח הטקסטים המרכזיים **כספר אמונות ודעות, ספר הכוזרי, מורה נבוכים** ועוד.

נושאי הלימוד העיקריים הם היחסים בין החקשרים הפוליטיים של התורה וההלכה לבין החקשרים הפוליטיים של הפילוסופיה, ההקשר הפוליטי של הנבואה ושל תורת ההתגלות, אופיו המדיני של האדם והמתח שבין פרישות לחברה, חוק אנושי מול חוק אלוהי, שאלת המשטר האידיאלי, והמשיחיות כתופעה פוליטית.

חומר הלימוד

- ספר הקורס
- ספר מקורות ובו מבחר מייצג של מקורות ראשוניים.
- ספר מחקרים ובו מבחר מייצג של מחקרים בנושא שנכתבו בעשרות השנים האחרונות.

10902 היצירה הנבואית במקרא¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: מקרא

◀ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם הקורס **מבוא למקרא**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**. ידע קודם מומלץ: אחד מהקורסים **תולדות עם ישראל בימי בית ראשון, ראשית המלוכה בישראל: ספר שמואל, ספר בראשית**.

פיתוח הקורס: פרופ' זאב ויסמן (כתיבה), ד"ר שמאי גלנדר, ד"ר חיה כץ; משה שפרבר, טובה צורף (עריכה)
יועצים: פרופ' גרשון ברין, פרופ' משה גרסיאל, פרופ' יאיר הופמן, פרופ' משה ויינפלד, פרופ' שמואל ורגון, פרופ' נחום רוזל, פרופ' אלכסנדר רופא, פרופ' אד גרינשטיין, ד"ר עודד ליפשיץ, ד"ר סינתיא אדנבורג

מטרות הקורס

להכיר את היצירה הנבואית המקראית על תכניה, רעיונותיה, דרכי הבעתה וצורות התגבשותה לספרות קאנונית. לעקוב אחר התפתחותה למן המסר הבודד ועד לחיבורים המקיפים בכתב. להבחין בייחודה של ספרות הנבואה הישראלית לעומת טקסטים נבואיים חיצוניים שנתגלו במזרח הקדום; להבין את תופעת הנביא הישראלי, מקורות השראתו, שליחותו החברתית, הדתית והמדינית, ואת ייחודו לעומת טיפוסי נביאים שונים במזרח הקדום.

במהלך הקורס ירכוש הסטודנט ידע שיטתי בספרות הנבואה המקראית, על סוגיה וטיפוסיה, כיכר את השיטות והמגמות החדשות בחקר הנבואה הישראלית, ילמד להתמודד עם דרכי פרשנות שונות של טקסטים נבואיים ועם הגישות השונות של הביקורת ההיסטורית והספרותית.

חומר הלימוד

- יחידה 1 החוויה הנבואית ומקורות השראתה
- יחידה 2 הנבואה השליחית ויעדיה הלאומיים והאוניברסליים
- יחידה 3 המסר הנבואי ודרכי הבעתו: האמצעים הרטוריים והסוגים הספרותיים
- יחידה 4 הספרות הנבואית על-פי תכניה, סוגיה ויעדיה
- יחידה 5 מלאומיות לאוניברסליות ומהיסטוריה לאסכטולוגיה
- יחידה 6 הנבואה הישראלית בהשוואה לנבואה במזרח הקדום
- יחידה 7 הנביאים והמערך הדתי פולחני בישראל
- יחידה 8 נבואה והיסטוריוגרפיה
- יחידה 9 נבואה ואפוקליפטיקה
- יחידה 10 שקיעת הנבואה השליחית וגיבושו של הקאנון הנבואי

- אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן. להשלכות על צבירת נ"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.

מדעי הרוח

היסטוריה

10110 יוון הקלאסית

6 נקודות זכות ברמת פתיחה
נושא: היסטוריה של העת העתיקה
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: ד"ר דרורה בהר"ל, ד"ר רחל צלניק, ברוך בירנבאום, אברהם מזרחי, ד"ר אפרת פרדקין, רחלינה קטלן, יפה שפירא; עמחי ישראלי, עדה כהן (עריכה)
יועצים: פרופ' דוד אשרי, פרופ' אשר עובדיה, פרופ' משה עמית, פרופ' אלכסנדר פוקס, פרופ' א"ד קולמן, פרופ' רנון קצוף, פרופ' זאב רובין, פרופ' ישראל רול, פרופ' בנימין שימרון, פרופ' ישראל שצמן, ד"ר יחיאל זלטנר

הקורס עוסק בתקופת הזוהר של הציוויליזציה היוונית. במילה "ציוויליזציה" כוונתנו לתחום הפוליטי, לתחום החברתי, לתחום הכלכלי ולתחום התרבותי של חיי האדם. ב"תקופת הזוהר" כוונתנו למאה ה-5 לפנה"ס, ובעיקר במדינה אחת – אתונה, שתרבותה נחשבת לערש התרבות המערבית. עם זאת, אי-אפשר להבין מאה זו ללא הרקע ההיסטורי, הדתי והרוחני, ולכן הקורס גם דן בתקופות קדומות יותר, באזורים אחרים של יוון ובתחומים והיבטים נוספים שהם משמעותיים לתקופה זו.

מטרות הקורס

- להקנות כלים מתודולוגיים כלליים, כמו פיתוח היכולת לנתח טקסטים, מיומנות בשיטות עיון במקורות היסטוריים, ידע מעשי המסביר כיצד לענות על שאלה, כללי הציטוט האקדמי וכד'.
- להקנות ידע היסטורי מרתק על תולדות יוון העתיקה, ידע והבנה של תהליכים היסטוריים ותרבותיים של התקופה הקלאסית, מושגי יסוד, הכרת מקורות מידע ועוד.

חומר הלימוד

- יוון – מבט ראשון** / אפרת פרדקין
- הדת והמיתולוגיה** / צוות הקורס
- הרודוטוס ומלחמות פרס** / בנימין שימרון, רחל צלניק
- ספרטה** / גבריאל הרמן
- הדמוקרטיה האתונאית** / אפרים דוד
- האימפריה האתונאית** / זאב רובינוון
- הדרמה האתונאית** / נטע זגני
- תוקידידס ומלחמת הפלופונסוס** / צוות הקורס
- הדמוקרטיה האתונאית ומתנגדיה** / אפרים דוד
- ההגות ביוון** / אברהם וסרשטיין
- יחידה 11 **חיי יומיום ביוון הקלאסית** / משה פישר
- יחידה 12 **האמנות היוונית העתיקה** / דרורה בהר"ל

חומר הלימוד כולל גם מקראות המכילות קטעי מקורות עתיקים ומחקרים מודרניים העוסקים בסוגיות שונות של נושאי הקורס.

ספרים נלווים

אריסטו, **מדינת האתונאים** (מאגנס, תשל"ג);
י' גליקר, **עלייתה של הפילוסופיה היוונית** (משרד הביטחון, תשמ"ג).
ניתן לרכוש את הספרים באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.

10222 תולדות התקופה ההלניסטית

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: היסטוריה של העת העתיקה
⚡ ידע קודם מומלץ: הקורס **יוון הקלאסית**.

פיתוח הקורס: פרופ' בנימין שימרון, פרופ' ישראל שצמן, ד"ר רחל צלניק, ד"ר דרורה בהר"ל, אברהם מזרחי; בת-שבע שפירא, עדה כהן (עריכה)
יועצים: פרופ' דוד אשרי, פרופ' דוד גולן, פרופ' יוחנן גליקר, פרופ' דורון מנדלס, פרופ' משה עמית, פרופ' גדעון פרסטר, פרופ' א"ד קולמן, פרופ' זאב רובין, פרופ' זאב רובינוון, פרופ' ישראל רול, פרופ' אוריאל רפפורט

הקורס דן בתמורות שחלו בעולם היווני בשלהי התקופה הקלאסית ובהיבטים שונים של התרבות והפוליטיקה ההלניסטיות בעקבות כיבושי אלכסנדר. מאחר שהקורס עוסק בתקופה חשובה בתולדות עם ישראל, הרי שהוא מהווה גם רקע והשלמה לקורסים בתחום זה, כמו גם לקורסים העוסקים בפילוסופיה, בספרות ובאמנות.

מטרת הקורס להכיר ולהבין את התהליכים הפוליטיים, הכלכליים והחברתיים, שעיצבו את מה שאנו מכנים העולם ההלניסטי ותרבותו, ולהבין את הסיבות לשקיעתו של עולם זה.

חומר הלימוד

- יחידה 1 **יוון במאה הרביעית לפנה"ס** / פרופ' אפרים דוד
- יחידה 2 **אפלטון ואריסטו** / פרופ' מנחם לוז
- יחידה 3 **אלכסנדר וכיבוש המזרח** / פרופ' בנימין שימרון, ד"ר רחל צלניק
- יחידה 4 **יורשי אלכסנדר** / פרופ' בנימין שימרון, ד"ר רחל צלניק
- יחידה 5 **הממלכות ההלניסטיות: היסטוריה פוליטית** / פרופ' בנימין שימרון, ד"ר רחל צלניק
- יחידה 6 **המלוכה ההלניסטית** / פרופ' בנימין שימרון, אברהם מזרחי
- יחידות 7-8 **חברה וכלכלה בעולם ההלניסטי** / פרופ' ישראל שצמן
- יחידה 9 **ההגות בתקופה ההלניסטית** / אביבה קציר
- יחידה 10 **תולדות הספרות ההלניסטית – זרמים ומגמות** / אביבה קציר
- יחידה 12 **כיבוש יוון והמזרח בידי רומא** / ד"ר רחל צלניק

חומר הלימוד כולל אף מקראות המכילות קטעי מקורות עתיקים ומחקרים מודרניים שעוסקים בסוגיות שונות של נושאי הקורס.

10473 רומא: אימפריאליזם ואימפריה

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: היסטוריה של העת העתיקה
⚡ ידע קודם מומלץ: הקורס **יוון הקלאסית**.

פיתוח הקורס: פרופ' ישראל שצמן, ד"ר רחל צלניק; ישראל רונן (עריכה)
יועצים: פרופ' גבריאל הרמן, פרופ' חנה כותן, פרופ' דורון מנדלס, פרופ' משה עמית, פרופ' אורי פוזנסקי, פרופ' זאב רובינוון, ד"ר אלכס יעקובסון

תהליך עלייתה של רומא מעיר-מדינה על גדות הטיבר למעמד של מעצמה "עולמית" ודרכי השליטה שלה באימפריה, נחשבים לדגם קלאסי של אימפריאליזם. מטרת הקורס היא לבחון תהליך זה מתחילתו ועד למאה השנייה לסה"נ. בקורס נבחנים הנושאים האלה: הגורמים המדיניים, החברתיים והכלכליים שאפיינו את האימפריאליזם הרומי; המשטר המדיני של רומא והתמורות שחלו בו בעקבות היווצרות האימפריה; שיטות הארגון, המינהל והשליטה שהונהגו באימפריה הרומית בשיא כוחה; היחסים בין השולטים לנשלטים, ושיתוף הנשלטים בניהול האימפריה; תופעת האימפריאליזם: הגישות וההגדרות לתופעה זו.

הקורס מיועד להקנות לסטודנט כלים לניתוח תופעה היסטורית חשובה, ויש בו משום עניין ותוספת חשובה גם לקורסים העוסקים בתולדות עם ישראל בתקופת הבית השני.

הלימוד מבוסס על הספר **תולדות הרפובליקה הרומית** מאת י" שצמן (האוניברסיטה העברית, תש"ן),¹ ועל 10 יחידות לימוד.

חומר הלימוד

- מבוא תופעת האימפריאליזם – הגדרות וגישות
- יחידה 1 רומא ואיטליה
- יחידה 2 המלחמות הפוניות וההשתלטות על מערב הים התיכון
- יחידה 3 רומא והמזרח ההלניסטי
- יחידה 4 המשטר הרומי במאה השנייה
- יחידה 5 צבא ואוכלוסייה
- יחידה 6 המהפכה הרומית א: מהגראקכים עד סולה
- יחידה 7 המהפכה הרומית ב: פומפיוס וקיסר
- יחידה 8 נפילת הרפובליקה
- יחידה 9 אוגוסטוס ומשטר הפרינקיפאט
- יחידה 10 מאימפריאליזם לאימפריה

^[1] הספר ניתן לרכישה באמצעות האוניברסיטה הפתוחה

תואר ראשון

מדעי הרוח

היסטוריה

10208 ירושלים לדורותיה:

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושאים: היסטוריה של העת העתיקה ; היסטוריה של ימי הביניים ; היסטוריה של העת החדשה; היסטוריה של עם ישראל
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' אמנון כהן, פרופ' ישראל שצמן (ריכוז הפיתוח), פרופ' אביבה חלמיש, ד"ר רבקה ניר, צבי ברס ; ישראל רונן, בת-חן פירסט (עריכה), יונה לשד (עיצוב)
כותבים (לפי סדר היחידות): ד"ר רבקה ניר ; ישראל רונן ; פרופ' זאב רובין ; ד"ר יורם ארדר ופרופ' אביבה חלמיש ; ד"ר יעל קציר ; צבי ברס ; ד"ר יוסף דרורי ; פרופ' מינה רוזן ; פרופ' ישראל ברטל ; פרופ' אביבה חלמיש **יועץ:** פרופ' יהושע פראוור

הקורס עוסק בתולדות ירושלים מראשיתה ועד הקמת מדינת ישראל, תוך הצגת היבטים פיזיים, כלכליים, חברתיים, מדיניים, דתיים ותרבותיים.

חומר הלימוד

1	מער יבוסית לבירת עם ישראל
2	מער-מקדש לבירת ממלכת החשמונאים
3	ירושלים תחת שלטון רומא
4	ירושלים בתקופה הביזנטית
5	ירושלים בתקופה המוסלמית הראשונה (638-1099)
6	ירושלים בירת ממלכת הצלבנים
7	ירושלים בשלטון האיובים והממלוכים
8	ירושלים בתקופה העת'מאנית
9	בין התחדשות לשמרנות : ירושלים בשלהי התקופה העת'מאנית
10	ירושלים בתקופת המנדט הבריטי

10140 מבוא לארכיאולוגיה של ארץ-ישראל בתקופת המקרא

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושאים: היסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה ; לימודי ארץ-ישראל
שיוך נוסף: מדעי הרוח / ארכיאולוגיה
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' אמנון בן-תור (ראש הצוות), ליפז ויניצקי (ריכוז הפיתוח); קרין חזקיה (עריכה), גילה ברון (עיצוב)

מדוע בייתו בני האדם את החיות? מתי ולמה החלו לגור בערים? מי היו הכנענים ומה עלה בגורלם? מהיכן באמת באו בני ישראל? ומה אנחנו יודעים על מלכי יהודה וישראל? עם שאלות אלו ונוספות מתמודד הקורס.

הקורס עוסק בארכיאולוגיה של ארץ-ישראל מן התקופה הנאוליתית ועד חורבן הבית הראשון, תקופה בת למעלה משבעת אלפים שנה. במסגרת הקורס יכירו הסטודנטים את שיטות המחקר הארכיאולוגי, ירכשו מידע וילמדו להבין את אופי תרבותם החומרית של תושבי ארץ-ישראל ואת טיב קשריהם ויחסיהם עם העולם שסבב אותם.

חומר הלימוד

1	מבוא –ארכיאולוגיה מהי ? / פרופ' אמנון בן-תור
2	התקופה הנאוליתית – ראשית החקלאות / פרופ' עפר בר-יוסף
3	התקופה הכלקוליתית – ראשיתה של מורכבות חברתית / ד"ר רבקה גונן
4	תקופת הברונזה הקדומה – "המהפכה העירונית" / פרופ' אמנון בן-תור
5	תקופת הברונזה הביניימית – תרבות חומרית של חברה בתר-עירונית / פרופ' רם גופנא
6	תקופת הברונזה התיכונה – היווצרות מחודשת של ערי מדינה כנעניות / פרופ' אהרון קמפינסקי
7	תקופת הברונזה המאוחרת – התרבות הכנענית בצל שלטון מצרים / ד"ר רבקה גונן
8	תקופת הברזל א – ישראלים, פלישתים וכנענים / פרופ' עמיחי מזר
9	תקופת הברזל ב-ג – ממלכות ישראל ויהודה בראי תרבותם החומרית / ד"ר גבי ברקאי
10	כתב וכתובות / פרופ' בנימין זאס

בקורס נכללים סיורים מודרכים בני יום אחד שיוקדשו ליישום החומר הנלמד בקורס. ההשתתפות בחלק מהסיורים היא חובה.

10745 חפירה ארכיאולוגית לימודית: תל עיטון

3 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: היסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה ; לימודי ארץ-ישראל
שיוך נוסף: מדעי הרוח / מדעי היהדות; ארכיאולוגיה

⚡ תנאי קבלה: אחד מהקורסים **מבוא לארכיאולוגיה של ארץ-ישראל בתקופת המקרא, תולדות עם ישראל בימי בית ראשון, וכן אנגלית** ברמה B.

פיתוח הקורס: ד"ר חיה כץ, ד"ר יובל גדות
יועצים: פרופ' שלמה בונימוביץ, פרופ' אהרון מאיר, פרופ' ישראל פינקלשטיין

תל עיטון שוכן בדרום-מזרח השפלה, באמצע הדרך שבין לכיש וחברון (2 ק"מ ממושב שקף). התל משתרע על-פני 60 דונם ונראה כי יש לזהותו עם עגלון המקראית (יהושע י, 36 ; ט"ו, 39). התל נחפר לראשונה בשנת 1977, במסגרת חפירת בדיקה של משלחת לכיש. בחפירות אלו נתגלו שתי שכבות המתוארכות לתקופת הברזל ב'. בשנת 2006 החלה לחפור באתר משלחת חפירות מטעם אוניברסיטת בר-אילן. מטרת החפירה היא לחשוף את תקופות היישוב השונות בתל, תוך דגש על היבטים חברתיים-כלכליים של היישוב הקדם.

הקורס יוצר מסגרת ייחודית המשלבת עבודת שטח מעשית עם לימוד עיוני, ובכך מאפשר לסטודנטים להתנסות בעבודת שדה ארכיאולוגית תוך פיקוח מדעי צמוד ולהתעמק בחומר העיוני שמלווה את הקורס. במסגרת הקורס הסטודנטים מתוודעים לשיטות החפירה השונות ונוטלים חלק בגילוי הממצאים, מהשלב בו מוציאים ממצאים מן האדמה ועד למיון שנעשה לאחר מספר ימים במחנה המשלחת.

מבנה הקורס

- מפגש הנערך לפני החפירה (חובה).
- השתתפות פעילה במהלך שבוע החפירות (חובה).
- הרצאות וסיור המתקיימים במהלך שבוע החפירה.
- בחינה המבוססת על מקראת הקורס.

ההרשמה לקורס רק בתיאום עם מרכזת החוראה : hayaka@openu.ac.il

¹ להשלכות על צבירת נ"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**. גרסת הקורס בשפה הרוסית (42142) מופיעה באתר : http://www-r.openu.ac.il.

מדעי הרוח

היסטוריה

10700 תולדות עם ישראל בימי בית ראשון

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: היסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' בוסתנאי עודד, פרופ' גרשון גליל, ד"ר אלי ברוך, ד"ר אברהם פאוסט ; ישראל רונן (עריכה)
יועצים: פרופ' יצחק אבישור, פרופ' משה גרסיאל, פרופ' גרשון גליל, פרופ' מיכאל הלצר, פרופ' שמואל ורגון, פרופ' אברהם מלמט, פרופ' בוסתנאי עודד, פרופ' אורי רפפורט, פרופ' נילי שופר, ד"ר צפרירה בן-ברק, ד"ר חיה כץ

מטרות הקורס

הקניית ידע והבנה של האירועים החשובים בתולדות עם ישראל בעת העתיקה; הכרת המקורות ללימוד התקופה; בחינת סוגיות היסוד של התקופה על-סמך המקורות ולאור מחקר התקופה וביקורת המקרא; הקניית מושגי יסוד הקשורים בלימוד התקופה; הבנת התקופה והערכתה כחוליה בשרשרת ההתרחשויות בתולדות עם ישראל.

במהלך הקורס ילמדו הסטודנטים להשתמש בכלים אקדמיים בתחום הנושא הנלמד ויתרגלו ניתוח מקורות שמהם אנו שואבים ידע על התקופה. במסגרת הקורס הסטודנטים יתחו גישה ביקורתית לספרות הקדומה והמודרנית הנוגעת ללימוד התקופה, ויבינו את מלאכת ההיסטוריון. בקורס מתקיים מפגש חובה.

חומר הלימוד

כרך א: הממלכה המאוחדת

- יחידה 1 משופטים למלוכה
- יחידה 2 ימי שאול ודוד
- יחידה 3 מלכות שלמה

כרך ב: ממלכות ישראל ויהודה

- יחידה 4 בעול מלכות
- יחידה 5 בית עמרי ובית יהוא
- יחידה 6 בקץ ממלכת שומרון

כרך ג: חיי הרוח, תרבות חומרית וחיי יומיום

- יחידה 7 נביאי הבית הראשון ושלחותם
- יחידה 8 חברה וכלכלה בימי בית ראשון
- יחידה 9 התרבות החומרית וחיי היומיום בארץ-ישראל בתקופת המלוכה

כרך ד: ממלכת יהודה

- יחידה 10 יהודה ואשור
- יחידה 11 יאשיהו ותקופתו
- יחידה 12 אחרית ממלכת יהודה

1 להשלכות על צבירת ני"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.

10419 מגלות לקוממיות: מגלות בבל עד ירידת בית חשמונאי

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: היסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' אוריאל רפפורט, ד"ר גיק פסטור (כתיבה); ישראל רונן, ענת אראל-גפני, אדי זילצר (עריכה), שלומית שמר (עיצוב)
יועצים: פרופ' ישראל אפעל, פרופ' דבורה דימנט, פרופ' ארתור סג"ל, פרופ' בוסתנאי עודד, פרופ' עמוס קלוזנר, פרופ' מנחם שטרן, פרופ' ישראל שצמן, ד"ר דב גרא, ד"ר רבקה ניר, ד"ר לאה רוט-גרסון

הקורס נועד להקנות ידיעה והבנה של האירועים המרכזיים בתולדות עם ישראל בתקופה שמשיבת ציון והתחדשות היישוב היהודי בארץ-ישראל ועד לתקופת עצמאותו תחת שלטון החשמונאים. תקופה זו חובקת בתוכה פרשיות מאלפות ואירועים משמעותיים בהיסטוריה של עם ישראל. הקורס עוקב אחר התמורות שחלו ביהדות בעקבות חורבן המקדש וגלות בבל והתחדשות של החיים היהודיים בארץ-ישראל בתקופה הפרסית. מקום מרכזי מוקדש לדיון במשבר החמור שפקד את החברה היהודית במפגשה עם התרבות ההלניסטית וכינונה של מדינה יהודית ריבונית תחת שלטון בית חשמונאי.

הקורס בוחן את מהלך האירועים ואת הכוחות המרכזיים הפועלים בהם, ומנתח את מניעי האישים והציבור המעורבים בהם. הדיון בהיבטים אלה נעשה באמצעות ניתוח המקורות ההיסטוריים העתיקים וקריאה ביקורתית במחקריהם של היסטוריונים מודרניים.

חומר הלימוד

- יחידה 1 שיבת ציון
- יחידה 2 בימי שלטון פרס
- יחידה 3 הכיבוש היווני
- יחידה 4 יהדות ויוונות
- יחידה 5 "צוק העתים": גזרות אנטיוכוס
- יחידה 6 מרד יהודה המקבי וביטול הגזרות
- יחידה 7 ממרד למדינה
- יחידה 8 ביסוס מדינת החשמונאים והרחבת גבולותיה
- יחידה 9 כלכלה ותרבות חומרית בתקופת החשמונאים
- יחידה 10 מוסדות, חברה, תרבות וספרות בתקופת החשמונאים
- יחידה 11 תפוצות ישראל בתקופה ההלניסטית והחשמונאית
- יחידה 12 יהודה בימי שלומציון

1 להשלכות על צבירת ני"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.
גרסת הקורס בשפה הרוסית (42145) מופיעה באתר : http://www-r.openu.ac.il.

10212 יהודה ורומא

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: היסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה
⚡ ידע קודם מומלץ: הקורס **מגלות לקוממיות**.

פיתוח הקורס: ישראל רונן (מרכז הפיתוח); פרופ' ארתור סג"ל, פרופ' אוריאל רפפורט, ד"ר איה אלישב-ברסקי, ד"ר מנחם מור, ד"ר רבקה ניר, ד"ר לאה רוט-גרסון (כתיבה); ישראל רונן, לילי פרי (עריכה)
אחראי אקדמי: פרופ' אוריאל רפפורט
יועצים: פרופ' אריה כשר, פרופ' משה פישר, ד"ר רומן וילק, ד"ר רפאל ינקלביץ, ד"ר רבקה ניר

הקורס נועד להקנות ידע והבנה של אירועים ותהליכים מרכזיים בתולדות עם ישראל בארץ ובתפוצות במסגרת האימפריה הרומית.

הקורס מקיף תקופה של קרוב לשלוש מאות שנה (63 לפסה"י–220 לסה"ט), החל מהמאבקים הפנימיים בבית חשמונאי וכיבוש ארץ-ישראל בידי הרומאים, ועד לפריחה מחודשת של היישוב היהודי בארץ-ישראל בימיו של ר' יהודה הנשיא. תולדות ישראל תחת שלטון רומא רצופות מאבקים ומרידות המביאים לחורבן ירושלים ובית המקדש (70 לסה"ט) ומסתיימים עם דיכוי מרד בר-כוכבא (135 לסה"ט). בתהליך ההתאוששות מתוצאותיו הקשות של מרד זה מתגבשת מחדש ההנהגה היהודית בארץ-ישראל, ושיאו של תהליך זה הוא בימיו של ר' יהודה הנשיא.

במהלך הקורס נעשה שימוש במגוון המקורות ההיסטוריים העומדים לרשותנו, וכן נסתייע במחקריהם של חוקרים בני-זמננו.

חומר הלימוד

- יחידה 1 מבית חשמונאי לבית אנטיפטרוס
- יחידה 2 שלטון הורדוס
- יחידה 3 ארכיטקטורה בארץ-ישראל בתקופת הורדוס
- יחידה 4 יהודה בשלטון נסיכים ונציבים
- יחידה 5 יהודה ערב מלחמת החורבן
- יחידה 6 מלחמת החורבן
- יחידה 7 יהודה בין המרידות
- יחידה 8 תפוצות ישראל בעולם ההלניסטי-הרומאי
- יחידה 9 מרד יהודי התפוצות
- יחידה 10 מרד בר-כוכבא
- יחידה 11 מיהודה לגליל
- יחידה 12 רבי יהודה הנשיא

1 להשלכות על צבירת ני"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.

תואר ראשון

מדעי הרוח

היסטוריה

42110 היהודים באימפריה הרומית: תקופת המשנה (משנת 70 עד שנת 220) (ברוסית)¹

3 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: היסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: ד"ר רבקה ניר (כתיבה וריכוז הפיתוח), פרופ' אוריאל רפפורט, פנחס פולונסקי; אלכסנדר זיניגרד (תרגום)

הקורס עוסק בתולדות ישראל מחורבן הבית השני בשנת 70 לספה"נ ועד לימיו של רבי יהודה הנשיא וחתימת המשנה בשנת 220 לספה"נ בקירוב. לימוד התקופה מתמקד בנושאים האלה:

- א. השתקמותה של האומה היהודית לאחר החורבן בהנהגתם של רבן יוחנן בן זכאי ורבן גמליאל דיבנה.
- ב. היפרדותה של הנצרות מן היהדות.
- ג. מרד התפוצות ופולמוס של קיטוס.
- ד. מרד בר-כוכבא.
- ה. מעבר מרכז הכובד של היישוב מיהודה לגליל וההתמודדות עם תוצאות המרד.
- ו. תקופת נשיאותו של רבי יהודה הנשיא.

מבנה הקורס

הקורס מתבסס בעיקרו על ספרו של ג' אלון, **תולדות היהודים בארץ ישראל בתקופת המשנה והתלמוד** (הקיבוץ המאוחד, 1975), שתורגם לרוסית. נוסף על הספר הזה תורגמו במיוחד לקורס כמה מחקרים נוספים שנועדו להרחיב היבטים מסוימים בתולדות התקופה, ולהאיר אותה מנקודות ראות שונות. מאמרים אלה מרוכזים בקובץ מאמרים נפרד.

הלימוד בקורס נעשה באמצעות מדריך למידה נרחב המכיל מבואות קצרים על הנושאים הנדונים בקורס, מקורות מרכזיים הנדונים בספרו של אלון או במאמרים, שאלות הדרכה והפעלה, מילון מושגים ושמות, מפות, וכדומה.

10436 ראשיתה של אירופה: מערב אירופה בימי הביניים המוקדמים

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: היסטוריה של ימי הביניים
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' אורה לימור (כתיבה), פרופ' יצחק חן, פרופ' ישראל שצמן, פרופ' דפנה אפרת, ד"ר גלית נגה-בנאי, ד"ר איריס שגריר; טובה צורף (עריכה), גילה ברון (עיצוב)

בתקופה שבין המאה ה-4 למאה ה-10, הידועה בשם "ימי הביניים המוקדמים", התגבשו היסודות לתרבות ימי הביניים, והתלכדו מאפייני התרבות האירופית, כפי שהיא מוכרת לנו עד היום. הקורס פותח במעבר מהעת העתיקה לימי הביניים, ובוחן לעומק את המורשות השונות של העולם העתיק: המורשת היוונית-הרומית, המורשת היהודית-הנוצרית והמוסדות והמנהגים של העמים "הברברים". הקורס עוסק בתקופה רבת שינויים ותהפוכות, ובאופני הניתוח ההיסטורי של התופעות הבולטות בה. הוא מתמקד בעיקר בממלכה הפרנקית, אך עוסק גם בממלכות אחרות, ובכוחות שמחוץ לאירופה המערבית.

בקורס מוצגים מקורות רבים מן התקופה, רובם כתובים ואחרים שרידים של תרבות חומרית. כמו כן, משולבים בו תרגומי מחקרים מרכזיים שנכתבו בעשרות השנים האחרונות.

חומר הלימוד

- מבוא האימפריה הרומית ומורשתה / ישראל שצמן
- כרך א**
- יחידה 1 הנצרות הקדומה
- יחידה 2 הברברים
- כרך ב**
- יחידה 3 ממלכת הפרנקים בימי כלוביס ויורשיו (התקופה המרובינגית)
- יחידה 4 ממלכת הפרנקים בימי קרל הגדול ויורשיו (התקופה הקרולינגית)
- יחידה 5 ממשל, חברה וכלכלה בממלכת הפרנקים
- כרך ג**
- יחידה 6 נזירים ומנזרים במערב הנוצרי
- יחידה 7 תרבות ואמנות: הרנסנס הקרולינגי
- כרך ד**
- יחידה 8 על גבולה של אירופה: ביוזנטיון והאסלאם
- יחידה 9 הים התיכון במעבר מהעת העתיקה לימי הביניים: דיון בתזה של פירן

חומר הלימוד של יחידה 4 כולל את ספרו של איינהרד, **חיי קרל הגדול** (תרגום: יי חן; האוניברסיטה הפתוחה, 2005).

10651 הכנסייה הקתולית בימי הביניים: אידיאולוגיה ופוליטיקה

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: היסטוריה של ימי הביניים
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' סופיה מנשה (כתיבה); תלמה מוקדי (עריכה)
יועצים: פרופ' בת-שבע אלברט, פרופ' אריה גראבויס, פרופ' מיכאל טוך, פרופ' איבון פרידמן, פרופ' סילביה שיין, ד"ר אדריאן בועז, ד"ר נירה פנצ'ר-גרדוביץ, ד"ר אריה קופסקי, ד"ר איריס שגריר

הקורס נועד להפגיש את הסטודנטים עם אחד מגורמי הכוח המרכזיים בזירה האירופית בימי הביניים: הכנסייה הקתולית. הקורס מתמקד בתהליכים ובתנועות שהותירו את רישומם על תרבות המערב, החל מהופעתו של ישו ועד לשקיעתה של הכנסייה כגורם פוליטי מכריע בשלהי ימי הביניים, זאת תוך שימת דגש על המתח שבין אידיאולוגיה ופוליטיקה. התייחסות הכנסייה ליהודים זוכה לדיון נפרד, תוך בדיקת זיקות הגומלין שבין תאוריה למציאות.

חומר הלימוד

- כרך א**
- פרק 1 יסודות האמונה הנוצרית
- פרק 2 מוסדות הכנסייה
- פרק 3 הנוירות: אידיאולוגיה והתפתחות היסטורית
- כרך ב**
- פרק 4 המורשת הפוליטית של הנצרות הקדומה
- פרק 5 התנצרותם של השבטים הגרמנים
- פרק 6 כנסייה ומדינה בעידן הקרולינגי
- כרך ג**
- פרק 7 הרפורמה הגרגוריאנית ומאבק האיננוסטיטורה
- פרק 8 מסעי הצלב
- פרק 9 המינות והמאבק בה
- כרך ד**
- פרק 10 האפיפיורות בגדולתה: כנסייה ומדינה במאה ה-13
- פרק 11 סופה של תקופה: אפיפיורות אביניון והתנועה הקונציליארית

1 להשלכות על צבירת נ"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.

מדעי הרוח

היסטוריה

10275 בין יהודים לנוצרים: יהודים ונוצרים במערב אירופה עד ראשית העת החדשה¹

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושאים: היסטוריה של ימי הביניים; היסטוריה של עם ישראל בימי הביניים
⌵ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' אורה לימור, ד"ר איריס שגריר, ד"ר גלית נגה-בטאי, ד"ר אמנון רז-קרקוצקין, פרופ' יוסף ציגלר, ד"ר רם בן-שלום; טובה צורף (עריכה), נירה ארבל (עיצוב)
כותבים: פרופ' אורה לימור, ד"ר אמנון רז-קרקוצקין, פרופ' יוסף ציגלר, פרופ' ישראל יובל, פרופ' יוסף קפלן, ד"ר עמוס הופמן, פרופ' אביטל וולמן, פרופ' זאב הרווי
יועצים: פרופ' אהרון אופנהיימר, פרופ' משה אידל, פרופ' חנינה בן מנחם, פרופ' אברהם גרוסמן, פרופ' מיכאל חד, פרופ' הנרי ורסמן, פרופ' גלית חזן-רוקם, פרופ' ישראל יובל, פרופ' עלי יסיף, פרופ' אמנון לידר, פרופ' עליזה מיוחס ג'ינאוי, פרופ' יום טוב עסיס, פרופ' יוסף קפלן, פרופ' אלחנן ריינר, פרופ' דניאל שוורץ, ד"ר דוד סתרן, ד"ר חוה פרנקל-גולדשמיט

הקורס עוסק במפגש בין הרוב הנוצרי ובין המיעוט היהודי באירופה, מהולדת הנצרות ועד ראשית העת החדשה, כפי שהוא מתבטא בתחומים השונים של חיי החברה והתרבות. הוא סוקר את השלכותיו של המפגש על דמותן של שתי הקבוצות גם יחד, ואת מקומו בהתפתחות תרבות המערב מזה ובמהלך ההיסטוריה היהודית מזה.

חומר הלימוד	
כרך א	
יחידה 1	יעקב ועשיו
כרך ב	
יחידה 2	רוב ומיעוט
יחידה 3	דמיון ושוני (לשונות, מגורים, לבוש)
יחידה 4	יהודים בבית המשפט הנוצרי: דיון בשבועת היהודים
כרך ג	
יחידה 5	הוויכוח בין יהודים לנוצרים
כרך ד	
יחידה 6	האמת העברית (המפגש בין יהודים לנוצרים בתחום לימוד המקרא והשפה העברית)
יחידה 7	אמונה ותבונה (המפגש בתחום הרעיונות והפילוסופיה)
יחידה 8	דימויי עבר (המפגש בתחום הספרות)
כרך ה	
יחידה 9	עלילת הדם
יחידה 10	האנוסים
יחידה 11	יהודים ונוצרים בעת הרפורמציה

^[1] להשלכות על צבירת נ"ז בשל חיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**. גרסת הקורס בשפה הרוסית (42143) מופיעה באתר : http://www-r.openu.ac.il

10674 על סף העת החדשה, אירופה: 1600-1350

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושאים: היסטוריה של ימי הביניים; היסטוריה של העת החדשה
⌵ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' משה סלוחובסקי, ד"ר אסף בן-טוב, ד"ר תמר הרציג, ד"ר הלי זמורה, ד"ר דנה פירויאנסקי, ד"ר יוכי פישר, אלכס קרנר, ד"ר אורית רמון, ד"ר עדו אברבאיה (כתיבה)
אחראי אקדמי: פרופ' משה סלוחובסקי
אחראית פיתוח: ד"ר איריס שגריר
יועצים: פרופ' מיכאל חד, פרופ' מירי אליאב-פלדון, פרופ' מרים ירדני, פרופ' אסתר כהן, פרופ' אורה לימור, פרופ' אילנה קראוזמן-בן עמוס, ד"ר אסף בן-טוב, ד"ר הלי זמורה, ד"ר גור זק, ד"ר חנן יורן, ד"ר איריס שגריר

הקורס בוחן את תולדות התרבות, החברה והכלכלה במערב ובמרכז אירופה מאמצע המאה ה-14 ועד שלהי המאה ה-16. במהלך הקורס נבחן את התהליכים אשר שינו את פניה של אירופה וביניהם המצאת הדפוס וגילוי יבשת אמריקה; נדון במפנה התרבותי שחוללו יצירות הרנסנס וההגות החומניסטית באיטליה ומעבר לאֶלְפִים; ובההשלכות הדתיות והחברתיות של הרפורמציה הפרוטסטנטית והרפורמה הקתולית. כמו כן נבחן את המגמות אשר הובילו לצמיחתה של המדינה המודרנית במערב אירופה.

חומר הלימוד	
יחידה 1	כלכלה וחברה בשלהי ימי-הביניים
יחידה 2	דת ותרבות בשלהי ימי-הביניים
יחידה 3	עידן התגליות
יחידה 4	הרנסנס המוקדם
יחידה 5	הרנסנס המאוחר וההומניזם מחוץ לאיטליה
יחידה 6	הרפורמציה של לותר
יחידה 7	הרפורמציה של קלווין והרפורמציה באנגליה ובסקוטלנד
יחידה 8	הרפורמה הקתולית ומלחמות הדת
יחידה 9	צמיחת המדינה המודרנית במערב אירופה
יחידה 10	ריטואל, מאגיה, אוריינות ומוסיקה

10432 האסלאם: מבוא להיסטוריה של הדת

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושאים: היסטוריה של ימי הביניים; היסטוריה של העת החדשה; היסטוריה של המזרח התיכון
⌵ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' נחמיה לבציון (ריכוז הפיתוח), פרופ' דפנה אפרת, ד"ר דניאלה טלמון-הלר; קריין חזקיה (עריכה)
יועצים: פרופ' בוטרוס אבו-מאנה, פרופ' מנחם בן-ששון, פרופ' משה גיל, פרופ' אבנר גלעדי, פרופ' מיכאל וינטר, פרופ' אהרון ליש, פרופ' חוה לצרוס-יפה, ד"ר שרה סבירי, פרופ' שרה סטרומזה, פרופ' עמנואל סיון, פרופ' איתן קולברג, פרופ' מאיר בר-אשר, ד"ר מאיר חטינה, ד"ר אטאללה קופטי, ד"ר רוֹן שחם

הקורס עוסק בדת האסלאם באמצעות דיון בהתפתחות ההיסטורית של מוסדות ורעיונות מראשית האסלאם ועד ימינו. הקורס בוחן כיצד ובאילו נסיבות התגבשו כמה מתפיסות היסוד של האסלאם ומוסדותיו, ואילו שינויים עברו בתמורות שידע העולם המוסלמי. כמסגרת וכרקע הכרחיים להבנת הדינמיקה של דת האסלאם משולב בקורס מידע בסיסי על דת האסלאם ועל ההיסטוריה הפוליטית והחברתית של ארצות האסלאם. בלימוד דינמיקה זו כוונת הקורס היא ליצור רצף היסטורי של דת האסלאם מהאסלאם הקלאסי לאסלאם המודרני. הבנת התהליכים ההיסטוריים הנסקרים בקורס זה יכולה גם לשמש בסיס ללימוד תולדותיו של המזרח התיכון המוסלמי, כגון בקורס **מבוא להיסטוריה של המזרח התיכון בעת החדשה** (10109).

חומר הלימוד	
כרך א	
יחידה 1	לידתה של דת: נביא וקהילת מאמינים
יחידה 2	הכיתות באסלאם: ירושת הנביא, בעיית החילופות והפילוג באסלאם
יחידה 3	מערביות לאסלאם: התאסלמות העמים הנכבשים ומשמעויותיה
כרך ב	
יחידה 4	התפתחות המשפט האסלאמי
יחידה 5	שאלות תאולוגיות והשלכותיהן הפוליטיות
יחידה 6	המיסטיקה האסלאמית
כרך ג	
יחידה 7	בין עלמאא לשליטים בימי הביניים המאוחרים
יחידה 8	מיסוד האסלאם: משפט, חינוך ומיסטיקה
יחידה 9	התפשטות האסלאם באסיה ובאפריקה
כרך ד	
יחידה 10	התחדשות ורפורמה על סף התקופה המודרנית
יחידה 11	לנוכח אתגר המערב
יחידה 12	מרי ומהפכה באסלאם המודרני

הקורס משלב קטעי קריאה (בעברית) מתוך ספרות המחקר המזרחנית, המייצגים גישות שונות במחקר, וכן קטעי תעודות ומקורות המשקפים את הבנת האסלאם את עצמו.

תואר ראשון

מדעי הרוח

היסטוריה

10403 אירופה ערש הלאומיות

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: היסטוריה של העת החדשה
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' הנרי וסרמן (כתיבה),
הדר בן-אהרון, ברנדה מילר ;
רות רמות (עריכה), רות שלם (עיצוב)
יועצים: פרופ' יהואש הירשברג, פרופ' אלעזר וינריב, פרופ' בנימין נויברגר, פרופ' אלכסנדר פריד, פרופ' משה צימרמן, פרופ' צבי רוזן, פרופ' עליזה שנהר, פרופ' ישראל שצמן, פרופ' חיים שצקר, פרופ' נילי דינגוט, ד"ר עמוס הופמן, ד"ר עדנה מאיר-מירל, ד"ר בנימין פרל, ד"ר ב' שמגר, יוסי גייגר, עדי מרקוזה-הס

הקורס עוסק בעליית הלאומיות באירופה בתחילת המאה ה-19. מטרתו העיקרית לבחון את גילוייה של הלאומיות בתחומים שונים – בספרות, באמנות הציור, במוסיקה ובפילוסופיה – שבאמצעותם עוצבה תודעתם הלאומית של בני אירופה במאה ה-19 ובאמצעותם מעוצבת תודעתנו הלאומית גם היום. דגש מיוחד ניתן בקורס להקניית כלי המחקר והביקורת הדרושים כדי להתמודד עם מקורות מן התחומים האלה ומתחומים נוספים בחיינו, ולעמוד על מקומה של הלאומיות בחיי היומיום שלנו ובהגדרת זהותנו.

חומר הלימוד

ספר המבוא **עם, אומה, מולדת: על ראשיתם, תולדותיהם ואחריתם של שלושה מושגים מחוללי לאומיות** מאת הנרי וסרמן (האוניברסיטה הפתוחה, 2007), מתאר את תולדותיהם של המושגים "עם", "אומה" ו"מולדת", למן הופעתם לראשונה במקרא ובעולם העתיק. הספר עוקב אחר המשמעויות המגוונות ולעתים אף סותרות, שניתנו למושגים אלו בתקופות שונות. בעידן המודרני הפכו המושגים "עם", "אומה" ו"מולדת" לכלי נשק בידיהם של ראשי מדינות ומדינות שבדרך. כך הפכו דוברי שפות שונות ובעלי מנהגים שונים ללאומים לכל דבר. ולסיכום: אין לאומיות ואין לאומים לפני המהפכה הצרפתית.

יחידה 2 מעשיות האחים גרים
יחידות 3-4 "ורוח האומה מרחפת על-פני היער": הצייר קספר דויד פרידריך
יחידות 5-7 לאומיות מול קומוניזם
יחידה 8 המלחין סמטנה והלאומיות הציכית¹

ספר נלווה

לאומיות בחסד היחיד: ביוגרפיה אינטלקטואלית של היינריך פון קלייסט, מאת הנרי וסרמן בשיתוף עם הדר בן-אהרון (האוניברסיטה הפתוחה, 1989).

^[1] היחידה מלווה בתקליטורים ובהם קטעים נבחרים מיצירותיו של סמטנה.

10282 תרבות ההשכלה – הגות ואמנות באירופה במאה ה-18. חלק א: צרפת

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: היסטוריה של העת החדשה
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: רות רמות (ריכוז הפיתוח ועריכה), פרופ' הנרי וסרמן, פרופ' יואב פלד, ד"ר דן דאור, ד"ר עמוס הופמן, ד"ר בנימין פרל, גלי גור ; רוני אמיר, בת-שבע שפירא (עריכה), נאוה בן-עמי (עיצוב)
אחראי אקדמי: פרופ' מיכאל חד

הקורס מבוסס בעיקרו על תרגום ועיבוד של הקורס The Enlightenment של האוניברסיטה הפתוחה באנגליה.

קורס זה והקורס **תרבות ההשכלה: חלק ב** (10463) הם שני חלקים המהווים שלם אחד. אנו ממליצים מאוד ללמוד את שני החלקים גם יחד.
הקורס מציג תמונה רחבה של תרבות ההשכלה במאה ה-18. הוא עוסק בדמויות שמילאו תפקיד מרכזי בעיצוב עולמה הרוחני של אירופה ובחלק חשוב מיצירות הרוח שנוצרו באותה תקופה. הסטודנטים יכירו את מושגי היסוד של ההשכלה ואת רעיונותיה המרכזיים מנקודות מבט שונות, אלה של ההיסטוריה, הפילוסופיה, הכלכלה, מדעי הטבע, הספרות, הציור, האדריכלות והמוסיקה.

חומר הלימוד

מבואות היסטוריים
יחידה 1 מונטסקיה ומכתבים פרסיים
יחידה 2 **האנציקלופדיה**
יחידה 3 ביפון **וההיסטוריה של הטבע**
יחידה 4 וולטר: **קנדיד**
יחידה 5 רוסו וביקורת החברה המודרנית
יחידה 6 שרדן והציור הצרפתי במאה ה-18
יחידה 7 אדריכלות ועיצוב פנים בצרפת בתקופת ההשכלה
יחידה 8 לקלו: **יחסים מסוכנים**

ספרים נלווים

מכתבים פרסיים / מונטסקיה (האוניברסיטה הפתוחה ומוסד ביאליק, 1991); **קנדיד** / וולטר (משרד הביטחון, ספריית תרמיל, 1988); **על האמנה החברתית** / רוסו (מאגנס, תשנ"א); **יחסים מסוכנים** / לקלו (הקיבוץ המאוחד, תשל"ה).

הקורס, על שני חלקיו, כולל את הספר **תרבות באור ההשכלה, אנתולוגיה של חיבורים מן המאה ה-18** (ערכו : סיימון אליוט ובוורלי סטרן, ערכה את המהדורה העברית: רות רמות, האוניברסיטה הפתוחה, 2004), והוא מלווה באלבום תמונות צבעוניות, בתקליטורים הכוללים יצירות מוסיקליות ודוגמאות לצורכי תרגול, בסרטי טלוויזיה ובעזרי לימוד נוספים.

10463 תרבות ההשכלה – הגות ואמנות באירופה במאה ה-18. חלק ב: ההשכלה בבריטניה, בגרמניה, בתרבות היהודית ובמוסיקה

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: היסטוריה של העת החדשה
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: רות רמות (ריכוז הפיתוח ועריכה), פרופ' הנרי וסרמן, פרופ' יואב פלד, ד"ר דן דאור, ד"ר עמוס הופמן, ד"ר בנימין פרל, גלי גור ; רוני אמיר, בת-שבע שפירא (עריכה), נאוה בן-עמי (עיצוב)
אחראי אקדמי: פרופ' מיכאל חד

הקורס מבוסס בעיקרו על תרגום ועיבוד של הקורס The Enlightenment של האוניברסיטה הפתוחה באנגליה.

הקורס מציג תמונה רחבה של תרבות ההשכלה במאה ה-18. הוא עוסק בדמויות שמילאו תפקיד מרכזי בעיצוב עולמה הרוחני של אירופה ובחלק חשוב מיצירות הרוח שנוצרו באותה תקופה. הסטודנטים יכירו את מושגי היסוד של ההשכלה ואת רעיונותיה המרכזיים מנקודות מבט שונות – אלה של ההיסטוריה, הפילוסופיה, הכלכלה, מדעי הטבע, הספרות, הציור, האדריכלות והמוסיקה.

חומר הלימוד

יחידות 9-10 פילדינג: **טום ג'ונס**
יחידה 11 הוגארת – האמן כפולמוסן
יחידה 12 גיבון: **שקיעתה ונפילתה של האימפריה הרומית**
יחידה 13 אדריכלות וציורי נוף בריטיים במאה ה-18
יחידה 14 דיוויד יום – הפילוסוף כאזרח
יחידה 15 אדם סמית: **עושר העמים**
יחידה 16 פרידריך הגדול – שליט בנוסח תקופת ההשכלה
יחידה 17 משה מנדלסון – מפגש תרבויות
יחידה 18 מוצרט: **נישואי פיגארו**

ספרים נלווים

פילדינג, **קורות טום ג'ונס** (תרגום: א' כספי; מוסד ביאליק, תשנ"א).
דיוויד יום, **מחקר בדבר עקרוני המוסר** (תרגום: י' אור; מאגנס, תשמ"ב).
גיבון, **שקיעתה ונפילתה של האימפריה הרומית**, מבחר פרקים (ספרי זהב, 1955).
אדם סמית, **עושר העמים** (תרגום: א' אמיר ושי ענבל; האוניברסיטה הפתוחה ומוסד ביאליק, תשנ"ו).

מדעי הרוח

היסטוריה

10204 יהודים בעידן של תמורות:

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' הנרי וסרמן, פרופ' ירון צור; רות רמות, בת-חן פירסט (עריכה)
יועצים: פרופ' מנחם בן-ששון, פרופ' ישראל ברטל, פרופ' יוסף טובי, פרופ' דב קולקה

קורס זה דן בשאלת היסוד: מה בין חייו של היהודי "בעת החדשה" לבין חיי אבותיו בתקופה הקודמת לעידן זה בארצות הנצרות והאסלאם. חלקו הראשון משרטט את יסודות קיומם של היהודים לפני עידן התמורות, וחלקו השני, הגדול יותר, עוקב אחר השינויים המכריעים בחיי המיעוטים היהודים במאה ה-18 במיוחד ובמרחב המוסלמי גם במאה ה-19.

הקורס אינו מתרכז בסקירת **תולדות** היהודים בעת החדשה, אלא במעקב אחר **תופעות השינוי** בעת זו.

חומר הלימוד

יחידת מבוא

יחידה 1 פשרם של "הזמנים החדשים"

חטיבה א: "העולם הישן"

יחידה 2 בין היהודים לסביבתם: בעיית קיומו של היהודי
יחידה 3 בין היהודים לסביבתם: סדרי החיים
יחידה 4 היהודים באוהלם

חטיבה ב: במבואם של "הזמנים החדשים"

יחידה 5 היהודים במדינה החדשה
יחידה 6 תדמית ואנטישמיות

חטיבה ג: "הזמנים החדשים"

יחידה 7 בקיעים ראשונים: אימוצם של ערכים זרים
יחידה 8 הפלת מחיצות: המהפכה הצרפתית והיהודים
יחידה 10 בדור של תמורות: יוסף פרל
יחידה 11 בדור של תמורות: אלבר ממי
יחידה 12 "הזמנים החדשים" במחקר ההיסטוריוגרפי

ספרים נלווים

מ' גרץ, **המהפכה הצרפתית והיהודים** (מוסד ביאליק, 1989); א' ממי, **נציב המלח** (עם עובד, 1960). ניתן לרכוש את הספרים באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.

^[1] להשלכות על צבירת ני"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.
גרסת הקורס בשפה הרוסית (42132) מופיעה באתר :http://www-r.openu.ac.il/

10742 עלייתה ונפילתה של הקיסרות הסינית

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושאים: היסטוריה של העת העתיקה; היסטוריה של ימי הביניים; היסטוריה של העת החדשה
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' יצחק שיחור (עורך ראשי), פרופ' יורי פינס, פרופ' גדעון שלח (כתיבה); רינה סקוטלסקי (עריכה)
יועצים: פרופ' איירון איבר, פרופ' שמואל נח איזנשטדט, פרופ' צבי בן-דור, פרופ' אנדרו פלאקס, פרופ' צבי שיפרין, ד"ר גדי ישי

הקורס מקנה את הבסיס להבנת עלייתה של סין המודרנית ואופייה של המהפכה הסינית.

הקורס סוקר את צמיחתה ואת התפתחותה של הקיסרות הסינית מראשית הציוויליזציה במזרח היבשת האסייתית ועד לנפילתה של השושלת הקיסרית האחרונה, שושלת צ'ינג, בשנת 1912, ובכך נערכת היכרות ראשונית ומקיפה עם ההתפתחות ההיסטורית, התרבותית, החברתית והמדינית של סין הטרום-מודרנית. כמו כן, הקורס עורך היכרות עם המאפיינים הבסיסיים של התרבות הסינית, עם תהליכי התפתחות ההיסטורית, עם מוסדותיה החברתיים והמדיניים, עם חיי ההגות והדת שלה ועם מקומה בעולם הטרום-מודרני.

חומר הלימוד

כרך א: מקורות הקיסרות הסינית

- מפרה-היסטוריה להיסטוריה: התגבשות הזהות הסינית / גדעון שלח
- מהתפוררות לריכוזיות: התגבשות הקיסרות הסינית / יורי פינס, גדעון שלח
- היסודות הרעיוניים של סין הקיסרית: "מאה האסכולות" / יורי פינס

כרך ב: הקיסרות הסינית המוקדמת

- שושלת חאן / יורי פינס, גדעון שלח
- מפיצול לאיחוד / יורי פינס, גיל רז
- שושלת טאנג / יורי פינס, גדעון שלח, מיכל בירן
- הבודהיזם הסיני / מאיר שחר

כרך ג: הקיסרות הסינית המאוחרת

- שושלת סונג / יורי פינס
- שושלת יואן ומבשריה / מיכל בירן, גדעון שלח
- שושלת מינג / מיכל בירן, גדעון שלח
- שושלת צ'ינג בשיאה / יורי פינס, מיכל בירן
- קץ העידן הקיסרי / יצחק שיחור

10265 פולין: פרקים בתולדות יהודי מזרח-אירופה ותרבותם¹

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' עמנואל אטקס, פרופ' דוד אסף, רוני באר-מרקס, פרופ' גרשון בקון, פרופ' ישראל ברטל, פרופ' מרדכי זלקין, פרופ' חוה טורניאנסקי, פרופ' משה רוסמן; נילי וייס, בת-חן פירסט (עריכה), גילה ברון (עיצוב)

יהודי מזרח-אירופה היוו את הקהילה הגדולה ביותר בתולדות עם ישראל עד השואה. יישוב זה הגיע לרמה מרשימה של ארגון קהילתי ועל-קהילתי. הוא הצטיין ברמה גבוהה של פעילות רוחנית ותרבותית, וגדולי התורה שהצמיח זכו לכבוד ולהערצה ברחבי העולם היהודי. במחצית המאה ה-18 צמחה בפולין תנועת החסידות שעוררה עליה תנועת התנגדות רחבה. למן המאה ה-19 התפשטה הפעילות הרוחנית והתרבותית לאפיקים חדשים שעודדו פריחה של תרבות יהודית חילונית, ומנגד התגבשה בקרב החברה המסורתית תופעה חדשה – אורתודוקסיה. קיומה של קהילה כה גדולה, תוססת ומלאת חיות מעורר את ההיסטוריון לתהות כיצד התהוותה, צמחה והתפתחה.

הקורס עוקב אחר היבטים שונים בחיי החברה והרוח של יהודי מזרח-אירופה, למן המאה ה-13 ועד מלחמת העולם הראשונה. בין הנושאים: השתלבותם של היהודים בכלכלה; דפוסי התארגנות והנהגה; חינוך ילדים; לימוד תורה; עולמה של החסידות והמאבק בין חסידים ומתנגדים; תנועת ההשכלה; צמיחת האורתודוקסיה. כל אלו נבחנים לאור המציאות הפוליטית, הכלכלית והמשפטית, שעם מסגרותיה המתחלפות התמודדו היהודים במהלך השנים.

חומר הלימוד

חטיבה א: התחלות ודפוסי קיום

יחידות 1-2 היישוב היהודי בפולין: יסודות גיאוגרפיים, דמוגרפיים ומשפטיים
יחידה 3 היהודים בכלכלת פולין
יחידה 4 קהילות וועדים: דפוסי ארגון והנהגה

חטיבה ב: לשון וספר

יחידות 5-6 תורה ותעודה: עולם התורה בפולין
יחידה 7 בין קודש לחול: לשון, חינוך והשכלה במזרח אירופה

חטיבה ג: שינוי ערכים

יחידה 8 מ"פולין" ל"מזרח-אירופה": יהודי מזרח-אירופה לארצותיהם
יחידות 9-10 מחבורה לתנועה: תנועת החסידות בראשיתה

חומר הלימוד כולל גם מקראת מאמרים.

^[1] להשלכות על צבירת ני"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.
גרסת הקורס בשפה הרוסית (42101, 4 ני"ז), מופיעה באתר :http://www-r.openu.ac.il/

תואר ראשון

מדעי הרוח

היסטוריה

10499 יהודים בין מוסלמים: מבוא לתולדות היהודים בארצות האסלאם בתקופה המודרנית (1914-1750)

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושאים: היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה; היסטוריה של המזרח התיכון

◄ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' ירון צור, ד"ר הגר הלל (כתיבה), שוקי אקר ;
אהובה קרן (עריכה)

הקורס עוסק בתולדות היהודים בארצות האסלאם, במזרח התיכון ובצפון-אפריקה, החל בשלהי המאה ה-18 ועד ראשית המאה ה-20. הקורס מתמקד בהבנת ההתפתחויות בחיי היהודים על רקע התמורות היסודיות שחלו בחברות המוסלמיות בראשית התקופה המודרנית.

חומר הלימוד

חטיבה א (יחידות 1-3)

על סף העידן המודרני: דמויותיהם של אישים מצמרת החברות היהודיות משמשות פתח להיכרות עם היסודות ה"ישנים" של הקיום היהודי באימפריה העת'מאנית במפנה המאות ה-18-19; כמו כן נחשפות גם שכבות חברתיות נוספות בקהילות איסטנבול, אלג'יר ותוניס, ונערך דיון מסכם במאפייני הקיום של יהודי ארצות האסלאם על סף השינויים הגדולים שהביאה עמה המאה ה-19.

חטיבה ב (יחידות 4-8)

תמורות בסדר העת'מאני – עידן התנט'מאות: גבירי בית קאמונדו משמשים מראה לראשית תקופת הרפורמות באימפריה העת'מאנית ולהשלכותיה על חיי היהודים בבירה האימפריאלית. סיפור עלילת הדם בדמשק (1840) חושף את הדמויות היהודיות "החדשות" במרחב העת'מאני, על רקע חדירתן המתעצמת של מעצמות אירופה וכינון הסדר החדש של עידן הרפורמות.

חטיבה ג (יחידות 9-12)

לאומיות וקולוניאליזם: החטיבה פותחת בהיכרות עם תולדות היהודים באלג'יר, תוניס, מצרים, לוב ומרוקו, שהיו תחת שלטון אירופי ישיר. לאחר מכן נבחנת השפעתם של הסדרים העולמיים החדשים – הקולוניאליזם והלאומיות – על חיי היהודים באימפריה העת'מאנית מסוף המאה ה-19 ואילך. החטיבה דנה גם ביהודי תורכיה, תימן, סוריה וארץ-ישראל.

בחטיבה ג משולבים בחומר הלימוד גם תקליטורים.

10121 בין ציון לציונות: תולדות התנועה הציונית 1881-1914

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושאים: היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה; לימודי ארץ-ישראל

◄ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' יוסי גולדשטיין (כתיבה), ד"ר מירה יונגמן, תמי ינאי ;
עדה כהן (עריכה)
יועצים: פרופ' דניאל גוטווין, פרופ' אריה גרטנר, פרופ' אביבה חלמיש, פרופ' עזרה מנדלסון, פרופ' יהושע קניאל, פרופ' יוסף שלמון, ד"ר יהודה בן אבנר

מטרות הקורס

סקירת תולדות התפתחותה של תנועת חיבת ציון והתנועה הציונית בין השנים 1881-1914; הסברת התהליכים שהביאו לכינונה של התנועה ולהתארגנותה, תוך כדי שימת דגש על התהליכים הפוליטיים, החברתיים והתרבותיים; דיון בארבע סוגיות שהעסיקו את חברי התנועה מראשית דרכה: מקומה של הדת, צורת ההתארגנות במזרח-אירופה, היחס לחברה הערבית וייחודה של העלייה השנייה.

חומר הלימוד

שער א: התנועה הלאומית היהודית – מבוא
יחידה 1 גורמים ומניעים לצמיחת התנועה הלאומית היהודית

שער ב: התנועה הלאומית – שלבי התארגנות, אידיאולוגיה ותחומי השפעה
יחידה 2 חיבת ציון
יחידה 3 הרצל
יחידה 4 תקופת וולפסון : בין "מדיניים" ל"מעשיים"

שער ג: דת ולאומיות
יחידה 5 דת ולאומיות בתנועה הציונית

שער ד: התנועה בפעילותה המקומית
יחידה 6 התנועה הציונית ברוסיה

שער ו: לאומיות וארץ-ישראל
יחידה 8 השלטון העת'מאני והעלייה השנייה
יחידה 9 יהודים וערבים 1882-1914

קובץ מאמרים

10423 מבית לאומי למדינה בדרך: היישוב היהודי בארץ-ישראל בין מלחמות העולם

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושאים: היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה; לימודי ארץ-ישראל; היסטוריה של המזרח התיכון

◄ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' אביבה חלמיש (כתיבה וריכוז הפיתוח), פרופ' אניטה שפירא, פרופ' יעקב שביט (אחראים אקדמיים) ;
ארנה ברקאי, משה שפרבר, אורנה כהן-שורץ (עריכה)
יועצים: פרופ' יוסף הלר, פרופ' יהושע פורת, פרופ' זאב צחור, פרופ' יעקב שביט, ד"ר דן גלעדי, ד"ר מוסטפא כבהא

הקורס דן בהתפתחותו של היישוב היהודי בארץ-ישראל בין מלחמות העולם על רקע ההתרחשויות בארץ, באזור ובעולם. במרכזו עומדת השאלה כיצד התפתח היישוב במשך אותן שנים לקהילה אוטונומית ובשלה לעצמאות, הקולטת מאות אלפי מהגרים, אף שהיתה תחת שלטון זר ובעימות מחריף והולך עם שכניה הערבים. הקורס מציג את המקורות הראשוניים העיקריים ללימוד התקופה, ואת המחקרים המרכזיים שהתפרסמו עד כה, ונועד להקנות לסטודנט בצד ידע על התקופה, מיומנויות בנייתו מסמכים ובקריאה ביקורתית של ספרות היסטורית.

חומר הלימוד

כרך א
יחידה 1 מבוא: היסטוריוגרפיה ורקע היסטורי
יחידה 2 המשולש הארץ-ישראלי בשנות העשרים: בריטים, ערבים ויהודים 1917-1929
יחידה 3 חישוקיה של חברה וולונטרית: מוסדות, מפלגות, ארגונים
יחידה 4 תשתית לבית הלאומי: עלייה, כלכלה והתיישבות בשנות העשרים

כרך ב
יחידה 5 הסכמה ומחלוקת בשנות העשרים
יחידה 6 בין משבר לגאות: 1929-1932
יחידה 7 המשולש הארץ-ישראלי בשנות השלושים: בריטים, ערבים ויהודים 1931-1939

כרך ג
יחידה 8 יצירת המאסה הקריטית: עלייה, כלכלה והתיישבות בשנות השלושים
יחידה 9 הסכמה ומחלוקת בשנות השלושים
יחידה 10 מירוץ נגד הזמן: היישוב היהודי בארץ-ישראל ערב מלחמת העולם השנייה

חומר הלימוד כולל אף מקראה שבה תעודות ופרקי מחקר.

^[1] להשלכות על צבירת נ"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו טבלת קורסים חופפים.
גרסת הקורס בשפה הרוסית (42137, 4 נ"ז), מופיעה באתר : http://www-r.openu.ac.il/

מדעי הרוח

היסטוריה

10234 בימי שואה ופקודהי

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה
ידע קודם מומלץ: הקורס **יהודים בעידן של תמורות**.

פיתוח הקורס: פרופ' יהודה באואר (אחראי אקדמי), פרופ' דן מכמן (ריכוז הפיתוח), פרופ' יחיעם ויץ, ד"ר גדעון גרייף, פרופ' גיודי באומל; נילי וייס, עמיחי ישראלי, אהובה קרן (עריכה), גילה ברון (עיצוב)
יועצים: פרופ' צבי בכרך, פרופ' שארל בלוך, פרופ' ישראל גוטמן, פרופ' יוסף ולק, ד"ר אהרן וייס, ד"ר שמואל קרקובסקי

הקורס מציג את שואת יהודי אירופה על סיבותיה ההיסטוריות, תוך עמידה על תהליכים והיבטים מרכזיים של התקופה: המדיניות האנטי יהודית של הרייך השלישי, אופן החיים היהודיים ובעיותיהם המיוחדות תחת השלטון הנאצי, העמידה היהודית, תוצאות והשלכות של השואה.

הקורס מציג את השואה מנקודת המבט של ההיסטוריה היהודית, ובנקודות מכרעות מדרבן את הסטודנטים לחשיבה ערכית על יסוד הדברים שנלמדו. הקורס מביא מגוון רחב של תיעוד וספרות המצויים בעברית, או שתורגמו במיוחד לצורך קורס זה. עבור חלקים מן הקורס נערך מחקר מיוחד ובלעדי. במפגשי הלימוד מוקרנים גם סרטים שונים, וביניהם סרטונים שהוכנו במיוחד עבור הקורס.

חומר הלימוד

- יחידה 1 "השואה": דיון פותח
- יחידה 2 בין שנאת ישראל לאנטישמיות
- יחידה 3 עליית הנאציזם
- יחידה 5 המדיניות האנטי-יהודית של הנאצים, 1933-1939
- יחידה 6 יהדות גרמניה תחת השלטון הנציונל-סוציאליסטי, 1933-1939
- יחידה 7 רצח היהודים: הוגיו, מבצעיו, שלביו
- יחידה 8 רדיפות היהודים במבט משווה – רבגוניות ואחידות
- יחידה 9 חיי היהודים תחת שלטון הנאצים – שלוש דוגמאות
- יחידה 10 ההנהגה היהודית
- יחידה 11 העמידה היהודית
- יחידה 12 בתום השואה

חומר הלימוד כולל גם מקראת מאמרים.

10109 מבוא להיסטוריה של המזרח התיכון בעת החדשה

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושאים: היסטוריה של העת החדשה; היסטוריה של המזרח התיכון
ידע קודם מומלץ: לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' חגי ארליך (כתיבה וריכוז הפיתוח), ד"ר איריס אגמון, דובי בן-עמי, רותי ברזילי-לומברוז, חוה גולדין, הדסה וורטמן, ד"ר דרור זאבי; עמיחי ישראלי (עריכה)
יועצים: פרופ' ישראל גרשוני, פרופ' יהושע פורת

הקורס עוסק בנייתוח המאורעות והתהליכים מראשית העת החדשה ועד לעיצוב מפתו המדינית של האזור בעקבות מלחמת העולם הראשונה וייסוד המדינות הקיימות בו היום. הקורס מתרכז בהיסטוריה הפוליטית של האזור – באימפריה העות'מאנית ובייחוד בארצות דוברות הערבית שבו. בדיון משולב רקע על האסלאם והיבטיו הפוליטיים, על החברה והכלכלה במזרח התיכון ועל חיי הרוח של תושבי האזור. הבנת התהליכים הנסקרים בקורס זה חיונית ללימוד המשך תולדותיו של המזרח התיכון עד לימינו אלה. הקורס משמש בסיס ומבוא הכרחי לקורסים מתקדמים, שיעסקו בהיסטוריה של ארצות ערב במאה ה-20.

מבנה הקורס

בקורס עשר יחידות לימוד, המאוגדות בחמש חטיבות. בראש כל יחידה דיון היסטורי. אחריו ערכים אנציקלופדיים מפורטים שמטרתם להוסיף מידע על זה הנמסר בגוף היחידה, ואף להרחיב בנייתוח. בקורס משולבים קטעי קריאה מתוך ספרות המחקר המזרחנית (בעברית), וכן קטעי תעודות ומקורות.

חטיבה א (יחידות 2-1): **המזרח התיכון מראשית האימפריה האסלאמית-העת'מאנית לראשית "העת החדשה"** – סקירת פני האזור בטרם העת החדשה.

חטיבה ב (יחידות 4-3): **מענה חיפוש העוצמה** – תולדות האזור במחצית הראשונה של המאה ה-19, והתמורות הראשונות שחלו בעקבות המודרניזציה במרכזיו הפוליטיים.

חטיבה ג (יחידות 5-6): **מענה האירופיזציה החברתית-הכלכלית** – התמורות ברבע השלישי של המאה ה-19, וניסיונותיהם של השליטים באזורנו לאמץ תכנים מודרניים בתחומי כלכלה וחברה; ההשלכות הפוליטיות והמדיניות של תמורות אלה.

חטיבה ד (יחידות 7-8): **המענה הלאומי המודרני** – סקירת התקופה המשתרעת על-פני הרבע האחרון של המאה ה-19 ונמשכת עד למלחמת העולם הראשונה. צמיחת התנועות הלאומיות המודרניות במזרח התיכון – המצרית, התורכית והערבית – שעתידות היו להיות הגורמים העיקריים בעיצוב פני האזור עד ימינו.

חטיבה ה (יחידות 9-10): **מלחמת העולם הראשונה ועיצוב המזרח התיכון בן-ימינו** – סקירת מלחמת העולם הראשונה כמאורע שחיסל את הסדר הפוליטי הישן והמסורתי (האימפריה העת'מאנית), ובעקבותיו – הקמתן של מדינות האזור ועיצוב המפה הקיימת במזרח התיכון עד היום. סיכום השפעתם של התהליכים, שנותחו בקורס, על ההתפתחויות הפוליטיות בארצות ערב עד ימינו.

10425 המזרח התיכון בין מלחמות-העולם

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושאים: היסטוריה של העת החדשה; היסטוריה של המזרח התיכון

ידע קודם מומלץ: הקורס **מבוא להיסטוריה של המזרח התיכון בעת החדשה**.

פיתוח הקורס: פרופ' חגי ארליך (כתיבה), ד"ר איריס אגמון, ד"ר משה אהרונוב, ד"ר מיכאל אפל, ד"ר משה גמר, ד"ר דרור זאבי, ד"ר מאיר חטינה, ד"ר מוסטפא כבהא, ד"ר אבישי בן דרור, אתי תרם; מירה צורף (עריכה)
יועצים: פרופ' ישראל גרשוני, פרופ' יהושע פורת

הקורס עוסק בתולדות המזרח התיכון, ומתמקד בארצותיו ובקהילותיו הערביות למן כינונו של האזור במתכונתו המדינית הנוכחית, דהיינו: מאז הפך לאזור של מדינות מודרניות. הקורס דן בעיקר במצרים, בעראק, בעבר-הירדן, בערביי ארץ-ישראל, בלבנון, בסוריה ובמדינות חצי האי הערבי. התיאור מתייחס גם לארצות הגובלות בלבו של האזור: תורכיה, איראן, ארצות הנילוס וצפון-אפריקה.

הקורס מציג דיון מפורט בתמורות ובתהליכים הפנימיים בכל אחת מהארצות שזכרו. לוז הדיון הוא ההיבט הפוליטי לתהפוכותיו – אך הוא שזור היטב בהיבטים נוספים, ובעיקר בתמורות החברתיות, הכלכליות, התרבותיות והאידיאולוגיות.

במשולב עם הדיון בארצות הנפרדות, הקורס מתמודד עם תופעת היתנו של האזור מכלול אחד. החברה באזור, על כל השוני הפנימי המצוי בה, היתה ונשארה ברובה משתייכת לדפסי הזהות והתרבות האסלאמיים המסורתיים, כמו גם לאלה הערביים המודרניים. התפתחותה הפוליטית והתרבותית של החברה במזרח התיכון – ובעיקר התמודדותה עם המערב, על מעצמותיו ועל ערכיו – אכן התנהלה גם במסגרת ובקצב כל-אזוריים. הקורס עוקב אחר התפתחותן של התקופות העיקריות – החל מ"תור הפרלמנטריזם" של שנות העשרים ועד הקמת "הליגה הערבית" ב-1945.

חומר הלימוד

ספר א (יחידות 2-1): **"רוח שנות העשרים"** – עידן אי-האלימות באזור, וכן תולדותיה של מצרים באותו עשור.

ספר ב (יחידות 3-4): **ארצות המנדט הבריטי בשנות העשרים** – עראק, עבר-הירדן וערביי ארץ-ישראל.

ספר ג (יחידות 5-6): **ארצות המנדט הצרפתי בשנות העשרים** – לבנון וסוריה; חצי האי הערבי בין מלחמות העולם.

ספר ד (יחידות 7-10): **שנות השלושים – משברים ומרי** – דיון במאפיינים האלימים של עשור שנות השלושים, במשברים הכלכליים והחברתיים, ובפריצת מעמד הביניים והנוער המשכיל לפוליטיקה של מצרים, של עראק, של הפלסטינים, של לבנון ושל סוריה. ניתוח התמורות הרעיוניות שליוו את הפוליטיקה החדשה.

ספר ה (יחידות 11-12): **מלחמת העולם השנייה – כיבושים ותנופה** – דיון בתמורות שחוללה מלחמת העולם השנייה ובתנופה שיצרה לתהליכים שאירעו בעשורים שבין המלחמות לקראת עיצוב המזרח התיכון משנות החמישים ועד ימינו (יח' 11). חזרה על תולדות האזור 1920-1946, באמצעות מאמרים נוספים על-ידי כמה ממיטב היסטוריונים (יח' 12).

תואר ראשון

^[1] להשלכות על צבירת ני"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.
גרסת הקורס בשפה הרוסית (42102, 4 ני"ז), מופיעה באתר: http://www-r.openu.ac.il/.

מדעי הרוח

היסטוריה

10646 המזרח התיכון בימינו

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושאים: היסטוריה של העת החדשה; היסטוריה של המזרח התיכון
ⓘ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: ד"ר טל שובל (עריכה מדעית), ד"ר מוסטפא כבהא, ד"ר אבישי בן-דרור, אבי מור; ישראל רוזן (עריכה)
אחראי אקדמי: פרופ' חגי ארליך
יועצים: פרופ' עמי איילון, פרופ' אמציה ברעם, פרופ' גד גילבר, פרופ' ישראל גרשוני, פרופ' מאיר זמיר, פרופ' יעקב לנדאו, פרופ' משה מעוז, פרופ' אשר ססר, פרופ' יהושע פורת, פרופ' יוסף קוסטינר, ד"ר יואב אלון, ד"ר מיכאל אפל, ד"ר עפרה בנגיו, ד"ר רמי גינת, ד"ר און וינקלר, ד"ר אברהם סלע, ד"ר אורי קופרשמידט, ד"ר רלי שכטר

הקורס עוסק במזרח התיכון בתקופה המתחילה עם סיום מלחמת העולם השנייה ועד ימינו אלה. הקורס מבוסס על ספרים שנכתבו על כל אחת ממדינות המזרח התיכון, מתוך כוונה ללמוד את תולדות המרחב הערבי-אסלאמי כמערכת בעלת זהות ודינמיקה משלה. הספרים עוקבים אחר שלוש תקופות עיקריות: א. שלהי ההגמוניה של העלילת הוותיקה שהתעצבה עם ראשית הלאומיות המודרנית ותחת שלטון המעצמות; ב. תור הטאצריזם – עידן המהפכות הצבאיות ועליית המשטרים שביקשו לעצב מחדש את האזור בהגמוניה של לאומיות ערבית, מהפכנית ואחדותית; ג. התקופה מראשית שנות השבעים ועד ימינו המתאפיינת בהתייצבות המשטרים ובהתמודדותם עם עלייתו מחדש של האסלאם כתורה פוליטית. הקורס עוסק גם בארצות המוסלמיות הלא-ערביות, איראן ותורכיה, ודן בתרומתן לעיצוב תולדות האזור כולו.

ספרי הלימוד¹

- מצרים – האחות הבכירה** / חגי ארליך
- עראק – מלוכה, מהפכה, רודנות** / מיכאל אפל
- ירדן – חיפוש אחר זהות** / יוסף נבו
- סוריה – למרחבי הערביות ובחזרה** / משה מעוז
- לבנון – אתגר המגוון והשונות** / קייס פירו
- הפלסטינים – עם בפזורתו** / מוסטפא כבהא
- סעודיה – ממלכת נפט במבוכי הדת והפוליטיקה** / עוזי רבי
- תורכיה – לאומיות במבחן ניגודיה** / ענת לפידות
- איראן – מקיסרות למהפכה אסלאמית** / משה אהרונוב ומאיר ליטבק
- תימן – מעידן המהפכות למעשה האיחוד** / עוזי רבי

^[1] חלק מיחידות הקורס אינן נלמדות

10937 מלך, מלוכה וממלכה: עיונים בהיסטוריה ובהיסטוריוגרפיה של ממלכות ישראל ויהודה¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושאים: היסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה; לימודי ארץ-ישראל
שיוך נוסף: מדעי הרוח / מדעי היהדות / מקרא

ⓘ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בהיסטוריה של העת העתיקה**, או **בהיסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**. ידע קודם מומלץ: הקורס **חשיבה היסטורית (פרקים בפילוסופיה של היסטוריה)**.

פיתוח הקורס: ד"ר סינתיא אדנבורג, ד"ר חיה כץ (כתיבה); פרופ' נדב נאמן (אחראי אקדמי); נילי וייס (עריכה)
יועצים: פרופ' שמואל אחיטוב, פרופ' אד גרינשטיין, פרופ' עודד ליפשיץ, פרופ' ישראל פינקלשטיין

מטרות הקורס

- היכרות של נושאים נבחרים הקשורים בתולדות עם ישראל בימי בית ראשון.
- תרגול בקריאה ובניתוח של מקורות מן התקופה הנדונה.
- הקניית ידע ומיומנויות לקריאה ביקורתית של הספרות המדעית (מאמרים ופרקים מתוך ספרים).
- התמצאות בספרות המדעית ושימוש בה במסגרת כתיבת עבודה סמינריונית.

נושאי הלימוד

- היסטוריה והיסטוריוגרפיה**
- היסטוריוגרפיה משנה-תורתית וכרוניסטית**
- מקדש, פולחן ומוסד המלוכה בממלכות ישראל ויהודה**
- פרקים נבחרים ביחסים הבין-לאומיים של ממלכות ישראל ויהודה**
- חברה, מינהל וכלכלה בממלכות ישראל ויהודה**

10306 חילופי משטרים ביוון הקלאסית¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: היסטוריה של העת העתיקה

ⓘ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם הקורס **יוון הקלאסית** וקורס נוסף בהיסטוריה ברמה רגילה, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: פרופ' דורון מנדלס, ד"ר רחל צלניק
יועצים: פרופ' בנימין שימרון, פרופ' ישראל שצמן

בתקופה הקלאסית האמינו היוונים בגישה האנתרופוצנטרית, לפיה האדם עומד במרכז היקום. מכאן שהיה צורך לדאוג לרווחתו של הפרט גם באוסף של פרטים, קרי: הפוליס. החיים המשותפים בפוליס, והבעיות שנוצרו עקב כך, הביאו לדיון במשטרה של עיר-המדינה. לפי תפיסת היוונים, אין המשטר המדיני מקודש בחותם אלוהי (כמו המלוכה במזרח, למשל), לכן אנו עדים לחילופי משטרים שונים, לפעמים תוך תקופה קצרה.

החל מתקופה קדומה דנו היוונים בשאלת חילופי המשטרים – metabole politeias. דיונים אלה, שניזונו מדוגמאות מן ההיסטוריה שלהם עצמם, הביאו את היוונים לנסות ולמצוא משטר יציב שיוכל למנוע חילופי משטרים. הקורס דן בתופעה של חילופי המשטרים, ובתאוריות שהעלו הוגים וסופרים יווניים בנוגע לתופעה זו.

נושאי הלימוד

- רקע כללי** – חילופי משטרים באתונה מסוף המאה השביעית לפנה"ס ועד 462 לפנה"ס.
- אנטומיה של מהפכה** – מהפכת 411 לפנה"ס באתונה. דיון מעמיק:
- א. באקלים התרבותי והפוליטי ערב המהפכה.
- ב. במקורות היסטוריים המשמשים עדות למהפכה, תוך ניתוח ההיבטים של התופעה והאידיאולוגיה.
- תאוריית חילופי המשטרים** – ניתוח התפתחותה של התאוריה אצל הוגי הדעות אפלטון, אריסטו ופוליביוס, תוך שימת דגש על הקשר בין הפרקסיס לתאוריה.

הסטודנטים יתבקשו להעמיק את ידיעותיהם ולהתמחות בהיבט ספציפי בתולדות יוון הקלאסית.

חומר הלימוד כולל מבחר מקורות ומאמרים הנלמדים בעזרת חוברת הדרכה ומטלות מנחה.

ספר נלווה

אריסטו, **מדינת האתונאים** (מאגנס, תשל"ג). ניתן לרכוש את הספר באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.

^[1] אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כך. להשלכות על צבירת נ"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו טבלת קורסים חופפים

מדעי הרוח

היסטוריה

10550 מכורש ועד אלכסנדר:

תולדות ישראל בשלטון פרס¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת

נושא: היסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה
שיוך נוסף: מדעי הרוח / מדעי היהדות / מקרא

◄ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בהיסטוריה של העת העתיקה** או **בהיסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: פרופ' אוריאל רפפורט,

ד"ר שלומית ירון (כתיבה); ישראל רונן (עריכה)

הקורס עוסק בתולדות עם ישראל בתקופה הפרסית, תקופה שראשיתה בשיבת ציון וסיומה בכיבוש ארץ-ישראל בידי אלכסנדר מקדון. בתקופה זו מונחים היסודות הדתיים, הלאומיים והחברתיים להתגבשותה של היהדות בכלל ושל יהדות תקופת הבית השני בפרט. התורה הופכת להיות חוקת היסוד של האומה היהודית ומתגבש מעמדם של החכמים מפרשי התורה. בתקופה זו אף מתהווה המציאות של מרכז ותפוצה שמלווה את העם היהודי עד לימינו אלה.

בקורס מתמודדים הסטודנטים עם הסוגיות ההיסטוריות המרכזיות של התקופה, כגון: הכרזת כורש, פעילותם של עזרא ונחמיה, תרומתם של המקורות השונים (כתובות, מטבעות, ממצאים ארכיאולוגיים) להכרת האירועים, וכן עם הקשיים שמציב המקרא כמקור היסטורי לחקר התקופה.

נושאי הלימוד

- שיבת ציון
- ימי עזרא ונחמיה
- ארץ-ישראל תחת שלטון פרס
- פזורי ישראל באימפריה הפרסית

לנושאים אלה יתודע הסטודנט דרך פרקי הלימוד שבספר הקורס ודרך קריאה מונחית בקטעי מקורות, בספרים ובמאמרים.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

10930 העבדות בעת העתיקה בישראל, בנצרות הקדומה ובעולם היווני-הרומי¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת

נושאים: היסטוריה של העת העתיקה; היסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה

◄ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בהיסטוריה של העת העתיקה** או **בהיסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: פרופ' דוד רוקח (כתיבה),

ד"ר רו מוסטיגמן (מדריך למידה); חדוה ארליך, חיה וטנשטיין (עריכה)

יועצים: פרופ' גבריאל הרמן, פרופ' זאב רובינזון, ד"ר עודד עיר-שי, ד"ר רחל צלניק-אברמוביץ

הקורס עוסק בתופעת העבדות בעת העתיקה, בעת שהייתה מרכיב מרכזי ומושרש בחיי היומיום של עמים רבים והשפיעה על החברה, הכלכלה וחיי הרוח.

במסגרת הקורס יפתחו הסטודנטים יכולת קריאה ביקורתית של מקורות היסטוריים וניתוחם, מיומנות קריאה בספרות מחקרית, גישה ביקורתית, חשיבה עצמאית ויכולת להסביר עמדות במסגרת הבעיות הנדונות.

חומר הלימוד

פרק א	העבדות: מונחים ומקורות
פרק ב	הערכת עבודת הכפיים וסקירת עיסוקי העבדים
פרק ג	היחס לעבדים מצד אדוניהם ובקרב בני "משפחותיהם"
פרק ד	היחס לעבדות מצד יהודים, פגאנים ונוצרים
פרק ה	מרידות העבדים: האירועים, הסיבות, המטרות
פרק ו	התדמית של העבדים
פרק ז	משפחה וכלכלה בחיי העבדים

הסטודנטים ילמדו מבחר מקורות ומאמרים בעזרת מדריך הלמידה.

10531 הנצרות הקדומה¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת

נושא: היסטוריה של העת העתיקה
שיוך נוסף: מדעי הרוח / היסטוריה / היסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה

◄ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בהיסטוריה של העת העתיקה** או **בהיסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: ד"ר רבקה ניר (כתיבה וריכוז הפיתוח), פרופ' אורה לימור, ד"ר אריה קופסקי; טובה צורף (עריכה)

יועצים: פרופ' אוריאל רפפורט, ד"ר אריה קופסקי, ד"ר סרז' רוזר

הקורס עוסק בהיבטיה השונים של הנצרות הקדומה – הרקע להופעתה, האופן שבו התגבשו כתביה וכיצד התעצבה התאולוגיה שלה. במוקד הדיון עומדת דמותו של ישו, שהוא מושא האמונה והפולחן של הדת הנוצרית, ונדונות הפרשיות העיקריות בעלילת חייו: לידתו, טבילתו, פעילותו בגליל, עלייתו לירושלים, משפטו, צליבתו ותחייתו. דיון מפורט מוקדש לסיפור התגבשותה של הכנסייה הקדומה בירושלים לאחר מותו של ישו ולפעילותו של פאולוס, השליח לגויים, שהוא דמות מרכזית בעיצובה של התאולוגיה הנוצרית ובהפצתה במרחבי העולם ההלניסטי-רומי. הקורס עוקב אחר המגמות העיקריות בהתפתחותה של הנצרות עד הפיכתה לדת האימפריה הרומית.

נושאים אלה נדונים באמצעות ניתוח המקורות הקדומים העומדים לרשותנו (הברית החדשה, חיבורים נוצריים קדומים, כתביהם של אבות הכנסייה וכן מקורות לא-נוצריים: יהודיים ופאגניים), תוך הדגשת הקשיים שהם מציבים בפני ההיסטוריון והפתרונות שהמחקר מציע ליישובם.

חומר הלימוד

- ספר הקורס, **הנצרות הקדומה** (האוניברסיטה הפתוחה, 2009), ובו ארבעה פרקים:
 - פרק א: **מקורותיה של הנצרות**
 - פרק ב: **ישו – לידתו ופעילותו בגליל**
 - פרק ג: **ישו בירושלים**
 - פרק ד: **פאולוס – ניצחונה של כנסיית הגויים**
- ספרו של ז'ראר ואלָה, **הנצרות הקדומה: היסטוריה וספרות בתקופת כינונה (100-800)** (תרגום: א' תגרי; האוניברסיטה הפתוחה, 2005)
- הנצרות הקדומה – אסופת מאמרים**, בעריכת רבקה ניר (האוניברסיטה הפתוחה, 2008)
- מקראת מאמרים (באנגלית)

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

תואר ראשון

מדעי הרוח

היסטוריה

10303 תפוצות ישראל בתקופה ההלניסטית-רומית¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: היסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם הקורסים **מגלות לקוממיות**, **יהודה ורומא**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: ד"ר לאה רוט-גרסון, יוסף אגור; ישראל רוני, בת-חן פירסט, עמיחי ישראלי, דר, איה ברסקי, משה שפרבר (עריכה)
יועצים: פרופ' אהרן אופנהיימר, פרופ' שמואל ספראי, פרופ' אוריאל רפפורט, פרופ' מנחם שטרן, ד"ר גדעון פוקס

הקורס נועד להפנות את תשומת לבם של הסטודנטים אל אחת התופעות החשובות בתולדות ישראל – תופעת הפזורה היהודית. תפוצות ישראל קיימות ברחבי העולם למן חורבן הבית הראשון ועד ימינו אלה, והן מהוות חלק בלתי נפרד מההוויה היהודית הלאומית. הקורס חושף את קיומן של קהילות יהודיות שונות בעת העתיקה, יחסיהן עם האוכלוסייה הלא יהודית במקומות מושבן, וזיקתן לארץ ישראל ולהנהגתה.

מטרות נוספות של הקורס הן אלה:

- קריאה ביקורתית של מקורות היסטוריים וניתוחם;
- פיתוח כושר קריאה במחקרים מקצועיים;
- פיתוח גישה ביקורתית, חשיבה עצמאית ויכולת להסביר ולנמק עמדות במסגרת הבעיות הנידונות.

חומר הלימוד

- יחידה 1 היווצרות התפוצות ומיקומן הגיאוגרפי בתקופה ההלניסטית-רומית (יחידת חובה)
- יחידה 2 מעמדם המשפטי של יהודי התפוצות (יחידת חובה)
- יחידה 3 שנאת ישראל בעת העתיקה
- יחידה 4 מרד התפוצות
- יחידה 5 קשרי התפוצות עם ארץ-ישראל
- יחידה 6 בתי הכנסת בתפוצות
- יחידה 7 יהדות בבל (יחידת חובה)
- יחידה 8 גרים והתגיירות בעת העתיקה

מתוך שמונה היחידות על הסטודנטים ללמוד שש בלבד : שלוש יחידות חובה ושלוש יחידות בחירה.

10572 סוגיות היסטוריות בעולמם של חכמים¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: היסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה
שידך נוסף: מדעי הרוח / מדעי היהדות / תורה שבעל-פה

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בהיסטוריה של העת העתיקה** או **בהיסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: פרופ' בן-ציון רוזנפלד, יוסף אגור, ד"ר איה אלישיב-ברסקי, ד"ר רו מוסטיגמן; ישראל רוני (עריכה)
יועץ: ד"ר רפאל ינקלביץ

מטרת הקורס לבחון את ההיבטים ההיסטוריים העיקריים בעולמם של חכמי ארץ-ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, על יסוד עיון, ניתוח וביקורת המקורות העתיקים, וזאת בעזרת קריאת מחקרים בני-זמננו, ניתוחם והתייחסות לנושאים הנדונים בהם.

חומר הלימוד

- יחידה 1 מבוא היסטורי: ארץ-ישראל מחורבן הבית השני ועד ביטול הנשיאות
- יחידה 2 הנשיא ובית הוועד בתקופת המשנה והתלמוד
- יחידה 3 מרכזי התורה בארץ-ישראל בתקופת המשנה והתלמוד
- יחידה 4 יהודים, יוונים ורומאים בעיני חכמי ארץ-ישראל מן החורבן ועד עליית הנצרות
- יחידה 5 הקשרים בין ארץ-ישראל ובבל
- יחידה 6 ירידת כוחו של המרכז בארץ-ישראל במאות השלישית והרביעית

10351 מרד בר-כוכבא¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: היסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בהיסטוריה של העת העתיקה** או **בהיסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: ד"ר רבקה ניר (כתיבה וריכוז הפיתוח); משה שפרבר (עריכה)
יועצים: פרופ' אהרון אופנהיימר, פרופ' אוריאל רפפורט, ד"ר ישראל בן שלום, ד"ר רו מוסטיגמן

בקורס זה מתמודדים הסטודנטים עם הבעיות המרכזיות הקשורות בחקר מרד בר-כוכבא ובהבנתו: הרקע והגורמים העקיפים והישירים לפרוץ המרד, הנהגת המרד ומקורות התמיכה בו, היקפו הטריטוריאלי ומשתתפיו ותוצאותיו המידיות וארוכות הטווח. הקורס שוכתב ועודכן בשנת תש"ע.

מטרות נוספות של הקורס הן אלה:

- פיתוח יכולת קריאה ביקורתית של מקורות היסטוריים וניתוחם;
- פיתוח כושר קריאה בספרות מחקרית;
- פיתוח גישה ביקורתית, חשיבה עצמאית ויכולת להסביר ולנמק עמדות במסגרת הבעיות הנדונות.

חומר הלימוד

- יחידה 1 הרקע והגורמים למרד בר-כוכבא
- יחידה 2 היקפו הטריטוריאלי של המרד ומשתתפיו
- יחידה 3 הנהגת המרד
- יחידה 4 תוצאות המרד – גזרות השמד והתגובות עליהן
- יחידה 5 תוצאות המרד – מיהודה לגליל

הסטודנטים ילמדו מבחר מקורות ומאמרים בעזרת שאלות מנחות הכלולות ביחידות הלימוד, ויכתבו כמה ממ"נים, שאחד מהם – מטלת החובה – יהיה עבודה בחיקף מצומצם (רפרט).

ספרים נלווים

א' אופנהיימר (עורך), מרד בר כוכבא, בתוך: **סוגיות בתולדות עם ישראל**, 10 (מרכז זלמן שזר, תש"ס); א' אופנהיימר וא' רפפורט (עורכים), **מרד בר כוכבא מחקרים חדשים** (יד בן-צבי, תשמ"ד).

^[1] אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן. להשלכות על צבירת נ"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**. גרסת הקורס בשפה הרוסית (42303) מופיעה באתר : http://www-r.openu.ac.il/.

^[1] אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן. להשלכות על צבירת נ"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.

מדעי הרוח

היסטוריה

10500 עלייה לרגל: יהודים, נוצרים, מוסלמים

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושאים: היסטוריה של ימי הביניים; היסטוריה של עם ישראל בימי הביניים

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, קורס **בהיסטוריה של ימי הביניים** או **בהיסטוריה של עם ישראל בימי הביניים**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: פרופ' אורה לימור, פרופ' אלחנן ריינר (כתיבה), ד"ר ברוריה ביטון-אשקלוני, ד"ר מרים פרנקל, ד"ר איריס שגריר; טובה צורף (עריכה)

הקורס עוסק בעלייה לרגל בימי הביניים כתופעה חברתית ודתית ובספרות עולי הרגל כתופעה ספרותית. ירושלים בפרט וארץ-ישראל בכלל נבחרו כמוקד הגיאוגרפי של הקורס, משום קדושתן לשלוש הדתות המונותאיסטיות, ומשום מרכזיותן בעלייה לרגל של שלוש הדתות האלה, דבר המאפשר בחינה משווה של התופעה באורח שאיננו מוכר בשום מקום אחר. הקורס עומד על האוניברסלי והדומה בהתנהגות הדתית של בני הדתות השונות, ועל הייחודי והשונה בכל אחת מהן.

חומר הלימוד כולל ספר מבוא, אסופת מקורות ואסופת מאמרים.

אסופת מאמרים

קורסים: אורה לימור ■ אלחנן ריינר

10915 ילדות בימי הביניים: ילדים יהודים וילדים נוצרים

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושאים: היסטוריה של עם ישראל בימי הביניים; היסטוריה של ימי הביניים

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בהיסטוריה של ימי הביניים** או **בהיסטוריה של עם ישראל בימי הביניים**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: אורית רמון; טובה צורף (עריכה)
אחראיות אקדמיות: פרופ' שולמית שחר, ד"ר אלישבע באומגרטן

הקורס בוחן את היחס לילדים ולילדות באירופה הנוצרית בימי הביניים (במאות ה 11-15), כפרק בהיסטוריה התרבותית והדתית של התקופה וכאשנב אל חיי החברה בכללותה. הקורס בוחן את האופן בו היחס לילדים ולילדות משקף את ערכי החברה ומתמקד בהשוואה בין מציאות החיים של ילדים והוריהם בחברה הנוצרית לבין זו של החברה היהודית באשכנז. הדיון בקורס מדגיש את המכנה המשותף ואת ההבדלים ביחסן של שתי החברות אל ילדים ואל תקופת הילדות, ומציע זווית ייחודית להבנת הדומה והשונה בחוויה הדתית והחברתית של שתי הקבוצות וביחסי הגומלין ביניהן. בנוסף עוסק הקורס בהיבטים מגדריים ואנתרופולוגיים של חברת ימי הביניים הבאים לידי ביטוי בילדות.

הקורס פותח בדיון היסטוריוגרפי אודות מעמדה של הילדות כתקופה מובחנת בחיי האדם, ובהמשך עוסק בהיריון, לידה, טיפול בתינוקות, טקסי מעבר, תרבות ילדים, מוות ושכול, וכן במקומם של ילדים בפולמוס הבין-דתי. חומר הלימוד כולל מגוון רחב של מקורות ראשוניים יהודיים ונוצריים מימי הביניים, וכן ספרות מחקר חלוצית ומעודכנת.

חומר הלימוד

הקורס מבוסס על הספר **ילדות בימי הביניים** מאת ש' שחר (דביר, תש"ן), על הספר **אמהות וילדים: חיי משפחה באשכנז בימי הביניים** מאת א' באומגרטן (מרכז זלמן שזר, תשס"ה), על מקראת מאמרים וכן על מדריך למידה.

פרקי הלימוד

מבוא
שלבים בחיי אדם
פרק ראשון
הדיון ההיסטוריוגרפי
פרק שני
היריון ולידה
פרק שלישי
טקסי ילדות וטקסי מעבר
פרק רביעי
תרבות ילדים: שפה, צעצועים ומשחקים
פרק חמישי
מחלה ומום, רצח ומוות
פרק שישי
ילדים, ילדות והפולמוס היהודי-הנוצרי
פרק שביעי
על סף הבגרות – נעורים בימי הביניים

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

10374 סוגיות בחקר הלאומיות

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: היסטוריה של העת החדשה
שיוך נוסף: מדעי החברה / מדע המדינה ויחסים בין-לאומיים / מדע המדינה

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בהיסטוריה של העת החדשה** או קורס באחת הדיסציפלינות: **מדע המדינה ויחסים בין-לאומיים**, **סוציולוגיה ואנתרופולוגיה**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: פרופ' הנרי וסרמן, ד"ר יוסי דהאן, רות רמות (כתיבה)
יועצים: פרופ' חגי ארליך, פרופ' בנימין נויברגר, פרופ' משה צימרמן, פרופ' דב רונן

מטרת הקורס להעמיק, להרחיב ולחדד את הבנת הלאומיות על-ידי דיון תאורטי שיטתי בסוגיה: "הלאומיות המודרנית מהי?". עיקר הקורס הוא עיון במחקרים הדנים בסוגיה הלאומית מנקודות מבט שונות:

- א' גלנר, **לאומים ולאומיות** (האוניברסיטה הפתוחה, תשנ"ד). ספר מעניין ומקורי זה מציג את הלאומיות כתופעה מודרנית שהתפתחה רק בעידן של תיעוש, עיור וחינוך גנרי.
- ב' אנדרסון, **קהילות מדמייות** (האוניברסיטה הפתוחה, תשנ"ט). הספר שנחשב לפורץ דרך בחקר הלאומיות, קושר אותה לשינויים בתפיסת החלל והזמן שהתרחשו הודות ל"קפיטליזם הדפוס".
- להמציא אומה** – קובץ מאמרים בעריכת י' דהאן וה' וסרמן (האוניברסיטה הפתוחה, 2006), העוסק בהמצאה של מסורות לאומיות. הקובץ כולל מאמרים "קלאסיים", כגון אלה של י' טרוור-רופר ואריק הובסבום, וכן מאמרים על המצאת מסורות בתנועה הלאומית היהודית ובתנועה הלאומית הפלסטינית.
- ה' ורסמן, **עם, אומה, מולדת** (האוניברסיטה הפתוחה, 2007). ספר זה מגולל את שושלת היוחסין ואת גלגולי המשמעות של שלושה מושגי יסוד – "עם", "אומה" ו"מולדת".

הקורס מתמקד בבחינה ביקורתית של הספרים הללו – הנחות היסוד הרעיוניות, שיטות המחקר והמסקנות העולות מגישותיהם. ההשוואה ביניהם תסייע לסטודנטים לגבש תשובה עצמאית לשאלה שהיא היום אקטואלית מתמיד: "הלאומיות המודרנית מהי?".

חובה להשתתף בשלושה מתוך ארבעה מפגשים.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

תואר ראשון

מדעי הרוח

היסטוריה

10513 גרמניה 1830-1770: מאומת תרבות לתרבות לאומית

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: היסטוריה של העת החדשה

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בהיסטוריה של העת החדשה** או קורס **בהיסטוריה של עם ישראל בעת החדשה**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: פרופ' הנרי וסרמן, ד"ר רחל לבנה-פרוידנטל, ד"ר גלילי שחר; רות רמות (עריכה) **יועצים:** פרופ' משה צימרמן, ד"ר יורגן ניראד

הקורס דן בתקופה של פריחה ספרותית והגותית יוצאת דופן, אשר עיצבה את זהותם התרבותית של הגרמנים לדורות, והעניקה להם את תרבותם הלאומית. הקורס חושף את המתח התרבותי ששרר בשנים אלו בין תרבות "ההשכלה", הרציונלית, בעלת המסר האוניברסלי, לבין תנועת "הרומנטיקה", האנטי-רציונלית, שהעלתה על נס את העם הגרמני.

במהלך הקורס ייבחן הקשר בין אמנות לבין אידיאולוגיה, וכן תיבחן אחת הדרכים לכינונה של האומה הגרמנית. בראשית הדרך יכירו הסטודנטים את ההגות הביקורתית ואת יצירות האמנות האוניברסליות של תרבות "ההשכלה" ובסופה יפגשו את תחושת השליחות והייעוד המעוגנת בתודעה הלאומית הגרמנית. בד בבד ייבחן מקומם של היהודים בתרבות ובחברה זו, ובהקשר זה עולה כמעט מאליה השאלה, האם אפשר להבחין כבר בשלבים מוקדמים אלו בסממני ההסתאבות של הלאומיות הגרמנית?

מבנה הקורס

המבוא לקורס ניתן בספר **אך גרמניה היכן היא?**, מאת הנרי וסרמן (האוניברסיטה הפתוחה, 1999). פרט למבוא בניו הקורס מארבעה חלקים:

- חלק 1 זרם ההשכלה
- חלק 2 "הסער והפרץ"
- חלק 3 הקלאסיציזם של ויימר
- חלק 4 זרם הרומנטיקה

הלימוד נעשה תוך עיון (ביקורתי) ביצירות ספרות והגות, קריאת מאמרים נבחרים מתוך מקראה, ובעזרת מדריך למידה.

הספרים והחיבורים שיילמדו (בתרגום לעברית):
" ווינקלמן, **הגיונות על חיקוי יצירות יווניות באמנות הציור הפיסול**; ג"א לסינג, **חינוך המין האנושי**; פסטאלוצי, **מכתב לידיד על אודות ישיבתו בשטנס**; ש' מימון, **ספר חיי שלמה מימון**; י"ו גיתה, **ייסורי ורתר הצעיר, איפיגניה בטאוריס**; ה' פון קלייסט, **מיכאל קולהאס**; א' פון שאמיסו, **המעשה המופלא בפטר שלמיהל**; J.G. Fichte, *Addresses to the German Nation*.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

10317 מרעיון לממשות: תומס ג'פרסון והתהוות הפדרליזם האמריקני, 1820-1780

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: היסטוריה של העת החדשה

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים ובכללם קורס **בהיסטוריה של העת החדשה**² וקורס **במדע המדינה ויחסים בין-לאומיים**³, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: ד"ר גיורא קולקה, פרופ' דוד זה פריס; טובה צורף (עריכה) **יועצת:** פרופ' מיכל סובל

תומס ג'פרסון היה בן 33 בעת שחיבר את טיוטת הצהרת העצמאות של ארצות-הברית. בחמישים השנים מאז ועד מותו ב-1826 הוא היה מעורב בתהליך היווצרותה של הדמוקרטיה הפדרלית האמריקנית, לעתים מעורבות פעילה יותר ולעתים פעילה פחות, לעתים בעקיפין וממרחקים, בהיותו שגריר בצרפת, ולעתים במישרין וממרכז ההתרחשויות, בהיותו שר בקבינט, או סגן נשיא, או נשיא. השקפותיו, תגובותיו, יזמותיו, שבחיו וביקורתו על כל היבט של תהליך התהוותה של הרפובליקה רשומים בפרוטרוט, הגויים בעמקות ומנוסחים ברהיטות בקורפוס ענקי של מכתבים שחיבר בשקדנות בלתי נלאית כל ימי חייו. מתוך כעשרים אלף מכתבים שכתב בעצמו, ומתוך עשרות אלפי מכתבים שנכתבו אליו, נבחרו ותורגמו לעברית כחמש מאות, והם לוקטו בקובץ שהוכן במיוחד בשביל הקורס. הקובץ הזה הוא אוטוביוגרפיה של האיש ואספקלריה של תקופתו.

המהפכה האמריקנית, עיצובו של משטר חוקתי שיעדו הראשי הוא חירות היחיד ובטחונו, וכינונה של ברית פדרלית באמריקה הם אולי ההישגים המרשימים ביותר של עידן המהפכות הכלל-עולמי, והם לבטח ההישגים המתמידים ביותר שהעידן ההוא הוריש להיסטוריה. זה קורס דוקומנטרי: באמצעות תעודות אותנטיות הוא מספר את סיפורם של חמשת העשורים הראשונים לקיומה של הרפובליקה האמריקנית.

חטיבת התעודות העיקרית, והגדולה מכולן, היא אסופת מכתביו המתורגמים של ג'פרסון, כתבים שהם ביטוי אישי של הגותו הפוליטית ושל אירועי זמנו;

להרחבת היריעה, מצורפת חטיבה דוקומנטרית נוספת, צנועה בהיקפה, שהיא קובץ של תעודות רשמיות.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן. מי שכותב עבודה סמינריונית בקורס זה מנוע מכתיבת עבודה סמינריונית במסגרת הקורס **חירויות הפרט והמבנה החוקתי בדמוקרטיה הפדרלית** (10336).

2 או קורס כלשהו בהיסטוריה למי שלמד אותו לפני סמסטר א2010.

3 מי שלמד את הקורס **עידן המהפכות, 1760-1830** (10217), שאינו מוצע עוד, לפני סמסטר א2009 פטור מתנאי קבלה של קורס באחת הדיסציפלינות – מדע המדינה או יחסים בין-לאומיים.

10336 חירויות הפרט והמבנה החוקתי בדמוקרטיה פדרלית: רציפות ושינוי בממשל ארצות-הברית

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: היסטוריה של העת החדשה
שיוך נוסף: מדעי החברה / מדע המדינה ויחסים בין-לאומיים

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים ובכללם קורס **בהיסטוריה של העת החדשה**² וקורס באחת הדיסציפלינות **מדע המדינה** או **ביחסים בין-לאומיים**³, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: ד"ר גיורא קולקה; טובה צורף (עריכה) **יועצים:** פרופ' יהושע אריאלי, פרופ' חגי הורביץ, פרופ' דוד ריצי

הממשל האמריקני הוא נושא סטנדרטי, אם כי בסיסי וחיוני, בכל הדיסציפלינות העוסקות בארצות-הברית. היעד של קורס זה הוא להציג ולנתח את ממשל ארצות-הברית מזווית ראייה שונה במעט מן המקובל ובהדגשים שיש בהם משום חידוש.

ספר הקורס נכתב בניסיון להגיש לסטודנטים מציגה של גישה היסטורית-התפתחותית מכאן, וגישה מוסדית-תפקודית מכאן, ובוזה הוא מבקש לסבר את אוזניהם הן של אנשי ההיסטוריה והן של אנשי מדע המדינה.

במהלך הלימודים יתבקשו הסטודנטים לנתח מסמכים ראשוניים ומשניים על יסוד הדיון בספר הקורס.

פרקי הספר

- פרק 1 חיים, חירות והחתיירה לאושר
- פרק 2 המפעל החוקתי
- פרק 3 פדרליזם
- פרק 4 יציבות ושינוי: תיקונים בחוקה
- פרק 5 פרישה ומרי: על הזכות להתאבדות קונסטיטוציונית
- פרק 6 היחיד בפעולה פוליטית
- פרק 7 התנהגות הבוחר ודפוסי הצבעה
- פרק 8 הומוגניות והטרוגניות במארג האתני של ארצות-הברית
- פרק 9 עקרונות החירות במבחן המאה ה-20

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן. מי שכותב עבודה סמינריונית בקורס זה מנוע מכתיבת עבודה סמינריונית במסגרת הקורס **מרעיון לממשות: תומס ג'פרסון והתהוות הפדרליזם האמריקני 1780-1820** (10317).

2 או קורס כלשהו בהיסטוריה למי שלמד אותו לפני סמסטר א2010.

3 מי שלמד את הקורס **עידן המהפכות, 1760-1830** (10217), שאינו מוצע עוד, לפני סמסטר א2009 פטור מתנאי קבלה של קורס באחת הדיסציפלינות – מדע המדינה או יחסים בין-לאומיים.

מדעי הרוח

היסטוריה

10938 על פרשת דרכים: יהודי רוסיה מול אתגרי העת החדשה¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בהיסטוריה של עם ישראל בעת החדשה**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: רוני באר-מרקס (ריכוז הפיתוח); פרופ' אברהם נוברשטרן, פרופ' יונתן פרנקל, פרופ' אלי לדרהנדלר, פרופ' עמנואל אטקס, פרופ' מרדכי ולקין (כתיבה); ד"ר גולדה אחיעזר, ד"ר חגית כהן, רוני באר-מרקס (מנריך למידה)
אחראי אקדמי: פרופ' ישראל ברטל

הקורס מתמקד בתהליכים מרכזיים שהתרחשו בקרב הקהילות היהודיות ברוסיה במרוצת המאה ה-19 ועד מהפכת אוקטובר 1917. כמוטיב מרכזי נדונים הקונפליקטים והמתחים שהיו פועל יוצא של השינויים שחלו בחברה היהודית בעקבות תהליכי המודרניזציה, ושל האפשרויות החדשות שניצבו בפניה.

מטרות הקורס

- פיתוח יכולת קריאה ביקורתית של מקורות היסטוריים וניתוחם.
- פיתוח כושר קריאה בספרות מחקרית.
- פיתוח גישה ביקורתית, חשיבה עצמאית ויכולת להסביר ולנמק עמדות.

נושאי הלימוד

- מגמות כלכליות, חברתיות ותרבותיות שהתפתחו בחברה היהודית ברוסיה לאחר חלוקת פולין.
- תנועות רוחניות, תרבותיות, חברתיות, פוליטיות ולאומיות שצמחו בקרב יהודי רוסיה במאות ה-19 וה-20.
- המתחים שהתגלעו בין מגמות של בדלנות יהודית – ובינן לבין עצמן – לבין מגמות השתלבות בסביבה.

חומר הלימוד

מבוא	
יחידה 1	ההשכלה היהודית במזרח אירופה
יחידה 2	מחברה מסורתית לאורתודוקסיה
יחידה 3	החסידות במאה ה-19: מוסדות חדשים וצמיחת מנהיגות חדשה
יחידה 4	הספרות והחיים – צמיחתה של הספרות העברית החדשה
יחידה 5	הספרות והחיים – צמיחתה של ספרות היידיש החדשה
יחידה 6	צמיחתה של עיתונות בעברית וביידיש
יחידה 7	האינטליגנציה היהודית רוסית
יחידה 8	רדיקליזם חברתי: "הסוציאליזם היהודי" ותנועות הפועלים במזרח אירופה
יחידה 9	רדיקליזם לאומי – צמיחתה של התנועה הלאומית היהודית
יחידה 10	ההגירה למערב ולעולם החדש – שלוחותיה של יהדות מזרח אירופה

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן. להשלכות על צבירת נ"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.

10311 יהודי צפון-אפריקה במאות ה-19-20¹
--

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושאים: היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה; היסטוריה של המזרח התיכון

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בהיסטוריה של המזרח התיכון** או **בהיסטוריה של העת החדשה**, או קורס **בהיסטוריה של עם ישראל בעת החדשה**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**. ידע קודם מומלץ: **יהודים בעידן של תמורות**.

פיתוח הקורס: פרופ' ירון צור, ד"ר חיים סעדון, ד"ר הגר הלל

בקורס **יהודים בעידן של תמורות** (10204) נלמדו מגמות התמורה המתחוללות בריכוזים יהודיים שונים, עם חדירת התהליכים האופייניים לעת החדשה לתוכם. בקורס זה יתבקשו הסטודנטים להעמיק את ידיעותיהם, ולהתמחות בתולדות התמורה בריכוז יהודי אחד: צפון-אפריקה.

מבנה הקורס

הקורס מתרכז בתולדותיהן של שלוש קהילות: אלג'יר, תוניס וקזבלנקה. כל אחת מקהילות אלה נדונה בתקופה היסטורית שונה, בהתאם לעיתוי מפגשה עם הקולוניאליזם הצרפתי, ששינה את פני צפון-אפריקה במאות ה-19 וה-20. בהתאם לכך הקורס כולל שלושה חלקים:

- יהודי אלג'יר: 1830-1902
- יהודי תוניס: 1882-1939
- יהודי קזבלנקה: 1907-1956

בכל אחד מחלקי הקורס יתוודעו הסטודנטים למצבה של הקהילה ערב הכיבוש, ולהתפתחותה תחת השלטון הצרפתי. תשומת לב רבה תוקדש להשפעת הזרמים האידיאולוגיים היהודיים המודרניים על חיי הקהילה – מתנועת ההשכלה ועד הציונות. כמו כן נעסוק בנושאים כמו: המדיניות הקולוניאלית והמיעוט היהודי, יחסי מוסלמים-יהודים, עליית יהודי מרוקו לישראל ועוד.

לימוד הקורס מבוסס על קריאה משולבת ביחידות הלימוד ובחומר ביבליוגרפי בהיקף של כ-800 עמודים. במהלך הקורס יתבקשו הסטודנטים להגיש מטלות חובה.

10565 יהודי תימן: היסטוריה, חברה, תרבות¹
--

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושאים: היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה; היסטוריה של המזרח התיכון

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בלימודי המזרח התיכון** או **בהיסטוריה של העת החדשה**, או קורס **בהיסטוריה של עם ישראל בעת החדשה**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: פרופ' ישראל גרשוני (אחראי אקדמי), פרופ' בת-ציון עראקי קלורמן, פרופ' יוסף טובי, פרופ' ירון צור, רן שגב (כתיבה); עדה כהן (עריכה)

יועצים: פרופ' ראובן אהרוני, פרופ' הרווי גולדברג, פרופ' יצחק גלוסקא, פרופ' אביבה חלמיש, ד"ר חיים סעדון, פרופ' ירון צור, פרופ' יהודה רצהבי

הקורס מתמקד בהיבטים מרכזיים של החברה התימנית, היהודית והמוסלמית, בעיקר במאות ה-19 וה-20. בקורס נבחנים חייה של הקהילה היהודית בחברה שלא היתה נתונה להשפעתו הישירה של הקולוניאליזם המערבי, וזאת בשונה מקיבוצים יהודיים בארצות האסלאם האחרות. הקורס עוסק בתרבותם המיוחדת של יהודי תימן, שהתפתחה תוך שימור ערכים תרבותיים יהודיים עתיקים, אימוץ מאפיינים שונים מתרבות הסביבה המוסלמית והיענות לזרמים מובילים במחשבה ובספרות היהודית שהגיעו אליהם ממרכזים יהודיים אחרים. הדיון מעלה נושאים כגון: מעמדם המשפטי של היהודים; מקומם בחברה ובכלכלה של תימן; דפוסי ההנהגה שלהם והחינוך; משיחיות ותנועות משיחיות; תנועות העלייה לארץ-ישראל ולמדינת ישראל.

חומר הלימוד

יחידה 1	תימן – הארץ והשלטון הזייד
יחידה 2	הכת הזיידית והאמאמים – יסודות יחסם ליהודים
יחידה 3	יישוב, חברה וכלכלה
יחידה 4	החיים התרבותיים וחיי המשפחה
יחידה 5	משיחיות ותנועות משיחיות
יחידה 6	תמורות בתקופת השלטון העתי'מאני 1872-1918
יחידה 7	עליות לארץ-ישראל עד תום מלחמת העולם השנייה
יחידה 8	עליות לארץ-ישראל לאחר מלחמת העולם השנייה ועד סוף המאה ה-20
יחידה 9	יוצאי תימן בארץ-ישראל , אסופת מאמרים בעריכת בת-ציון עראקי קלורמן (האוניברסיטה הפתוחה, 2006)

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן. המעוניינים לכתוב עבודה סמינריונית בקורס זה חייבים להשתתף במפגש האחרון של הקורס.

תואר ראשון

מדעי הרוח

היסטוריה

10589 פרקים בתולדות יהודי ארצות-הברית 1820-1950:

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בהיסטוריה של עם ישראל בעת החדשה**² או קורס **בהיסטוריה של העת החדשה**, וכן עמידה בדרישות האנגלית ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**. ידע קודם מומלץ: הקורס **מולין: פרקים בתולדות יהודי מזרח-אירופה ותרבותם**.

פיתוח הקורס: ד"ר מירה יונגמן, פרופ' יוסי גולדשטיין; ד"ר עמוס כרמל (תרגום); אהובה קרן, ורד זילבר-ורוד, מתן חרמוני (עריכה)
אחראי אקדמי: פרופ' אלון גל
יועץ בכיר: פרופ' לויז גרטנר

הקורס דן במאפייניה העיקריים של יהדות ארצות-הברית, ועומד על ההתפתחויות ההיסטוריות העיקריות שחלו ביהדות זו בשנים 1820-1950.

מבנה הקורס

חלק א – **ההגירה:** שלושה גלי הגירה עיצבו את יהדות ארצות-הברית; "גל ההגירה הספרדי" (שקדם לתקופה שבה מתמקד הקורס ולכן לא נדון בו); "גל ההגירה הגרמני"; ו"גל ההגירה המזרח-אירופי". חלק זה יעסוק בשנים האחרונים.

חלק ב – **ייחודיותה של יהדות אמריקה:** סוגיות בסיסיות בנושא, כגון: חשוואה בין יהדות ארצות-הברית לבין קיבוצים יהודיים אחרים באירופה; ובהינתן ההשלכות של הפלורליזם האמריקני, חופש הדת בארצות-הברית, הלאומיות האמריקנית והזהות האמריקנית על צביונה של יהדות ארצות-הברית. חלק זה עוסק גם בדור השני להגירה ממזרח-אירופה.

חלק ג – **הזרמים הדתיים:** התפתחויות שונות שחלו בזרם הרפורמי בתקופה האמורה, היווצרותם של הזרם הקונסרבטיבי ושל התנועה הרקונסטרוקציוניסטית, ותולדותיו של הזרם האורתודוקסי.

חלק ד – **סולידריות יהודית:** היבטים שונים של סולידריות יהודית אמריקנית כלפי קיבוצים יהודיים ברחבי העולם; דיון נרחב בסוגיית עמידתם של יהודי ארצות-הברית מול שואת יהודי אירופה ותרומתה של יהדות ארצות-הברית להקמת מדינת ישראל.

הקורס מבוסס על הספר **החווייה היהודית האמריקנית: תולדות, מבואות, מקורות** מאת מ' קצבורג-יונגמן (האוניברסיטה הפתוחה, 2007) הכולל תעודות היסטוריות, על אסופת מאמרים ועל מדריך למידה.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן. מי שכותב עבודה סמינריונית בקורס זה מנוע מכתיבת עבודה סמינריונית במסגרת הקורס **נושאים נבחרים בהבנת הקהילה היהודית בארצות הברית** (10347).

להשלכות על צבירת נ"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.

גרסת הקורס בשפה הרוסית (42304) מופיעה באתר: http://www-r.openu.ac.il/.

2 או שני קורסים כלשהם בהיסטוריה למי שלמד אותם לפני סמסטר א2010.

10573 יהדות גרמניה לנוכח אתגרי המודרניזציה¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בהיסטוריה של העת החדשה**, או קורס **בהיסטוריה של עם ישראל בעת החדשה** וכן עמידה בדרישות האנגלית ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**. ידע קודם מומלץ: הקורס **אירופה ערש הלאומיות**.

פיתוח הקורס: פרופ' שולמית וולקוב, פרופ' הנרי וסרמן, ד"ר גיא מירון, זהר לביא, שרון נמרוד; אורית פרידלנד (תרגום), ורד זילבר-ורוד (עריכה)

בקורס **יהודים בעידן של תמורות** (10204) נלמדו התמורות שהתחוללו בריכוזים היהודיים השונים עקב תהליכי המודרניזציה. בקורס זה יתבקשו הסטודנטים להעמיק ידיעותיהם, ולהתמחות בתמורות שהתחוללו בקהילה היהודית בגרמניה.

הלימוד בקורס מבוסס על הספר **בין ייחוד לטמיעה – יהודי גרמניה 1780-1918**, מאת שולמית וולקוב (האוניברסיטה הפתוחה, 2003). כמו כן כולל חומר הלימוד מקראות ומדריכי למידה.

נושאי הלימוד

- תנועת ההשכלה היהודית
- האמנציפציה של היהודים
- חכמת ישראל
- זרמים דתיים בקהילה היהודית בגרמניה
- זרמים פוליטיים מרכזיים בקהילה היהודית בגרמניה בשלהי המאה ה-19

10333 אתיופיה: נצרות, אסלאם, יהדות¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושאים: היסטוריה של המזרח התיכון; היסטוריה של העת החדשה; היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה; היסטוריה של ימי הביניים; היסטוריה של עם ישראל בימי הביניים

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בהיסטוריה של המזרח התיכון** או **בהיסטוריה של העת החדשה**, או קורס **בהיסטוריה של עם ישראל בעת החדשה**, וכן עמידה בדרישות האנגלית ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: פרופ' חגי ארליך, פרופ' סטיב קפלן, ד"ר הגר סלומון (כתיבה);

זהר לביא (עריכה)

יועצים: פרופ' אהרון אופנהיימר, פרופ' דפנה אפרת, פרופ' נחמיה לבציון, פרופ' אורה לימור, פרופ' אולגה קפליוק

קורס זה עוסק בממד הדתי ובתפקידו בתולדותיה של אתיופיה, משחר ימי הביניים ועד ימינו.

חלקו הראשון דן בנצרות האתיופית כמסגרת הערכים התרבותית והפוליטית של הרוב ההגמוני, אלה שכוונו את הקיסרות האתיופית והנהיגו לאורך הדורות. הקורס ינתח את רכיביה הרוחניים-תאולוגיים של הנצרות האתיופית המיוחדת, את התפתחותם ואת תפקידם בהיסטוריה של המדינה ובמערכת יחסי החוץ שלה.

החלק השני דן באסלאם ובאתיופיה. קהילות אסלאמיות רבות היוו חלק מהמארג האתיופי, ובימינו הם מהווים כמחצית מהאוכלוסייה. הקורס ידון במבנהו של האסלאם האתיופי, ובהתפתחותו כדתם של מיעוטים המתמודדים מול ההגמוניה הנוצרית הממלכתית. הקורס גם עוקב אחרי יחסי אתיופיה וארצות המזרח התיכון.

חלקו השלישי של הקורס עוסק ביהדות אתיופיה. חלק זה ינסה להבין את מהותה של יהדות מיוחדת זאת, את אורחותיה ומנהגיה, ואת תולדותיה ומיקומה ההיסטורי בחברה האתיופית, על המגוון הדתי והחברתי שבה.

חומר הלימוד

הקורס מבוסס על הספר **אתיופיה – נצרות, אסלאם, יהדות** (האוניברסיטה הפתוחה, 2003) ועל חוברת מאמרים וקטעי קריאה.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן. מי שכותב עבודה סמינריונית בקורס זה מנוע מכתיבת עבודה סמינריונית במסגרת הקורס **נושאים נבחרים בהבנת הקהילה היהודית בארצות הברית** (10347).

2 או שני קורסים כלשהם בהיסטוריה למי שלמד אותם לפני סמסטר א2010.

3 או שני קורסים כלשהם בהיסטוריה למי שלמד אותם לפני סמסטר א2010.

4 או שני קורסים כלשהם בהיסטוריה למי שלמד אותם לפני סמסטר א2010.

5 או שני קורסים כלשהם בהיסטוריה למי שלמד אותם לפני סמסטר א2010.

6 או שני קורסים כלשהם בהיסטוריה למי שלמד אותם לפני סמסטר א2010.

מדעי הרוח

היסטוריה

10918 אדם, **חברה וכלכלה במזרח התיכון בזמננו**

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושאים: היסטוריה של העת החדשה; היסטוריה של המזרח התיכון

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בהיסטוריה של המזרח התיכון** או **בהיסטוריה של העת החדשה**, או קורס **בהיסטוריה של עם ישראל בעת החדשה**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: ד"ר און וינקלר (כתיבה), פרופ' חגי ארליך, ד"ר טל שובל
יועצים: פרופ' גד גילבר, פרופ' ישראל גרשוני, פרופ' אורי קופרשמידט, ד"ר רלי שכטר

הקורס עוסק בהתפתחויות הדמוגרפיות בארצות המזרח התיכון הערבי במאה ה-20, ובקשר שבין התפתחויות אלה לפוליטיקה שהושפעה מהן והשפיעה עליהן. הקורס גם מקנה את מושגי היסוד הדרושים לעיסוק בתחום הדמוגרפיה.

הקורס מציע שילוב בין תיאור התופעות הדמוגרפיות וניתוחן לבין ניתוח יחסי הגומלין בין לבין הפוליטיקה הפנימית והבין-לאומית, והוא מהווה ניסיון ללמוד את ההיסטוריה של המזרח התיכון בן-זמננו מזווית ראייה ייחודית המעלה תובנות חשובות ומקוריות לגבי ההתפתחויות העיקריות שחלו באזור במהלך המאה ה-20.

נושאי הלימוד

- גידול האוכלוסין המהיר במדינות ערב במאה ה-20
- התוצאות הכלכליות של שיעורי הריבוי הטבעי הגבוהים של אוכלוסיית מדינות ערב במחצית השנייה של המאה ה-20
- תנועת עובדים בין מדינות ערב
- השפעות ההגירה על יצואניות העובדים הגדולות: מצרים, ירדן, תימן וסוריה
- מדיניות הילודה של מדינות ערב במחצית השנייה של המאה ה-20

חומר הלימוד מבוסס על הספר **דמוגרפיה פוליטית במדינות ערב במאה ה-20** מאת א' וינקלר (האוניברסיטה הפתוחה, 2008), על מקראת מאמרים ועל מדריך למידה.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

10510 נוער, חינוך ופוליטיקה במזרח התיכון

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושאים: היסטוריה של העת החדשה; היסטוריה של המזרח התיכון
שיוך נוסף: מדעי החברה / מדעי החברה-כללי

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בהיסטוריה של המזרח התיכון** או **בהיסטוריה של העת החדשה**, או קורס **בהיסטוריה של עם ישראל בעת החדשה**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: פרופ' חגי ארליך

הקורס עוסק בהתפתחותם המשולבת של שני ממדים בתהליך המודרניזציה של המזרח התיכון בעת החדשה.

הממד האחד – התפתחותו של החינוך, בעיקר התיכוני והגבוה, בארצות האזור הראשיות למן ראשית המאה ה-19 ועד ימינו. מתכונות של חינוך מערבי-חילוני (שונות במהותן מאלה האסלאמיות המסורתיות) אומצו על-ידי הרוב המכריע של המנהיגים הפוליטיים, והן בתורן חוללו תמורות מרחיקות לכת בחברה, בכלכלה, בתרבות ואף בפוליטיקה.

הממד השני – תפקידו של הנוער המשכיל, מוצר תהליכי התמורה בחינוך, בהתפתחותה של הפוליטיקה לשלביה ולאורך כל התקופות, החל מראשית העת החדשה. נוער משכיל, ושכבת הביניים המקצועית שהוא יצר, היה אחד הזרזים העיקריים הן לעיצוב הדינמיקה הפוליטית והן לעיצוב הזהויות הלאומיות החדשות (לאומיות ערבית, לאומיות מצרית וכדומה). בה בשעה היה נוער זה הציבור שפעל לחזרה לדפוסי האסלאם הפוליטי.

הדיון בשני ממדים אלה ייערך במקביל, ויאיר מזווית מקורית זאת את תולדות מצרים, עראק, ערביי ארץ-ישראל, לבנון וסוריה.

במהלך הקורס יתקיימו מפגשים עם מנחה, שהשתתפות בשניים מהם היא **חובה**.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

10305 האנטישמיות במאה ה-19

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת סמינריונית
נושא: היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בהיסטוריה של העת החדשה** או קורס **בהיסטוריה של עם ישראל בעת החדשה**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: פרופ' יוסי גולדשטיין, אביחי אורן
יועצים: פרופ' שמואל אטינגר, פרופ' דב קולקה

קורס זה עוסק בהופעתה של התנועה האנטישמית המודרנית במאה ה-19 ובראשית המאה ה-20 במרכז אירופה ובמערבה (בעיקר בגרמניה, באוסטרו-הונגריה ובצרפת).

מבנה הקורס

בשלב הראשון יקראו הסטודנטים חומר ביבליוגרפי. קריאת חומר הלימוד תלווה בהדרכה בכתב בעזרת חוברת שאלות, ובהדרכה נוספת שתיתן על-ידי מדריך מטעם האוניברסיטה הפתוחה. **בשלב השני** של הקורס יכתבו הסטודנטים עבודה סמינריונית בהדרכה צמודה של מדריך.

חומר הלימוד

- יחידה 1 צמיחתה של האנטישמיות המודרנית במאה ה-19
- יחידה 2 ההקשרים הכלכליים, החברתיים והפוליטיים של האנטישמיות בעת החדשה
- יחידה 3 דת, מיתוס ורומנטיקה
- יחידה 4 תורת הגזע והאנטישמיות
- יחידה 5 האנטישמיות המודרנית בגרמניה, בצרפת ובאוסטרו-הונגריה

^[1] מי שלמד את הקורס שנאת ישראל, אנטישמיות ופרעות ברוסיה ב-1881-1914 (10307), שאינו מוצע עוד, אינו רשאי ללמוד קורס זה

מדעי הרוח

היסטוריה

10932 תהליכי חילון בתרבות היהודית בעת החדשה¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה

4 תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **במדעי היהדות** או **בהיסטוריה של העת החדשה** או **בהיסטוריה של עם ישראל בעת החדשה**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**. ידע קודם מומלץ: אחד מהקורסים **יהודים בעידן של תמורות**, **פולין: פרקים בתולדות יהודי מזרח אירופה**.

פיתוח הקורס: ד"ר אבריאל בר-לבב, פרופ' רון מרגולין, פרופ' שמואל פיינר (אחראים אקדמיים וכתיבה), ד"ר שי פרוגל, ד"ר דניס שרביט, ד"ר גדעון כץ, ד"ר מיכל ארבל (כתיבה);
יועצים: פרופ' זאב גרוס, פרופ' אבנר חולצמן, פרופ' אמיר הורוביץ, פרופ' אלחנן יקירה, פרופ' בת ציון עראקי-קלורמן, פרופ' משה פלאי, ד"ר תמר אילת יגורי, ד"ר גדעון כץ, ד"ר עדיה מנדלסון-מעוז, ד"ר חיים סעדון, ד"ר יונית עפרון

הקורס בוחן את השורשים ההיסטוריים של התרבות החילונית המודרנית של היהודים ואת המהלך המורכב של עיצוב הזהויות היהודיות המודרניות בעת החדשה. הקורס דן בתולדות החילון, בהגות חילונית כללית ויהודית, בפולמוסי תרבות ובהשתקפות החילון בספרות העברית החדשה, ומציג בפני הסטודנטים את תהליכי החילון ואת האופנים שבהם התמודדו היהודים עם המודרניות, מבחינה היסטורית, תרבותית ורוחנית.

נושאי הלימוד

- הולדת החילוניות מתוך הפילוסופיה
- ראשיתם של תהליכי החילון ביהדות אירופה – מבט היסטורי
- חילון במרחב המוסלמי
- חילון יהודי באירופה
- מחשבות על חילוניותם של היהודים – פולמוסים ומתחים
- לכתוב חילוניות: הספרות העברית המתחדשת ותהליכי החילון

חומר הלימוד

- ספר הקורס
- אסופת מאמרים

¹ אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

קורסים נוספים המקנים נקודות זכות בהיסטוריה

ראשית המלוכה בישראל: ספר שמואל (10710)
(ר) – משובץ במדעי היהדות, עמ' 20.

עולמם של חכמים (10201) (ר) – משובץ במדעי היהדות, עמ' 22.

חסידות אשכנז בתולדות המחשבה היהודית (10297) (ר) – משובץ במדעי היהדות, עמ' 23.

חשיבה היסטורית (10337) (מ) – משובץ בפילוסופיה, עמ' 48.

ספרות ואידיאולוגיה בא"י בשנות השלושים (10346) (מ) – משובץ בספרות, עמ' 60.

הקבוצה הכנענית: בין אידיאולוגיה וספרות (10335) (מ) – משובץ בספרות, עמ' 60.

הקולנוע כהיסטוריה: לדמיין ולביים את המאה ה-20 (10655) (ר) – משובץ בקולנוע, עמ' 66.

מיתוס ואתוס בקולנוע הישראלי (10693) (ר) – משובץ בקולנוע, עמ' 66.

הקולנוע הפלסטיני (10578) (מ) – משובץ בקולנוע, עמ' 67.

המורשת המוסיקלית של קהילות ישראל (10261) (ר) – משובץ במוסיקה, עמ' 73.

סמלים חזותיים ציוניים בתרבות הישראלית (10594) (מ) – משובץ בתולדות האמנות, עמ' 76.

נושאים נבחרים בהבנת הקהילה היהודית בארצות-הברית (10347) (מ) – משובץ בסוציולוגיה, עמ' 109.

צמיחת המדינות החדשות באפריקה (10206) (ר) – משובץ במדע המדינה ויחסים בין-לאומיים, עמ' 120.

מדיניות החוץ של ברה"מ/רוסיה (10431) (ר) – משובץ במדע המדינה ויחסים בין-לאומיים, עמ' 124.

ג'נוסייד (רצח עם) (10664) (ר) – משובץ במדע המדינה ויחסים בין-לאומיים, עמ' 118.

החברה הערבית בישראל (10657) (ר) – משובץ במדע המדינה ויחסים בין-לאומיים, עמ' 119.

מדעי הרוח

גיאוגרפיה

10298 ניסויים במרחב: פרקים בגיאוגרפיה יישובית של ארץ ישראל

6 נקודות זכות ברמה רגילה

⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' גדעון ביגר, פרופ' שלמה חסון, פרופ' דוד ניומן, פרופ' ברוך קיפניס, פרופ' יצחק שלל, ד"ר ראובן אהרוני, ד"ר יוסף בן-דוד, ד"ר ארנון גולן, ד"ר איריס גרייצר, ד"ר מאיה חושן, ד"ר עירית כהן-עמית; בת-חן פירסט (עריכה), אבי חתם (עיצוב) **אחראי אקדמי:** פרופ' שלום רייכמן **יועצים:** פרופ' שלמה חסון, פרופ' יוסי כץ, פרופ' אבינעם מאיר, פרופ' דוד עמירן, פרופ' ברוך קיפניס, פרופ' גדעון קרסל, פרופ' יוסף שביד, פרופ' שמעון שפירו, ד"ר אלחנן אורן, ד"ר לביאה אפלבאום, פרופ' יוסי בן-ארצי, ד"ר דב גביש, חיים גבתי, עו"ד דניס גולדמן, ד"ר איריס גרייצר, חגית חובב, ד"ר מאיה חושן, ד"ר אשר עידן, ד"ר מיכאל רומן, ד"ר מרגלית שילה

הקורס בוחן אלמנטים בתכנון הפיסי בישראל מוויית ראייה גיאוגרפית-התפתחותית. מהבחינה הכרונולוגית, חלק מן הקורס עוסק ביישוב היהודי בשנים שקדמו להקמת המדינה וחלקו האחר עוסק בתופעות התיישבותיות במדינת ישראל. חידושים וניסויים בתחומי התכנון וההתיישבות – אחדים שהצליחו ושרדו ואחרים שנכשלו ונזנחו – נבחנים, בין היתר, על-פי מידת התכנון המרכזי ועל-פי מידת היוזמה החופשית הנקוטה בהם.

נושאי הלימוד

- היישוב הבודד וההתיישבות החבלית בשלהי התקופה העת'מאנית
- הון פרטי והון לאומי: העמקים והמישורים בשנות העשרים
- התכנון העירוני בתקופת המנדט
- האסטרטגיה ההתיישבותית כמכשיר להשגת יעדים מדיניים – ריכוז המאמץ בעקבות מאורעות תרפ"ט ותרכ"ו
- הופעת ההיבט הסטטוטורי במכשירי היסוד של התכנון ההתיישבותי
- התכניות הארציות: מדיניות פיזור האוכלוסייה
- יצירת המפה הכפרית, 1948-1967
- תמורות בהתיישבות הכפרית, 1967-1992
- השיכון הציבורי: ממד קליטת העלייה לעומת הממד הטריטוריאלי של תפיסת שטח
- שיקום שכונות בישראל
- שינויים במערך היישוב הערבי במדינת ישראל
- בדוויי הנגב: המעבר ליישובי קבע

10379 מרחב, זמן וחברה בארץ ישראל הקדומה:

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת

שיוך נוסף: מדעי החברה / מדעי החברה – כללי

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם הקורס **מבוא לארכיאולוגיה של א"י בתקופת המקרא**, קורס אחד **בהיסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה** או קורס אחד **בהיסטוריה של עם ישראל בעת העתיקה המאוחרת** או **מבוא לסוציולוגיה או מבוא לאנתרופולוגיה**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: פרופ' יובל פורטוגלי, ליפז ויניצקי; חדזה ארליך (עריכה)

הקורס בוחן תהליכים התיישבותיים ותהליכים חברתיים בארץ ישראל הקדומה (במיוחד משלהי האלף השלישי עד אמצע האלף הראשון לפני הספירה) מנקודת מבט המשלבת תחומי מדע שונים: ארכיאולוגיה, היסטוריה, גיאוגרפיה אנושית (יישובית, חברתית ועירונית), אנתרופולוגיה חברתית והיסטורית וסוציולוגיה.

מטרות הקורס

- להכיר תאוריות המסבירות את היווצרותן והשתנותן של צורות חברתיות במהלך התפתחות האנושות.
- להכיר מתודולוגיה לחקר הארגון המרחבי של יישובים ומערכות יישוביות, הכוללת שיטות גיא-סטטיסטיות לניתוח מרחבי וארכיאולוגי.
- להכיר את ארגון המרחבי של צורות יישוב ומערכות יישוביות.
- להבין את קשרי הגומלין בין צורות חברתיות לצורות מרחביות; הבנה כזו מאפשרת להעריך את הצורות החברתיות בתקופות קדומות, גם על-פי הארגון המרחבי הפנימי של יישובים ושל מערכות יישוביות.
- לבחון תהליכי התיישבות ועיור ותהליכים חברתיים שהתרחשו בארץ-ישראל הקדומה באמצעות המסד התאורטי-מושגי והממצא הארכיאולוגי-היסטורי.

חומר הלימוד

ספר הקורס ובו שני חלקים:

חלק א: מורפולוגיה חברתית – הצגת גישות תאורטיות ושיטות חקירה לחקר צורות ותהליכים חברתיים ולחקר תהליכי התיישבות, תוך ניסיון לשלבן;

חלק ב: תהליכי התיישבות ועיור – עיסוק בארץ-ישראל משלהי האלף השלישי עד אמצע האלף הראשון לפנה"ס, בעזרת הממצא הארכיאולוגי-היסטורי.

לומדה: שיטות לניתוח מרחבי – גיאוגרפיה יישובית. הלומדה נועדה לאפשר לסטודנטים ללמוד שיטות גיא-סטטיסטיות לניתוח מרחבי ולחקור באמצעותן מערכות יישוביות מגוונות בתקופות שונות בארץ-ישראל.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

הפניות לקורסים נוספים

מבוא לארכיאולוגיה של ארץ-ישראל בתקופת המקרא (10140) (ר) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 26.

מבוא לסוציולוגיה (10134) (פ) – משובץ בסוציולוגיה, עמ' 103.

מבוא לאנתרופולוגיה (10153) (פ) – משובץ בסוציולוגיה, עמ' 103.

שימו לב: קורסים אלה אינם מעניקים נקודות זכות בגיאוגרפיה.

תואר ראשון

מדעי הרוח

פילוסופיה

10122 בעיות בפילוסופיה של המוסר

6 נקודות זכות ברמת פתיחה
לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' אלעזר וינריב (כתיבה); משה שפרבר (עריכה)
יועצים: פרופ' שאול סמילנסקי, ד"ר עובדיה עזרא, פרופ' דוד אנוך, פרופ' יעקב גולומב

הקורס מעלה בעיות עקרוניות בתורת המידות מתוך דוגמאות חלקוחות בחלקן מחיי היומיום בזמננו, ומציג את התאוריות המוסריות החשובות ביותר שהוצעו במהלך ההיסטוריה, תוך עמידה על יתרונותיהן וחסרונותיהן. בקורס נדונות התאוריות של סוקרטס, אפלטון ואריסטו, הובס ולוק, קאנט ומיל, מור וסטיבנסון, רולס ונוזיק ואחרים. הקורס מקנה מושגי יסוד ודרכי חשיבה הנהוגים בדיונים בפילוסופיה של המוסר ומראה כיצד להשתמש בהם כדי להתמודד עם בעיות אתיות ממשיות. הקורס נלמד במהדורה שנייה, חדשה.

כל יחידת לימוד מעלה בעיה עקרונית או מספר בעיות עקרוניות בפילוסופיה של המוסר ובוחנת את הפתרונות האופייניים שהוצעו לה (או להן) בתולדות הפילוסופיה. הקורס מבוסס על מאמרים וקטעי ספרים בעברית, חלקם תורגמו במיוחד לצורך קורס זה.

חומר הלימוד	
כרך א	
יחידה 1	מה היא בעיה מוסרית ומה פילוסופי בה? (על סוקרטס ויום)
יחידה 2	אגואיזם (על הובס)
יחידה 3	לאילו דברים יש ערך? (על אריסטו ומיל)
יחידה 4	התועלתנות בת-זמננו
כרך ב	
יחידה 5	חובות (על קאנט)
יחידה 6	זכויות (על לוק ומיל)
יחידה 7	צדק (על רולס ונוזיק)
יחידה 8	אחריות
כרך ג	
יחידה 9	בעיות מצפוניות
יחידה 10	ניהיליזם (על ניטשה)
יחידות 11-12	דעת טוב ורע (על מטא-אתיקה)

ספרים נלווים
הסטודנטים מתבקשים לרכוש את הספרים האלה: ג'ייס מיל, **התועלתיות** (תרגום: י' אור; מאגנס, 1972); אפלטון, **חיינו ומוותו של סוקרטס** (תרגום: ש' בוזגלו; ידיעות אחרונות, ספרי עליית גג, 2001); ע' קאנט, **הנחת יסוד למטפיסיקה של המידות** (תרגום: מ' שפי; מאגנס, 1984). ניתן לרכוש את הספרים באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.

הקורס מלווה בקלטות, המכילות דיונים של פילוסופים ישראלים על אודות בעיות מרכזיות באתיקה.

10679 פילוסופיה של הנפש בתקופתנו

6 נקודות זכות ברמה רגילה
לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' אמיר הורוביץ (כתיבה); רות רמות (עריכה)
יועצים: פרופ' עדי צמח, פרופ' אורון שגריר, ד"ר מאיר חמו, ד"ר יקיר לוין

הקורס עוסק בפילוסופיה של הנפש בתקופתנו, בדגש חזק על הפילוסופיה האנליטית. בין השאלות שבהן דן הקורס: מהם המצבים הנפשיים? מה הקשרים בינם לבין מצבי המוח? האם אלה הם קשרים סיבתיים בלבד, או שמא מצבים נפשיים **אינם אלא** מצבי מוח? האם ניתן לראות את היחס בין המצבים הנפשיים לבין מצבי המוח כיחס בין תוכנת מחשב לבין החומרה שלו? כיצד אנו יכולים לדעת על מצביהם הנפשיים של האחרים? האם לי ולכפיל פיסיקלי שלי (אדם) הזהה לי לחלוטין מבחינה פיסיקלית) אותן מחשבות, עם אותם התכנים, גם אם אנו נטועים בסיבות שונות לחלוטין? האם ניתן להבין את תופעת המודעות, או שמא היא תהיה תמיד בגדר מסתורין? עמדות שונות באשר לשאלות אלה ואחרות יוצגו ויונתחו באופן ביקורתי.

חומר הלימוד	
יחידה 1	מבוא: הנפש והפילוסופיה שלה
יחידה 2	דואליזם
יחידה 3	ביהביריזם לוגי
יחידות 4-5	הנפש והמוח: מטריאליזם
יחידות 6-7	פונקציונליזם ומודל המחשב של הנפש
יחידה 8	תכניהם של המצבים הנפשיים
יחידה 9	מודעותם של המצבים הנפשיים

10703 מבוא ללוגיקה

6 נקודות זכות ברמה רגילה
לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: ד"ר רמי ישראל (כתיבה); ורד זילבר-ורוד (עריכה)
אחראית אקדמית: ד"ר דליה דראי
יועצים: פרופ' ענת בילצקי, פרופ' אלעזר וינריב, פרופ' אמיר הורוביץ, ד"ר אביב הופמן, ד"ר יקיר לוין, פרופ' אורון שגריר

הלוגיקה עוסקת בעיקר בטיעונים – גזירת מסקנות מהנחות או מידע שיש ברשותנו. המרכיבים הלוגיים במחשבה האנושית הם הבסיסיים ביותר ועליהם נסמכים כל מדע שהוא וכל חשיבה רציונלית יומיומית. הידע שהושג במסגרת המחקרים הלוגיים מיושם בתחומים רבים, החל מקורסי הכנה לבחינה הפסיכומטרית ועד לפיתוח המחשב המודרני. במהלך קורס זה יילמד תחום הדיון של הלוגיקה, תוך התמקדות בהבחנה שבין טיעונים תקפים לטיעונים שאינם תקפים (אילו מסקנות אפשר להסיק מידע נתון); נלמד את יסודות הלוגיקה האריסטוטלית, שנוסדה לפני כ-2,400 שנים; ונרכוש שליטה בטכניקות מסוימות של תחשיב הפסוקים ושל תחשיב הפרדיקטים בלוגיקה המודרנית. כמו כן, יעסיקו אותנו שאלות פילוסופיות שונות בדבר מהות הלוגיקה, מהות הקשר שבין השפות הרגילות ("השפות הטבעיות") לבין השפה הלוגית, ועוד.

חומר הלימוד	
כרך א	
פרק 1	מהי לוגיקה?
פרק 2	לוגיקה אריסטוטלית
כרך ב	
פרק 3	יסודות תחשיב הפסוקים
פרק 4	סמנטיקה של תחשיב הפסוקים:
פרק 5	טבלות אמת
פרק 6	עצי אמת
פרק 7	דדוקציה טבעית
כרך ג	
פרק 7	יסודות תחשיב הפרדיקטים
פרק 8	סמנטיקה של תחשיב הפרדיקטים
פרק 9	שיטות סינטקטיות בתחשיב הפרדיקטים
פרק 10	זהות

מדעי הרוח

פילוסופיה

10248 פילוסופיה יוונית: מתאלס עד אריסטו

6 נקודות זכות ברמה רגילה

⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס : פרופ' שמואל שקולניקוב, פרופ' אלעזר וינריב (כתיבה), ד"ר גדעון כ"ץ ; משה שפרבר (עריכה)

הקורס עוקב אחר התפתחותה של הפילוסופיה היוונית מהתחלותיה הראשונות עד אריסטו. מטרתו להביא את הסטודנטים לידי היכרות עם עיקרי הטקסטים והרעיונות של הפילוסופיה היוונית ולהקנות הבנה ראשונית באשר לחשיבותם לניסוח הבעיות, להכנת הכלים ולהצגת הפתרונות בפילוסופיה המערבית מאז ועד ימינו. בקורס ייקראו ויונתחו פראגמנטים של הפילוסופים הקדם-סוקרטיים, דיאלוגים של אפלטון (בשלמותם או בחלקם) וכן פרקים מתוך כתבי אריסטו. להשלמת התמונה, הקורס מציע גם קובץ מאמרים פרשניים בני-זמננו.

חומר הלימוד

יחידה 1	ראשית הפילוסופיה היוונית, המילטים והפיתגוריים
יחידה 2	הירקליטוס ופרמנידיס
יחידה 3	הפלורליסטים והסופיסטים
יחידות 4-5	סוקרטס: חייו ומותו, דמותו ודעותיו (קריאה בדיאלוגים אפולוגיה , אותיפרון , גורגיאס , פרוטגורס ומנון)
יחידה 6	אפלטון: תורת הנפש, תורת ההכרה והמטאפיסיקה (קריאה בדיאלוגים פידון , המשתה , פוליטיאה , פיידרוס)
יחידה 7	אפלטון: תורת ההכרה והמטאפיסיקה (המשך) ותורת המדינה (קריאה ב פוליטיאה)
יחידה 8	אפלטון: תורת ההכרה והמטאפיסיקה המאוחרות (קריאה בדיאלוגים תאיטיטוס , פרמנידיס , סופיסטן)
יחידות 9-10	אריסטו: פילוסופיית הטבע (קריאה ב פיסיקה ו בעל הנפש)
יחידה 11	אריסטו: המטאפיסיקה (קריאה ב מטאפיסיקה א', ג', ז', יא)
יחידה 12	אריסטו: תורת המידות ותורת המדינה (קריאה ב אתיקה: מהדורת ניקומאכוס וב פוליטיקה)

ספרים נלווים

ש' שקולניקוב, **תולדות הפילוסופיה היוונית: הפילוסופים הקדם-סוקראטיים** (יחדיו, תשמ"א); אפלטון, **כתבי אפלטון**, כרכים א-ג (שוקן, 1994); אריסטו, **אתיקה: מהדורת ניקומאכוס** (שוקן, 1985).

10266 מדיקרט עד יום: פילוסופיה במאות ה-17 וה-18¹

6 נקודות זכות ברמה רגילה

⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס : פרופ' אלעזר וינריב (כתיבה) ; רות רמות (עריכה) **יועצים** : פרופ' אלחנן יקירה, פרופ' רות לורנד, פרופ' יצחק מלמד, ד"ר חגית בנבגי, ד"ר יקיר לוי, ד"ר אוהד נחתומי, ד"ר ירון סנדרוביץ

הקורס עוסק בהיסטוריה של הפילוסופיה ועוקב אחר התפתחותם של שני זרמי מחשבה חשובים ביותר שהתגבשו במהלך המאות ה-17 וה-18 באירופה המערבית על רקע המהפכה המדעית. הקורס דן במטפיסיקה ובתורת ההכרה של שישה פילוסופים: דיקרט, שפינוזה, לייבניץ, לוק, ברקלי ויום (Descartes, Spinoza, Leibniz, Locke, Berkeley, Hume). בעוד אשר שלושת הראשונים, בני יבשת אירופה, הדגישו את תפקיד השכל בהכרה ונקראו על כן "רציונליסטים", הדגישו שלושת האחרונים, בני האיים הבריטיים, את תפקידם של החושים ונקראו על כן "אמפיריציסטים". הפלוגתא בין שתי ההשקפות האלה והשפעתן זו על זו מעצבות במידה רבה את התפתחותה של הפילוסופיה מאז ועד היום, והאקטואליות של הבעיות הנדונות בקורס לא פגה.

שיטת הלימוד

הקורס מתמקד בעיון בכתביהם של ששת הפילוסופים (בתרגום עברי). יחידות הלימוד מלוות את הדיון במקורות ומפרשות אותם, ובמידת הצורך מוסיפות דברי רקע והסבר.

חומר הלימוד

יחידות 1-2	רנה דיקרט
יחידות 3-4	ברוך שפינוזה
יחידות 5-6	ג'ון לוק
יחידה 7	ג'ורג' ברקלי
יחידות 8-9	דייוויד יום
יחידות 10-11	גוטפריד וילהלם לייבניץ
יחידה 12	מבט לאחור בעיני קאנט

ספרים נלווים

דיקרט, **הגיונות** (תרגום: דורי מנור); שפינוזה, **אתיקה** (תרגום: ירמיהו יובל); לוק, **מסה על שכל האדם** (תרגום: יוסף אור); ברקלי, **מסה על עקרונות דעת האדם** (תרגום: גיא אלגת); יום, **מסכת טבע האדם** (תרגום: יוסף אור); לייבניץ, **השיטה החדשה וכתבים אחרים** (תרגום: יוסף אור). מלבד ספרו של שפינוזה, כל הספרים הנלווים דרושים ללימוד הקורס.

¹ קורס זה הוא גרסה חדשה של הקורס **רציונליזם ואמפיריציזם: מגמות פילוסופיות במאה ה-17 וה-18**.

10496 מבוא לאסתטיקה

6 נקודות זכות ברמה רגילה

⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס : פרופ' אלעזר וינריב, ד"ר בת-שבע שפירא, ד"ר גדעון כ"ץ

האסתטיקה עוסקת בשאלת טיבה של האמנות (במובן הרחב של המילה) ובאמות המידה להערכתה. לדיונים באסתטיקה מסורת פילוסופית ארוכה, והשפעתם של גדולי הפילוסופים, שהקדישו לה מחשבה רבה, ניכרת עד היום. מטרתו של הקורס להקנות מושגי יסוד רווחים בתחום, ולהציג את מגוון הבעיות שהדיון הפילוסופי באמנות מנסה להתמודד אתן. הקורס מבקש להביא בפני הסטודנטים את עיקרי המשנות הפילוסופיות שהוצעו בעבר בתחום האסתטיקה, ולהצביע על מידת הרלוונטיות שלהן כיום, וכן לציין את המגמות העכשוויות המרובות בתחום.

ספר הקורס

הקורס מבוסס על הספר **אסתטיקה: מבוא פילוסופי** (האוניברסיטה הפתוחה, 1999), שהוא תרגום של הספר:

Philosophical Aesthetics: An Introduction, edited by O. Hanfling (Milton Keynes: Basil Blackwell & The Open University, 1992)

ועל מדריך למידה.

חומר הלימוד

חלק ראשון: אמנות מהי?

יחידה 1	בעיית ההגדרה / אוסוולד הנפלינג
יחידה 2	תכונות אסתטיות / אוסוולד הנפלינג
יחידה 3	האוונטלוגיה של האמנות / אוסוולד הנפלינג

חלק שני: אמנות ורגש

יחידה 4	החווייה האסתטית / דיאן קולנסון
יחידה 5	אמנות, ריגוש והבעה / רוברט וילקינסון

חלק שלישי: האמנות, העולם וההכרה

יחידה 6	אמת וייצוג / רוסלינד הרסטהאוס
יחידה 7	אמנות, חברה ומוסר / תום סורל

חלק רביעי: אמנות וערך

יחידה 8	הערכת האמנות / קולין ליאס
יחידה 9	ביקורת ופרשנות / קולין ליאס
יחידה 10	סטרוקטורליזם ופוסט-סטרוקטורליזם / סטיוארט סים
יחידה 11	מרקסיזם ואסתטיקה / סטיוארט סים

תואר ראשון

מדעי הרוח

פילוסופיה

20202 פילוסופיה של המדע

6 נקודות זכות ברמה רגילה
שיוך נוסף: מדעים / מדעים-כללי

⚡ ידע קודם מומלץ: שני הקורסים **יסודות הפיסיקה** (או **יסודות הפיסיקה א + יסודות הפיסיקה ב**), **חשבון דיפרנציאלי ואינטגרלי א**, או אחד מבין הקורסים **ביולוגיה כללית א**, **אשנב למדעי החיים**.

פיתוח הקורס: פרופ' גד פרוידנטל, פרופ' שמעונה גינצבורג, ד"ר חנה הרציג; קריין חזקיה (עריכה) **יועצים:** פרופ' יוסף בן-דוד, פרופ' ימימה בן-מנחם, פרופ' ישעיהו ליבוביץ, פרופ' אבישי מרגלית, פרופ' עדנה מרגלית, אילנה קראוזמן

פילוסופיה של המדע היא תחום העוסק בשאלות פילוסופיות אשר עניינן הוא המדע, ובפרט מדע הטבע. הפילוסוף מקבל את המדע ואת טענותיו כ"נתונים" ושואל שאלות **על אודות המדע**; הוא מתבונן במדע כביכול "מבחוץ". עיסוקו הוא, אפוא, במטא-מדע. הקורס מורכב משני חלקים עיקריים. בחלקו הראשון עוסק הקורס בשאלות מטא-מדעיות הנוגעות למ**בנה** המדע, בעוד שבחלקו השני נדונות שאלות מטא-מדעיות הנוגעות ל**התפתחות** המדע. החלק הראשון מתייחס לספר **פילוסופיה של מדע הטבע** מאת קרל המפל;¹ והחלק השני מתייחס לספר **המבנה של מהפכות מדעיות** שמחברו הוא תומס קון² (שני הספרים תורגמו לעברית).³

הקורס מיועד בעיקר לסטודנטים למדעי הטבע והחיים המעוניינים להרחיב את אופקיהם ולראות את התחום שבו הם עוסקים במבט מקיף ומכליל יותר. מורים גם עשויים לגלות עניין מיוחד בקורס זה משום שלשאלות פילוסופיות על אודות טבעו של המדע יש קשר ישיר לשאלות הנוגעות לדרכי ה**וראת המדע**. הקורס עשוי גם לגרות את סקרנותו של המתעניין בשאלות פילוסופיות בכלל, ובשאלות על אודות טבעו של מדע הטבע בפרט. לכל המעוניינים בקורס מומלץ ללמוד קודם את אחד מקורסי המבוא למדעים, שכן, ללא היכרות עם אחד התחומים המדעיים יהיה הקורס תלוש מן התכנים ש אליהם הוא מתייחס.

חומר הלימוד

יחידות 1-4 פילוסופיה אנליטית של המדע
יחידה 5 הפילוסופיה של המדע של קרל פופר
יחידה 6 המהפכה הקופרניקית – דוגמה היסטורית למהפכה מדעית
יחידות 7-11 הפילוסופיה של המדע של תומס קון
יחידה 12 יחידת רשות הדנה בפילוסופיית המדע הקונטיננטלית

1 Carl G. Hempel, *Philosophy of Natural Science* (1966)
2 Thomas S. Kuhn, *The Structure of Scientific Revolutions* (1962. 1970)
3 הסטודנטים מתבקשים לרכוש ספרים אלה. ניתן לעשות זאת באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.

10750 סוגיות מרכזיות בפילוסופיה אנליטית

4 נקודות זכות ברמה רגילה

⚡ תנאי קבלה: אחד מהקורסים **מבוא ללוגיקה או לוגיקה מתמטית**.

פיתוח הקורס: ד"ר יובל אילון (כתיבה) **אחראי אקדמי:** פרופ' גלעד ברעלי **יועצים:** פרופ' אמיר הורוביץ, ד"ר חגית בנבגי, ד"ר דליה דראי

הזרם האנליטי בפילוסופיה הוא הזרם הדומיננטי כיום בעולם האקדמיה הפילוסופי, ובעיקר במדינות דוברות האנגלית. מטרת הקורס לסקור את ההתפתחויות העיקריות בפילוסופיה האנליטית מראשיתה בסוף המאה ה-19 ועד לשלהי המחצית השנייה של המאה ה-20 ולהציג כמה מהשאלות המרכזיות עימן היא מתמודדת ואת הגישות השונות שפיתחה לפתרונן.

הפילוסופיה האנליטית איננה אסכולה. אין תזה מרכזית, נושא משותף, מתודה מוסכמת, או סגנון אופייני שמייחדים את כל מי שנחשבים לפילוסופים אנליטיים (אפילו מובהקים) ואותם בלבד. אם קיים מאפיין בולט אחד של הזרם האנליטי הרי הוא המקום המרכזי שתפס העיסוק בלשון, עד כדי יומרה (אשר רק מעטים עדיין אווזים בה) להפוך את הפילוסופיה של הלשון ליורשתה של האפיסטמולוגיה כפילוסופיה ראשונה. פילוסופים אנליטיים עוסקים בכל התחומים ה"קלאסיים" בפילוסופיה, כגון בעיות בפילוסופיה של הנפש, באתיקה, באסתטיקה, ועושים זאת באופנים שונים ומגוונים.

במוקד הקורס תעמודנה מחלוקות בנושאים שונים אשר שבים ועולים בזרם האנליטי במשך השנים, כגון מהי פילוסופיה, ודאות והכרח, היחס בין השפה לעולם, והקשרים בין הנושאים הללו. הדגש על מחלוקות ושאלות נועד להבהיר את הסוגיות העומדות על הפרק, כמו גם להקנות בסיס לקורסים מתקדמים בפילוסופיה בכלל, ובגישה האנליטית בפרט.

במהלך הקורס יידונו, פחות או יותר בסדר כרונולוגי, ההוגים והזרמים האנליטיים המרכזיים ובהם פרגה, ראסל, ויטגנשטיין, הפוזיטיביזם הלוגי, הפילוסופיה הלשונית של אוקספורד, קוויין, דייוידסון וקריפקי.

20304 בעיות נבחרות בפילוסופיה של המדע

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת סמינריונית
שיוך נוסף: מדעים / מדעים-כללי

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם הקורס **פילוסופיה של המדע** וקורס אחד במדעי הטבע והחיים, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**. ידע קודם מומלץ: הקורס **בעיות בפילוסופיה של המוסר**.

פיתוח הקורס: פרופ' ימימה בן-מנחם **יועצים:** פרופ' גלעד ברעלי, פרופ' ישעיהו ליבוביץ

הקורס נועד לאפשר לסטודנטים שמצאו עניין בקורס המבוא **פילוסופיה של המדע** (20202) להרחיב ולהעמיק את ידיעותיהם בתחום זה במסגרת קורס מתקדם יותר, כך שבסופו של הקורס יוכלו לכתוב עבודה סמינריונית בנושא הקשור בתחום. אין הכוונה למצות ענף כל שהוא בפילוסופיה של המדע, אלא לתרגל עיון פילוסופי, כלומר קריאה ביקורתית, דיון והתייחסות עצמאית לחומר.

הסטודנטים יקבלו כעשרה מאמרים בשפה האנגלית וחוברות להדרכה ולהנחיות. ההדרכה תכלול דברי מבוא על אודות מחברי המאמרים, דברי מבוא למאמרים עצמם, דיון במאמרים ובהשלכותיהם, הצבעה על הקשרים בין המאמרים הנדונים, וכן בין המאמרים לבעיות שנידונו בקורס המבוא, שאלות לדיון ועבודה עצמית. למרות שלא ישולבו בקורס מקורות היסטוריים, יובלט הקשר בין נושאי הדיון לבין המתרחש במדע כיום או בתקופות קודמות. העבודה הסמינריונית תסתמך על חומר הקורס או על חומר מועט אחר. הסטודנטים יכינו את עבודתם בהדרכת מדריך, ובסיום העבודה ינהלו דיון מסכם בנושא העבודה.

נושאי הלימוד

- מדע ומציאות:** פרק זה דן בשאלה מרכזית בפילוסופיה של המדע: האם התאוריות המדעיות מוסרות לנו אמיתות על אודות העולם? הפרק דן בעמדותיהם של הילרי פטנס, פול פייראבנד ווילארד קווין בשאלה זו.
- תצפית ותאוריה:** הפרק עורך היכרות עם כמה מן הבעיות של הלוגיקה האינדוקטיבית. הפרדוקס של גודמן ודילמת התאורטיקן הם הנושאים המרכזיים בפרק.
- הסבר וסיבתיות:** המודל של המפל להסבר מהווה נושא מרכזי בקורס המבוא. הפרק דן בביקורת על מודל זה. כן דן הפרק באנליזה של מושג הקשר הסיבתי.

מדעי הרוח

פילוסופיה

10393 עיון ב"הקדמות" של קאנטי

4 נקודות זכות ברמה מתקדמת

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם הקורס **מדיקרט עד יום**, אחד מבין הקורסים **פילוסופיה של המדע, בעיות בפילוסופיה של המוסר**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: פרופ' אלעזר וינריב (כתיבה); משה שפרבר (עריכה)
יועצים: פרופ' גרשון ויילר, פרופ' יוחנן סילמן

הקורס עורך היכרות ראשונה עם עיקרי תורת ההכרה והמטאפיסיקה של עמנואל קאנט, אולי הפילוסוף החשוב ביותר בעת החדשה. הקורס מהווה מעין המשך לקורס **מדיקרט עד יום: פילוסופיה במאות ה-17-18** (10266). קאנט ערך סיתזה בין שתי הגישות האלה, אך גם חלק על שתיהן והציע משנה מקורית ביותר, שפתחה את החשיבה הפילוסופית לכיוונים חדשים לגמרי. הקורס מתאר, מסביר ומפרש את משנתו של קאנט, משווה אותה למשנותיהם של קודמיו ומצביע לא רק על הישגיה, אלא גם על הקשיים שהיא מעוררת.

הקורס מהווה מעין קריאה מודרכת בספרו של קאנט **הקדמות לכל מטאפיסיקה בעתיד שתוכל להופיע כמדע**, שנכתב בשנת 1783. מדי פעם יידונו גם קטעים מתוך **ביקורת התבונה הטהורה**, שנכתב בשנת 1787 (מוסד ביאליק, תשמ"ג).

חומר הלימוד

בקורס ארבע יחידות לימוד, על-פי חלקי **ההקדמות**:

יחידה 1 **הקדמה לקאנט וההקדמה (של קאנט) ל"הקדמות"**.

יחידה 2 **קאנט מראה איך מגיעים מ-12=7+5 לאידיאליזם טרנסצנדנטלי**. יחידה זו דנה במבוא ובחלק א (סעיפים 1-13). נושאי הדיון הם תפיסת החושים, המתמטיקה ומושגי החלל והזמן ('איסטיקה" – בפי קאנט).

יחידה 3 **איך להבין את המשפט "השמש מחממת את האבן"**? יחידה זו דנה בחלק **ב** (סעיפים 14-39), שעניינו הקטגוריות ההכרחיות לכל הכרה ניסיונית ("אנליטיקה" – בפי קאנט).

יחידה 4 **מה אסור ומה (בכל זאת) מותר לומר בפילוסופיה על אלהים, על העולם בכללותו ועל נפש האדם**? יחידה זו דנה בחלק **ג** (סעיפים 40-60). כאן קאנט מצביע על קשיי המטאפיסיקה המסורתית ועל הדרך לפתרונם ("דיאלקטיקה" – בלשונו).

חומר הלימוד כולל גם את הספרים: ע' קאנט, **הקדמות לכל מטאפיסיקה בעתיד שתוכל להופיע כמדע** (תרגום: א' יערי; מאגנס, תשל"ט). א' ווד, **עמנואל קאנט** (רסלינג, תשס"ו).

במהלך הקורס יגישו הסטודנטים מטלות חובה.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

10555 דת ומדינה: היבטים פילוסופיים¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם אחד מבין הקורסים **בעיות בפילוסופיה של המוסר, מבוא למחשבה מדינית**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: פרופ' אלעזר וינריב (כתיבה); משה שפרבר (עריכה)

הקורס מתכוון להקנות לסטודנטים הבנה של משנות הפילוסופיה המדינית בת-זמננו, כדי להאיר באמצעותן את בעיית היחסים בין הדת והמדינה, שהיא מן הבעיות הבערות ביותר העומדות על סדר היום הציבורי במדינת ישראל. כמו כן, הוא מתרגל את הסטודנטים בקריאת חומר פילוסופי עכשווי. הקורס מתמקד בארבעה כיווני מחשבה:

- הליברליזם המדיני של רולס "המאוחר"
- הקהילתנות (קומוניטריאניזם)
- הליברליזם השלמותני של יוסף רז
- הגישה הרב-תרבותית

הקורס כמעט אינו עוסק בפילוסופיה יהודית.

הכוונה היא אפוא לערוך היכרות כללית עם כיווני מחשבה (כלליים) אלה, ולראות מה ניתן ללמוד מהם על שאלת יחסי דת-מדינה. כן תופנה תשומת הלב למושג הסובלנות, ויידון הקשר בינו לבין מושגי כבוד האדם והאוטונומיה כערכי יסוד במסורת הפילוסופית הליברלית.

חומר הלימוד כולל את ספר הקורס: אלעזר וינריב, **דת ומדינה: היבטים פילוסופיים** (הקיבוץ המאוחד, 2000), וכן מקראה ומדריך למידה.

נושאי הלימוד

- אפיון של דת
- פלורליזם מסוגים שונים: פלורליזם פרי מחלוקת סבירה (רולס) לעומת פלורליזם הנובע מאי-אפשרות ההשוואה (ברלין ורז)
- פשרה והשתקה
- עקרון ההזדמנות השווה, בעיית הפיצוי על נחיתות שרירותית ומקום הדת בשיקולי צדק
- תאוריית האמנה המדומה (ההיפותטית) של רולס וסקנלון
- השיקול לטובת חופש הדת והמצפון אצל רולס
- ניטרליות המדינה והפרדת הדת מהמדינה
- מושג ההנמקה הציבורית (public reason)
- הביקורת הקהילתנית על רולס
- שלמותנות (פרפקציוניזם) אצל אריסטו והרמב"ם
- אידיאל האוטונומיה האישית (על-פי קאנט, מיל ורז)
- ליברליזם שלמותני אצל רז
- מושגי הסובלנות וכבוד האדם
- אוטונומיה, סובלנות, כבוד האדם והדת
- נקודת הראות הרב-תרבותית והשתמעויותיה לגבי הזכויות של מיעוטים דתיים

בקורס זה מתקיימים שלושה מפגשי חובה.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.
להשלכות על צבירת נ"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.

10924 שוויון ואי-שוויון: מבט פילוסופי¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם אחד מן הקורסים **בעיות בפילוסופיה של המוסר, מבוא למחשבה מדינית**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: פרופ' אלעזר וינריב (כתיבה), משה שפרבר (עריכה)
ייעוץ: פרופ' אלון הראל

העובדות ידועות – הפער בין עשירים ועניים בישראל ובעולם הולך ומעמיק. נושא השוויון נמצא במוקד השיח הציבורי, ונדון גם מבחינה פילוסופית. השאלה המרכזית מן ההיבט הפילוסופי היא אם שוויון כלכלי הוא ערך ראוי. בקורס זה נלמד להכיר את הבעיות, נעסוק בקריאה ביקורתית בספרות הפילוסופית הענפה בתחום זה, וננסה להבין, לבנות ולהפריך טיעונים בעד ונגד שוויון. הקורס מנסה גם להצביע על המשמעות המוחשית והמעשית של העקרונות והטיעונים המופשטים.

נושאי הלימוד

- חלוקה מחודשת מה היא?
- שוויון במה?
- עקרון הבעלות העצמית
- למי שייך העולם?
- החובה לעזור
- יתרון הדדי
- תאוריות גמול
- שוויון הזדמנויות
- עקרון הפער של רולס
- מזל ואחריות
- ביטוח הדדי
- שאלת הטעם האנין והיקר
- היחס הראוי לנכים וחולים
- הנדסה גנטית ושוויון
- גלובליזציה ושוויון
- מקרה בוחן: הבטחת הכנסת יסוד שווה לכול

חומר הלימוד מבוסס על הספר **על שוויון ואי-שוויון: מבט פילוסופי** מאת א' וינריב (אוניברסיטת חיפה ופרדס, 2007), מקראה ומדריך למידה.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.
להשלכות על צבירת נ"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.

תואר ראשון

מדעי הרוח

פילוסופיה

10337 חשיבה היסטורית (פרקים בפילוסופיה של היסטוריה) ¹
6 נקודות זכות ברמה מתקדמת <p>שיוך נוסף: מדעי הרוח / היסטוריה</p>
<p>4 תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם שני קורסים בהיסטוריה או קורס בהיסטוריה² וקורס בפילוסופיה וכן עמידה בדרישות האנגלית ובדרישות ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה.</p> <p>פיתוח הקורס: פרופ' אלעזר וינריב (כתיבה), ד"ר אשר עידן ; אילנה דן, משה שפרבר (עריכה) יועצים: פרופ' יהושע אריאלי, פרופ' גדי אלגזי, פרופ' ימימה בן-מנחם, פרופ' הנרי וסרמן, ד"ר אורה גרינגרד, ד"ר אשר עידן, ד"ר יובל שחר</p> <p>הקורס משמש מבוא לדיונים פילוסופיים ומתודולוגיים בטיבה של ההיסטוריה ובמעמדה כתחום דעת, והוא מיועד בעיקר לסטודנטים המתמחים בהיסטוריה. הקורס מציג את הזרמים העיקריים בפילוסופיה של היסטוריה, תוך הדגשת הבעיות המתודולוגיות העולות מתוך התבוננות בפעילות המחקר והכתיבה של ההיסטוריונים.</p>
<p>חומר הלימוד</p> <ul style="list-style-type: none">חשיבה היסטורית א: פרקים בפילוסופיה של היסטוריה חשיבה היסטורית ב: קובץ מאמרים בפילוסופיה של היסטוריה חשיבה היסטורית ג: חוברת לעבודה עצמית היסטוריה – מיתוס או מציאות? – מחשבות על מצב המקצוע פוסט-מודרניזם והיסטוריה: מבחר מאמרים
<p>פרקי הלימוד</p> <div> <div>פרק 1</div> <div>מבוא: היסטוריה והפילוסופיה שלה</div> </div> <div> <div>פרק 2</div> <div>האירוע ותיאוריו</div> </div> <div> <div>פרק 3</div> <div>הסבר</div> </div> <div> <div>פרק 4</div> <div>קשרים סיבתיים</div> </div> <div> <div>פרק 5</div> <div>הסבר מעשים</div> </div> <div> <div>פרק 6</div> <div>הכרת תקופה אחרת</div> </div> <div> <div>פרק 7</div> <div>גילוי וכינון</div> </div> <div> <div>פרק 8</div> <div>פוסט-קולוניאליזם</div> </div> <div> <div>פרק 9</div> <div>אובייקטיביות היסטורית</div> </div> <div> <div>פרק 10</div> <div>נרטיביות היסטורית</div> </div>

- אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.
- במקרים מיוחדים יאושר לימוד הקורס גם לתלמידים שלא למדו קורס בהיסטוריה, בהתאם לקורסים האחרים שלמדו.

10952 סמינר מצטיינים בפילוסופיה ¹
4 נקודות זכות ברמה מתקדמת <p>שיוך נוסף: מדעי הקוגניציה</p>
<p>4 תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם הקורסים מבוא ללוגיקה, פילוסופיה יוונית: מתאלס עד אריסטו, בעיות בפילוסופיה של המוסר, מדיקרט עד יוס: פילוסופיה במאות ה-17-18, אחד משני הקורסים פילוסופיה של המדע, פילוסופיה של הנפש בתקופתנו, וכן עמידה בדרישות האנגלית ובדרישות ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה².</p> <p>מטרת הסמינר</p> <p>הסמינר נועד לסטודנטים מצטיינים בפילוסופיה ולמי שהתקבלו למסלול המצוינות של התכנית לתואר הדו-חוגי בפילוסופיה ובמדעי הקוגניציה. בסמינר יוצג נושא מהמחקר העכשווי בפילוסופיה באמצעות ספרות מחקרית עכשווית, והסטודנטים ירכשו כלים לכתיבת עבודה פילוסופית ברמה גבוהה.</p> <p>נושא הסמינר</p> <p>נושא הסמינר ייקבע לפי תחום התמחותו ומחקריו של מנחה הסמינר, והוא עשוי להשתנות משנה לשנה.</p> <p>הסמינר יתבסס על אסופת מאמרים בנושא הנלמד.</p> <p>מבנה הסמינר</p> <p>בשלב הראשון תיערך סקירה של נושא הסמינר והסטודנטים יקבלו הנחיה לקריאת המאמרים. בשלב השני יוקדשו המפגשים לדיון ביקורתי במאמרים, ולהצגת מאמרי סקירה על-ידי הסטודנטים.</p> <p>בסיום הסמינר יתא על הסטודנטים לכתוב עבודה סמינריונית או עבודת רפרט, לפי בחירתם.</p> <p>הנחיית הסמינר</p> <p>הסמינר יועבר לסירוגין על-ידי אנשי הסגל בפילוסופיה, לעתים בשילוב מרצה אורח.</p>
<div> <div>1</div> <div>אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.</div> </div> <div> <div>2</div> <div>יתקבלו סטודנטים שהציון המשוקלל שלהם בכל הקורסים בפילוסופיה שלמדו הוא 85 ומעלה. אם מספר הסטודנטים שעומדים בתנאי זה ומועוניינים להשתתף בסמינר יעלה על 20, יתקבלו 20 הסטודנטים מביניהם בעלי הממוצע המשוקלל הגבוה יותר.</div> </div>

הפניות לקורסים נוספים
<p>פילוסופיה יהודית בימי הביניים: מרב סעדיה גאון עד הרמב"ם (10412) (ר) – משובץ במדעי היהדות, עמ' 23.</p> <p>תרבות ההשכלה: הגות ואמנות באירופה במאה ה-18. חלק א (10282) (ר) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 30.</p> <p>תרבות ההשכלה: הגות ואמנות באירופה במאה ה-18. חלק ב (10463) (ר) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 30.</p> <p>ציוני דרך בביקורת ספרות המערב (10639) (ר) – משובץ בספרות, עמ' 58.</p> <p>תורת הספרות והתרבות: אסכולות בנות זמנו (10734) (ר) – משובץ בספרות, עמ' 58.</p> <p>מבוא למחשבה מדינית (10611) (ר) – משובץ במדע המדינה ויחסים בין-לאומיים, עמ' 117.</p> <p>יסודות הפיסיקה א (20113) (פ) – משובץ בפיסיקה, עמ' 177.</p> <p>יסודות הפיסיקה ב (20114) (פ) – משובץ בפיסיקה, עמ' 177.</p> <p>אשנב למדעי החיים (20121) (פ) – משובץ במדעי החיים, עמ' 197.</p> <p>ביולוגיה כללית א (20118) (פ) – משובץ במדעי החיים, עמ' 198.</p> <p>שימו לב: קורסים אלה אינם מעניקים נקודות זכות בפילוסופיה.</p>

מדעי הרוח

בלשנות

10143 מבוא לבלשנות

6 נקודות זכות ברמת פתיחה
שיוך נוסף: מדעי הרוח / לשון עברית
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' רפאל ניר, פרופ' אשר לאופר (כתיבת יחידות 4-5), אורה רענן; ישראלה הנגאל (עריכה)
יועצים: פרופ' רות ברמן, פרופ' מנחם צבי קדרי, פרופ' חיים רבין, פרופ' אורה שורצולד

הקורס נועד להקנות לסטודנטים הבנה של מבנה השפה, של תפקודיה ושל התהליכים העיקריים המתרחשים בה. הסטודנטים יכירו את עקרונות הבלשנות המודרנית, תוך הדגמות בעיקר מעברית בת-זמננו. בנוסף, ייבחנו תחומי יישום שונים של הבלשנות כגון בינה מלאכותית, רכישת שפה, הוראת שפה, תרגום, חקר המקרא והספרות ועוד.

חומר הלימוד

יחידה 1	עקרונות הבלשנות המודרנית
יחידה 2	הלשון כאמצעי לתקשורת
יחידה 3	לשון וחברה
יחידות 4-5	פונטיקה ופונולוגיה
יחידה 6	המילה והצורן
יחידה 7	התצורה המילונית
יחידות מהקורס מבוא לבלשנות תאורטית:	
אבני היסוד של המשפט (יחידה 5)	
המידע הלקסיקלי והמבנה התחבירי (יחידה 6)	
יחידה 10	סמנטיקה: משמעי מילים וגלגוליהם
יחידה 11	סמנטיקה: התיאור הסינכרוני של המשמעות
יחידה 12	הרחבות ותחומי יישום

10730 מבוא לבלשנות תאורטית

6 נקודות זכות ברמה רגילה
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: ד"ר גלית אדם, ד"ר אירנה בוטוויניק-רותם, ד"ר אלדו סבי, ד"ר אוון כהן; ורד זילבר-ורוד (עריכה)
אחראית אקדמית: פרופ' טל סילוני
יועצים: פרופ' שמואל בולוצקי, פרופ' אותי בת-אל, ד"ר אירנה בוטוויניק, ד"ר אביבי תמיר בן-דוד, ד"ר גבי דנון, ד"ר עידן לגדו, ד"ר נירית קדמון, ד"ר גלית ששון, אלדו סבי

בלשנות תאורטית היא תחום מחקר העוסק ביכולת האנושית לרכוש שפה טבעית ולהשתמש בה. הקורס מציג את הנחות היסוד של הבלשנות התאורטית ואת מטרותיה בכל אחד מתחומי המחקר המרכזיים שלה: מילים ומשפטים (מורפולוגיה ותחביר), משמעות (סמנטיקה ופרגמטיקה), מערכות צלילים בשפה (פונטיקה ופונולוגיה), ורכישת הידע הלשוני על-ידי ילדים.

הקורס מיועד בעיקר למתעניינים בחקר השפה, במדעים הקוגניטיביים ובמדעי הרוח, אך הוא מקנה ידע חיוני גם למתעניינים בתחומים נוספים העוסקים בשפה, כגון חקר המוח, חינוך, קלינאות תקשורת, מוסיקה ועוד.

מבנה הקורס

- חלק א: מבוא – שפה ובלשנות**
- יסודות הבלשנות התאורטית
 - התאוריה הבלשנית וחקר רכישת שפה
 - הבסיס הביולוגי של שפה

- חלק ב: מילים ומשפטים (מורפולוגיה ותחביר)**
- מורפולוגיה: מבנה המילים ויצירתן
 - אבני היסוד של המשפט
 - המבנה הלקסיקלי והמבנה התחבירי

- חלק ג: משמעות בשפה (סמנטיקה ופרגמטיקה)**
- יסודות התאוריה הסמנטית של שפה טבעית
 - סוגיות מרכזיות בסמנטיקה
 - משמעות בתוך הקשר: פרגמטיקה

- חלק ד: צלילים לשוניים ומבנים פרוזודיים (פונטיקה ופונולוגיה)**
- הצלילים הלשוניים: פונטיקה
 - מערכת הצלילים בשפה: פונולוגיה
 - ארגון הצלילים בשפה: פונולוגיה פרוזודית

10483 פרקים במורפולוגיה עברית

6 נקודות זכות ברמה רגילה
שיוך נוסף: מדעי הרוח / לשון עברית
⚡ ידע קודם מומלץ: הקורס **מבוא לבלשנות**.

פיתוח הקורס: פרופ' אורה שורצולד (כתיבה וריכוז הפיתוח); מיכל צימרמן (עריכה)
יועצים: פרופ' רות ברמן, פרופ' רפאל ניר, פרופ' מנחם צבי קדרי, ד"ר אסתר בנטור

הקורס מתאר היבטים של תצורת המילים (מורפולוגיה) בעברית, לאור התאוריות המורפולוגיות הבלשניות השונות, ומסביר במסגרתן את תהליכי השפה האחראים לתצורת המילים ולהבנתן. הקורס עוסק בעיקר באופן תצורת המילים, בהבנת התהליכים המובילים לתצורה כזו או אחרת, ובקשרים בין דרכי התצורה השונות. הדיון וההדגמות יתמקדו במבנה השפה העברית בת-זמננו. אין צורך בידיעה קודמת של הדקדוק העברי.

חומר הלימוד

- כרך א**
1	מבוא – רקע תאורטי ועקרונות
2	מונחי יסוד
3	מבנה המילה העברית
- כרך ב**
4	דרכים ביצירת מילה עברית
5	יחידה 5 גזירה ונטייה א
6	יחידה 6 גזירה ונטייה ב
- כרך ג**
7	יחידה 7 ההברה והמורפמה העברית
8	יחידה 8 תהליכים מורפופונמיים בעברית
- כרך ד**
9	יחידה 9 שורשים, בניינים ומשקלים א
10	יחידה 10 שורשים, בניינים ומשקלים ב
11	יחידה 11 המין במורפולוגיה של העברית
12	יחידה 12 המספר במורפולוגיה של העברית

תואר ראשון

מדעי הרוח

בלשנות

<div>10391 דרכי התצורה של מלים בעברית בת-זמננו</div> <div>4 נקודות זכות ברמה מתקדמת</div> <div>שיוך נוסף: מדעי הרוח / לשון עברית</div> <div>4 תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם הקורס מבוא לבלשנות, וכן עמידה בדרישות האנגלית ובדרישות ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה. ידע קודם מומלץ: הקורסים סמנטיקה עברית: משמעות ותקשורת, פרקים במורפולוגיה עברית.</div> <div>פיתוח הקורס: פרופ' רפאל ניר (אחראי אקדמי), ד"ר מלכה מוצ'ניק; אדי זילצר (עריכה) יועצות: ד"ר אסתר בנטור, פרופ' רות ברמן, פרופ' אורה שורצולד</div> <div>הקורס מיועד לתלמידים מתקדמים בלשון עברית, ולכל אדם המתעניין ביצירה המילונית של העברית המודרנית.</div> <div>הקורס מנתח את ההתפתחויות שחלו באוצר המילים העברי במאה השנים האחרונות. מטרתו להקנות את הכלים הדרושים לתיאור דרכי היצירה של מילים חדשות ושל צירופים מילוניים, תוך כדי השוואתן לדרכי התצורה האופייניות לשלבים קודמים בהתפתחות הלשון.</div> <div>נושאי הלימוד<ul style="list-style-type: none">• תצורה סמנטית ותצורה לקסמית• גזירה מסורגת וגזירה קווית• יצירת צירופים מילוניים• השפעות לועזיות• גזירה עממית וסלנג• חלקה של האקדמיה ללשון העברית ביצירת מילים</div> <div>חומר הלימוד<p>חומר הלימוד מבוסס על הספר דרכי היצירה המילונית בעברית בת-זמננו מאת ר' ניר (האוניברסיטה הפתוחה, 1993), וכן על מקראה ובה מבחר מאמרים (בעברית ובאנגלית) העוסקים בשאלות שונות של התצורה המילונית. לספר ולמקראה מצורף מדריך דידקטי ובו תרגילים והנחיות לחומר הקריאה וכן הצעות לעבודות סמינריוניות.</p><p>במהלך הקורס יידרשו הסטודנטים להגיש מטלות חובה. לסטודנטים שיהיו מעוניינים לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת הקורס יוצעו נושאים מתאימים.</p></div> <div><div>1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.</div></div>	<div>הפניות לקורסים נוספים</div> <div>עברית כשפה שנייה (91462) (ר) – משובץ בלשון עברית, עמ' 51.</div> <div>שימו לב: קורס זה אינו מעניק נקודות זכות בבלשנות.</div>
---	---

מדעי הרוח

לשון עברית

91462 עברית כשפה שנייה¹

הקורס אינו מקנה נקודות זכות

⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' מאיה פרוכטמן (אחראית אקדמית), ד"ר אורנה בן נתן, ד"ר סיגל שלמה **יועצים**: פרופ' תמר סוברן, ד"ר רפיק אבו-באכר, ד"ר בתיא צור

מטרת הקורס לשפר את הבנת הנקרא ואת יכולת ההבעה בכתב של מי שאינו דובר עברית כשפה ראשונה. הקורס מיועד למי שכבר למד עברית כשפה שנייה, וידיעותיו בעברית הן ברמה בינונית לפחות. הקורס מקנה כלים להבנה טובה יותר של טקסטים, ומכין לקראת כתיבת המטלות הנדרשות במסגרת הלימודים לתואר אקדמי באוניברסיטה הפתוחה.

בין נושאי הלימוד:

- מבנה המשפט
- העשרת אוצר המילים
- התמצאות במילונים עבריים
- ניבים ופתגמים
- ראשי תיבות
- שימוש נכון במערכת הפועל
- שימוש נכון במילות קישור ובמילות יחס
- שימוש נכון בשם המספר

במהלך הקורס ייערכו סדנות כתיבה פרטניות לסטודנטים לפי הצורך, ולכן נדרשת השתתפות פעילה במפגשים.

¹ בתכניות לימודים שבהן קורס זה הוא קורס חובה, אפשר לגשת לבחינת פטור ממנו. כן פטורים ממנו מי שעשו בחינת בגרות בציון 80 לפחות.

10250 סמנטיקה עברית: משמעות ותקשורת¹

6 נקודות זכות ברמה רגילה

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורס **מבוא לבלשנות**. נדרשת ידיעה בדקדוק עברי ובאנגלית (ברמת בחינות הבגרות בישראל).

פיתוח הקורס: פרופ' רפאל ניר, מינה עפרון; לאה הספל (עריכה) **יועצים**: פרופ' שלמה מורג, פרופ' חיים רבין, פרופ' רות ברמן

הקורס מציג את עקרונות הסמנטיקה הבלשנית כתורת המשמעויות, ואת השימוש בכליה של הסמנטיקה לניתוח משמעויות של מילים ושל משפטים בשפה העברית. הגישה המונחת ביסודו של הקורס היא תקשורתית-פרגמטית; הסמנטיקה נתפסת כתאוריה העוסקת במשמעות של מילים ושל צירופי מילים בתוך הקשרים לשוניים ונסיבתיים. לכן, העיון הבלשני משולב בנושאי הקורס במושגים הלקוחים מן הפרגמטיקה, הפסיכולוגיה והסוציולוגיה (אין צורך בידע מוקדם בתחומים אלה).

חומר הלימוד

- יחידה 1 תקשורת ומשמעות
- יחידה 2 המשמעות בהקשר הלשוני ובהקשר החברתי
- יחידה 3 ההיבטים הסמנטיים של תצורת המילים
- יחידה 4 סמנטיקה מבנית – שדות ורכיבים
- יחידה 5 תמורות במשמעיהן של מילים
- יחידה 6 הומונימיה, פוליסמיה ויחסי משמעות
- יחידה 7 השפעות לועזיות על המערכת הסמנטית והמילונית של העברית בת-זמננו
- יחידה 8 משמעות בהקשרים נסיבתיים
- יחידה 9 הסמנטיקה של המשפט
- יחידה 10 מקור-סמנטיקה: משמעות וטקסט

¹ להשלכות על צבירת נ"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.

10641 לשון, חברה ותרבות¹

⚡ 6 נקודות זכות ברמה רגילה **שיוך נוסף**: מדעי החברה / סוציולוגיה ואנתרופולוגיה; תקשורת

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורסים **מבוא לבלשנות**, **סמנטיקה עברית: משמעות ותקשורת**, **מבוא לסוציולוגיה**.

פיתוח הקורס: ד"ר מלכה מוצ'ניק (כתיבה); אדי זילצר (עריכה) **אחראי אקדמי**: פרופ' רפאל ניר **יועצים**: פרופ' אורה שורצולד, ד"ר מוחמד אמארה

מטרות הקורס

תיאור וניתוח של תופעות לשוניות בהקשרים חברתיים ותרבותיים; הבנת ההשפעה ויחסי הגומלין בין הלשון, החברה והתרבות; הכרת תאוריות ומודלים לניתוח של תהליכים סוציו-לינגוויסטיים; הבנת תופעות לשוניות-חברתיות בעברית הישראלית בתקשורת המונים ובתקשורת בין-אישית.

יעדים לימודיים

הבנה של תופעות ושל תהליכים הקשורים ללשון ולחברה; פיתוח מודעות לשונות ולפלורליזם לשוני; הקניית קריטריונים לניתוח שימושי לשון בהקשרים חברתיים שונים; הבנת דרכי השימוש בלשון למטרות חברתיות ותרבותיות שונות.

חומר הלימוד

- כרך א**
- פרק 1 מבוא: הלשון כפעילות חברתית
 - פרק 2 שונות ופלורליזם בלשון: דיאלקטים וסוציולקטים
 - פרק 3 הלשון בהקשר הנסיבתי: המשלב
- כרך ב**
- פרק 4 לשון ומגדר
 - פרק 5 לשון, אידיאולוגיה ועמדות
 - פרק 6 הלשון בתקשורת ההמונים
 - פרק 7 נורמות של לשון ותכנון לשון
 - פרק 8 שינוי והתפתחות בלשון
- כרך ג**
- פרק 9 אתנוגרפיה: תרבות ולשון
 - פרק 10 הבדלים תרבותיים בתקשורת מילולית ופארא-מילולית

חומר הלימוד כולל **מקראה מוערת**.

¹ להשלכות על צבירת נקודות זכות בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.

תואר ראשון

מדעי הרוח

לשון עברית

10440 פרקים בתולדות הלשון העברית: החטיבה הקלאסית
<p>3 נקודות זכות ברמה רגילה</p> <p>⚡ ידע קודם מומלץ: ידיעה בסיסית בבלשנות כללית ברמת הקורס מבוא לבלשנות.</p> <p>פיתוח הקורס: פרופ' רפאל ניר (ריכוז הפיתוח), מינה עפרון, ד"ר חיים כהן ; אדי זילצר (עריכה) אחראי אקדמי: פרופ' מנחם צבי קדרי יועצים: פרופ' אילן אלדר, פרופ' משה בר-אשר, פרופ' אבי הורוביץ, פרופ' יוסף יהלום, פרופ' אשר לאופר, פרופ' שלמה מורג, פרופ' רפאל ניר, פרופ' גד בן-עמי צרפתי, פרופ' חיים רבין, פרופ' אורה שורצולד</p> <p>קורס זה הוא חטיבה אחת מתוך שלוש חטיבות המהוות מכלול שבו נסקרים רובדי הלשון העברית לתקופותיה. שלוש החטיבות מציגות תיאור דיאכרוני מקיף, ראשון מסוגו, ללשון העברית, המשתרע על-פני כ-3,200 שנה, מלשון המקרא הקלאסית עד הלשון המודרנית של ימינו.</p> <p>מטרות הקורס</p> <ul style="list-style-type: none">להקנות מושגי יסוד על הרבדים השונים בתולדות הלשון העברית. לסייע בהבנת בעיות המוצא וההתגבשות של כל רובד על חטיבותיו ומקורותיו. לפתח מודעות למערכות לשוניות מקבילות המלוות את העברית לתקופותיה. לתאר את הרקע החברתי-תרבותי של לשון התקופה ולהבחין הבחנות פנימיות בה, כגון: להגים, משלבים, לשונות מיוחדות ועוד. לדון בתופעות נבחרות (מאפיינות או מרכזיות) מתחומי הפונולוגיה, המורפולוגיה, התחביר ואוצר המילים של לשון התקופה. <p>חומר הלימוד</p> <p>מבוא / פרופ' מנחם צבי קדרי</p> <p>יחידה 1 הלשון המקראית / ד"ר רבקה ירקוני</p> <p>יחידה 2 העברית של ימי בית שני / פרופ' אלישע קימרון</p> <p>יחידה 3 לשון חכמים / פרופ' שמעון שרביט</p> <p>החטיבות הנוספות:¹</p> <p>10441 החטיבה הביניימית (יחידות 4-7)</p> <p>10442 החטיבה המודרנית (יחידות 8-11)</p>
1 תיאורי החטיבות מופיעים בנפרד.

10441 פרקים בתולדות הלשון העברית: החטיבה הביניימית
<p>3 נקודות זכות ברמה רגילה</p> <p>⚡ ידע קודם מומלץ: ידיעה בסיסית בבלשנות כללית ברמת הקורס מבוא לבלשנות.</p> <p>פיתוח הקורס: פרופ' רפאל ניר (ריכוז הפיתוח), מינה עפרון ; אדי זילצר (עריכה) אחראי אקדמי: פרופ' מנחם צבי קדרי יועצים: פרופ' אילן אלדר, פרופ' משה בר-אשר, פרופ' אבי הורוביץ, פרופ' יוסף יהלום, פרופ' אשר לאופר, פרופ' שלמה מורג, פרופ' רפאל ניר, פרופ' גד בן-עמי צרפתי, פרופ' חיים רבין, פרופ' אורה שורצולד</p> <p>קורס זה הוא חטיבה אחת מתוך שלוש חטיבות המהוות מכלול שבו נסקרים רובדי הלשון העברית לתקופותיה. שלוש החטיבות מציגות תיאור דיאכרוני מקיף, ראשון מסוגו, ללשון העברית, המשתרע על-פני כ-3,200 שנה, מלשון המקרא הקלאסית עד הלשון המודרנית של ימינו.</p> <p>מטרות הקורס</p> <ul style="list-style-type: none">להקנות מושגי יסוד על הרבדים השונים בתולדות הלשון העברית. לסייע בהבנת בעיות המוצא וההתגבשות של כל רובד על חטיבותיו ומקורותיו. לפתח מודעות למערכות לשוניות מקבילות המלוות את העברית לתקופותיה. לתאר את הרקע החברתי-תרבותי של לשון התקופה ולהבחין הבחנות פנימיות בה, כגון: להגים, משלבים, לשונות מיוחדות ועוד. לדון בתופעות נבחרות (מאפיינות או מרכזיות) מתחומי הפונולוגיה, המורפולוגיה, התחביר ואוצר המילים של לשון התקופה. <p>חומר הלימוד</p> <p>מבוא / פרופ' מנחם צבי קדרי</p> <p>יחידה 4 לשון הפיוט הארץ-ישראלי / חנוך גמליאל</p> <p>על-פי ספרו של פרופ' יוסף יהלום</p> <p>יחידה 5 לשון המתרגמים / פרופ' גד בן-עמי צרפתי</p> <p>יחידה 6 לשון השירה העברית בספרד / פרופ' אפרים חזן</p> <p>יחידה 7 הלשון הרבנית של ימי הביניים שאינה משוערבת / ד"ר צבי בצר</p> <p>החטיבות הנוספות:¹</p> <p>10440 החטיבה הקלאסית (יחידות 1-3)</p> <p>10442 החטיבה המודרנית (יחידות 8-11)</p>
1 תיאורי החטיבות מופיעים בנפרד.

10442 פרקים בתולדות הלשון העברית: החטיבה המודרנית
<p>3 נקודות זכות ברמה רגילה</p> <p>⚡ ידע קודם מומלץ: ידיעה בסיסית בבלשנות כללית ברמת הקורס מבוא לבלשנות.</p> <p>פיתוח הקורס: פרופ' רפאל ניר (ריכוז הפיתוח), מינה עפרון ; אדי זילצר (עריכה) אחראי אקדמי: פרופ' מנחם צבי קדרי יועצים: פרופ' אילן אלדר, פרופ' משה בר-אשר, פרופ' אבי הורוביץ, פרופ' יוסף יהלום, פרופ' אשר לאופר, פרופ' שלמה מורג, פרופ' רפאל ניר, פרופ' גד בן-עמי צרפתי, פרופ' חיים רבין, פרופ' אורה שורצולד</p> <p>קורס זה הוא חטיבה אחת מתוך שלוש חטיבות המהוות מכלול שבו נסקרים רובדי הלשון העברית לתקופותיה. שלוש החטיבות מציגות תיאור דיאכרוני מקיף, ראשון מסוגו, ללשון העברית, המשתרע על-פני כ-3,200 שנה, מלשון המקרא הקלאסית עד הלשון המודרנית של ימינו.</p> <p>מטרות הקורס</p> <ul style="list-style-type: none">להקנות מושגי יסוד על הרבדים השונים בתולדות הלשון העברית. לסייע בהבנת בעיות המוצא וההתגבשות של כל רובד על חטיבותיו ומקורותיו. לפתח מודעות למערכות לשוניות מקבילות המלוות את העברית לתקופותיה. לתאר את הרקע החברתי-תרבותי של לשון התקופה ולהבחין הבחנות פנימיות בה, כגון: להגים, משלבים, לשונות מיוחדות ועוד. לדון בתופעות נבחרות (מאפיינות או מרכזיות) מתחומי הפונולוגיה, המורפולוגיה, התחביר ואוצר המילים של לשון התקופה. <p>חומר הלימוד</p> <p>מבוא / פרופ' מנחם צבי קדרי</p> <p>יחידה 8 החייאת העברית / פרופ' מאיה פרוכטמן וד"ר עמנואל אלון</p> <p>יחידות 9-10 העברית בת-זמננו / פרופ' אורה שורצולד</p> <p>יחידה 11 העברית המודרנית הכתובה / ד"ר יצחק שלזינגר</p> <p>החטיבות הנוספות:¹</p> <p>10440 החטיבה הקלאסית (יחידות 1-3)</p> <p>10441 החטיבה הביניימית (יחידות 4-7)</p>
1 תיאורי החטיבות מופיעים בנפרד.

מדעי הרוח

לשון עברית

10561 לא על המילה לבדה: סוגיות יסוד בתרגום

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
שיוך נוסף: מדעי הרוח / ספרות

4 תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם לפחות קורס אחד מתחומי **הספרות**, **הלשון**, **הקולנוע** או **התקשורת** וקורס אחד נוסף במדעי הרוח או בתקשורת, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: ד"ר רחל ויסברוד (כתיבה), פרופ' גדעון טורי (אחראי אקדמי), רוני אמיר (ריכוז הפיתוח ועריכה)
יועצים: פרופ' נורית גרץ, פרופ' נילי דינגוט, פרופ' אלדעה ויצמן, פרופ' זהר שביט, פרופ' מרים שלזינגר

הקורס מציג את תורת התרגום כתחום ידע אקדמי ורב-פנים, תוך בחינת מושגי יסוד וסוגיות מרכזיות בחקר התרגום בן-זמננו. בקורס נדון מגוון רחב של נושאים ותופעות – בלשון, בספרות ובתקשורת – מנקודת מבט רב-תחומית ובין-תרבותית, בלוויית דוגמאות מן הספרות, העיתונות, הקולנוע והטלוויזיה.

הקורס סוקר את המחקר התיאורי, התאורטי והיישומי בתחום, תוך בחינת קשרי הגומלין בין תוצר התרגום, הפונקציה שלו ותהליך התרגום עצמו. כן דן הקורס בזיקה שבין תרבות המקור לתרבות היעד, ובהשפעת האילוצים ונורמות התרגום על המתרגם ועל הכרעותיו.

חומר הלימוד

הקורס מבוסס על הספר **לא על המילה לבדה: סוגיות יסוד בתרגום** (האוניברסיטה הפתוחה, 2007).

חלק 1 תרגום כנושא להגות ולמחקר
חלק 2 הבדלים בין שפות והשלכותיהם על התרגומיות
חלק 3 ערוצי תרגום ייחודיים: צפייה ודיבור
חלק 4 תרבות היעד: דינמיקה של שינויים ברב-מערכת
חלק 5 מאילוצים להכרעות
חלק 6 הגורמים המשפיעים על הכרעות המתרגם
חלק 7 מתרגום לתעביר: מעבֵר ללשון

ספר הקורס כולל דוגמאות תרגום מגוונות. חומר הלימוד כולל גם **מקראה** ובה 24 מאמרים (חלקם באנגלית) וכן **מדריך למידה**.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

הפניות לקורסים נוספים המקנים נקודות זכות בלשון עברית

מבוא לבלשנות (10143) (פ) – משובץ בבלשנות, עמ' 49.

פרקים במורפולוגיה עברית (10483) (פ) – משובץ בבלשנות, עמ' 49.

דרכי התצורה של מלים בעברית בת-זמננו (10391) (מ) – משובץ בבלשנות, עמ' 50.

הפניות לקורסים נוספים

הסיפור העברי בראשית המאה ה-20 (10112) (פ) – משובץ בספרות, עמ' 54.

הפואטיקה של הסיפורת (10290) (ר) – משובץ בספרות, עמ' 57.

מבוא לתקשורת המונים (10408) (ר) – משובץ בתקשורת, עמ' 111.

לשון ותקשורת (10668) (ר) – משובץ בתקשורת, עמ' 112.

שימו לב: קורסים אלה אינם מעניקים נקודות זכות בלשון עברית.

תואר ראשון

מדעי הרוח

ספרות

10112 הסיפור העברי בראשית המאה ה-20 ¹	
<div>6 נקודות זכות ברמת פתיחה</div> <div>נושא: ספרות עברית</div> <div>⚡ לא נדרש ידע קודם.</div> <div> <p>פיתוח הקורס: ד"ר חנה הרציג, פרופ' אבנר הולצמן (כתיבה); קרין חזקיה (עריכה), רות רמות (עריכת יחידה 12), נירה ארבל (עיצוב) אחראי אקדמי: פרופ' דן מירון יועצים: פרופ' נורית גרץ, פרופ' אבנר הולצמן, פרופ' חנה נוה, ד"ר עדיה מנדלסון-מעוז (יחידה 12)</p> <p>הקורס מנתח במפורט תשעה סיפורים נבחרים מתוך הסיפורת העברית של ראשית המאה ה-20. הסיפורים ממוקמים בתוך ההקשר ההיסטורי-ספרותי המשותף, ונבחנים מנקודת מוצא השוואתית. יחידה 12 מציגה ניתוח חדש של שלושה סיפורים מפרספקטיבה תאורטית בת-זמננו.</p> <p>לקורס שתי מטרות מרכזיות: בבחינת קורס פתיחה בספרות, הכוונה היא להציג לסטודנטים מבחר של יצירות מופת בסיפורת העברית, ולחקנות כלים לניתוח ולפרשנות ספרותית. קריאה צמודה ומכוונת של כל סיפור תאפשר לסטודנטים להבין עקרונות ומבנים של סיפורת כפי שהם עולים מהיצירה האחת. המטרה האחרת היא לבחון את הסיפורים מתוך המכנים המשותפים הקשורים בהשתייכותם לתקופה אחת: הסטודנטים יעמדו הן על ההיסטוריה הספרותית של התקופה והן על נקודות השוואה המשתקפות מתוך הסיפורים עצמם.</p> <p>חומר הלימוד</p> <p>יחידה 1 מבוא היסטורי-ספרותי</p> <p>יחידה 2 מחניים למיכה יוסף ברדיצ'בסקי</p> <p>יחידה 3 מאחורי הגדר לחיים נחמן ביאליק</p> <p>יחידה 4 מאריאשקה ליי"ד ברקוביץ</p> <p>יחידה 5 בת הרב ליעקב שטיינברג</p> <p>יחידה 6 דרך קוצים לדבורה בארון</p> <p>יחידה 7 מסיפורי גרשום שופמן</p> <p>יחידה 8 הצדה לאורי ניסן גנסין</p> <p>יחידה 9 לא כלום ליוסף חיים ברנר</p> <p>יחידה 10 עובדיה בעל מום לשי"י עגנון</p> <p>יחידה 11 סיכום: תמטיקה ופואטיקה בסיפורי ראשית המאה</p> <p>יחידה 12 דרך קוצים, הצדה, מחניים – ניתוח מפרספקטיבה תאורטית בת-זמננו</p> <p>מקראה ובה שאר סיפורי הקורס</p> <p>ספרים נלווים</p> <p>ח"נ ביאליק, סיפורים (דביר, 1997); ג' שופמן, ילקוט סיפורים (יחדיו, 1996), י' שטיינברג, בת הרב (בבל, 2001); א"נ גנסין, הצדה (יחדיו, 1998). אפשר לרכוש את הספרים באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.</p></div>	

1 הקורס הוא גרסה חדשה של הקורס: **פרקים נבחרים בסיפור העברי הקצר בראשית המאה ה-20**. הסיפורים הנלמדים נבחרו על-ידי פרופ' מנוחה גלבוע. ביחידה 6 נעזרנו בגרסה הקודמת, שנכתבה על-ידי פרופ' רות לורנד. להשלכות על צבירת נ"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**. גרסת הקורס בשפה הרוסית מופיעה באתר האו"פ ברוסית http://www-r.openu.ac.il/.

10107 גיבור ואנטי-גיבור ברומן המודרני ¹	
<div>6 נקודות זכות ברמת פתיחה</div> <div>נושא: ספרות כללית</div> <div>⚡ לא נדרש ידע קודם.</div> <div> <p>פיתוח הקורס: פרופ' נילי דינגוט, פרופ' מאיר רוסטון, ד"ר אסתר בית-הלחמי, ד"ר חנה הרציג, נורית חרמון (רבינוביץ), אורנה קראוס (יחידה 13) יועצים: פרופ' הלל דלסקי, פרופ' אברהם שאן</p> <p>קורס זה, העוסק בתחום ספרות העולם, נועד לבחון את הנושא "גיבור ואנטי-גיבור ברומן המודרני" כפי שהוא משתקף בשישה רומנים בני-זמננו. הקורס מנסה להגיע אל משמעותם של הרומנים באמצעות ניתוח דרכי עיצובם, תוך התוודעות למגמות ספרותיות חדשות ברומן המודרני והקניית ידע בסיסי בניתוח טקסט של רומן.</p> <p>חומר הלימוד</p> <p>יחידה 1 מבוא. הרקע למעבר מעיצוב הגיבור ברומן המסורתי לעיצוב האנטי-גיבור ברומן המודרני.</p> <p>יחידות 2-3 ניתוח הרומן לב החשכה מאת ג'וזף קונרד: משמעותו הסמלית של המסע אל לב הגיוגל הפרימיטיבי, והטכניקות של הסופר להמחשת רעיונותיו.</p> <p>יחידות 4-5 ניתוח הרומן זרח השמש מאת ארנסט המינגוויי. כיצד מייצג הגיבור מערכת ערכים קונסטרוקטיבית על רקע "הדור האבוד" שערכיו התערערו בעקבות מלחמת העולם הראשונה.</p> <p>יחידות 6-7 ניתוח הרומן זר מאת אלבר קאמי. דיון בטכניקת ההזרה של קאמי ובתפיסתו הפילוסופית.</p> <p>יחידות 8-9 ניתוח הרומן התפסן בשדה השיפון מאת ג'י"ד סלינג'ר. הבנת הגיבור המורד במוסכמות החברה ומשמעותו של מרד זה, והאמצעים שבעזרתם נוצרת ההזדהות עמו.</p> <p>יחידות 10-11 ניתוח הרומן המשפט מאת פרנץ קפקא. כיצד מוצג עולם מציאותי כביכול אך סתום ומפחיד עקב ניתוק הקשרים ההגיוניים בין פרטיו.</p> <p>יחידה 12 ניתוח הרומן הקנאה מאת אלן רוב-גרייה. היכרות עם סוג חדש של רומן.</p> <p>יחידה 13 קריאה מחודשת של הרומן המודרני ופרשנות מפרספקטיבות תאורטיות בנות-זמננו (מגדריות, פוסט-קולוניאליסטיות ואחרות) לרומנים הנלמדים בקורס.</p> <p>ספרים נלווים</p> <p>ג' קונרד, לב החשכה; א' המינגוויי, זרח השמש; א' קאמי, זר; ג'י"ד סלינג'ר, התפסן בשדה השיפון; פ' קפקא, המשפט; א' רוב-גרייה, הקנאה. אפשר לרכוש את הספרים באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.</p></div>	

1 קורס זה הוא מהדורה מתוקנת ומעודכנת על-פי התרגומים החדשים של הספרים הנדונים בקורס.

10259 בין בדיון לממשות: סוגים בסיפור הישראלי	
<div>6 נקודות זכות ברמה רגילה</div> <div>נושא: ספרות עברית</div> <div>⚡ לא נדרש ידע קודם.</div> <div> <p>פיתוח הקורס: ד"ר ארנה גולן (כתיבה), ד"ר רחל ויסברוד, אבי שושני; אביבה בן-אז"ר, חדוה ארליך, משה שפרבר (עריכה) אחראי אקדמי: פרופ' דן מירון יועצים: פרופ' הלל ברזל, פרופ' נילי דינגוט, רות הוכברג</p> <p>הקורס נועד לבחון סוגים מרכזיים בסיפורת הישראלית. בקורס ייבחנו המאפיינים המייחדים כל סוג, ובעיקר היחס הנבנה בו בין המציאות הבדיונית לזו הממשית, שמחוץ לסיפור. אגב כך ינותחו סיפורים ישראליים המשתייכים לסוגים השונים, וייבחנו התכונות המשייכות אותם לסוגיהם, וכיצד ההבחנה בתכונות אלה מסייעת להבין את משמעותם. בכך יתאפשר גם לעמוד על המגוון בסיפורת שנכתבה בארץ משנות החמישים ואילך. בנוסף, תיבחן השאלה כיצד הגיבו החברה והביקורת על הסיפורים, וכיצד תגובות אלה מאירות את השתייכותם של הסיפורים לסוגיהם השונים.</p> <p>כל יחידת לימוד או קבוצת יחידות לימוד מוקדשת לסוג סיפורי המודגם באמצעות סיפור אחד או יותר. בפתח כל יחידה או קבוצת יחידות מופיע מבוא לסוג האמור. לאחר מכן מתקיים דיון בסיפור ובתכונות המשייכות אותו לסוגו, ולבסוף מובאת תגובת החברה והביקורת.</p> <p>חומר הלימוד</p> <p>יחידה 1 מבוא כללי: אהרון מגד, בכי – סיפור ריאליסטי</p> <p>יחידה 2 משה שמיר, עד אור הבוקר – ריאליזם סוציאליסטי</p> <p>יחידה 3 חנוך ברטוב, זוברין האדם – ריאליזם ועמעמו</p> <p>יחידה 4 משה שמיר, על סוסו בשבת – סיפור היסטורי</p> <p>יחידה 5 ס' יזהר, השבוי – סיפור דידקטי</p> <p>יחידה 6 בנימין תמוז, תחרות שחייה – סיפור דידקטי</p> <p>יחידה 7 בנימין תמוז, אופק – סיפור לירי</p> <p>יחידה 8 ס' יזהר, חבקוק – סיפור לירי</p> <p>יחידה 9 יצחק אורפז, נמרוד גיבור ציד – ריאליזם סמלי</p> <p>יחידה 10 יצחק אורפז, רחוב הטומוז'נה – סיפור סמלי</p> <p>יחידה 11 יצחק אורז, אנדרטת התחייה – סיפור פנטסטי</p> <p>יחידה 12 יצחק בן-נר, עתליה – ריאליזם לירי</p></div>	

ספרים נלווים

אסופת סיפורים לקורס **בין בדיון לממשות** (הקיבוץ המאוחד, תשמ"ד); ס' יזהר, **בטרם יציאה, השבוי** (זמורה-ביתן, תשנ"ב); מומלץ לקרוא גם את ספרו של י' אורפז, **הצליין החילוני** (הקיבוץ המאוחד, תשמ"ב). אפשר לרכוש את הספרים באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.

מדעי הרוח

ספרות

10246 עמוס עוז וא"ב יהושע – התחלות¹

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: ספרות עברית

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורסים **בין בדיון לממשות: סוגים בסיפור הישראלי, הסיפור העברי בראשית המאה ה-20, מגמות בסיפורת הישראלית של שנות השמונים, תורת הספרות והתרבות: אסכולות בנות-זמננו**.

פיתוח הקורס: פרופ' נורית גרץ, פרופ' דוד פישלוב, ד"ר חנה הרציג; אילנה דן (עריכה)
יועצים: פרופ' מנחם ברניקר, פרופ' דן לאור, פרופ' דן מירון, ד"ר יעל מונק
מהדורה חדשה: ד"ר עדיה מנדלסון-מעוז, פרופ' נורית גרץ; חיה וטנשטיין-מאיר (עריכה)
יועצים למהדורה החדשה: פרופ' ניצה בן-דב, ד"ר חנה הרציג, ד"ר יעל מונק

הקורס מציג את ראשית כתיבתם של עמוס עוז וא"ב יהושע. נבדוק את חילופי הדורות שהתחוללו בשנות החמישים, השישים והשבעים בסיפורת הישראלית; נדון באופן השתנותן של דרכי כתיבה מבחינה תמטית, במבנה העלילה, בעיצוב הגיבורים ובתיאור העולם; נתאר את התחלפותה של נורמה שלטת אחת בספרות נורמה אחרת.

לפניכם מהדורה חדשה ומעודכנת, המשלבת בין הנרטיב של הקורס המקורי לבין פרספקטיבות היסטוריות ותאורטיות חדשות. במהדורה זו נתמקד בעבודותיהם של עמוס עוז וא"ב יהושע ונקרא אותן בכמה אופנים. אל הדיונים יתוספו קריאות מאוחרות, שיבחנו את היצירות באור אחר. הדיונים בקריאות מאוחרות אלה יציגו היבטים חתרניים-ביקורתיים ביצירות, יחשפו את הביקורת כלפי המרכז האידיאולוגי-פוליטי ויתארו את שורשיו של המשבר הערכי בחברה הישראלית, משבר שאותותיו מורגשים עד היום.

חומר הלימוד כרך ראשון	
יחידה 1	מבוא
יחידה 2	הוא הלך בשדות / משה שמיר
כרך שני	
יחידה 3	ארצות התן / עמוס עוז (שני סיפורים מתוך הקובץ)
יחידה 4	מיכאל שלי / עמוס עוז
יחידות 5-6	עד מוות / עמוס עוז (הנובלות "אהבה מאוחרת" ו"עד מוות")
כרך שלישי	
יחידה 7	"מסע הערב של יתיר" / א"ב יהושע ²
יחידה 8	"מול היערות" / א"ב יהושע
יחידה 9	"שתיקה הולכת ונמשכת של משורר" ו"בתחילת קיץ 1970" / א"ב יהושע
יחידה 10	המאהב / א"ב יהושע

1 הקורס הוא גרסה חדשה של הקורס **סיפורת ישראלית בשנות השישים: עמוס עוז, א"ב יהושע ועמליה כהנא כרמון**. מי שלמד את הקורס במתכונתו הקודמת לא יהיה זכאי לקבל נ"ז נוספות בעבור קורס זה.
2 כל סיפורי א"ב יהושע מקובצים באסופה **כל הסיפורים** בהוצאת הקיבוץ המאוחד.

10477 מגמות בסיפורת הישראלית של שנות השמונים

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: ספרות עברית

⚡ ידע קודם מומלץ: לפחות קורס אחד מבין הקורסים **עמוס עוז וא"ב יהושע – התחלות, הסיפור העברי בראשית המאה ה-20, תורת הספרות והתרבות: אסכולות בנות-זמננו**.

פיתוח הקורס: ד"ר חנה הרציג (כתיבה)
אחראי אקדמי: פרופ' דן מירון
יועצים: פרופ' אבנר הולצמן, ד"ר גבריאל צורן

הסיפורת הישראלית של שנות השמונים מתאפיינת בשגשוג יוצא דופן ובהופעתן של כמה מהיצירות המעניינות ביותר בסיפורת העברית החדשה. מטרתו הראשונה של הקורס היא להביא ניתוח מפורט וחדשני ברובו של כמה מהיצירות האלה, שענייניו של קהל הקוראים והמבקרים בהן הוא נרחב ביותר.

הסופרים העומדים במרכז הקורס הם: יעקב שבתאי, יהושע קנז, א"ב יהושע, דוד גרוסמן, יואל הופמן. הקורס בוחן את מאפייניו הייחודיים של כל אחד מהסופרים, ואת מקומו של כל אחד מהם במסגרת ההתפתחויות בסיפורת הישראלית בעשורים האחרונים. הניתוח מצביע גם על המשותף לסופרים אלה לעומת הנורמה של סיפורת שנות השישים, ועל האופן שבו הם סוללים את הדרך ל"סיפורת החדשה" הנכתבת בימים אלה, או מייצגים אותה.

באמצעות הניתוח יתאפשר שרטוט של מגמות תמטיות המתקשרות לפרובלמטיקה המשמעותית להבנת תמורות בעולמו של הפרט והכלל הישראלי בשנים האחרונות.

הקורס כולל את ספר הקורס וחוברת הדרכה לתרגול החומר הנלמד.

ספר הקורס

פרקים 1-2	מבוא המציג את המכנים המשותפים לסופרים המוצגים בקורס, על רקע הנורמות של סיפורת שנות השישים לעומת הסגנונות השונים של "הסיפורת החדשה"
פרק 3	יעקב שבתאי: סוף דבר
פרק 4	יהושע קנז: סיפורי מומנט מוסיקלי
פרק 5	יהושע קנז: התגנבות יחידים
פרק 6	א"ב יהושע: מר מאני
פרק 7	דוד גרוסמן: ספר הדקדוק הפנימי
פרק 8	יואל הופמן: סיפורי ספר יוסף
פרק 9	יואל הופמן: ברנהרט

הסטודנטים מתבקשים לקרוא את הרומונים הנדונים בפרקים 3-9. אפשר לרכוש את הספרים באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.

10487 מיתוסים בתרבות הישראלית

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: ספרות עברית
שיוך נוסף: מדעי הרוח / לימודי תרבות

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורסים **עמוס עוז וא"ב יהושע – התחלות, סיפורת ישראלית ועיבודיה לקולנוע, מגמות בחברה הישראלית, ממשל ופוליטיקה במדינת ישראל, בין ציון לציונות: 1881-1914, מגמות בסיפורת הישראלית של שנות השמונים**.

פיתוח הקורס: פרופ' נורית גרץ, ד"ר בשמת אבן-זהר, מרי רייזל
יועצים: פרופ' זיוה בן-פורת, פרופ' אביבה חלמיש, פרופ' בנימין נויברגר, פרופ' רפאל ניר, פרופ' יעקב שביט, ד"ר אילן אבישר, ד"ר תמר ברוש, ד"ר רחל ויסברוד

הקורס מתבונן בשבע תקופות בתולדות התרבות הישראלית, משנות השלושים ועד שנות התשעים, דרך טקסטים שנוצרו בה בתוך מערכות תרבות שונות ובסוגי מדיה שונים: הפוליטיקה, הספרות, העיתונות, התקשורת, הקולנוע. ההתבוננות בטקסטים אלה מגלה כמה נרטיבים מרכזיים בתרבות הישראלית, החוזרים ומופיעים שוב ושוב, בגרסאות ובשילובים שונים, כשהם נושאים עמם מטענים אידיאולוגיים המובלעים בהם ומשקפים את דמותה של החברה העברית בארץ-ישראל ובישראל ואת יחסיה עם העולם בכל תקופה.

חומר הלימוד

- הספר **שביה בחלומה: מיתוסים בתרבות הישראלית** מאת נ' גרץ (עם עובד, 1995). פרקי הספר:
 - מעטים מול רבים** – כרוזים, נאומים ויצירות ספרות בשנות השלושים
 - עם במשפחת העמים** – עיתונות וספרות במלחמת השחרור
 - בני אור ובני חושך** – נאומי בחירות של מנחם בגין
 - קול העם** – תעמולת בחירות, 1977-1984
 - העולם כולו נגדנו** – רפורטז'ות עיתונאיות ממלחמת לבנון
 - גם חורבן גם גאולה** – הנרטיב ה"ימני-יהודי" מול הנרטיב האישי בספרות העברית
 - מלחמת המפרץ**
 - מקראה** ובה קטעי מקורות שונים לפרקי הספר, וכן קטעים מחומר עיוני ומחקרי
 - מדריך למידה** לקריאה מונחית של המקראה, כרקע וכהכנה ללימוד הספר
 - קטעים וסרטים שונים **בתקליטורי DVD:** קטעים מיומני "מבט"; קטעים מסרטי קולנוע; פרקים מהסדרה "תקומה"
 - ספרים נלווים:** א"ב יהושע, **כל הסיפורים**; ס' יזהר, **חירבת חזעה**. אפשר לרכוש את הספרים באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.

תואר ראשון

מדעי הרוח

ספרות

10429 בימים האחרים: תמורות בשירה העברית – בין תש"ח לתש"ך

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: ספרות עברית
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: ד"ר רחל ויסברוד (כתיבה), פרופ' זיוה בן-פורת, פרופ' נורית גרץ, פרופ' בעז ערפלי; אילנה דן, רוני אמיר (עריכה)

בשנות החמישים נתן זך מורד בשירתו של המשורר הלאומי דאז, נתן אלתרמן. "השיר של אלתרמן", אומר זך, "מורכב מאוסף של זיקוקין-די-נור". זך ומשוררים נוספים דוגמת משה דור, יהודה עמיחי, דוד אבידן ודליה רביקוביץ, מקימים את חבורת "לקראת" ומכריזים שהגיעה העת לשינוי בשירה העברית. החבורה קובעת נורמות שירה חדשות ודוחה את נורמות השירה של דור הפלמ"ח ושל אלתרמן. המהפכה מתחילה.

בקורס נבחנים השינויים שהתרחשו בשירה העברית בשנות החמישים, תוך ניתוח קבצי השירה של המשוררים הבולטים באותם ימים ודיון בשינויים שחלו במגוון תחומים: דובר וסיטואציה, מטפריקה, ארגון מוסיקלי, טון, לשון ותמטיקה. נראה כיצד אותה מהפכה עודנה משפיעה על תפיסתנו את השירה העברית.

חומר הלימוד

- הספר **בימים האחרים: תמורות בשירה העברית בין תש"ח לתש"ך** מאת ר' ויסברוד (האוניברסיטה הפתוחה, 2002-2006).
- **יחידת המבוא** (יחידה 1) מציגה בהכללה את המפנה שחל בשירה העברית בשנות החמישים ועומדת על גורמיו.
- **יחידות 2-3** דנות במשוררים הוותיקים (נתן אלתרמן, **עיר היונה**; יונתן רטוש, **צלע**).
- **יחידות 4-5** מוקדשות למשוררי דור הפלמ"ח (חיים גורי, **שושנת רוחות**; אמיר גלבע, **שירים בבוקר בבוקר**).
- **יחידות 6-9** מתמקדות בכמה ממשוררי דור המדינה, ששירתם התגבשה בשנות החמישים (נתן זך, **שירים שונים**; יהודה עמיחי, **עכשיו ובימים האחרים**; דוד אבידן, **ברזים ערופי שפתיים**; דליה רביקוביץ, **אהבת תפוח הזהב**).
- **מקראה** הכוללת שירים שאינם נמצאים בקבצים הנלמדים, וכן מאמרים וקטעים מספרים הדנים במשוררים שהקורס מוקדש להם, בקבצים הנלמדים ובשירים ספציפיים מתוכם.
- **ספרי שירה נלווים:** נ' אלתרמן, **עיר היונה**; י' רטוש, **שירים**; ח' גורי, **שושנת רוחות**; א' גלבע, **כל השירים**, חלק א; נ' זך, **שירים שונים**; יהודה עמיחי, **שירים 1948-1962**; ד' אבידן, **ברזים ערופי שפתיים**; ד' רביקוביץ, **אהבת תפוח הזהב**.
- **ספרי עיון נלווים:** ד' מירון, **מול האח השותק** (האוניברסיטה הפתוחה וכתר, 1992); ב' ערפלי, **הפרחים והאגרסל: שירת עמיחי 1948-1968, מבנה, משמעות, פואטיקה** (סימן קריאה והקיבוץ המאוחד, תשמ"ז). אפשר לרכוש את הספרים באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.

10647 שירת החול העברית בספרד המוסלמית

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: ספרות עברית
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' שולמית אליצור (כתיבה); משה שפרבר (עריכה)
יועצים: פרופ' נורית גרץ, ד"ר טובה בארי, ד"ר מתי הוס

הקורס עורך היכרות עמוקה עם שירת החול העברית שנכתבה בספרד בימי הביניים במאות ה-10-12, ומקנה כלים לניתוח שירה זו. לאחר הצגת הרקע ההיסטורי והחברתי ובירור שאלות מתודולוגיות, מוצגים הסוגים העיקריים של שירי החול, תוך הבאת דוגמאות רבות המלוות בניתוחים ספרותיים. בחלק השני של הקורס, לאחר התודעות לסוגיות חריזה ומשקל, נסקרים בפירוט האמצעים הרטוריים המרכזיים ששימשו בשירה העברית בספרד.

חומר הלימוד

- יחידה 1 הרקע הספרותי, ההיסטורי והחברתי לשירה העברית בספרד
- יחידה 2 מבוא מתודי
- יחידה 3 סוגים וקונוונציות בשירה העברית בספרד: שירי שעשועים
- יחידה 4 סוגים וקונוונציות בשירה העברית בספרד: שירי הגות ומוסר
- יחידה 5 סוגים וקונוונציות בשירה העברית בספרד: שירי שבח וידידות
- יחידה 6 שירים אישיים
- יחידה 7 יסודות פרוזודיים
- יחידה 8 הרטוריקה של השירה: צליל, תחביר ומילון
- יחידה 9 הרטוריקה של השירה: הלשון הציונית (יחידת לימוד כפולה)
- יחידה 10 השיבוץ והרמיזה המקראית
- יחידה 11 הקומפוזיציה

10245 אלתרמן הצעיר ושירתו

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: ספרות עברית
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' דן מירון (ספר הקורס), ד"ר יואב רינון-חמו (מדריך הלמידה); נילי לנדסברגר (עריכה)
יועצים: פרופ' בעז ערפלי, פרופ' רות קרטון-בלום

הקורס נועד להציג את חייו ואת אישיותו של נתן אלתרמן בתקופת עיצובו וגיבושו, ולעמוד על תהליך צמיחתו כמשורר (1910-1935); לבדוק את תרומותיה ובעיותיה של הביוגרפיה כמכשיר להבנת יצירה ספרותית; לנתח ביסודיות את שירתו המוקדמת של אלתרמן ולחשוף את קשריה עם מסורות קודמות בשירה העברית ועם זרמים וחלכי רוח בשירה האירופית. הקורס מספר את תולדות חייו של אלתרמן ומתוך כך משרטט ביוגרפיה אינטלקטואלית ופואטית שלו. הניתוח של שירי אלתרמן משולב בסיפורו הביוגרפי, ואגב כך נבחנות גישות שונות למסירת הביוגרפיה של הסופר והבהרת הקשר בינה לבין יצירתו.

הקורס מבוסס על ספרו של פרופ' דן מירון **פרפר מן התולעת** (האוניברסיטה הפתוחה, תשס"א), על מקראה ועל מדריך למידה.

נושאי הלימוד

- שיחה 1 ילדותו של אלתרמן בוורשה
- שיחה 2 הבעיות והיתרונות של הגישה הספרותית הביוגרפית
- שיחה 3 נעוריו של אלתרמן בארץ-ישראל
- שיחות 4-5 שהותו של אלתרמן הצעיר כסטודנט בצרפת, שיריו שנכתבו בפריז ובננסי
- שיחה 6 הזיקה של אלתרמן לאסכולת שלונסקי בשירה העברית הארץ-ישראלית – מקורותיה ומשמעותה
- שיחות 7-8 שירתו של אלתרמן כמשורר חבר באסכולת שלונסקי
- שיחה 9 חייו האישיים והציבוריים של אלתרמן עם שובו לארץ-ישראל
- שיחה 10 שירת האהבה המוקדמת של אלתרמן
- שיחה 11 השירים שבהם קרב אלתרמן לחריגה מסגנונו המוקדם ולעיצוב היסודות של סגנון "כוכבים בחוץ"
- שיחה 12 כתיבתו של אלתרמן הצעיר על תל-אביב, שירי העיתון שלו, פזמוני "המטאטא"

מדעי הרוח

ספרות

10221 מוסכמות יסוד של הרומן במאה ה-19
6 נקודות זכות ברמה רגילה <p>נושא: ספרות כללית</p>
<p>⚡ ידע קודם מומלץ: הקורס גיבור ואנטי-גיבור ברומן המודרני¹</p>
<p>פיתוח הקורס: פרופ' הלל דלסקי, פרופ' נילי דינגוט, ד"ר יהושע אדלר, ד"ר יעל הרוסי, ד"ר חנה הרציג, ד"ר רחל ויסברוד, ד"ר צביה צפירי, נורית חרמון (רבינוביץ), רותי יוליוס (עדכוניס למהדורה השנייה);</p> <p>חדוה ארליך (עריכה)</p> <p>יועצים: פרופ' שמעון זנדבנק, פרופ' שלומית רמון-קינן</p>
<p>הקורס² בודק את מוסכמות הכתיבה האופייניות לרומן במאה ה-19 אגב ניתוח חמש יצירות מופת מהספרות האנגלית, הצרפתית והרוסית, ומנסה להראות כיצד מוסכמות כתיבה אלה משרתות את התמנות ואת הרעיונות המופיעים ברומנים השונים. הסטודנטים יעמדו על השינויים שחלו במוסכמות אלה במהלך המאה ה-19, עד לערעורן ברומן המודרני. חמש המוסכמות הנדונות הן: השימוש בעלילה; השימוש במקסר כול-יודע; ההצגה המפורטת של הרקע החברתי; נורמות של אפיון דמויות; הנטייה לשימוש בסיום סגור.</p>
<p>מבנה הקורס וחומר הלימוד</p> <p>היחידה הראשונה היא יחידת מבוא, ובה נבדקות עמדותיהם של שלושה סופרים מודרניים (וירגיניה וולף, נטלי סארט ואלן רוב-גרייה), הדוחים את מוסכמות הרומן של המאה ה-19. מכאן עובר הקורס לדיון במוסכמות המאפיינות את הרומן של המאה ה-19, כפי שהן באות לביטוי בחמשת הרומנים שנבחרו. לכל רומן מוקדשות שתי יחידות. אף כי בדיון בכל אחד מן הרומנים ניתנת בסופו של דבר אינטרפרטציה של הרומן, אין מושם דגש בפרשנות, אלא בדיון תאורטי במוסכמות הכתיבה הנדונות.</p>
<p>יחידה 1 מבוא</p> <p>יחידות 2-3 אבא גוריו / א' דה באלזאק</p> <p>יחידות 4-5 אנה קארנינה / ל' טולסטוי</p> <p>יחידות 6-7 החטא ועונשו / פ"מ דוסטוייבסקי</p> <p>יחידות 8-9 זיוקנה של גברת / ה' גיימס</p> <p>יחידות 10-11 מאדאם בובארי / ג' פלובר</p>
<p>ספרים נלווים</p> <p>הסטודנטים מתבקשים לרכוש את הספרים בתרגומים אלה: א' דה באלזאק, אבא גוריו (תרגום: י' סנד); ל' טולסטוי, אנה קארנינה (תרגום: נ' מירסקי); פ"מ דוסטוייבסקי, החטא ועונשו (תרגום: פ' קריקסונוב); ה' גיימס, זיוקנה של גברת (תרגום: א' כספי); ג' פלובר, מאדאם בובארי (תרגום: א' עקרבלי). אפשר לרכוש את הספרים באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.</p>
<p>¹ קורס זה מומלץ ביותר משום שהוא נותן רקע בניתוח יצירות ספרות. נראה לנו כי סטודנטים שלא למדו את הקורס המומלץ ייתקלו בקשיים בהבנת החומר.</p> <p>² מהדורה חדשה ומעודכנת על-פי התרגומים החדשים לספרים הנדונים בקורס.</p>

10290 הפואטיקה של הסיפורת
6 נקודות זכות ברמה רגילה <p>נושא: ספרות כללית</p>
<p>⚡ ידע קודם מומלץ: לפחות אחד מבין הקורסים עמוס עוז וא"ב יהושע – התחלות, בין בדיון לממשות: סוגים בסיפור הישראלי, גיבור ואנטי-גיבור ברומן המודרני, מוסכמות יסוד של הרומן במאה ה-19.</p>
<p>פיתוח הקורס: פרופ' נילי דינגוט (ריכוז הפיתוח), נורית חרמון, הדר בן-אהרון, ד"ר רינה בן-שחר (כתיבת יחידות 9-10), ד"ר חנה הרציג (כתיבת יחידה 2)</p> <p>יועצים: פרופ' שלומית רמון-קינן (יועצת בכירה), פרופ' הלל דלסקי, פרופ' שמעון זנדבנק</p>
<p>קורס זה הוא אבן יסוד לכל המתעניינים בתאוריה של הסיפורת. הוא חיוני להבנת העקרונות המונחים ביסודו של כל סיפור, ויש בו כדי לעזור בהבנת הקורסים השונים המוצעים באוניברסיטה הפתוחה בתחום הספרות בכלל ובתחום הסיפורת בפרט. הוא מגדיר את הסיפורת כ"סיפר בלשון הבונה עולם בדיוני שצירו המרכזי הוא סדרת אירועים". מטרתו של הקורס לבחון ביסודיות את כל היבטיה של הגדרה זו, ולהדגים על-פי מבחר סיפורים קצרים הן מן הספרות העברית והן מספרות העולם.</p>
<p>כיון שאין הקורס מתמקד בפרשנות של טקסטים אלא בתאוריה של הטקסט הסיפורי, הוא לא יעסוק בניתוח פרשני של טקסטים, אלא ישתמש בהם לצורך הדגמת היסודות והעקרונות השונים הכלולים בהגדרה.</p>
<p>חומר הלימוד</p> <p>יחידה 1 מבוא</p> <p>יחידה 2 מסיפור לתאוריה</p> <p>יחידה 3 תהליך הקריאה</p> <p>יחידה 4 אירועים ודרכי קישורם</p> <p>יחידה 5 דמויות ואפיון</p> <p>יחידה 6 מספרים ורמות סיפוריות</p> <p>יחידה 7 דרכי מבע וסוגי מיקוד</p> <p>יחידות 9-10 סגנון הסיפורת</p>
<p>חומר הלימוד כולל מקראה ובה מבחר סיפורים המדגימים את נושאי יחידות הלימוד.</p>

10292 מבוא לפואטיקה של ספרות ילדים
6 נקודות זכות ברמה רגילה <p>נושא: ספרות כללית</p>
<p>⚡ לא נדרש ידע קודם. קורס זה אינו מומלץ כקורס ראשון באוניברסיטה הפתוחה.</p>
<p>פיתוח הקורס: פרופ' זהר שביט, ד"ר בשמת אבן-זהר (כתיבה); רות שלם (עיצוב)</p> <p>יועצים: פרופ' איתמר אבן-זהר, פרופ' זיוה בן-פורת, פרופ' נורית גרץ, פרופ' נילי דינגוט, פרופ' גדעון טורי, ד"ר ניצה בן-ארי, ד"ר רחל ויסברוד</p>
<p>הקורס דן בהיבטים השונים של הפואטיקה של ספרות הילדים, ועוסק בשאלת ההתפתחות של המושגים "ילד" ו"ילדות" בתרבות, ובזיקתם להתפתחותה של ספרות הילדים. הקורס מתרכז בעיקר בשאלת מעמדה של ספרות הילדים בתרבות, וכיצד מעמד זה מכתיב את הפעילות במערכת הספרותית ואת אופי הטקסטים הנכתבים לילדים.</p>
<p>חומר הלימוד</p> <p>חומר הלימוד מבוסס על הספר מעשה ילדות: מבוא לפואטיקה של ספרות ילדים מאת ז' שביט (האוניברסיטה הפתוחה, 1996). הספר מורכב מחמש חטיבות עיקריות, שבכל אחת מהן שניים-שלושה פרקים: פרק תאורטי המעלה לדיון בעיה בפואטיקה של ספרות הילדים, ופרק (או שני פרקים) המנתח מקרה מבחן כדוגמה.</p>
<p>פרק 1 צמיחת מושג הילד והילדות בתרבות המערב</p> <p>פרק 2 כיפה אדומה – מקרה מבחן לשאלת מושג הילד</p> <p>פרק 3 הדימוי העצמי של הסופר לילדים והאילוצים המערכתיים בכתיבה לילדים</p> <p>פרק 4 מקרה מבחן: דני אלוף העולם מאת רואלד דאל</p> <p>פרק 5 טקסטים בעלי מעמד אמביוולנטי</p> <p>פרק 6 מקרה מבחן: הרפתקאות אליס בארץ הפלאות</p> <p>פרק 7 מקרה מבחן: עיבודי הרפתקאות אליס בארץ הפלאות לילדים קטנים</p> <p>פרק 8 ילדים ומבוגרים בספרות הילדים הלא-רשמית</p> <p>פרק 9 מקרי מבחן: ייצוג עולם הילדים בטקסטים הלא-רשמיים</p> <p>פרק 10 מקרה מבחן: סדרת חסמבה מאת יגאל מוסינזון</p> <p>פרק 11 מעמדה של ספרות הילדים ואופיים של הטקסטים המתורגמים</p> <p>פרק 12 טקסטים שתורגמו ממערכת למערכת; מקרה מבחן: מסעי גוליבר</p> <p>נספחים לפרק 1, לפרק 3 ולפרק 4</p>
<p>ספרים נלווים</p> <p>טקסטים ספרותיים (רצוי לקרוא במקור): ר' דאל, דני אלוף העולם (זמורה-ביתן, תשמ"ד); ל' קרול, הרפתקאות אליס בארץ הפלאות (הקיבוץ המאוחד, 1997). אפשר לרכוש את הספרים באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.</p>
<p>רשימת טקסטים מחקריים מומלצים תפורט בחומר הקורס.</p>

תואר ראשון

מדעי הרוח

ספרות

10734 תורת הספרות והתרבות: אסכולות בנות-זמננו¹

6 נקודות זכות ברמה רגילה
שיוך נוסף: מדעי הרוח / לימודי תרבות; קולנוע

⚡ ידע קודם מומלץ: לפחות קורס אחד **בספרות** וכן הקורסים **מבוא לאסתטיקה**, **תקשורת כתרבות**. קורס זה אינו מומלץ כקורס ראשון באוניברסיטה הפתוחה.

פיתוח הקורס: ד"ר חנה הרציג (כתיבה ותרגום); ד"ר תמי עמיאל-האוזר **אחראית אקדמית:** פרופ' נורית גרץ **יועצים:** פרופ' מיכאל גלוזמן, פרופ' דוד פישלוב

הקורס סוקר התפתחויות בתורת הספרות המודרנית מאז כינונה כ"מדע" אובייקטיבי בראשית המאה ה-20 ועד העשורים האחרונים, שבהם חלחלו אליה רעיונות מתחומי ההגות החברתית, התרבות והפוליטיקה. תפנית רעיונית זו ערערה את תפיסותינו הבסיסיות ביותר בדבר ה"אני" שלנו, אמונותינו, חירותנו, מושג ה"נורמליות" ושאר היררכיות וסדרים שהיו עד כה "מובנים מאליהם". רעיונות אלה מאפיינים את השיח השלטט כיום בתחומים כמו היסטוריה, סוציולוגיה, פסיכולוגיה, לימודי תרבות, תקשורת ומכלול האמנויות, והקורס מבהיר אותם בלשון מובנת ונהירה.

חומר הלימוד

- הספר **מבוא לתורת הספרות והתרבות: צעדים ראשונים** (האוניברסיטה הפתוחה, 2004), שהוא תרגום של: P. Barry, *Beginning Theory: An Introduction to Literary and Cultural Theory* (Manchester University Press, 1995)
- הספר **תורת הספרות והתרבות: אסכולות בנות-זמננו, צעדים נוספים** מאת ח' הרציג (האוניברסיטה הפתוחה, 2005). הספר מרחיב ומשלים את ספרו של בארי. הדיונים מלווים בהדגמות באמצעות מאמרי ביקורת.
- אסופה** ובה חמש סקירות (מתורגמות לעברית) חדונות בהרחבה בכמה אסכולות. הסטודנטים יתמקדו בשתיים מהן.
- אסופה** ובה מאמרי ביקורת המנתחים יצירות ספרות בכליהן של האסכולות השונות.

נושאי הלימוד

- מבוא ספרותי-תאורטי
- הפורמליסטים הרוסים
- הביקורת החדשה האנגלו-אמריקנית
- הסטרוקטורליזם הצרפתי
- פוסט-סטרוקטורליזם ודקונסטרוקציה
- ביקורת ספרות פסיכואנליטית
- ביקורת ספרות פמיניסטית
- ביקורת ספרות הומו-לסבית
- ביקורת ספרות מרקסיסטית
- ביקורת ספרות פוסט-קולוניאלית
- סיכום: "מהי הספרות והאם חשוב מהי?"
- מאת ג'ונתן קאלר

^[1] להשלכות על צבירת נ"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.

10639 ציוני דרך בביקורת ספרות המערב

6 נקודות זכות ברמה רגילה
נושא: ספרות כללית

⚡ ידע קודם: מומלץ לסיים לפחות שלושה קורסים **בספרות כללית** וביניהם **הפואטיקה של הסיפורת**.

פיתוח הקורס: פרופ' נילי דינגוט, פרופ' דבורה גילולה, ד"ר ורד לב-כנען, ד"ר שולמית פוסטנברג-הלוי, ד"ר איזבל מרטין, ד"ר יואב רינון (כתיבה), ד"ר אילה עמיר (שכתוב יחידות 5 ו-8); רוני אמיר (אסיסטנטית ועורכת), ד"ר דן דאור (תרגום ג'ונסון וארנולד), דניאלה יואל (תרגום טאסו) **אחראית אקדמית:** פרופ' נילי דינגוט **יועצים:** פרופ' אברהם עוז, פרופ' מרגלית פינקלברג, פרופ' דוד פישלוב

קורס זה דן בהרחבה בהגותם של כמה מבקרים מרכזיים, המייצגים מסורת ארוכה בת כאלפיים שנה בביקורת ספרות המערב, החל מראשיתה בכתבי אפלטון ועד שלהי המאה ה-19.

הכותבים מנתחים טקסטים נבחרים בביקורת ספרות המערב וממקמים אותם בהקשרם הרחב. הטקסטים, כולם בעברית, חלקם תורגמו במיוחד לקורס זה, שאובים מספרויות מגוונות: יוון ורומא, הרנסנס האיטלקי, הקלאסיקה הצרפתית, הנאו-קלאסיקה, והביקורת האנגלית במאה ה-18 וה-19.

במהלך הדיון נבחנים הדגשים משתנים בסוגיות עקרוניות, העוברות כחוט השני בביקורת הספרות ובלימודי תרבות ושומרות על חיוניותן גם במאה ה-21. הקורס מיועד הן לתלמידי ספרות והן לכל המתעניינים בחשיבה תאורטית-פילוסופית-ספרותית בתחומי הביקורת והתרבות.

חומר הלימוד

חומר הלימוד מבוסס על הספר **ציוני דרך בביקורת ספרות המערב** (האוניברסיטה הפתוחה, 2005), שבו דיון בתשעה טקסטים:
פרק 1 העת העתיקה: אפלטון וקודמיו
פרק 2 אריסטו: **פואטיקה**
פרק 3 הורטיוס: **אמנות הפיוט**
פרק 4 הפולמוס הביקורתי בספרות הרנסנס האיטלקי
פרק 5 קורניי: **שלושה מאמרים על השירה הדרמטית**
פרק 6 דריידן: **מסה על השירה הדרמטית**
פרק 7 ג'ונסון: **הקדמה לשייקספיר**
פרק 8 וולטר: **מכתבים אנגליים** (18, 19, 20)
פרק 9 ארנולד: "תפקיד הביקורת בימינו אלה"

וכן על שני ספרי טקסטים:
האחד **אסופת מאמרים**, והשני **מקראה ומדריך למידה**, הכוללים חלק מן הטקסטים וכן הבהרות והערות.

ספרים נלווים

אריסטו, **פואטיקה** (תרגום י' רינון; מאגנס, תש"ס); הורטיוס, **אמנות הפיוט** (תרגום: ד' גילולה; מאגנס, תשס"ד); דריידן, **מסה על השירה הדרמטית** (ספריית פועלים, סדרת טעמים, 1988). אפשר לרכוש את הספרים באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.

10771 סדנה לכתיבת סיפורת א¹

3 נקודות זכות ברמה רגילה

⚡ תנאי קבלה: 18 נקודות זכות עבור קורסים קודמים בספרות.

מטרת הסדנה להקנות לסטודנטים דרכי התמודדות מול טקסט נכתב, פענוחו ופיתוח כישורי כתיבה יצירתית-אישית. הסדנה חושפת את הסטודנטים לממד הטקסטואלי מנקודות ראות שונות, תוך קריאת טקסטים ותרגול כתיבה. כן יוצגו כלים להבניית טקסט ולבניית הנרטיב שלו (זמן, גוף, קול [שפה], אפיון דמויות, נקודת תצפית/מיקוד, מבע ומבנה).

במהלך הסדנה הסטודנטים יכתבו תרגילי מצבים, התרחשויות, אירועים, תחושות וכדומה. אלה יידונו במפגש הקבוצתי בניסיון להגיע למיצוי מלא של הטקסט ברמה הפואטית והנרטיבית. הפעילות תלווה בקריאה מודרכת של טקסטים רלוונטיים מתוך הסיפורת הישראלית והעולמית.

הסדנה נערכת במפגשים קבוצתיים אחת לשבועיים בהדרכת הסופר **סמי ברדוגו**. במהלכה יידרשו הסטודנטים להגיש מטלות, ובסופה יכתבו סיפור קצר כעבודת גמר.

^[1] ההרשמה למסלול **סדנות בכתיבה יוצרת** מותנית בפגישת ייעוץ עם יועץ אקדמי בתחום הספרות. מספר המקומות מוגבל.

מדעי הרוח

ספרות

10772 סדנה לכתיבת סיפורת ב

3 נקודות זכות ברמה רגילה

◀ תנאי קבלה: 21 נקודות זכות עבור קורסים קודמים בספרות ובכללם הקורס **סדנת כתיבת סיפורת א**.

מטרת הסדנה להקנות לסטודנטים דרכי התמודדות מול טקסט נכתב, פענוחו ופיתוח כישורי כתיבה יצירתית-אישית. הסדנה חושפת את הסטודנטים לממד הטקסטואלי מנקודות ראות שונות, תוך קריאת טקסטים ותרגול כתיבה. כן יוצגו כלים להבניית טקסט ולבניית הנרטיב שלו (זמן, גוף, קול [שפה], אפיון דמויות, נקודת תצפית/מיקוד, מבע ומבנה).

במהלך הסדנה הסטודנטים יכתבו תרגילי מצבים, התרחשויות, אירועים, תחושות וכדומה. אלה יידונו במפגש הקבוצתי בניסיון להגיע למיצוי מלא של הטקסט ברמה הפואטית והנרטיבית. הפעילות תלווה בקריאה מודרכת של טקסטים רלוונטיים מתוך הסיפורת הישראלית והעולמית.

בשלב ב של הסדנה הסטודנטים יגשו לכתיבת סיפור, תוך חיפוש ה"קול" האישי שלהם ושמירה על ייחודו.

הסדנה נערכת במפגשים קבוצתיים אחת לשבועיים בהדרכת הסופר **סמי ברדוגו**. במהלכה יידרשו הסטודנטים להגיש מטלות, ובסופה יכתבו סיפור קצר כעבודת גמר.

10773 סדנה לכתיבת שירה א¹

3 נקודות זכות ברמה רגילה

◀ תנאי קבלה: 18 נקודות זכות עבור קורסים קודמים בספרות.

לשאלה "מהו שיר?" ניתנו תשובות רבות במהלך הדורות. בסדנה בהדרכת המשורר והמתרגם **דורי מנור** נערוך היכרות ראשונית עם אפשרויות כתיבה שונות באמצעות ניתוח שירים והתנסות בכתיבת שירה. נתודע ליצירתם של כמה משוררי מופת, נקבל מושג מעשי ראשוני בשאלות צורה ותוכן בשירה, ונקנה כלים אומנותיים מעשיים בכתיבת שירה. כן נדון בטכניקות אסתטיות מרכזיות בשירה, במבנים שיריים ובסגנונות בשירה, ונלמד את עקרונות החרוזה והמשקל. כל אלה יתורגלו באמצעות כתיבת שירים בסגנונות ובמבנים שונים, לצד התנסות בכתיבת שירה חופשית יותר. כן נתרגל בניית פיגורות, מטפורות ומטונימיות בשירה.

בשלב א של הסדנה נתמקד בלימוד צורות וקונונציות שיריות קלאסיות, מתוך בחינה מתמדת של האופן שבו התאימו אותן משוררים מודרניים ועכשוויים לצרכיה של היצירה השירית בת-זמננו.

הסדנה נערכת במפגשים קבוצתיים אחת לשבועיים. במהלך הסדנה יידרשו הסטודנטים להגיש מטלות ובסופה יגישו מקבץ שירים מפרי עטם כעבודת גמר.

חומר הלימוד כולל מקראה.

10774 סדנה לכתיבת שירה ב

3 נקודות זכות ברמה רגילה

◀ תנאי קבלה: 21 נקודות זכות עבור קורסים קודמים בספרות ובכללם הקורס **סדנת כתיבת שירה א**.

השאלה "מהו שיר", שניתנו לה תשובות רבות במהלך הדורות, נבחנת בסדנה זו באמצעות ניתוח שירים והתנסות בכתיבת שירה.

בסדנה נדון בטכניקות אסתטיות מרכזיות בשירה, מבנים שיריים וסגנונות בשירה, ואלה יתורגלו באמצעות כתיבת שירים בסגנונות ובמבנים שונים. כן יילמדו עקרונות החרוזה והמשקל לצד התנסות בכתיבת שירה חופשית יותר, ותתורגל בניית פיגורות, מטאפורות ומטונימיות בשירה.

הסדנה נערכת במפגשים קבוצתיים אחת לשבועיים, בהדרכת המשורר והמתרגם **דורי מנור**. הסטודנטים יידרשו להגיש עבודות במהלכה ומקבץ שירים מפרי עטם כעבודת גמר.

חומר הלימוד כולל מקראה.

¹ ההרשמה למסלול **סדנות בכתיבה יוצרת** מותנית בפגישת ייעוץ עם יועץ אקדמי בתחום הספרות. מספר המקומות מוגבל.

מדעי הרוח

ספרות

10335 הקבוצה הכנענית: בין אידיאולוגיה וספרות:
6 נקודות זכות ברמה מתקדמת <p>נושא: ספרות עברית</p> <p>שיוך נוסף: מדעי הרוח / היסטוריה / היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה</p> <p>◄ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם לפחות קורס אחד בספרות, וכן עמידה בדרישות האנגלית ובדרישות ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה. ידע קודם מומלץ: הקורס עמוס עוז וא"ב יהושע – התחלות.</p> <p>פיתוח הקורס: פרופ' נורית גרץ, ד"ר רחל ויסברוד, ד"ר רקפת סלע-שפי, מיכל לוי; לאה הספל (עריכה)</p> <p>יועצים: פרופ' זיוה בן-פורת, פרופ' דן לאור</p> <p>הקורס סוקר את צמיחת הכנעניות ואת פעילות הקבוצה הכנענית ומחולליה, דן באידיאולוגיה של הקבוצה וביצירות הספרות שלה ומנתח את הזיקה ביניהן. מטרותיו:</p> <ul style="list-style-type: none">לתאר את תוכני האידיאולוגיה הכנענית, מקורותיה, ויחסיה עם הספרות הכנענית. לבסס כלים לניתוח עצמאי של יצירות פרוזה ושירה כנעניות ולבדיקת היחס בינן לבין האידיאולוגיה הכנענית, ובין ספרות לאידיאולוגיה בכלל. לנתח את אופי הקבוצה הכנענית ואת יחסיה עם המציאות שבה פעלה, ותוך כך להאיר היבטים חברתיים, תרבותיים וספרותיים במציאות זו.
חומר הלימוד
יחידה 1 רקעה ומקורותיה של ההשקפה הכנענית, דרכי ביטוייה והשפעתה במציאות הישראלית
יחידה 2 האידיאולוגיה הכנענית
יחידה 3 תביעותיה של האידיאולוגיה הכנענית מן הספרות העברית
יחידה 4 שירת רטוש ויחסיה עם האידיאולוגיה הכנענית
יחידה 5 שירה אידיאולוגית מוצהרת (יונתן רטוש, אהרן אמיר)
יחידה 6 הסיפורת הכנענית ואופני היענותה לתביעות האידיאולוגיות והספרותיות של הכנעניות
לקורס נלווית אסופה הכוללת מאמרים שעניינם הקבוצה הכנענית וספרותה, וכן התבטאויות של חברי הקבוצה שהתפרסמו בכתב העת אלף .
ספרים נלווים
ספריו של יונתן רטוש: ספרות יהודית בלשון העברית, ראשית הימים, שירי חרב, חופה שחורה ; וספרו של סי' יזהר, ארבעה סיפורים . אפשר לרכוש את הספרים באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.
1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

10346 ספרות ואידיאולוגיה בא"י בשנות השלושים:
6 נקודות זכות ברמה מתקדמת <p>נושא: ספרות עברית</p> <p>שיוך נוסף: מדעי הרוח / היסטוריה / היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה</p> <p>◄ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, בכללם רצוי לפחות שני קורסים בספרות עברית, וכן עמידה בדרישות האנגלית ובדרישות ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה. ידע קודם מומלץ: הקורסים עמוס עוז וא"ב יהושע – התחלות, בין ציון לציונות 1881-1914, מגמות בחברה הישראלית.</p> <p>פיתוח הקורס: פרופ' נורית גרץ (כתיבת הספר), ד"ר בשמת אבן-זהר, ד"ר רחל ויסברוד (כתיבת מדריך הלמידה); לאה הספל (עריכה)</p> <p>יועצים: פרופ' זיוה בן פורת, פרופ' נילי דינגוט, פרופ' בועז ערפלי, פרופ' זהר שביט, פרופ' יעקב שביט, נורית חרמון</p> <p>הקורס עוסק בניתוח הקשרים שבין הספרות לאידיאולוגיות חברתיות ובוחן לשם כך תהליכים פוליטיים, חברתיים, אידיאולוגיים וספרותיים בשנות השלושים בארץ-ישראל. לאחר ארבעה פרקי מבוא העוסקים ברקע ההיסטורי, בפוליטיקה, באידיאולוגיה ובספרות של היישוב העברי בארץ-ישראל בשנות השלושים, מתמקד הקורס בהצגת המערכת הספרותית באמצעות שלושה כתבי עת ספרותיים: מאָנִיִּים, גְּלִיזֹנוֹת וטורים.</p> <p>חומר הלימוד</p> <ul style="list-style-type: none">ספר הקורס, ובו הפרקים: <ol style="list-style-type: none">פרק 1 המערכת הפוליטית והמערכת הספרותית בשנות השלושים פרק 2 האידיאולוגיות במערכת הפוליטית ובמערכת הספרותית פרק 3 ההבדלים בין כתבי העת במישור האידיאולוגי פרק 4 עמדות פואטיות פרק 5 הסיפורת של המרכז (הזז) פרק 6 הקשר בין ספרות לאידיאולוגיה ביצירתו של הזז פרק 7 הסיפורת של כתב העת גיליונות פרק 8 הקשר בין ספרות לאידיאולוגיה בגיליונות פרק 9 הסיפורת של טורים פרק 10 היחסים בין ספרות לאידיאולוגיה בכתב העת טורים מקראה הכוללת חומר מקורות: סיפורים שנלקחו מכתבי עת ספרותיים, מאמרים אידיאולוגיים וקטעי ספרים ומאמרים המספקים רקע היסטורי וחברתי. מדריך למידה המסייע בהבנת קטעי המקורות שבמקראה ובניתוחם לפי החומר הנלמד בספר הקורס.
1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

10301 ש"י עגנון: "עגונות" ו"עידו ועינם" – מקורות, מבנים, משמעויות
6 נקודות זכות ברמה מתקדמת סמינריונית <p>נושא: ספרות עברית</p> <p>◄ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם הקורס הסיפור העברי בראשית המאה ה-20, וכן עמידה בדרישות האנגלית ובדרישות ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה. ידע קודם מומלץ: הקורסים פרקי תלמוד, סוגיות היסטוריות בעולמם של חכמים.</p> <p>פיתוח הקורס: פרופ' הלל וייס; לאה הספל (עריכה)</p> <p>יועצים: פרופ' שמואל ורסס, פרופ' דן מירון, פרופ' יהודה פרידלנדר, ד"ר מנוחה גלבע</p> <p>קורס זה מיועד להכשיר את הסטודנטים לכתיבת עבודה סמינריונית בספרות עברית כשלב סופי של הלימודים לתואר ראשון. הקורס מבקש להציג קריאה פואטית פרשנית בכתבי ש"י עגנון בהקשר אידיאולוגי, גאוגרפי והיסטורי. המהדורה הכתובה של הקורס עוסקת בשתי יצירות של ש"י עגנון – עגונות ועידו ועינם. במהלך הלמידה נדון גם בסיפור אגדת הסופר, ונשווה אותו לסיפורים האחרים. בקורס מוצגות משמעויות ספרותיות, תמטיות וצורניות בהתייחס למקורות תרבותיים יהודיים. הסיפורים נקראים תוך תשומת לב לנושאים, למבנים פואטיים, לדמויות, למספרים ולאוזויות בהקשרם הטקסטואלי, ההיסטורי, הגאוגרפי והאידיאולוגי.</p> <p>חומר הלימוד</p> <p>ביחידה 1, המוקדשת לעגונות, נלמד לעקוב אחר תבניות ספרותיות, ז'אנרים ספרותיים הקשורים בסיפור ומקורות לשוניים ספרותיים ואידאיים המשקעים בו. נלמד למינים ולהעריך את משקלם ואת תפקודם בטקסט.</p> <p>ליחידה 2 מצורף ילקוט של דברי ביקורת ופרשנות על הסיפור עידו ועינם, המכיל את מחקריהם ומסותיהם של בכירי החוקרים והמבקרים של ספרותנו. היחידה מלמדת כיצד יש לקרוא ביקורת על יצירה, וכיצד להבינה ולהעריכה.</p> <p>ביחידה 3 אנו מצויגים ניתוח של הסיפור עידו ועינם על-פי מסלולי מחקר שונים האופייניים לעיסוק אקדמי ביצירת ספרות, והבאים להדגים, בין השאר, כיצד יש לנתח, לחקור ולפתח הנחות קיימות, וכיצד לגלות משמעויות ביצירת ספרות.</p>

מדעי הרוח

ספרות

10340 שירתו המוקדמת של ח"נ ביאליק (1890-1900):

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: ספרות עברית

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם הקורסים **הסיפור העברי בראשית המאה ה-20, תמורות בשירה העברית בין תש"ח לתש"ך**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**. ידע קודם מומלץ: הקורס **בין ציון לצינונות: 1881-1914**.

פיתוח הקורס: פרופ' דן מירון, ד"ר מירי טלמון ; נילי לנסברגר (עריכה)

מטרות הקורס

- התוודעות ליצירתו המוקדמת של ביאליק, להתפתחותה, להתגבשות נושאיה, לצורותיה, לתבניות היסוד ולז'אנרים שבהם נכתבה.
- הצעת תפיסה כוללת של התפתחות אישיותו היוצרת של ביאליק בשלבי העיצוב הראשוניים והמכריעים שלה, והעמדתה לדיון לעומת תפיסות אחרות.
- הבנה היסטורית של התהליכים ששינו את פני השירה העברית והספרות העברית בכללה בתקופת המעבר מן ההשכלה אל ״התחייה״.
- מיומנות בניתוח שיר ותהליך היווצרותו, בלימוש במהדורה מדעית של טקסט שירי, ובהפקת לקחים ספרותיים מהבדלי גרסאות שבין נוסחיו השונים של שיר אחד.
- הבנה תאורטית בבעיות הכרוכות בעיצובו של הקול הדובר בשירה, ובבעיות הקשורות ביחסים בין היוצר לבין המערכת הספרותית.

חומר הלימוד

שירים: תר"ן-תרנ"ח – מהדורה מדעית של שירי ביאליק (דביר, 1983); **שירים** (ספריית דביר לעם, תשכ"ג); ספרו של פרופ' דן מירון **הפרידה מן ה'אני' העני** (האוניברסיטה הפתוחה, 1986); יחידות לימוד ומקראת אגרות, מאמרים ושירים מתקופת ההשכלה ו"חיבת ציון".

החטיבות העיקריות בקורס:

- דימויו של ביאליק כיוצר – ההיבט הביוגרפי
- אניונו של הקול הדובר בשירה והתגבשות הדובר הלירי בשיריו המוקדמים של ביאליק
- הנמען החוץ-שירי בתקופתו של ביאליק
- דיון בחידוש הפואטי-ההיסטורי שב"אניי" האיש-הלאומי הביאליקאי, ובתהליך התקבלותו על רקע המערכת הספרותית הקולטת
- שירים שבהם מסתמנת ראשית התנערותו של ביאליק מן הדובר הלירי-אלגורי ומתבניות צורניות וסגנוניות קודמות
- ניסיונותיו של ביאליק בתחום השירה הפואמטית- מימטית
- פקוקיו של ביאליק ברצינות ובערך של השירה בכלל ושל ״שירת ישראל״ בפרט, והמפנה בגיבושו של ה"אניי" הלירי
- גיבושו של ה"אניי" הלירי – השירה האוטוביוגרפית

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כך.

10378 ג'יין אוסטן: גישות בביקורת הספרות:

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: ספרות כללית

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם לפחות אחד מבין הקורסים **הפואטיקה של הסיפורת, גיבור ואנטי-גיבור ברומן המודרני, מוסכמות יסוד של הרומן במאה ה-19** (מביניהם מומלץ הקורס **הפואטיקה של הסיפורת**), וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: פרופ' נילי דינגוט, ד"ר דולי בן-חביב (פרק 4); הדר יעקובסון, נגה שי (עריכה) **יועצים:** פרופ' הלל דלסקי, ד"ר רות גינצבורג, ד"ר רחל ויסברוד, נורית חרמון, רוני אמיר

זהו קורס מונוגרפי, במהדורה מעודכנת, העוסק מצד אחד במכלול יצירתה הגמורה של גיין אוסטן, ומצד אחר בהיכרות עם היבטים שונים של ביקורת הספרות כפי שהם מתבטאים בפרשנויות של יצירותיה. אין הקורס מתמקד במתן פרשנויות ליצירותיה של גיין אוסטן, אלא בהצגת מבחר פרשנויות קיימות לששת הרומנים שלה, וזאת כדי להציג בעיות ספציפיות בביקורת על יצירותיה, לבדוק הנחות ביקורתיות מובלעות, ולהכיר היכרות כללית כמה זרמים בביקורת המאפיינים את המאה ה-20. כמו כן, הקורס מקנה מיומנות בקריאת מאמרי ביקורת על טקסט ספרותי.

חומר הלימוד

- ששת הרומנים הגמורים של אוסטן:
 - בינה ורחשי לב** (תרגום: א' אמיר; ספריית מעריב, 1986)
 - גאווה ומשפט קדום** (תרגום: א' אמיר; ספריית מעריב, 1984)
 - מנספילד פארק** (תרגום: א' אמיר; ספריית מעריב, 1988)
 - אמה** (תרגום: ר' קלינוב; הקיבוץ המאוחד, 1982)
 - הטיית לב** (תרגום: נ' כרמל; כתר, 1983).
 - מנזר נורתאנגר** (תרגום: ט' בר; אור-עם, 1986)

- ספר הקורס (בעברית) על גיין אוסטן (בהיקף של 3-4 יחידות לימוד)

- מקראה ובה סקירות על זרמים אחדים בביקורת הספרות (בתרגום עברי), אוסף מאמרים (**באנגלית**) על גיין אוסטן ועל יצירותיה, וכן שאלות ודיונים במאמרים.

המפגש הראשון בקורס הוא מפגש חובה.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כך.

10334 העולם בסיפורת: חיקוי-מציאות או ארגון אמנותי?:

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: ספרות כללית

⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם שניים מבין הקורסים **הסיפור העברי בראשית המאה ה-20, גיבור ואנטי-גיבור ברומן המודרני, עמוס עוז וא"ב יהושע – התחלות, מוסכמות יסוד של הרומן במאה ה-19, בין בדיון לממשות: סוגים בסיפור הישראלי, מגמות בסיפורת הישראלית של שנות השמונים**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: ד"ר חנה הרציג (כתיבה) ; עמית מרקוס (שכתוב יחידה 7) ; אילנה דן (עריכה), אדי זילצר (עריכת יחידה 7) **יועץ בכיר:** פרופ' מאיר שטרנברג **יועצים ליחידה 7:** פרופ' דוד פישלוב, פרופ' נילי דינגוט, ד"ר גליה בנוזמן, ד"ר דולי בן-חביב

הקורס עוסק במעמדו כפול הפנים של העולם הבדיוני ביצירה ספרותית כמבנה דמוי מציאות המתנהל על-פי עקרונותיה של חוקיות ״טבעית״, וכמתווך של מגמות ואפקטים אסתטיים המתנהל על-פי חוקיות אמנותית. הקורס מקנה יסודות בתאוריות ספרותיות ומדגים את יישומן בטקסטים ספרותיים.

בקורס זה אפשר לכתוב עבודה סמינריונית המיישמת את התאוריה הנלמדת על חטיבות בספרות, על יצירה בודדת או על היבט ספרותי ספציפי – על-פי קורסים קודמים שנלמדו או על-פי בחירה.

מבנה הקורס וחומר הלימוד

הסוגיה התאורטית שבה עוסק הקורס משמשת כנקודת הצטלבות של שלושה מישורים: טקסטים ספרותיים, תאוריות כלליות של הספרות, תקופות ודורות בסיפורת.

יחידה 1	יסודות התאוריה
יחידות 2-4	ניתוח של שתי יצירות ספרות, אמה וטום ג'ונס , המדגימות עמדה שונה ביחס למעמדו של העולם הבדיוני בטקסט הספרותי
יחידה 5	אריסטו ושקלובסקי – שתי תאוריות על ספרות
יחידה 6	יישום התאוריה לגבי חטיבות ספרות כפי שנלמדו בקורסים קודמים
יחידה 7	תורת ההנמקה בפרספקטיבה תאורטית עכשווית

ספרים נלווים

גיין אוסטן, **אמה** (הקיבוץ המאוחד); הנרי פילדינג, **טום ג'ונס** (מוסד ביאליק); אריסטו, **פואטיקה** (הקיבוץ המאוחד). אפשר לרכוש את הספרים באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כך.

תואר ראשון

מדעי הרוח

ספרות

10916 נרטיב: עיון רב-תחומי¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
נושא: ספרות כללית

4 תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים בתחום **ספרות כללית** ו/או בתחום **ספרות עברית** ובכללם הקורס **הפואטיקה של הסיפורת**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: פרופ' נילי דינגוט (כתיבה); נגה שי (עריכה)
יועצים: פרופ' שולמית אלמוג, פרופ' אורה לימור, ד"ר ערן חיות (חלק מפרק 4), ד"ר עמית מרכוס, ד"ר אילה עמיר

מושג הנרטיב חרג זה מכבר מתחום התאוריה של הסיפורת וחדר למגוון של תחומי ידע. על רקע הנרטולוגיה הסטרוקטורליסטית הקלאסית (כפי שהוצגה בקורס **הפואטיקה של הסיפורת**), קורס רב-תחומי זה בוחן את גלגוליו של המושג בארבעה תחומים: משפט, היסטוריה, פסיכולוגיה של שיח ונרטולוגיה פוסט-קלאסית. באמצעות קריאה צמודה וביקורתית ודיון תאורטי ב-16 מאמרים (מהם רק ארבעה בעברית), הקורס עוקב אחר אופן השימוש במושג הנרטיב ואחר המובנים השונים שניתנו לו, ואגב כך בוחן את תפקיד הסיפור בשלל היבטיה של החוויה האנושית. גישת הקורס היא תיאורית, אך בכל אחד מהתחומים מוצגות עמדות נוגדות. הפרקים כוללים נספחים, המסבירים מושגים תאורטיים שמופיעים במאמרי הקורס, ותפקידם לתת רקע ולהסביר את המסגרת הקונספטואלית לכל אחד מהמאמרים.

חומר הלימוד

הקורס מבוסס על ספר הקורס, **נרטיב – עיון רב-תחומי** (האוניברסיטה הפתוחה, 2009), שמשולב בו מדריך למידה, וכן על מקראת מאמרים.

- הקדמה
- נרטיב ומשפט
- נרטיב והיסטוריה
- נרטיב ופסיכולוגיה של שיח
- נרטיב ונרטולוגיה פוסט-קלאסית (פלודרניק)

^[1] אין אפשרות לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה.

קורסים נוספים המקנים נקודות זכות בספרות

לא על המילה לבדה: סוגיות יסוד בתרגום (10561) (מ) – משובץ בלשון עברית, עמ' 53.

החווייה התאטרונית: מבוא לדרמה ולתאטרון (10154) (ר) – משובץ בתאטרון, עמ' 63.

החיזיון השקספירי (10215) (ר) – משובץ בתאטרון, עמ' 63.

תאטרון בחברה (10738) (ר) – משובץ בתאטרון, עמ' 63.

התאטרון הישראלי: קונפליקטים ותהליכי שינוי (10919) (מ) – משובץ בתאטרון, עמ' 64.

מגדר ופמיניזם בתאטרון המודרני (10928) (מ) – משובץ בתאטרון, עמ' 64.

סיפורת ישראלית ועיבודיה לקולנוע (10421) (ר) – משובץ בקולנוע, עמ' 65.

ניצולי שואה, זרים ואחרים בקולנוע ובספרות (10551) (מ) – משובץ בקולנוע, עמ' 67.

הפניות לקורסים נוספים

עברית כשפה שנייה (91462) (ר) – משובץ בלשון עברית, עמ' 51.

מדרש ואגדה (10446) (ר) – משובץ במדעי היהדות, עמ' 22.

מבוא לבלשנות (10143) (ר) – משובץ בבלשנות, עמ' 49.

מבוא לבלשנות תאורטית (10730) (ר) – משובץ בבלשנות, עמ' 49.

פרקים במורפולוגיה עברית (10483) (ר) – משובץ בבלשנות, עמ' 49.

לשון, חברה ותרבות (10641) (ר) – משובץ בלשון עברית, עמ' 51.

מבוא לאסתטיקה (10496) (ר) – משובץ בפילוסופיה, עמ' 45.

תרבות ההשכלה: הגות ואמנות באירופה במאה ה-18. חלק א (10282) (ר) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 30.

תרבות ההשכלה: הגות ואמנות באירופה במאה ה-18. חלק ב (10463) (ר) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 30.

גרמניה 1770-1830: מאומת תרבות לתרבות לאומית (10513) (מ) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 38.

שימו לב: קורסים אלה אינם מעניקים נקודות זכות בספרות.

מדעי הרוח

תאטרון

10154 החוויה התאטרונית: מבוא לדרמה ולתאטרון

6 נקודות זכות ברמת פתיחה
שיוך נוסף: מדעי הרוח / ספרות / ספרות כללית
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: ד"ר זמירה הייזנר, קרין חזקיה (כתיבה); נילי לנדסברגר (עריכה)
אחראית אקדמית: פרופ' נילי דינגוט
יועצים: פרופ' דן אוריין, פרופ' הרי גולומב, פרופ' שמעון לוי, פרופ' אברהם עוז

הקורס מתחקה אחר החוויה התאטרונית באמצעות בחינתם של גורמים מהתרבות האנושית וממדיום התאטרון, גורמים המעצבים את החוויה ומשפיעים עליה. הקורס מקנה מושגי יסוד בדרמה ובתאטרון ופורס תחנות יסוד בתולדות התאטרון ומוסכמותיו, תוך הדגמה ממבחר מחזות הנחשבים בתרבות המערבית לקלאסיקה, החל בתקופה הקלאסית, עבור לימי הביניים והרנסנס, תקופת הרסטורציה באנגליה, הרומנטיקה של המאה ה-18, השינויים ההיסטוריים, החברתיים והתרבותיים במאה ה-19 וה-20, ועד ימינו אלה.

הקורס מיועד לכל שוחרי תרבות ואמנות הרוצים להרחיב את ידיעותיהם בתולדות התאטרון, האמנות והתרבות המערבית, ולרכוש כלים לניתוח הצגות תאטרון ומופעי אמנות.

צפייה מודרכת בהצגת תאטרון כלולה בדרישות החובה של הקורס (פרטים על ההצגה ומועדה מתפרסמים בתחילת כל סמסטר).

חומר הלימוד

- המחזות שהם קריאת חובה: סופוקלס, **אדיפוס המלך**; שקספיר, **מקבת**; איבסן, **ברווז הפרא**; בקט, **מחכים לגודו**; ח' לזין, **ההולכים בחושך**.
- ספר הקורס: **החוויה התאטרונית: מבוא לדרמה ולתאטרון** מאת ז' הייזנר וק' חזקיה (האוניברסיטה הפתוחה, 2006). הספר מתמקד בשאלות מרכזיות, כגון: מהי חוויה תאטרונית? מה מייחד את מדיום התאטרון? אילו שינויים חלו במוסכמותיו במהלך הדורות: כיצד השפיעו מוסכמות התאטרון על המחזות עצמם? התזמור של מרכיבי הדרמה והשפעתו על החוויה התאטרונית; השפעתן של מוסכמות התאטרון על עיצוב הדמויות בדרמה; מוסכמות תאטרון בהקשרן המציאותי-חברתי, כולל הסוציולוגיה של האירוע התאטרוני והממד הפוליטי-חברתי שלו.
- סרטי DVD: **חזרות על "העלמה יוליה"**, **פר גינט**, **ברווז הפרא**, **שלוש אחיות**, סונטת הרפאים, אדיפוס המלך, **מקבת**, **וויצק**, ז'אן ד'ארק, התאומים מוונציה, **דרכו של עולם**, **אובו המלך**, **סיזוזה בניז מת**, **שש נפשות מחפשות מחבר**, **קדיש לנעמי**. סרטי החובה מודגשים, השאר הם סרטי רשות. הסרטים מתומללים בחוברת תמלילים.
- חוברת צפייה ולמידה, המקשרת בין כל מרכיבי הקורס, מנחה את הסטודנטים בקריאה ובצפייה וכוללת את מטלות המנחה.

10215 החיזיון השקספירי

6 נקודות זכות ברמה רגילה
שיוך נוסף: מדעי הרוח / ספרות / ספרות כללית
⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' אליס שלוי, ד"ר אליזבת פרוינד (כתיבה); רינה סקוטלסקי, לאה הספל (עריכה)
יועצים: פרופ' רות נבו, פרופ' מאיר רוסטון

הקורס מפגיש את הסטודנטים עם עולמו של שקספיר ועם ארבעה ממחזותיו, ומאפשר להבין את הקשר בין הרקע ההיסטורי, התרבותי והרוחני של התקופה לבין היצירות, ואת מורכבותו של הטקסט השקספירי.

מטרות הקורס

- הבנת המחזות הנלמדים
- הכרת התאטרון האליזבתני ומוסכמותיו
- הכרת מושגי יסוד של השקפת העולם האליזבתנית הנחוצים להבנת המחזות
- פיתוח כושר קריאה והבנה של טקסט דרמטי
- הקניית הכלים הדרושים לניתוח סוגים שונים של מחזות ופיתוח קריטריונים להבדלה בין ז'אנרים דרמטיים
- העמקת המודעות לבעיות התאטרון

יחידות הלימוד 1-2 הן יחידות מבוא העוסקות במושגי יסוד של השקפת העולם והבימה האליזבתנית, וכן בטקסט השקספירי. יחידות הלימוד 3-11 מוקדשות לניתוח ארבעה מחזות, ומדריכות את הסטודנטים בקריאתם תוך ניתוח היבטים שונים כגון: עלילה, מבנה, דמויות, לשון ודימויים, מוטיבים, ונושאים נוספים בכל אחד מן המחזות הנלמדים. **יחידות הלימוד והמחזות נלמדים בעברית**.

חומר הלימוד

יחידות 1-2 הרקע התרבותי והרוחני של התקופה; סקירה של מכלול יצירתו הדרמטית של שקספיר והבימה האליזבתנית
יחידות 3-4 **חלום ליל קיץ**
יחידות 5-6 **הנרי הרביעי – חלק א**
יחידות 7-9 **המלך ליר**
יחידות 10-11 **הסערה**

הסטודנטים מתבקשים לרכוש את המחזות, לבד מהמחזה **הנרי הרביעי – חלק א**. אפשר לרכוש את המחזות באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.

אמצעי עזר: סרטי DVD: **הנרי הרביעי – א**, **המלך ליר**. הסרטים נשלחים לסטודנטים בהשאלה למשך הסמסטר של לימוד הקורס.

10738 תאטרון בחברה

6 נקודות זכות ברמה רגילה
שיוך נוסף: מדעי הרוח / ספרות
שיוך נוסף: מדעי החברה / סוציולוגיה ואנתרופולוגיה

⚡ ידע קודם מומלץ: **החוויה התאטרונית: מבוא לדרמה ולתאטרון**.

פיתוח הקורס: פרופ' דן אוריין, ד"ר נפתלי שם טוב, ד"ר מיכל סגל, מזלית חיים
יועצים: פרופ' נורית גרץ, פרופ' אלי רוזיק-רוזן, ד"ר שרון אהרונסון-להבי, ד"ר זמירה הייזנר

הקורס מציע מתודולוגיה מקיפה ללימוד היבטיו החברתיים של התאטרון, ומדגים זאת בעזרת רפרטואר התאטרון בישראל. הנחת היסוד היא כי תאטרון אמנם אינו "משקף" מציאות כנתינתה, אלא הוא מעצב אותה לצרכים מסוימים של קבוצות בחברה. למרות זאת, ואולי דווקא בשל כך, הזיקות הקיימות בינו לבין המציאות החברתית מאפשרות חשיפה של קונפליקטים מוצנעים וגלויים. מושגי המתודה שאולים מתחומי התאוריה הספרותית, הסוציולוגית והתרבותית. הדיון במתודה ערוך כך שתחילתו ברקע החברתי והתרבותי, המשכו במרכיבי ההצגה וסופו בהתקבלותה. המתודולוגיה המוצעת היא מעין תפריט לחקר התאטרון וגם, בהמרה מתאימה, לחקר טקסטים תרבותיים אחרים.

נושאי הלימוד

- קונטקסט
- רפרטואר
- שדה
- התכוונות
- אינטר-טקסטואליות
- טקסט: דמויות; סוציו-נרטיב;
- סוציו-סמיוטיקה; סוציו-לינגוויסטיקה
- התקבלות והשפעות

חומר הלימוד

- ספרו של פרופ' ד' אוריין, **תאטרון בחברה** (האוניברסיטה הפתוחה, 2008)
- מקראה
- ארבעה מחזות
- מדריך למידה
- צפייה בהצגות תאטרון

תואר ראשון

מדעי הרוח

תאטרון

10919 התאטרון הישראלי: קונפליקטים ותהליכי שינוי

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
שיוך נוסף: מדעי הרוח / ספרות / ספרות עברית

◀ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים במדעי החברה והרוח, ובכללם אחד מבין הקורסים **החווייה התאטרונית: מבוא לדרמה ולתאטרון, תאטרון בחברה, מביט לאומי למדינה בדרך: היישוב היהודי בארץ-ישראל בין מלחמות העולם, ישראל בעשור הראשון, מגמות בחברה הישראלית, אמצעי תקשורת המונים בישראל**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**. ידע קודם מומלץ: הקורס **תורת הספרות והתרבות: אסכולות בנות-זמננו**.

פיתוח הקורס: פרופ' דן אוריין, ד"ר נפתלי שם טוב, ד"ר זמירה הייזנר; קרין חזקיה (עריכה) **יועצים:** פרופ' עוז אלמוג, פרופ' נילי דינגוט, ד"ר זמירה הייזנר, פרופ' ירון צור, ד"ר גד קינר, פרופ' מוטי רגב, פרופ' אלי רוזיק

הקורס עוסק בתאטרון הישראלי ובאופן התמודדותו עם שלושת השסעים החברתיים בישראל: הסכסוך הישראלי-פלסטיני, המתח האתני בין אשכנזים למזרחים ומלחמת התרבות בין דתיים לחילונים. באמצעות רפרטואר מגוון של מחזות והצגות, הקורס בודק כיצד שסעים אלה מעוצבים בתאטרון הישראלי והעברי לאורך מאה שנות קיומו, ואת השינויים שחלו ביחסים שבין הקבוצות במהלך מאה השנים האחרונות.

מלבד ספרי הקורס ואסופת מאמרים, הקורס כולל קריאת מחזות וצפייה חווייתית בקטעי הצגות שונים. הקורס עוסק בפרשנות על-פי שיטות מחקר חדשניות, ומותיר מקום ליצירתיות של הסטודנטים בניתוח הטקסטים והמופעים.

הקורס מיועד לכל הרוצים להעמיק את ידיעותיהם בתחום התאטרון, האמנות והתרבות הישראלית בהיבטיהם החברתיים והפוליטיים. קורס זה יכול להתאים הן לתמידי מדעי הרוח והאמנויות הן לאלה שעיקר עיסוקם הוא במדעי החברה.

נושאי הלימוד

- היבטים חברתיים של טקסטים תאטרוניים
- יהודים מזרחיים בתאטרון הישראלי
- ערבים בתאטרון הישראלי
- חילונים ודתיים בתאטרון הישראלי

חומר הלימוד

- ספרי הקורס: פרופ' ד' אוריין, **הבעיה העדתית בתאטרון הישראלי** (האוניברסיטה הפתוחה, 2004); פרופ' ד' אוריין, **יהדותו של התאטרון הישראלי** (הקיבוץ המאוחד, 1998)
- מקראה** ובה אנתולוגיה של קטעי מחזות
- מדריך למידה**

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן. להשלכות על צבירת נ"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.

10928 מגדר ופמיניזם בתאטרון המודרני

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
שיוך נוסף: מדעי הרוח / ספרות

◀ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם הקורס **החווייה התאטרונית: מבוא לדרמה ולתאטרון**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**. ידע קודם מומלץ: הקורסים **תורת הספרות והתרבות: אסכולות בנות-זמננו, מבוא ללימודי מגדר**.

פיתוח הקורס: ד"ר שרון אהרונסון-להבי (כתיבה), פרופ' דן אוריין (אחראי אקדמי)

הקורס עוסק בגישות תאורטיות לייצוג נשים ונשיות על הבימה וביצירות מרכזיות של התאטרון הפמיניסטי במאה ה-20 וכיום, תוך הצגת ארבעה סגנונות ומודלים תאורטיים עיקריים: (א) היתרונות והחסרונות של הסגנון הריאליסטי בתאטרון מנקודת מבט פמיניסטית; (ב) התאטרון האַפ/ברכטיאני והתאטרון הפמיניסטי; (ג) התאטרון הפמיניסטי ומושג "הכתיבה הנשית"; (ד) אמנות המופע הפמיניסטית.

מושגי היסוד והנושאים שבהם נעסוק: מגדר כהבניה וכתופעה תרבותית, אלימות נגד נשים, ייצוג הגוף הנשי על הבימה, נקודת המבט של הצופים, האם קיימת שפה בימתית "נשית" ועוד. הקורס כולל קריאת יצירות דרמטיות ויצירות אמנות המופע מתחילת המאה ה-20 ועד היום, וקריאת כתבים תאורטיים של הוגות בתחום התאטרון הפמיניסטי על אודות ייצוג נשים בתאטרון וכינונה של שפת תאטרון נשית.

נושאי הלימוד

ריאליזם ותאטרון פמיניסטי

- בית הבובות והדה גאבלר** מאת הנריק איבסן
- פעולה חתרנית או מחתרנית? כינונה של שפה אלטרנטיבית בזוטות מאת סוזן גלספל
- השפה ככלי לדיכוי ולהעצמה חברתית: "ריאליזם חדש" בבוץ מאת מריה איירין פורנס

תאטרון אפי ותאטרון פמיניסטי (על-פי אלין דאימונד)

- יסודות אפיים במחזות **ברקיע השביעי** ו**נשים בצמרת** מאת קריל צ'רצ'יל
- תאטרון אפי וקריאה חדשה בקנון: **פרויקט התנ"ך** של רינה ירושלמי

תאטרון פמיניסטי ו"כתיבה נשית" (על-פי הלן סיקסו)

- ייצוגים פמיניסטיים של "שפה נשית" וגוף נשי: **תמונתה של דורה** מאת הלן סיקסו, **הבתולה מלודמיר** מאת יוספה אבן-שושן, **מונולוגים מהוואגינה** מאת איב אנסלר

אמנות מופע ומופע פמיניסטי

- גוף, קהל וקהילה: **סיפורי סבתא** מאת תמר רבן וגיא גוטמן

לימוד הקורס מבוסס על ספר הקורס, על חוברת מאמרים ועל המחזות.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

הפניות לקורסים נוספים

גיבור ואנטי-גיבור ברומן המודרני (10107) (ר) – משובץ בספרות, עמ' 54.

בין בדיון לממשות: סוגים בסיפור הישראלי (10259) (ר) – משובץ בספרות, עמ' 54.

עמוס עוז וא"ב יהושע: התחלות (10246) (ר) – משובץ בספרות, עמ' 55.

מגמות בסיפורת הישראלית של שנות השמונים (10477) (ר) – משובץ בספרות, עמ' 55.

מיתוסים בתרבות הישראלית (10487) (ר) – משובץ בספרות, עמ' 55.

ספרות ואידיאולוגיה בא"י בשנות השלושים (10346) (מ) – משובץ בספרות, עמ' 60.

להבין סרטים: מבוא לאמנות הקולנוע (10640) (ר) – משובץ בקולנוע, עמ' 65.

סיפורת ישראלית ועיבודיה לקולנוע (10421) (ר) – משובץ בקולנוע, עמ' 65.

האופרה (10411) (ר) – משובץ במוסיקה, עמ' 70.

שימו לב: קורסים אלה אינם מעניקים נקודות זכות בתאטרון.

מדעי הרוח

קולנוע

10640 להבין סרטים: מבוא לאמנות הקולנוע

6 נקודות זכות ברמה רגילה
שיוך נוסף: מדעי החברה / תקשורת

⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: פרופ' נורית גרץ, נחמן אינגבר, ד"ר שמואל דובדבני, ד"ר רו יוסף, ד"ר סנדרה מאירי, ארז דבורה; אהובה קרן (עריכה), ד"ר דן דאור (תרגום), ד"ר אודיה כהן-רו

הקורס מספק היכרות עם הטכניקה והפואטיקה של המבע הקולנועי, ומעניק כלים להבנת המרכיבים המגוונים והעשירים של היצירה הקולנועית, החל בצילום הבודד וברצף הקולנועי, וכלה בסרט כיחידה סיפורית וסגנונית שלמה. הקורס מאפשר להבין כיצד המדיום הקולנועי יוצר חוויה והתנסות בדומה לאמנויות אחרות, וכיצד המבע הקולנועי מקדם את העלילה ומסייע בהעברת משמעויות ומסרים ברמות שונות. כמכלול, הקורס מקנה כלים לניתוח, להבנה ולהערכה של יצירות קולנועיות. במסגרת הקורס יוקרנו סרטים וקטעי סרטים רבים, חלקם נדירים, מתקופות שונות ומסגנונות מגוונים, ואלה ינותחו במפגשי ההנחיה, לפי שיטת ניתוח שפותחה בקורס. זהו קורס בסיסי לא רק לאלה החפצים להעשיר את חוויית הצפייה, אלא גם לאלה המבקשים להשתלב בעתיד בתעשייה כבמאים וכתסריטאים.

חומר הלימוד

- ספר הקורס, **להבין סרטים** (האוניברסיטה הפתוחה, 2000), שהוא תרגום של הספר: L.D. Giannetti, *Understanding Movies*, 7th ed. (Prentice Hall, 1996)
 - פרק 1: צילום
 - פרק 2: מיונסצנה
 - פרק 3: תנועה
 - פרק 4: עריכה
 - פרק 5: פסקול
 - פרק 6: משחק
 - פרק 7: דרמה
 - פרק 8: סיפור
 - פרק 9: ספרות
 - פרק 10: אידיאולוגיה
 - פרק 11: תאוריה
 - פרק 12: סינתזה
- ספרו של א' אבישר, **אמנות הסרט: הטכניקה והפואטיקה של המבע הקולנועי** (האוניברסיטה הפתוחה, 1995)
- חוברת הדרכה לתרגול החומר הנלמד
- חומרי העשרה והסברה באתר הקורס

ספר הקורס, הספר הנלווה ויתר החומרים מקנים מיומנות בניתוח סרטים ומנחים בלימוד נושאי הקורס. מפגשי ההנחיה בקורס אינם חובה, אך מומלץ מאוד להשתתף בהם.

סרטים נלווים

עשרה סרטים ממייטב יצירות הקולנוע יישלחו לסטודנטים בהשאלה. סרטים אלה נועדו להכנת מטלות הקורס וכהכנה לבחינה. תשעה סרטים נוספים – לעבודה עם חוברת ההדרכה – עומדים לרשות הסטודנטים בספריית האוניברסיטה הפתוחה.

10421 סיפורת ישראלית ועיבודיה לקולנוע

6 נקודות זכות ברמה רגילה
שיוך נוסף: מדעי הרוח / ספרות / ספרות עברית

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורס **להבין סרטים: מבוא לאמנות הקולנוע**.

פיתוח הקורס: פרופ' נורית גרץ, ד"ר אילן אבישר, נורית חרמון, ד"ר רחל ויסברוד, ד"ר מירי טלמון; אילנה דן (עריכה), שלומית שמר (עיצוב)

יועץ בכיר: פרופ' דן מירון

הקורס עוסק בסרטי קולנוע ישראלים וביצירות הספרות שעל-פיהן נוצרו. ספר הקורס מקנה מיומנות בניתוח סרטים, ומנחה בלימוד עיבודי יצירות הספרות לקולנוע. בנוסף, הקורס סוקר את ההיסטוריה והאידיאולוגיה של הקולנוע הישראלי עד ימינו, על רקע התהליכים שעברו על החברה והתרבות הישראלית בתקופות השונות.

נושאי הלימוד

- הקולנוע הלאומי: **הם היו עשרה**
- הקולנוע הלאומי המאוחר: **הוא הלך בשדות, כל ממזר מלך**
- הקולנוע המועמד-עממי: **סאלח שבתי, צ'רלי וחצי**
- הקולנוע האישי: **שלושה ימים וילד, מיכאל שלי**
- קומדיות נעורים: **הלהקה, אסקימו לימון**
- הקולנוע של הזר והחריג: **מסע אלונקות, עתליה**
- השיבה אל העבר: **אוונטי מופולו, החולמים**
- השנים שאחרי: **קלרה הקדושה, בופור**

חומר הלימוד

- ספר הקורס: **סיפור מהסרטים: סיפורת ישראלית ועיבודיה לקולנוע** (האוניברסיטה הפתוחה, 1993)
- ספרים נלווים: מ' שמיר, **הוא הלך בשדות**; א"ב יהושע, "שלושה ימים וילד" בתוך: **כל הסיפורים**; ע' עוז, **מיכאל שלי**; י' בן-נר, "עתליה" בתוך: **אחרי הגשם**. הספרים אינם נמסרים לסטודנטים יחד עם חומר הקורס, אך אפשר לרכוש אותם באמצעות האוניברסיטה הפתוחה.
- הסרטים יימסרו לסטודנטים בהשאלה למשך הסמסטר. עותקי הסרטים הנוספים הנדונים בקורס יעמדו לרשות הסטודנטים בספריית האוניברסיטה הפתוחה. מקצתם יופצו למרכזי לימוד ברחבי הארץ.

10648 תולדות הקולנוע: מראשיתו ועד הופעת הסרט המדבר

6 נקודות זכות ברמה רגילה

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורס **להבין סרטים: מבוא לאמנות הקולנוע**.

פיתוח הקורס: ד"ר משה צימרמן, דגנית בורובסקי (כתיבה), פרופ' נורית גרץ, נחמן אינגבר
הקורס מציג את ראשית עיצוב השפה והאסתטיקה הקולנועית מהמצאת הקולנוע בסוף המאה ה-19 ועד המעבר לקולנוע המדבר בסוף שנות העשרים של המאה ה-20. הקורס סוקר תחנות תרבות מרכזיות בקולנוע האילים: החל מממציאי הקולנוע אדיסון והאחים לומייר, המשך במעצבי השפה הקולנועית כגון ד"ו גריפית, וכלה באמנים הגדולים של התקופה כגון סרגיי אייזנשטיין. הקורס סוקר את הקולנוע האילם המופתי שנוצר בצרפת, באמריקה, בגרמניה וברוסיה הסובייטית.

הלימוד בקורס מבוסס על פרקים 1-10 בספר **קיצור תולדות הקולנוע** מאת ג'רלד מאסט וברוס פ' קאווין (תרגום: יורם שדה; האוניברסיטה הפתוחה, 2003), וכן על צפייה בסרטים.

נושאי הלימוד

- הרקע להתפתחות הקולנוע והמצאתו
- היוצרים הראשונים של תולדות הקולנוע: אדיסון, לומייר, מלייס ופורטר
- ד"ו גריפית ויצירת התחביר הקולנועי
- הקומדיה האילמת
- יצירתו של צ'רלי צ'פלין
- התפתחותה של הוליווד בשנות העשרה והעשרים
- המודרניזם והקולנוע האקספרסיוניסטי
- הגרמני בשנות העשרים
- המודרניזם, המהפכה והקולנוע הסובייטי
- בשנות העשרים
- המודרניזם והקולנוע הצרפתי בשנות העשרים
- המעבר לקול

תואר ראשון

מדעי הרוח

קולנוע

10683 תולדות הקולנוע: מהוליווד הקלאסית לניאו-ריאליזם האיטלקי

6 נקודות זכות ברמה רגילה

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורסים **להבין סרטים: מבוא לאמנות הקולנוע**, **תולדות הקולנוע: מראשיתו ועד הופעת הסרט המדבר**.

פיתוח הקורס: דגנית בורובסקי, ענבר שחם (כתיבה), פרופ' נורית גרץ, נחמן אינגבר

הקורס עוסק בתהליכים המרכזיים שהתרחשו בקולנוע משלהי שנות העשרים ועד שנות החמישים של המאה ה-20. הקורס מלווה את תהליך בנייתו והנחלתו של המבנה הקלאסי בקולנוע, ובוחר את התקופות הגדולות של הקולנוע ההוליוודי, הצרפתי והאיטלקי, תקופות שבהן התאפיין הקולנוע בזוהר ובתחכים, אך גם באיכות ובעומק. הקורס עוקב אחר הפיכתו של הקולנוע ממדיום פופולרי ועממי לאמנות גבוהה – "האמנות השביעית".

הלימוד בקורס מבוסס על חלקים מפרקים 10-14 בספר **קיצור תולדות הקולנוע** מאת ג'רלד מאסט וברוס פי קאוויין (תרגום: י' שדה; האוניברסיטה הפתוחה, 2003), וכן על צפייה בסרטים.

נושאי הלימוד

- הקולנוע הצרפתי בשנות השלושים ועיצובו של הריאליזם הפיוטי
- הוליווד הקלאסית ותגובתה למשבר הכלכלי ולניו דיל
- שיטת האולפנים, הז'אנרים ועיצובה של הוליווד הקלאסית
- עבודתם הקולנועית של הבמאים ארנסט לוביטש, פרנק קפרה, ג'ון פורד, הווארד הוקס ואלפרד היצ'קוק
- האזרח קיין** של אורסון וולס
- הטלוויזיה, המקרתיזם והתמוטטותה של הוליווד הקלאסית
- ה"פילם נואר" וסרטי הבעיה החברתית בהוליווד בשלהי שנות הארבעים
- עבודתם הקולנועית של ניקולס ריי, ג'ון יוסטון ודגלס סירק
- הנאו-ריאליזם האיטלקי ועבודתם של רوبرטו רוסליני וויטוריו דה-סיקה
- הקולנוע הצרפתי והבריטי בשנות החמישים

10655 הקולנוע כהיסטוריה: לדמיין ולביים את המאה ה-20

6 נקודות זכות ברמה רגילה
שיוך נוסף: מדעי הרוח / היסטוריה / היסטוריה של העת החדשה

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורס **להבין סרטים: מבוא לאמנות הקולנוע**.

פיתוח הקורס: פרופ' שלמה זנד, דגנית בורובסקי **יועצים**: פרופ' נורית גרץ, פרופ' נילי דינגוט, פרופ' אייל נווה, ד"ר מירי טלמון

במרכזו של הקורס עומדת הסוגיה כיצד סרטי הקולנוע, העלילתיים והתיעודיים כאחד, שיחזרו את האידאולוגיות ואת המאורעות המרכזיים במאה ה-20. כמו כן, הקורס בוחן בצורה ביקורתית את מקומו של הקולנוע בבנייתה של תודעה היסטורית, תורם להרחבת הידע הכללי על העבר הקרוב, ויוצר באמצעות הקולנוע תובנה טובה של המאה ה-20. הקורס מראה שיש לא מעט תפיסות עולם משותפות בין סיפור ההיסטוריה בתמונות נעות לבין סיפורה במילים.

הלימוד מבוסס על ספרו של שי זנד, **הקולנוע כהיסטוריה – לדמיין ולביים את המאה העשרים** (האוניברסיטה הפתוחה בשיתוף עם עם עובד, 2001), וכן על צפייה בסרטים.

נושאי הלימוד

- הדמוקרטיה והקולנוע**: ההמון, הריבון והדמוקרטיה – הרומן המוזר בין הקולנוע לפוליטיקה המודרנית
- המהפכה הקומוניסטית בקולנוע**: מאוקטובר האדום ועד קץ האוטופיה – קומוניזם וחזון מהפכה ב-24 תמונות בשנייה
- העוני בקולנוע**: אסתטיזציה של מצוקה? – תיעוש, מאבק מעמדי ומשברים כלכליים כאובייקטים פוטוגניים
- פשיזם ונאציזם בקולנוע**: משחור-לבן לצבעי ה"רטרו" – הפשיזם והנאציזם מצטלמים
- השואה בקולנוע**: תעשיית הקולנוע מול תעשיית ההשמדה – מזיס, היהודי הרע, אל שינדלר, הגרמני הטוב
- המלחמה הקרה בקולנוע**: מלחמה קרה כמיתוס חם – מקרתיזם ועידן הגרעין על האקרן
- קולוניאליזם וקולנוע**: הקולנוע כזירת קרב – מאקזוטיקה קולוניאליסטית עד התנערותו של העולם ה"לא מערבי"

10693 מיתוס ואתוס בקולנוע הישראלי

6 נקודות זכות ברמה רגילה
שיוך נוסף: מדעי הרוח / היסטוריה

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורס **להבין סרטים: מבוא לאמנות הקולנוע**.

פיתוח הקורס: פרופ' אניטה שפירא, ד"ר ליאת שטייר-לבני (כתיבה), פרופ' נורית גרץ, ד"ר יעל מונק; בת-חן פירסט (עריכת מדריך צפייה ולמידה)

הקורס מתמקד בייצוג הקולנועי וההיסטורי של סוגיות נבחרות באתוס הציוני, כגון: דמות הצבר; ההתיישבות העובדת; מערכת היחסים בין יהודים לערבים בארץ-ישראל, מראשית ימי הציונות ועד 1948; מלחמת תש"ח; קיבוץ הגלויות ועוד. הקורס מעמת בין דימויים, מיתוסים וסיפורים מקובלים מהווי הציונות, לבין ראייה ביקורתית מאוחרת יותר של אותן סוגיות. הדיון משקף את השינויים שחלו בזיכרון הקולקטיבי הישראלי בנוגע להתייחסות למיתוסים ולסיפורים שעליהם נבנה האתוס הציוני.

מבנה הקורס

- סדרת הרצאות מוקלטות** (על-גבי DVD) של פרופ' אניטה שפירא
- עשרה **סרטים** באורך מלא
- מדריך צפייה ולמידה** הכולל שאלות ותשובות על ההרצאות והסרטים
- מקראת מאמרים**

חומר הלימוד

- מבוא – ייצוג אירועים היסטוריים בקולנוע
- יחידה 2 הנרטיב הציוני בסרטים מראשית המאה ה-20
- יחידה 3 היהודי החדש: דימויו של החלוץ
- יחידה 4 האוטופיה הציונית-סוציאליסטית
- יחידה 5 קווים לגיבושה של תרבות יהודית חילונית
- יחידה 6 ארץ ישראל ורוסיה א – הרומן הנכזב עם עולם המהפכה
- יחידה 7 ארץ ישראל ורוסיה ב – ייצוג המעבר מחברת ספר לחברה מערבית
- יחידה 8 אנחנו ושכנינו א: הסכסוך היהודי-ערבי – האתוס הדפנסיבי (עד 1936)
- יחידה 9 אנחנו ושכנינו ב: הסכסוך היהודי-ערבי – האתוס האופנסיבי (1936-1948)
- יחידה 10 מלחמת תש"ח – **חירבת חיזעה** כמשל
- יחידה 11 הישראלים והשואה א – תפיסת השואה בישראל עד משפט אייכמן
- יחידה 12 הישראלים והשואה ב – השינוי בתפיסת השואה בישראל משנות השישים ואילך

מדעי הרוח

קולנוע

תואר ראשון ומאגריא

**10551 ניצולי שואה, זרים ואחרים
בקולנוע ובספרות
הישראלים¹**

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
שייך נוסף: מדעי הרוח / ספרות / ספרות עברית

תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכלכל שניים מבין הקורסים להבין סרטים: מבוא לאמנות הקולנוע, עמוס עוז וא"ב יהושע: התחלות, סיפורת ישראלית ועיבודיה לקולנוע, מיתוס ואותות בישראלית הישראלית, בימי שואה ופקודה, ישראל בעשור הראשון, מגמות בחברה הישראלית, וכן עמידה בדרשות האנגלית ובדרשות ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה. ידע קודם מומלץ: הקורס תורת הספרות והתרבות: אסכולות בנות-זמננו.

פיתוח הקורס: פרופ' נורית גרץ, ד"ר ליאת שטייר-לבני (כתיבה); אהובה קרן (עריכה)

יועצים: פרופ' דן מירון, ד"ר רחל ויסברוד, ד"ר אורלי לובין, ד"ר חנה הרציג

הקורס בוחן כיצד תוארו וניצלו השואה בתרבות הישראלית משלהי שנות הארבעים ועד ימינו באמצעות הקולנוע והספרות. בקורס מתואר המגש המורכב בין ניצולי השואה לבין לידי הארץ, השינוי ההדרגתי שחל בתיאור הניצולים בתרבות הישראלית, והתהליכים שהביאו להכרה של התרבות הישראלית בזויות, במרחבים ובזיכרונות זרים, ולאומוצם כחלק מההוויה והתרבות הישראלית. בכל המקרים האלה ישמשו ניצולי השואה דוגמה ליחסה של החברה הישראלית אל זרים ואחרים בתוכה ומחוץ לה.

חומר הלימוד

- ספרה של נורית גרץ, **מקהלה אחרת: ניצולי שואה, זרים ואחרים בקולנוע ובספרות הישראליים** (האוניברסיטה הפתוחה ועם עובד, 2004)
- מקראה
- מדריך למידה

10534 מזרח ומערב בקולנוע
הישראלי¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת

תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם אחד מהקורסים **הלבין סרטים: מבוא לאמנות הקולנוע** או **סיפורי ישראלית ועיבודיה לקולנוע** וכן קורס נוסף מתחום הקולנוע או אחד מהקורסים הבאים: מבית לאומי למדינה בדרך: היישוב ההודי בארץ-ישראל בין מלחמות העולם, ישראל, גששור הראשון, מנחות בחברה הישראלית, אמצעי תקשורת המונים בישראל וכן עמידה בדרשות האנגלית ובדרשות ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה. ידע קודם מומלץ: הקורס תורת הספרות והתרבות: אסכולות בנות-זמננו.

פיתוח הקורס: פרופ' נורית גרץ, ד"ר אלדד קדם,
ד"ר לילית שטיינר-לבני; תלמה מוקדי (עריכה)
יועצים: פרופ' ירון צור, פרופ' יעקב שביט,
ד"ר מירי טלמון, ד"ר אורלי לובין

הקורס מבוסס על ספרה של אלה שוחט, **הקולנוע הישראלי – מזרח/מערב והפוליטיקה של הייצוג** (האוניברסיטה הפתוחה, 2005), ועוסק באחד הקונפליקטים המרכזיים בחברה הישראלית, יחסי אשכנזים-מזרחים, תוך מעקב אחר ייצוגיו בקולנוע הישראלי. הקורס עוסק בתפיסות של המזרחיות בחברה הישראלית, וכן בהחלפת תפיסות אלה על ייצוג היחסים בין ישראלים ופלסטינים. כמו כן, באמצעות עיון ביצירות קולנוע נבדק תהליך התהוות זהותה של החברה הישראלית. הקורס מוגש עתה בגרסה מעודכנת.

חומר הלימוד

הקורס מתבסס על ספר הקורס, מדריך למידה ווצפייה, מקראה ושלושה עשר סרטים מרכזיים בתולדות הקולנוע הישראלי.

נושאי הלימוד

פרק 1 תאוריה ומתודולוגיה: פוסט-קולוניאליזם, אוריינטליזם, מבוא קולנועי
פרק 2 הז'אנר ההרואי-לאומי: **גבעה 24 אינה עונה**

פרק 3 סרטי הבורקס וייצוג המזרחי : סאלח שבתי, פורטונה, רק היום

פרק 4 ייצוג אלטרנטיבי של המזרח : הבית ברחוב שלוש, אור מן ההפקר

פרק 5 הקולנוע האישני ומגוון הגלים החדשים : חור בלבנה, לאן נעלם דניאל וקס, רובה חוליות

פרק 6 הגל הפלסטיני בקולנוע הישראלי : מאחורי הסורגים, נישואים פיקטיביים

פרק 7 זהות מזרחית בקולנוע הישראלי העכשווי : שחור, כיכר החלומות

10578 הקולנוע הפלסטיני¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
שיוך נוסף: מדעי הרוח / היסטוריה

תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם קורס **בקולנוע** או הקורס **החברה הערבית בישראל**, וכן עמידה בדרישות האנגלית ובדרישות ההדרכה **הביבליוגרפית בספרויה**. ידע קודם מומלץ: **תורת הספרות והתרבות: אסכולות בנות-זמננו**.

פיתוח הקורס: פרופ' נורית גרץ, גיורג' חילייפ, מיטל אלון-אולניק (כתיבה); רינה סקוטלסקי (עריכת מדריך למידה)

יועצים: פרופ' ג'אד נאמן, פרופ' מיכל פרידמן, פרופ' מוטי מרז, פרופ' אלי שאלתיאל, ד"ר רחל פריסרוד, ד"ר מרגי טלמון, ד"ר אורלי לובין, ד"ר מוסטפא כבהא, ד"ר עאדל מנאע

הקורס עוסק במגוון רחב של סרטי קולנוע פלסטיניים, החל מהקולנוע הדוקומנטרי של שנות השבעים ועד הקולנוע של ימינו. בתוך כך נסקרת ההיסטוריה והאידאולוגיה של הקולנוע הפלסטיני שנוצר בתוך גבולות ישראל ומחוץ לה, תוך עמידה על מקומו של קולנוע זה בתרבות הפלסטינית ובהיסטוריה הפלסטינית. במסגרת הקורס מוקדש מקום רחב לניתוח יצירות הקולנוע עצמן, להכרתן ולתבניתן. יחד עם זאת נעשה ניסיון ללמוד מהן על הכלי הרחב בחברה הפלסטינית ועל השינויים שהתרחשו בה.

והלהבנת ההיסטוריה של הקולנוע הפלסטיני.

חומר הלימוד

ספר הקורס, **נוף בערפל** (האוניברסיטה הפתוחה
ועם עובד, 2006)

פרק 1 כרוניקה של קולנוע פלסטיני
פרק 2 מיזכרות מדממים ליזכרות פוריים :
הקולנוע של שנות השבעים
פרק 3 על המקום והזמן : הקולנוע של מישל
חילייפי
פרק 4 בלא מקום, בלא זמן : הקולנוע של רשיד
משהראוי
פרק 5 הבית וחורבנו : הקולנוע של עלי נסאר
פרק 6 דרך ללא מוצא : Roadblock movies
פרק 7 בין הצהלות למולדת : הקולנוע של אליה
סולמאן

החומר הלימודי כולל גם **מקראות מאמרים ומדריך** המסייע לתרגול החומר הנלמד. כמו כן, במפגשי ההנחיה מתקיימת צפייה מודרכת. המפגשים אינם חובה, אך מומלץ להשתתף בהם.

סרטים נלווים

הסרטים שלהם מוקדש דיון נרחב נשלחים לסטודנטים בהשאלה. הסרטים הנוספים עומדים לרשות הסטודנטים בספריית האוניברסיטה הפתוחה, ומקצתם יופצו גם למרכזי הלימוד ברחבי הארץ.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן. העבודה הסמינריונית בקורס זה **אינה** נחשבת במסגרת התואר בוגר מבחינת הרווח או במדעי הרווח והחברה בהדגשת ספרות וכן במסגרת התואר עם התמקדות בספרות (תכנית מצומצמת). כמו כן היא **אינה** נחשבת במסגרת תעודת ההוראה בספרות.

מדעי הרוח

קולנוע

10911 ז'אנרים של המותחן בקולנוע:
6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
<p>⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם הקורס להבין סרטים: מבוא לאמנות הקולנוע, וכן עמידה בדרישות האנגלית ובדרישות ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה. ידע קודם מומלץ: תולדות הקולנוע: מראשיתו ועד הופעת הסרט המדבר, תולדות הקולנוע: מהוליווד הקלאסית לנאו-ריאליזם האיטלקי.</p>
<p>פיתוח הקורס: ענבר שחם (כתיבה), פרופ' נורית גרץ (אחראית אקדמית); רוני אמיר (עריכת מדריך הלמידה) יועצים: ד"ר אילן אבישר, דגנית בורובסקי</p>
<p>הקורס עוסק במותחן כמטא-ז'אנר, ובשישה ז'אנרים שלו: מותחן הבלש, מותחן המשטרה, מותחן הריגול, מותחן האימה, המותחן הפסיכולוגי והסרט האפל ("פילם נואר"). הקורס מעניק כלים לניתוח מאפיינים תמטיים וצורניים של כל ז'אנר, ומספק היכרות עם מושגי מפתח ושיטות ניתוח במחקר הז'אנרים. נדונות בו משמעויות מיתיות, פסיכולוגיות, חברתיות ופוליטיות של מוסכמות ז'אנריות, וההשפעות של גורמים היסטוריים, כלכליים וטכנולוגיים על ההתפתחויות בתוך כל ז'אנר.</p>
<p>נושאי הלימוד</p> <ul style="list-style-type: none">מחקר הז'אנרים הקולנועיים – מבוא כללי המותחן כמטא-ז'אנר: מאפיינים כלליים ז'אנרים של המותחן בתקופת הראינוע הבלש הקלאסי ומותחן הבלש מותחן המשטרה מותחן הריגול מותחן האימה המותחן הפסיכולוגי "פילם נואר" ז'אנר ואוטר (Auteur): רומן פולנסקי השוואה בין המותחן לז'אנר ההרפתקאות
<p>חומר הלימוד</p> <ul style="list-style-type: none">הספר: M. Rubin, <i>Thrillers</i> (Cambridge: Cambridge University Press, 1999) מקראת מאמרים מדריך למידה צפייה מודרכת בסרטים במפגשי ההנחיה. המפגשים אינם חובה, אך מומלץ להשתתף בהם. סרטים באורך מלא ב-DVD (בהשאלה)

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

10927 זיכרון, טראומה ופנטזיה בקולנוע האמריקני:
6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
<p>שיוך נוסף: מדעי הרוח / לימודי תרבות</p>
<p>⚡ תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, בהן לפחות 12 נקודות זכות בתחום הקולנוע, ובכללן הקורס להבין סרטים: מבוא לאמנות הקולנוע וקורס נוסף בקולנוע, וכן עמידה בדרישות האנגלית ובדרישות ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה. ידע קודם מומלץ: תולדות הקולנוע: מראשיתו ועד הופעת הסרט המדבר, תולדות הקולנוע: מהוליווד הקלאסית לנאו-ריאליזם האיטלקי, תורת הספרות והתרבות: אסכולות בנות-זמננו.</p>
<p>פיתוח הקורס: פרופ' תומס אלוסר, פרופ' נורית גרץ, ד"ר בועז חגין יועצים: פרופ' נורית גרץ, ד"ר יעל מונק, ד"ר רעיה מורג, ד"ר יוסף רו</p>
<p>הקורס מבוסס על סדרת הרצאות של פרופ' תומס אלוסר, שבהן נערכת היכרות עם מחקרים על טראומה, זיכרון ופנטזיה, הן של האדם הבודד הן של הקולקטיב, ודיון באופן שבו אפשר להשתמש בהם ככלי בחקר התרבות. הקורס מדגים גישות אלה על סרטים נבחרים מתוך הקולנוע האמריקני העכשווי. במהלך הקורס תוצגנה שלוש "טראומות גרעין" מרכזיות וייחודיות לתרבות האמריקנית. בנוסף, ייבחנו הייצוגים הקולנועיים של טראומה והקשר שלהם לחברה האמריקנית העכשווית ולשינויים הכלכליים והחברתיים המתחוללים בה.</p>
<p>נושאי הלימוד</p> <ol style="list-style-type: none">היכרות עם מרכיבים מרכזיים בעיסוק האקדמי בטרואמה זיכרון ושיכחה קולקטיביים: מיסטיק ריבר היכרות עם טראומות כור ההיתוך, הגזע והאימפריה, ופנטזיות של אחרים: שתיקת הכבשים טראומת כור ההיתוך: JEF תיק פתוח טראומת הגזע וטכנולוגיה דיגיטלית: פורסט גאמפ מסעות בזמן וטראומת הגזע: בחזרה לעתיד וספרות זולה טראומת האימפריה וסרטי ההצלה של שפילברג: להציל את טוראי ראיין פנטזיה, מלודרמה ורב-תרבותיות: האחות בטי זיכרון פרוסתטי וחברת הבקרה: ממנטו
<p>חומר הלימוד</p> <p>הלימוד מבוסס על הספר זיכרון, טראומה ופנטזיה בקולנוע האמריקני מאת בועז חגין, ועל מקראת מאמרים, הרצאות מוקלטות וצפייה בתשעה סרטים באורך מלא (בהשאלה).</p>

1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.

קורסים נוספים המקנים נקודות זכות בקולנוע
<p>תורת הספרות והתרבות: אסכולות בנות-זמננו (10734) (ר) – משובץ בספרות, עמ' 58.</p>
<p>הפניות לקורסים נוספים</p>
<p>עמוס עוז וא"ב יהושע: התחלות (10246) (ר) – משובץ בספרות, עמ' 55.</p>
<p>בין בדיון לממשות (10259) (ר) – משובץ בספרות, עמ' 54.</p>
<p>מגמות בסיפורת הישראלית של שנות השמונים (10477) (ר) – משובץ בספרות, עמ' 55.</p>
<p>מגמות בחברה הישראלית (10495) (ר) – משובץ בסוציולוגיה, עמ' 104.</p>
<p>שימו לב: קורסים אלה אינם מעניקים נקודות זכות בקולנוע.</p>
<div></div> <div> <p>עמוס עוז-א"ב יהושע התחלות</p> <p>עדיה מנדלסון-מנזון</p> <p>נורית גרץ</p> <p>גרדג</p> <p>אחיות 5-6</p> <p>הוצאה לאור: 2010</p> <p>סל האוניברסיטה הפתוחה</p> </div>

מדעי הרוח

מוסיקה

10148 מוסיקה ממבט ראשון

3 נקודות זכות ברמת פתיחה

⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: ד"ר עדו אברבאיה, ד"ר רון וידברג, ד"ר בנימין פרל (כתיבה), רון קולטון; ד"ר בת-שבע שפירא, לאה הספל (עריכה) **אחראי אקדמי**: פרופ' אריה ורדי

זהו קורס בסיסי המיועד בראש ובראשונה לחובבי מוסיקה שאינם בעלי רקע קודם. הקורס מומלץ גם לבעלי ניסיון בנגינה ולקוראי תווים המעוניינים להרחיב את השכלתם בתחום התאוריה המוסיקלית ובהכרת הרפרטואר.

מטרות הקורס

- הכרת המקלדת (פסנתר או אורגנית) עד כדי יכולת לגנן מנגינות פשוטות עם ליווי בסיסי (אפשר לקבל פטור מלימוד נגינה על סמך הוכחת ידע קודם)
- הקניית ערכי הקצב
- לימוד כתב התווים
- הכרת מונחי יסוד במוסיקה (כגון: טוניקה, מז'ור, מינור, מרווח וכדומה) והטמעתם בדרך של התנסות פעילה
- האזנה מודרכת ליצירות מתקופות שונות והכרת צורות מוסיקליות תוך שילוב הידע התאורטי והמעשי שנרכש, להעשרת החוויה המוסיקלית

במהלך הקורס מתקיימים מפגשים שבועיים בכיתת מקלדות. המפגשים כוללים לימוד מושגי יסוד, לימוד נגינה והאזנה מודרכת ליצירות מוסיקליות. הנוכחות במפגשים חשובה ומומלצת ביותר.

נושאי הלימוד

- כיתת המקלדת שלב 1 – לימוד נגינה, ערכי קצב, כתב התווים ומושגים מוסיקליים ראשוניים
- נקודת האורגן
- המשפט המוסיקלי
- שירי שוברט – לומדת מולטימדיה
- נושא ווריאציות
- אשנב לאופרה – **נישואי פיגארו** מאת מוצרט

עזרי לימוד

יחידות הלימוד מלוות בהקלטות של הדוגמאות המוסיקליות המהוות חלק אינטגרלי מן הקורס. הסטודנטים יזדקקו למקלדת (פסנתר או אורגנית) לתרגול בבית. אפשר לקבל אורגנית בהשאלה.

10158 מוסיקה ממבט ראשון: שלב ב

3 נקודות זכות ברמת פתיחה

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורס **מוסיקה ממבט ראשון**.

פיתוח הקורס: פרופ' אריה ורדי (אחראי אקדמי), ד"ר עדו אברבאיה, ד"ר רון וידברג, ד"ר בנימין פרל, ד"ר בת-שבע שפירא; לאה הספל, אהובה קרן (עריכה)

הקורס מהווה המשך לקורס **מוסיקה ממבט ראשון** (10148), ונלמדים בו פרקים נוספים מן הרפרטואר של המוסיקה האמנותית לסוגיה ולתקופותיה, באמצעות האזנה וניתוח בכלים העומדים לרשותם של סטודנטים הנמצאים בראשית לימודיהם המוסיקליים. בקורס מתנסים הסטודנטים גם בתרגול פיתוח השמיעה ובהרחבת הידע התאורטי שנרכש בקורס **מוסיקה ממבט ראשון**.

נושאי הלימוד

- פרקי בארוק א – הקונצ'רטו לדורותיו;
- גלגולו של ניגון
- פרקי בארוק ב – סוויטה מהי?; רב-קוליות
- כלי הנגינה
- המוסיקה בראי הביצוע

הנוכחות במפגשים חשובה ומומלצת ביותר. אחד המפגשים מוקדש להרצאה של בונה כינורות. במהלך הקורס נערך סיור לצפייה בחזרה של תזמורת.

עזרי לימוד

יחידות הלימוד מלוות בהקלטות של הדוגמאות המוסיקליות, המהוות חלק אינטגרלי מן הקורס. הסטודנטים יזדקקו למקלדת (פסנתר או אורגנית) לתרגול בבית. אפשר לקבל אורגנית בהשאלה.

10167 פיתוח שמיעה

3 נקודות זכות ברמת פתיחה

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורס **מוסיקה ממבט ראשון** או ידע מוסיקלי מקביל.

פיתוח הקורס: הדס גולדשמידט-חלפון **אחראי אקדמי**: ד"ר בנימין פרל **יועצים**: ד"ר רבקה אלקושי, ד"ר נחום אמיר, ד"ר מנחם ויזנברג

הקורס הוא סדנה בסיסית וראשונית לפיתוח השמיעה המוסיקלית ולהטמעת המרכיבים המוסיקליים המונחים בבסיסה של המוסיקה המערבית – מלודיה, קצב והרמוניה.

הקורס מכין את הלומדים באופן מתודי, צעד אחר צעד, לקראת קורסי הליבה במוסיקה, שבהם חומר הקריאה מלווה בדוגמאות תווים ובהקלטות, הדורשות יכולת לקשר בין הייצוג הגרפי לבין התופעה הצלילית.

נושאי הלימוד

- זיהוי מרווחים מלודיים
- זיהוי מרווחים הרמוניים
- רישום משמיעה של קווים מלודיים ושל מקצבים (הקְתבה)
- שירת קו מלודי מתווים (סולפי)
- זיהוי אקורדים משולשים (מז'ור, מינור, מוקטן) והיפוכיהם

חומר הלימוד

- הספר: L. Edlund, *Modus Vetus* (Beekman Books Inc., 1994)
- מדריך למידה הכולל אסופת תרגילים
- אתרי אינטרנט שונים לתרגול

בקורס יתקיימו 14 מפגשים, שיוקדשו בעיקר לתרגול מעשי. סטודנטים שיזדקקו למקלדת לסיוע בלמידה יוכלו לקבל אורגנית בהשאלה.

תואר ראשון

מדעי הרוח

מוסיקה

10164 התנסויות סימפוניות

3 נקודות זכות ברמת פתיחה

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורסים **מוסיקה ממבט ראשון**, **מוסיקה ממבט ראשון**, **מוסיקה ממבט ראשון: שלב ב**.

פיתוח הקורס: ד"ר רון וידברג (כתיבה); ד"ר בת-שבע שפירא (עריכה)
אחראי אקדמי על הפיתוח: פרופ' אריה ורדי

הקורס מתמקד בצורה המוסיקלית המרכזית במוסיקה האמנותית המערבית – הסימפוניה. צורה זו, שנולדה באמצע המאה ה-18, התפתחה והתרחבה בד בבד עם צמיחתה של התזמורת הסימפונית, הפכה לצורה החשובה ביותר במאה ה-19, ולבשה צורות ומשמעויות חדשות במאה ה-20.

נושאי הלימוד

- היכרות עם אחדות מן היצירות הסימפוניות היפות והחשובות שחוברו במאה ה-18 (הסגנון הקלאסי), במאה ה-19 (הרומנטיקה) ובמאה ה-20, וניתוח פרקים מתוכן.
- היכרות מעמיקה עם צורת הסונטה, אחת הצורות המרכזיות במוסיקה המערבית מאמצע המאה ה-18 ואילך.
- יישום עקרונות של תאוריה וצורה במוסיקה המערבית ביצירות סימפוניות.

חומר הלימוד

הספר **מוסיקה ממבט ראשון – התנסויות סימפוניות** (האוניברסיטה הפתוחה, 1989); חוברת השלמות, ובה בין היתר מאמרים של לאונרד ברנשטיין על שתי סימפוניות נוספות.

חומר הלימוד מלווה בהקלטות של היצירות הנדונות ושל הדוגמאות המוסיקליות המפורטות. סטודנטים שיזדקקו למקלדת לסיוע בלמידה יוכלו לקבל אורגנית בהשאלה.

10113 מבוא למוסיקה

6 נקודות זכות ברמת פתיחה

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורסים **מוסיקה ממבט ראשון**, **מוסיקה ממבט ראשון: שלב ב**.
הקורס אינו מומלץ למי שאין לו ידע ראשוני בקריאת תווים ושליטה בסיסית במקלדת או בכלי נגינה אחר.

פיתוח הקורס: פרופ' אריה ורדי (ראש צוות הפיתוח), ד"ר עדו אברבאיה, ד"ר רון וידברג, ד"ר בנימין פרל (כתיבה); ד"ר בת-שבע שפירא (עריכה), זאב פרל (עיצוב)

מטרות הקורס

לימוד יסודות התאוריה המוסיקלית על כל היבטיה, עם דוגמאות ממבחר יצירות ומסגנונות עיקריים בתולדות המוסיקה המערבית; הכרת מקומה של המוסיקה בתרבות כתחום הקשור באמנויות ובהגות ההומניסטית; פיתוח כושר הבחנה ומודעות בהאזנה למוסיקה.

הקורס מיועד בעיקר לבעלי ידע תאורטי בסיסי, אך גם מוסיקאים מנוסים יוכלו להעשיר ולהעמיק את הידע העיוני שלהם באמצעותו. הידע שהקורס מקנה משמש כבסיס לקורסים האחרים במוסיקה המוצעים באוניברסיטה הפתוחה.

מפגשי ההנחיה יודגש התרגול המעשי של הנושאים הנלמדים בקורס, תוך הטמעתם בשמיעה.

חומר הלימוד

- יחידה 1 מערכת הצלילים
- יחידות 2-3 זמן ומקצב במוסיקה
- יחידה 4 המלודיה
- יחידה 5 מז'ור, מינור, מודוס
- יחידה 6 מערכת הסולמות
- יחידות 7-8 צעדים ראשונים ברב-קוליות
- יחידה 9 הרמוניה
- יחידה 10 המשפט ההרמוני
- יחידה 11 מבנה, פסוק ומשפט
- יחידה 12 מוסיקה ומילים – היבטים היסטוריים

יחידות הלימוד מלוות בתקליטורים, ובהם דוגמאות מוסיקליות המהוות חלק אינטגרלי מן הקורס. הסטודנטים יזדקקו למקלדת (פסנתר או אורגנית) לתרגול בבית. אפשר לקבל אורגנית בהשאלה.

10411 האופרה:

6 נקודות זכות ברמה רגילה

⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: ד"ר עדו אברבאיה, ד"ר בנימין פרל, ד"ר רון וידברג (כתיבה), ענת שרון; ד"ר בת-שבע שפירא, נילי וייס (עריכה)
יועצים: פרופ' אריה ורדי, פרופ' אבי עוז, פרופ' אלכסנדר סינברגר, פרופ' מרדכי סתר, ד"ר נחום אמיר, ד"ר אריאל הירשפלד

הקורס נועד להפגיש את הסטודנטים עם ז'אנר מרכזי בתרבות העולם המערבי המשלב תאטרון, ספרות ומוסיקה. הקורס עוקב אחרי התפתחות האופרה מראשיתה במאה ה-17 ועד המאה ה-20, זאת באמצעות היכרות מעמיקה עם עשר אופרות מייצגות. לכל אופרה מוקדשת יחידת לימוד אחת ("מסךד"), הדנה בה על כל היבטיה: הרקע ההיסטורי, מבנה העלילה, שילוב של מוסיקה וטקסט, מקומה של האופרה בין כלל יצירותיו של המלחין וסגנונה המוסיקלי.

תוך כדי לימוד מפורט של האופרות יילמדו מושגי יסוד הקשורים בעולם האופרה, כגון: רצייטיב, אריה, אנסמבל, פתיחה, הקולות האופראיים והתאמתם לתפקידים שונים, תפקידם של הבימאי והמנצח וכדומה.

הקורס מיועד לחובבי מוסיקה בכלל ולאוהבי אופרה בפרט, אך גם לסטודנטים המעוניינים בהיכרות ראשונה עם תחום שאינו מוכר להם. לא נדרש ידע מוקדם במוסיקה או בקריאת תווים.

חומר הלימוד

- מסך ראשון **אבירות כפרית** / מסקאני
- מסך שני **הולדת האופרה – אורפאו ושיבתו של אוליסס** / מונטוורדי
- מסך שלישי **נישואי פיגארו** / מוצרט²
- מסך רביעי **ריגולטו** / ורדי
- מסך חמישי **האנסמבל האופראי** – קטעי אנסמבל מתוך **ריגולטו** מאת ורדי, **נישואי פיגארו** מאת מוצרט ו**לה בוהם** מאת פוצ'יני
- מסך שישי **הספר מסביליה** / רוסיני
- מסך שביעי³ **דון ג'ובאני** / מוצרט
- מסך שמיני **הוולקירה** / ואגנר
- מסך תשיעי **שלומית** / ריכרד שטראוס
- מסך עשירי **הנער והקסמים** / ראוול

חומר הלימוד כולל הקלטות של דוגמאות מוסיקליות מתוך האופרות הנדונות בספרי הלימוד. ספרי הלימוד כוללים גם את הליברית – מקור מול תרגום לעברית. בסרטי האופרות, עם כתוביות בעברית, תוכלו לצפות באתר האינטרנט של הקורס.

- להשלכות על צבירת נ"ז בשל חפיפה עם קורס(ים) אחר(ים), ראו **טבלת קורסים חופפים**.
- חומר הלימוד ביחידה זו כלול גם בקורס **תרבות ההשכלה – הגות ואמנות באירופה במאה ה-18** ובקורס **מוסיקה ממבט ראשון**.
- מסך זה אינו נלמד בקורס **האופרה**, והוא נכלל בחומר הלימוד בקורס **הסגנון הקלאסי**.

מדעי הרוח

מוסיקה

10732 תולדות המוסיקה המערבית א

6 נקודות זכות ברמה רגילה

◄ ידע קודם מומלץ: הקורס **מבוא למוסיקה** או ידע מוסיקלי מקביל.

פיתוח הקורס: פרופ' דורית טנאי, יונתן בר-יושפט

הקורס כולל סקירה כרונולוגית של המוסיקה המערבית על סגנונותיה השונים, הז'אנרים החשובים שהתפתחו בה והמלחינים המרכזיים שעיצבו אותה, נוגע בשורשיה ההיסטוריים, החברתיים וההגותיים בכל תקופה, ובוחר את השינויים שחלו בה מיוון העתיקה, דרך ימי הביניים והרנסנס, ועד סיומה של תקופת הבארוק בראשית המאה ה-18. מאפייני כל תקופה נלמדים באמצעות מגוון דוגמאות מייצגות (מהן נדירות) מיצירותיהם של המלחינים.

חומר הלימוד

- הרצאות מצולמות
- מדריך למידה
- הספר:

A History of Western Music, edited by D.J. Grout, C.V. Palisca & J.P. Burkholder, 7th ed. (W.W. Norton, 2006)

- האנתולוגיה:

Norton Anthology of Western Music, edited by J.P. Burkholder & C.V. Palisca, 5th ed. (W.W. Norton, 2006)

- האנתולוגיה המוקלטת:

Norton Recorded Anthology of Western Music (W.W. Norton, 2006)

- חומרי עזר נלווים באתר הקורס

נושאי הלימוד

מבוא המוסיקה בעת העתיקה

יחידה 1 המורשת המוסיקלית של יוון הקלאסית **חטיבה ראשונה: המוסיקה בימי הביניים** יחידה 2 מוסיקה ליטורגית בראשית ימי הביניים יחידה 3 מוסיקה חילונית בימי הביניים יחידה 4 ראשית הפוליפוניה: מוסיקה רב-קולית יחידה 5 סוף ימי הביניים: המוסיקה במאה ה-14

חטיבה שנייה: המוסיקה ברנסנס

יחידה 6 ראשית הרנסנס יחידה 7 הרנסנס האיטלקי: המוסיקה במאה ה-16 יחידה 8 מוסיקה כלית במאה ה-16 והמעבר לקראת הבארוק

חטיבה שלישית: המוסיקה בבארוק

יחידה 9 הבארוק המוקדם: ז'אנרים חדשים במוסיקה של המאה ה-17 יחידה 10 המוסיקה של הבארוק הצרפתי יחידה 11 הבארוק המאוחר: המוסיקה בגרמניה, באיטליה ובצרפת מהמחצית השנייה של המאה ה-17 עד ראשית המאה ה-18 יחידה 12 באך וסוף תקופת הבארוק יחידה 13 מגמות במחצית הראשונה של המאה ה-18: באך, סקרלטי והנדל

10733 תולדות המוסיקה המערבית ב

6 נקודות זכות ברמה רגילה

◄ ידע קודם מומלץ: הקורסים **מבוא למוסיקה** או ידע מוסיקלי מקביל, **תולדות המוסיקה המערבית א**.

פיתוח הקורס: ד"ר בלה ברובר-לובובסקי, יונתן בר-יושפט

קורס זה ממשיך את הקורס **תולדות המוסיקה המערבית א** (10732) בסקירה כרונולוגית של תולדות המוסיקה האמנותית המערבית מהמחצית השנייה של המאה ה-18 עד המאה ה-20. הקורס מתמקד ברפרטואר הקונצרטי שהפך לקנון המוסיקלי המערבי. כקודמו, הקורס נוגע בשורשים ההיסטוריים, החברתיים וההגותיים של המוסיקה בכל תקופה ותקופה, ובוחר את השינויים הסגנוניים ואת ההתפתחויות החשובות שחלו במוסיקה באמצעות עיון ביצירותיהם של המלחינים המרכזיים שעיצבו אותה.

חומר הלימוד

- הרצאות מצולמות
- מדריך למידה
- הספר:

A History of Western Music, edited by D.J. Grout, C.V. Palisca & J.P. Burkholder, 7th ed. (W.W. Norton, 2006)

- אנתולוגיה של תווים והקלטות של היצירות הנלמדות בקורס
- חומרי עזר נלווים באתר הקורס

נושאי הלימוד

חטיבה א: בין בארוק לקלאסיקה

יחידה 1 המאה ה-18 כתקופה וכסגנון יחידה 2 האופרה במאה ה-18 יחידה 3 מוסיקה כלית במאה ה-18 **חטיבה ב: הקלאסיקה הווינאית** יחידה 4 הסגנון הקלאסי הווינאי; יוזף היידן יחידה 5 וולפגנג אמדאוס מוצרט – הדרמה העלזיה יחידה 6 המוסיקה בתקופת המהפכה הצרפתית; לודוויג ואן בטהובן

חטיבה ג: הרומנטיקה המוקדמת

יחידה 7 הרומנטיקה כתופעה תרבותית וכסגנון יחידה 8 המוסיקה בגרמניה במחצית הראשונה של המאה ה-19 יחידה 9 המוסיקה בצרפת בתקופת הרסטורציה

חטיבה ד: המוסיקה במחצית השנייה של המאה ה-19

יחידה 10 האופרה האיטלקית במאה ה-19 יחידה 10ב האופרה בגרמניה באמצע המאה ה-19; ריכרד ואגנר יחידה 11 מוסיקה כלית ברומנטיקה המאוחרת יחידה 12 אסכולות לאומיות במזרח ובצפון אירופה

חטיבה ה: המוסיקה במאה ה-20

יחידה 13 המוסיקה בשלהי המאה ה-19 עד מלחמת העולם הראשונה יחידה 14 מוסיקה בעידן מלחמות העולם

10677 מבנים הרמוניים א

3 נקודות זכות ברמה רגילה

◄ תנאי קבלה: הקורס **מבוא למוסיקה**. ידע קודם מומלץ: הקורסים **תולדות המוסיקה המערבית א**, **תולדות המוסיקה המערבית ב**. מומלץ להתייעץ עם היועצים האקדמיים בתחום המוסיקה.

פיתוח הקורס: יוסי פלס, הדס גולדשמיט-חלפון, יונתן בר-יושפט, ד"ר רון וידברג **יועצים**: פרופ' נפתלי וגנר, פרופ' מנחם צור, ד"ר בנימין פרל

הרמוניה היא אחד המרכיבים המוסיקליים החשובים והייחודיים במוסיקה המערבית. היא גם תופעה מצלולית מרתקת כשלעצמה, וגם יסוד מארגן ומבנה בחשיבה הקומפוזיטורית הטנולית. הקורס סוקר את תהליך התפתחותה והתגבשותה של ההרמוניה, דן בתופעת הטונליות, ומקנה את הכלים והעקרונות לניתוח הרמוני ולמימוש מהלכים הרמוניים. הקורס מתרכז בהצגת המבנים ההרמוניים הנפוצים, ובהמחשתם באמצעות שפע דוגמאות מתוך חתך רחב של תקופות וסגנונות מוסיקליים.

הקורס מקנה התמצאות תאורטית במושגים ובמבנים הדיאטוניים הבסיסיים של ההרמוניה הפונקציונלית, והוא מיועד ללומדי מוסיקה המבקשים להעמיק את הידע שלהם במונחים המוסיקליים, לכוון את שמיעתם לזיהוי מגוון של תופעות הרמוניות ולהתנסות בבנייה מעשית של פסוקים הרמוניים. למבקשים להעמיק בתחום, אנו ממליצים ללמוד גם את קורס ההמשך – **מבנים הרמוניים ב** (10743).

חומר הלימוד

הקורס מבוסס על הספר:

Y. Sadai, *Harmony in its Systemtic and Phenomenological Aspects* (Trans. J. Davis & M. Shlesinger; Yanetz, 1980)

וכן על **מדריך למידה** הכולל אסופת דוגמאות תווים ותרגילים, **והקלטות** בתקליטורים נלווים.

פרקי הקורס

יחידה 1 "התקופה ההרמונית" יחידה 2 יסודות המבנה הטונלי יחידה 3 המדיום המקהלתי הארבע-קולי יחידה 4 תנועות הרמוניות יחידה 5 קדנצות הרמוניות יחידה 6 הבס ההרמוני יחידה 7 הרחבת מושגי הפונקציונליות

תואר ראשון

מדעי הרוח

מוסיקה

10743 מבנים הרמוניים ב

3 נקודות זכות ברמה רגילה

⚡ תנאי קבלה: הקורס **מבנים הרמוניים א**. ידע קודם מומלץ: הקורסים **תולדות המוסיקה המערבית א**, **תולדות המוסיקה המערבית ב**. מומלץ להתייעץ עם היועצים האקדמיים בתחום המוסיקה.

פיתוח הקורס: ד"ר רון וידברג, הדס גולדשמיט-חלפון
יועצים: פרופ' נפתלי וגנר, פרופ' מנחם צור, ד"ר בנימין פרל

הקורס מהווה המשך לקורס **מבנים הרמוניים א** (10677), ומטרתו להעמיק ולהרחיב את הידע ואת ההתמצאות במושגים בהרמוניה ובניתוח מוסיקלי-הרמוני. הקורס פותח בתהליכי המודולציה השונים, מרחיב בהדרגה את אוצר האקורדים הכרומטיים, ומציג את האפשרויות הצליליות הנגזרות מכך, כפי שבאו לידי ביטוי במוסיקה החל בתקופת הבארוק והקלאסיקה וכלה בתקופת הרומנטיקה המאוחרת ובראשית המאה ה-20.

הקורס עומד על השינויים הסגנוניים שחלו במוסיקה המערבית בעקבות התפתחותה של השפה ההרמונית, ועורך היכרות עם מערכת מסועפת של מושגים ועם תאוריה המהווה בסיס לניתוח מוסיקלי של היצירות בתקופות הנדונות.

הסטודנטים לא יידרשו ליישם את הידע שרכשו ברמה של מלחינים או של מעבדים מקצועיים.

חומר הלימוד

הקורס מבוסס על הספר:

Y. Sadai, *Harmony in its Systemtic and Phenomenological Aspects* (Trans. J. Davis & M. Shlesinger; Yanetz, 1980)

וכן על **מדריך למידה** הכולל אסופת דוגמאות תווים ו**הקלטות** בתקליטורים נלווים.

פרקי הקורס

יחידה 8 תהליך המודולציה
יחידה 9 מינוריזציה ומז'וריזציה
יחידה 10 הרחבת הטווח של המז'וריזציה והמינוריזציה
יחידה 11 מודולציות כרומטיות ואנהרמוניות
יחידה 12 הרמוניות משוטטות וערעורה של הטונליות

10626 הסגנון הקלאסי

6 נקודות זכות ברמה רגילה

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורס **מבוא למוסיקה** או ידע מוסיקלי מקביל.

פיתוח הקורס: ד"ר עדו אברבאיה, ד"ר בנימין פרל, ד"ר טובה שני, ענת שרון, יונתן בר-יושפט; קרין חזקיה (עריכה)
יועצים: פרופ' אריה ורדי, פרופ' יהודית כהן, פרופ' תומר לב, פרופ' יאיר קלס, ד"ר נחום אמיר, פרופ' נפתלי וגנר, ד"ר ארז רפפורט

הסגנון הקלאסי במוסיקה, שהתפתח במחצית השנייה של המאה ה-18 באירופה, הוליד כמה מן הצורות המוסיקליות החשובות ביותר בתולדות המוסיקה המתקיימות עד היום, בהן צורת הסונטה, הסימפוניה, רביעיית המיתרים והקונצ'רטו הקלאסי, וכמה מיצירות המופת של ספרות המוסיקה, בהן אופרות, סימפוניות ומוסיקה קאמרית. הקורס מתמקד ביצירותיהם של שניים מתוך שלושת הגיבורים הראשיים של המוסיקה במחצית השנייה של המאה ה-18 ובראשית המאה ה-19: יוזף היידן ווולפגנג אמדאוס מוצרט (ליצירותיו של לדוויג ואן בטהובן, הגיבור האחרון של הקלאסיקה הווינאית, מוקדש קורס נפרד).

לאורך הקורס ייבחנו היבטים שונים הנוגעים לסגנון הקלאסי, ובהם: האם "קלאסיקה" היא תקופה, סגנון או ערך; האם אפשר לזהות מאפיינים קלאסיים במוסיקה, ואם כן – מהם; במה שונות יצירותיהם של היידן ומוצרט מאלו של יתר מלחיני התקופה, ובמה שונות יצירותיהם של היידן ושל מוצרט אלה מאלה, וכן הלאה.

מטרות הקורס

- דיון ברקע ההיסטורי, החברתי וההגותי של התקופה
- הכרת מאפייני הסגנון הקלאסי במוסיקה של המאה ה-18
- התוודעות למבחר מיצירותיהם של היידן, מוצרט ומלחינים נוספים בני התקופה
- התנסות בניתוח צורני (בדרגות שונות של התעמקות) ביצירות מתחומים ומז'אנרים שונים

חומר הלימוד

יחידה 1 מקורות הסגנון הקלאסי
יחידה 2 האופרה הקלאסית המוקדמת
יחידה 3 מהשיר לסונטה
יחידה 4 המוסיקה הקאמרית של היידן ומוצרט
יחידה 5 המוסיקה הכנסייתית של מוצרט
יחידה 6 מוצרט והקונצ'רטו לפסנתר
יחידה 7 הסימפוניות של היידן
יחידה 8 הסימפוניות של מוצרט
יחידה 9 1791, השנה האחרונה בחייו של מוצרט
יחידה 10 **דון ג'ובאני** מאת מוצרט (מתוך הקורס האופרה)

חומר הלימוד כולל תקליטור ובו הקלטות של היצירות הנדונות בקורס.

10719 תולדות הג'ז

6 נקודות זכות ברמה רגילה

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורס **מבוא למוסיקה** או ידע מוסיקלי מקביל.

פיתוח הקורס: יוסי מר חיים, ד"ר דן כהן ; רוני אמיר (עריכה)
אחראי אקדמי: ד"ר רון וידברג
יועצים: פרופ' נפתלי וגנר, ד"ר אלונה שגיא

הקורס נועד להפגיש את הסטודנטים עם סגנון ייחודי ויוצא דופן בתולדות המוסיקה. הג'ז נוצר כמוסיקה של מיעוט בארצות-הברית, והתפתח במרוצת השנים לשפה מוסיקלית בין-לאומית, המנוגנת בכל קצווי תבל ומהווה בסיס לשיתוף ואחוזה בין מוסיקאים מתרבויות שונות. מתוך כך, סגנון הג'ז מוגדר בדרך כלל כאמנות מאולתרת, תוססת, מרדנית, בעלת מסרים חברתיים ופוליטיים.

למרות מורכבותו של הג'ז ושפע גווניו, אפשר להכירו מקרוב. בקורס זה נחוזה את אווירת הג'ז, נלמד לזהות ולהעריך סגנונות ודרכי ביצוע, נתוודע לקורות חייהם של גדולי הנגנים והיוצרים בעולם הג'ז, נאזין ליצירות מופת מפרי עטם וננתח אותן.

מטרות הקורס

- התוודעות להיסטוריה של הג'ז
- היכרות עם הסגנונות השונים במוסיקת הג'ז
- לימוד מבנים ועקרונות מוסיקליים בסיסיים האופיינים לג'ז
- היכרות עם ביוגרפיות של אישים בולטים

חומר הלימוד

יחידה 1 הולדת הג'ז ומקורותיו
יחידה 2 הבלוז
יחידה 3 עשרים השנים הראשונות: מניו אורלינס לשיקגו
יחידה 4 עידן הביג-בנד
יחידה 5 הביבופ
יחידה 6 שנות החמישים: קול ג'ז, ג'ז מהחוף המערבי ו"הזרם השלישי"
יחידה 7 "הרד בופ"
יחידה 8 שנות השישים: ג'ז מודאלי, ג'ז חופשי
יחידה 9 פיוז'ן
יחידה 10 זרמים חדשים בג'ז משנות השמונים ואילך: הזרם המרכזי ופוסט-מודרניזם
יחידה 11 ג'ז מחוץ לארצות-הברית: אירופה וישראל

ליחידות הלימוד מצורפים תקליטורים וסרטי DVD עם קטעי המוסיקה הנדונים בקורס.

מדעי הרוח

מוסיקה

10251 המוסיקה של יוהן סבסטיאן באך	
 <div></div> 6 נקודות זכות ברמה רגילה	
<p>⌕ ידע קודם מומלץ: הקורס מבוא למוסיקה או ידע מוסיקלי מקביל.</p> <p>פיתוח הקורס: פרופ' יהודית כהן (כתיבת יחידות 1, 2, 3, 6, ד"ר עדו אברבאיה (כתיבת יחידות 4, 7, 8), ד"ר דניאל סנדלר (כתיבת יחידה 5); ד"ר רון וידברג, ענת שרון; ד"ר בת-שבע שפירא, ורד זילבר-ורוד (עריכה)</p> <p>יועצים: פרופ' אריה ורדי, פרופ' יצחק סדאי, פרופ' אמנון שילוח</p> <p>המוסיקה של באך נחשבת כסיכום וכפסגה של מוסיקת הבארוק, ואחד משיאייה של המוסיקה בכלל. הקורס המוקדש ליצירותיו מתמקד בתחומי ההלחנה השונים שבאך עסק בהם, במטרות שניצבו לנגד עיניו ובדרכים שנקט להשגתן, תוך עיון ביצירות מייצגות מכל תחום.</p> <p>במהלך הקורס יתבהרו לעומקן סוגיות כגון: מהו סגנון הבארוק ומהם מאפייניו הסגנוניים הייחודיים של באך, מהם ההקשרים ההיסטוריים והחברתיים שבהם נוצרה המוסיקה, מה היו הז'אנרים העיקריים בתקופה, מהן הטכניקות שעליהן התבסס באך ובאילו חידושים נקט ביצירותיו, אילו משמעויות חוץ-מוסיקליות (דתיות/רוחניות) מבוטאות במוסיקה שלו ועוד.</p> <p>מטרות הקורס</p> <ul style="list-style-type: none">עיון במקומו של באך על רקע התמורות הסגנוניות של תקופתו היכרות עם הסגנונות, הטכניקות והמבנים הצורניים ביצירות באך הרחבת הניסיון בניתוח צורני, מלודי והרמוני, ויישומו במוסיקה של באך <p>חומר הלימוד¹</p> <p>יחידה 1 באך ושפת הבארוק (מבוא)</p> <p>יחידה 2 באך כפדגוג</p> <p>יחידה 3 הכורל ועיבודו</p> <p>יחידה 4 מן הסולו אל הקונצ'רטו</p> <p>יחידה 5 המיסה בסי מינור</p> <p>יחידה 6 אמנות ואומנות במוסיקה של באך – וריאציות גולדברג</p> <p>יחידה 7 המוסיקה של באך הצעיר</p> <p>יחידה 8 מבוא למתאוס פסיון</p> <p>הקורס מלווה בנספח תווים ובהקלטות.</p>	

¹ הקורס נמצא בתהליך הרחבה של היקף חומר הלימוד, ועתידה להתווסף לו מקראה של מאמרים עדכניים.

10260 מאנה מגדלנה (באך) ועד האינוונציות	
 <div></div> 6 נקודות זכות ברמה רגילה	
<p>⌕ ידע קודם מומלץ: הקורס מבוא למוסיקה או ידע מוסיקלי מקביל.</p> <p>פיתוח הקורס: פרופ' אריה ורדי, ד"ר עדו אברבאיה, ד"ר רון וידברג; לאה הספל (עריכה) יועצים: פרופ' יהודית כהן, פרופ' אמנון שילוח</p> <p>מזה למעלה ממאתיים וחמישים שנה משמשות יצירותיו של באך למקלדת כחומר בסיסי בהוראת הפסנתר.</p> <p>הקורס מציג את כל יצירותיו הקלות של באך למקלדת, ודן הלכה למעשה בדרכי ביצוען, לאור העקרונות הסגנוניים של תקופת הבארוק. הקורס מיועד לסטודנטים בעלי שליטה במקלדת ברמת יצירותיו הקלות של באך ובעלי ידע בסיסי בהרמוניה, וכן למוסיקאים ולמורים למוסיקה השואפים להעמיק את ידיעותיהם בעקרונות האינטרפרטציה של מוסיקה מתקופת הבארוק.</p> <p>מטרות הקורס</p> <ul style="list-style-type: none">התוודעות ליצירותיו של באך המתאימות לנגינה בשנות הלימוד הראשונות. הכרת כלי הנגינה המקוריים מתקופת הבארוק והתמודדות עם בעיות ביצוע בפסנתר המודרני. התמודדות עם בעיות סגנוניות ומוסיקליות של התקופה: דינמיקה, קישוטים, טמפו, ארטיקולציה ואפיון קטעים מסוגים שונים. ניתוח הטקסט המוסיקלי כנקודת מפתח לביצוע. מתן בסיס ליישום עקרונות האינטרפרטציה גם לגבי יצירות בארוקיות אחרות. <p>חומר הלימוד</p> <p>יחידה 1 הכלי והצליל – הכרת כלי הנגינה והדינמיקה האופייניים לתקופה</p> <p>יחידה 2 המרכיבים הסגנוניים של הביצוע – ריתמוס וטמפו, ארטיקולציה וקישוטים</p> <p>יחידה 3 הספרונים לפסנתר של אנה מגדלנה באך</p> <p>יחידה 4 הספרון לפסנתר של וילהלם פרידמן באך</p> <p>יחידה 5 הפרלודים הקטנים והפוגות הקטנות יחידות 6-7 האינוונציות הדו-קוליות יחידות 8-9 הסינפוניות (האינוונציות התלת-קוליות)</p> <p>הקורס מלווה בשני סרטי טלוויזיה שהופקו על-ידי האוניברסיטה הפתוחה ובסרט טלוויזיה מתורגם, וכן בהקלטות שבהן מושמעות היצירות הנדונות בקורס.</p>	

10261 המורשת המוסיקלית של קהילות ישראל	
 <div></div> 6 נקודות זכות ברמה רגילה	
<p>שייך נוסף: מדעי החברה / סוציולוגיה ואנתרופולוגיה</p> <p>שייך נוסף: מדעי הרוח / היסטוריה / היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה</p> <p>⌕ ידע קודם מומלץ: הקורס מבוא למוסיקה או ידע מוסיקלי מקביל.</p> <p>פיתוח הקורס: פרופ' אמנון שילוח, ד"ר אברהם אמזלג, ד"ר פיליפ בולמן, ישראל דליות, יוסי ספורטה, יהודה קדרי; בת-חן פירסט (עריכה) יועצים: פרופ' חנוך אבנארי, פרופ' אסתר גרזון-קיוי, פרופ' יהואש הירשברג, פרופ' אריה ורדי, פרופ' דליה כהן, פרופ' יהודית כהן, פרופ' אליהו שליפר, ד"ר יששכר בן-עמי</p> <p>מטרות הקורס</p> <p>הקורס נועד להפגיש את הסטודנטים עם המורשת המוסיקלית של קהילות ישראל באמצעות ביטוי משולב הכולל את המוסיקה, הטקסט, האירוע ובעיות שונות – היסטוריות וסוציו-תרבותיות – הקשורות במסורות המוסיקליות היהודיות השונות.</p> <p>בקורס נדונות סוגיות הקשורות בזהות היהודית של המורשות המוסיקליות השונות. כמו כן, נדונות תמורות שחלו בהן בעקבות מפגש התרבויות בארץ מאז חידוש היישוב העברי בה. הקורס עוסק בנושאי חתך מרכזיים המשותפים למספר רב של מסורות, ובנושאים שיש להם גם היבטים אוניברסליים במסורות לא-יהודיות.</p> <p>מבחינה מתודולוגית מטופל הנושא תוך הסתמכות על התאוריות האתנו-מוסיקולוגיות מחד גיסא, ועל מתודות היסטוריות מאידך גיסא. הנושאים מודגמים בהקלטות, וחלקם מלווה בסרטים.</p> <p>בין הנושאים שהקורס עוסק בהם: מוסיקה ודת; השפעת עולם הקבלה על התפתחות המוסיקה במזרח; המוסיקה של בית הכנסת; הקנטילציה, טעמי המקרא, הפיוט; הגבולות המוסיקליים בין שירת בית הכנסת לשירה שמחוץ לו; כלי המוסיקה; המוסיקה בחיי האדם והקהילה; שלבים בעבודתו של האתנו-מוסיקולוג; תמורות במוסיקה של העדות; המחול; מזרח ומערב במוסיקה הישראלית.</p> <p>חומר הלימוד</p> <p>בקורס משולבת סדרה של סרטי וידאו, "עם וצליליו", המראה צילומים אותנטיים של פעילות מוסיקלית בקהילות יהודיות שונות ברחבי העולם.</p>	

תואר ראשון

מדעי הרוח

מוסיקה

10934 בטהובן: מורד ורומנטיקן¹

6 נקודות זכות ברמה מתקדמת

✎ תנאי קבלה: 36 נ"ז עבור קורסים קודמים ובכללם הקורס **מבוא למוסיקה** או הוכחת ידע מוסיקלי מקביל והקורס **הסגנון הקלאסי**, וכן עמידה בדרישות **האנגלית** ובדרישות **ההדרכה הביבליוגרפית בספרייה**.

פיתוח הקורס: ד"ר רון וידברג (כתיבה), הדס גולדשמידט-חלפון; רינה סקוטלסקי, נילי וייס (עריכה) **יועצים:** פרופ' אריה רודי, ד"ר בנימין פרל, ד"ר עדו אברבאיה, ד"ר נחום אמיר

הקורס מתמקד ביצירותיו של אחד הגיבורים הנערצים בתרבות המערב ואחד המלחינים האהובים והמהוללים ביותר בתולדות המוסיקה: לודוויג ואן בטהובן. הקורס בוחן את יצירתו של בטהובן מתוך ההקשר ההיסטורי והסגנוני שלתוכו נולד ובו פעל, ובודק את השפעתם העמוקה של שני הגיבורים הראשיים שקדמו לו, היידן ומוצרט (שהקורס **הסגנון הקלאסי** מוקדש להם), ואת האופן שבו הפך ליורשם וליוצר מרכזי ברפרטואר הקנוני. סגנונו של בטהובן חרג מזה של בני תקופתו, ומחייב התייחסות כאל תקופה בפני עצמה.

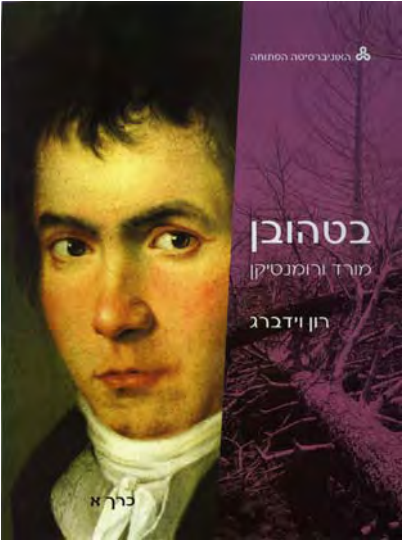
הקורס מתמקד בז'אנרים החשובים שהעסיקו את בטהובן, בהם הסונטות לפסנתר, הסימפוניות, רביעיות המיתרים, הקונצ'רטו ועוד. הדיון עוסק בהיבטים הקשורים בקונטקסט של חיבור היצירות השונות (האקלים הסוציו-פוליטי של התקופה, אירועים מתחום הביוגרפיה האישית ועוד), ומתעמק בניתוח המוסיקה ותהליך כתיבתה.

חומר הלימוד

יחידה 1	תקופת בון (1770-1792)
יחידה 2	תקופת וינה הראשונה (1792-1800)
יחידה 3	הסונטות לפסנתר בתקופת וינה הראשונה
יחידה 4	ימי משבר ויצירה (1800-1802)
יחידה 5	הסימפוניות (א): עד 1806
יחידה 6	הסונטות לפסנתר של "העשור ההרואי" (1803-1814)
יחידה 7	הסימפוניות (ב): 1807-1812
יחידה 8	רביעיות המיתרים (א) אופוס 18 ו-59 (רזומובסקי)
יחידה 9	האופרה פידליו
יחידה 10	רביעיות המיתרים (ב) ומוסיקה קאמרית (1808-1814) ²
יחידה 11	המראה והתכנסות (א): סונטות לפסנתר מאוחרות ²
יחידה 12	המיסה סולמניס והסימפוניה התשיעית ²
יחידה 13	המראה והתכנסות (ב): רביעיות מיתרים אחרונות (1816-1826) ²

חומר הלימוד כולל תקליטור ובו הקלטות של היצירות הנלמדות ודוגמאות התווים.

- אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן. העבודה תוכל להיות עבודת ניתוח, עבודה בעלת אופי עיוני, או שילוב של שתי הגישות.
- יחידות אלה לא יילמדו בשנת תשע"ב.

הפניות לקורסים נוספים

אירופה ערש הלאומיות (10403) (ר) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 30.

תרבות ההשכלה: הגות ואמנות באירופה במאה ה-18. חלק א (10282) (ר) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 30.

תרבות ההשכלה: הגות ואמנות באירופה במאה ה-18. חלק ב (10463) (ר) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 30.

גרמניה 1770-1830: מאומת תרבות לתרבות לאומית (10513) (מ) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 38.

מבוא לאסתטיקה (10496) (ר) – משובץ בפילוסופיה, עמ' 45.

שימו לב: קורסים אלה אינם מעניקים נקודות זכות במוסיקה.

מדעי הרוח

תולדות האמנות

10489 תולדות האמנות: מבוא כללי

6 נקודות זכות ברמת פתיחה

⚡ לא נדרש ידע קודם.

פיתוח הקורס: ד"ר אליק מישורי (כתיבה); קרין חזקיה (עריכה), נירה ארבל (עיצוב) יועצת אקדמית: פרופ' גילה בלס **יועצים:** פרופ' נורית גרץ, פרופ' יורם קירש, ד"ר אסתר לוינגר, ד"ר בנימין פרל, מירה בנאי

הקורס מיועד לכל העוסקים במידע חזותי, ולסטודנטים המעוניינים להמשיך בלימוד קורסים בתולדות האמנות וקורסים מעשיים בוידאו ובמולטימדיה.

הקורס עוסק בעקרונות השפה החזותית ובמרכיביו הבסיסיים של **דימוי חזותי** באשר הוא, באמצעות התבוננות מודרכת. במהלך הקורס הסטודנטים יכירו את תפקידיהם של הדימוי מאפייניהם של המרכיבים הצורניים של הדימוי החזותי: קו, צורה, צבע, מרקם, מרחב (חלל) אמיתי או אשלייתי; יכירו את תפקידיהם ומאפייניהם של המרכיבים התוכניים של הדימוי החזותי: סמלים, מטפורות ואלגוריות חזותיות, האנשות חזותיות, משחקי מילים, כפל משמעויות וכדומה; יתחילו להתמצא במגוון של טכניקות ושל דרכי עבודה שבהן נוצרים דימויים חזותיים, במיוחד ביצירות אמנות; יבינו כיצד נבחן הדימוי החזותי בהקשרים חוץ-אמנותיים: חברתיים, פסיכולוגיים, היסטוריים, תרבותיים, לאומיים וכדומה.

חומר הלימוד מבוסס על הספר **תולדות האמנות: מבוא כללי** מאת א' מישורי (האוניברסיטה הפתוחה, 2000).

פרקי הספר

חלק א: מרכיביה הצורניים של יצירת האמנות
פרק א הקו, הצורה והדגם
פרק ב המרחב
פרק ג הצבע והמרקם
פרק ד המחבר (קומפוזיציה)

חלק ב: התכנים של יצירת האמנות
פרק ה סימנים, סמלים ואיקונוגרפיה
פרק ו איקונולוגיה: גישות היסטוריות, חברתיות ואסתטיות

חלק ג: חומרים ודרכי עבודה ביצירות דו-ממדיות ותלת-ממדיות
פרק ז טכניקות הרישום והציור
פרק ח טכניקות ההדפס
פרק ט טכניקות הפיסול (א): טכניקות מסורתיות
פרק י טכניקות הפיסול (ב): טכניקות מודרניות
במהלך הקורס ייערך ביקור באחד המוזאונים בארץ או בגלריה לאמנות.

10124 אמנות בעידן הטכנולוגי

6 נקודות זכות ברמה רגילה

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורס **תולדות האמנות: מבוא כללי**.

פיתוח הקורס: פרופ' זיוה עמישי-מייזלש, ד"ר ביאטריס איזנברג, רות אפטר, נעמי ורמן, נדירה יקיר, נורית לוי, נועה פריצקי, רות מרגלית (כתיבה), ד"ר אליק מישורי; קרין חזקיה (עריכה) **אחראית אקדמית:** פרופ' זיוה עמישי-מייזלש **יועצים:** פרופ' משה ברש, פרופ' אברהם קאמפף

מטרת הקורס להקנות יכולת קריאה והבנה של עולם הביטוי והצורות שמציגה האמנות המודרנית. התקופה המודרנית באמנות, שראשיתה במאה ה-19 ועיקרה במאה ה-20, מבטאת שינויים צורניים, רעיוניים וחברתיים, שהתרחשו עם התפתחות הטכנולוגיה החדשה. יחידות הלימוד סוקרות את התפתחות הזרמים והסגנונות בתחומי הציור, הפיסול והאדריכלות במאה ה-20, תוך ניסיון לפענח את הסיבות והגורמים להיווצרותם ולהצביע על השפעתם בעיצוב עולמנו החזותי.

חומר הלימוד

1 מבוא: אמנות וטכנולוגיה במאה ה-19
2 הקוביזם בציור ובפיסול
3 פוטוריזם, לז'ה ומונדריאן
4 גישות טכנולוגיות לעיצוב ולאמנות – קונסטרוקטיביזם רוסי, דה סטיל ובאוהאוז
5 אדריכלות במאה ה-20
6 המכונה בשירות האדם
7 הגישה הסובייקטיבית, פוביזם ואקספרסיוניזם גרמני
8 האמנות המופשטת: קנדינסקי, מארק וברנקוזי
9 דאדא: היחס הדו-ערכי למכונה
10 הסוריאליזם: הבריחה מכבלי ההיגיון
11 אקספרסיוניזם מופשט: מהדמות להפשטה וחזרה
12 הגלגל חוזר: אמנות הפופ, אמנות מינימליסטית ואמנות מושגית

במהלך הקורס ייערך ביקור באחד המוזאונים בארץ.

עזרי לימוד

הקורס מלווה בתכניות טלוויזיה המטפלות בשלבי ההתפתחות של הסגנונות השונים במאה ה-20. במרכזי הלימוד יוכלו הסטודנטים לצפות בתכניות טלוויזיה נוספות.

10232 אמנות הרנסנס באיטליה

6 נקודות זכות ברמה רגילה

⚡ ידע קודם מומלץ: הקורס **תולדות האמנות: מבוא כללי**.

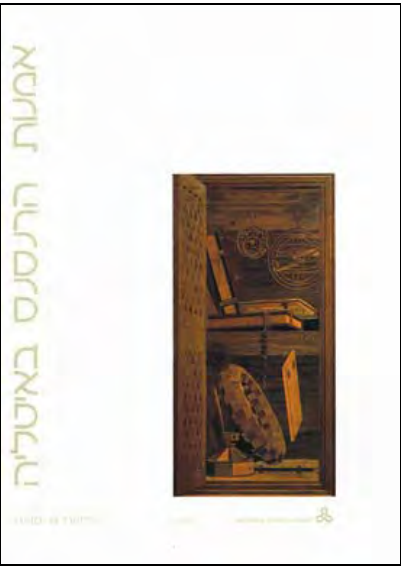
פיתוח הקורס: ד"ר אליק מישורי (כתיבה), פרופ' אלעזר וינריב, ד"ר יוני אשר, עדה טיבר, צבי ברס, נעמי דן; לאה הספל, קרין חזקיה (עריכה) **יועצים:** ד"ר סימונה כהן, ד"ר נבט דולב, ד"ר דליה חייטובסקי, פרופ' אביגדור פוסק, פרופ' ישראל שצמן

קורס זה עוסק בהרחבה בציור, בפיסול ובאדריכלות של אמנות הרנסנס באיטליה במאה ה-14 וה-15.

חומר הלימוד

1 יחידה "לידה מחדש"
2 יחידה "האורות הראשונים"
3 יחידה "אבות הציור המודרני" – דוצ'ו די בואונטיננה וג'וטו די בונדונה
4 יחידה ממשיכי דרכם של דוצ'ו וג'וטו
5 יחידה "התיאור הנכון"
6 יחידה אדריכלות המאה ה-15
7 יחידה הפיסול במחצית הראשונה של המאה ה-15 – טבע, אדם, אמנות
8 יחידה אספקטים הומניסטיים בפיסול במחצית השנייה של המאה ה-15
9 יחידה הציור במאה ה-15 – ניצנים ראשונים של סגנון הרנסנס
10 יחידה פרספקטיבה, צבע והבעה בציור במאה ה-15
11 יחידה הציור בשלהי המאה ה-15 – מחקר אנטומי, דיוקנאות, תיאורי נוף ואור
12 יחידה אמנות בוונציה; הרנסנס בשיאו

מפגשי ההנחיה ילוו בהקרנת שקופיות ובקטעי וידאו.

מדעי הרוח

תולדות האמנות

 10675 "טבע דומם" ממקבץ חפצים לחפצים ברשות עצמם
6 נקודות זכות ברמה רגילה
<p>ידע קודם מומלץ: הקורס תולדות האמנות: מבוא כללי.</p> <p>פיתוח הקורס: ד"ר אליק מישורי (כתיבה), ד"ר אסתר לוינגר (אחראית אקדמית); קרין חזקיה (עריכה)</p> <p>יועצות: ד"ר דליה חייטובסקי, ד"ר מירה פרידמן</p> <p>ציור של "טבע דומם" מתרכז, בדרך כלל, במקבץ של חפצים ערוכים על שולחן או אצטבה. האובייקטים מופקעים מסביבתם היומיומית, והתבוננותו בהם נעשית מקרוב, מעין פעולת התמקדות.</p> <p>הקורס מנסה להתוות רצף רעיוני בהתייחסות האנושית לחפצים ובעמדת האמן כלפיהם, בעיקר באמנות הציור. הקורס מספק הסבר כיצד מבטאת יצירת האמנות בתרבות המערבית את הלכי הרוח המשתנים מתקופה לתקופה. באמצעות דוגמאות נבחרות מודגמים תהליכי השתנותם של חפצים יומיומיים במסגרת ייצוגם האמנותי. הכרת המסורת של ציורי "טבע דומם" תאפשר לסטודנטים להבין עקרונות ומושגים באמנות המודרנית והפוסט-מודרנית, ולעמוד על יחס האמן לחפצים. בחלקו האחרון של הקורס נסקרת תופעה ייחודית לאמנות המודרנית והפוסט-מודרנית: החפץ היומיומי זוכה בעצמאות ו"עומד ברשות עצמו".</p> <p>חומר הלימוד מבוסס על הספר "טבע דומם": מייצוג של חפצים לחפצים של ממש מאת א' מישורי (האוניברסיטה הפתוחה, 2008).</p>
<p>פרקי הספר</p> <p>חלק א: "טבע דומם" בציור מהעולם העתיק עד למאה ה-17</p> <p>פרק א טבע דומם באמנות העולם העתיק ובאירופה של ימי הביניים והרנסנס</p> <p>פרק ב בדרך לעצמאות: טבע דומם באמנות המאה ה-15 וה-16</p> <p>חלק ב: טבע דומם כתחום אוטונומי בציור</p> <p>פרק ג חפצים כאמצעי הגות על אפסותם המתוקה של החיים הגשמיים</p> <p>פרק ד "טוליפֶמְניה"</p> <p>פרק ה שולחן ערוך לסעודה ולניתוחים</p> <p>חלק ג: טבע דומם באמנות המודרנית</p> <p>פרק ו טבע דומם משלהי המאה ה-18 עד אמצע המאה ה-19</p> <p>פרק ז טבע דומם במחצית השנייה של המאה ה-19</p> <p>חלק ד: ממקבץ של חפצים לחפצים של ממש – טבע דומם באמנות המאה ה-20</p> <p>פרק ח "חפצים נחשקים" בסגנון הקוביסקי ונגזרותיו</p> <p>פרק ט שיבה למסורת משתנה של "טבע דומם" ואובייקטים טכנולוגיים-מְכַנְיִים מודרניים</p> <p>פרק י אובייקטים במרחב: "טבע דומם" בציור הקֶטְפִּיזִי ובאמנות הסוריאליסטית</p> <p>פרק יא החפץ בחברה הצרכנית: אמנות הפופ</p> <p>פרק יב ייצוג של חפצים וחפצים של ממש באמנות הישראלית</p>

 10594 סמלים חזותיים ציוניים בתרבות הישראלית
6 נקודות זכות ברמה מתקדמת
<p>שיוך נוסף: מדעי הרוח / היסטוריה / היסטוריה של עם ישראל בעת החדשה</p> <p>תנאי קבלה: 36 נקודות זכות עבור קורסים קודמים, ובכללם אחד מהקורסים תולדות האמנות: מבוא כללי, מבית לאומי למדינה בדרך: היישוב היהודי בארץ-ישראל בין מלחמות העולם, מיתוסים בתרבות הישראלית, וכן עמידה בדרישות האנגלית ובדרישות ההזרחה הביבליוגרפית בספרייה.</p> <p>פיתוח הקורס: ד"ר אליק מישורי (כתיבה); קרין חזקיה (עריכה)</p> <p>אחראי אקדמי: פרופ' מוטי רגב</p> <p>יועצים: פרופ' דבורה ברנשטיין, ד"ר איילת כהן, פרופ' דוד דה פריס, ד"ר שלום צבר</p> <p>הקורס עוסק בדימויים חזותיים, המבטאים כמה מהרעיונות הציוניים המוכרים בתרבות הישראלית. הוא סוקר את ההיסטוריה של העיצוב הישראלי-יהודי, תוך אזכור אופי הוועדות הציבוריות שהורכבו כדי להנחות את האמנים ביצירתם. הקורס מדגים את קשריה של אמנות העיצוב הישראלית-יהודית עם תהליכים ואירועים האופייניים לחברה ולתרבות הישראלית-יהודית. מטרת העל של הקורס היא להקנות לסטודנטים כלים בסיסיים לניתוח כמה מהסמלים והדימויים הגרפיים המוכרים להם מהתרבות הישראלית-יהודית המקיפה אותם. לימוד הקורס יקנה לסטודנטים הבנה ושליטה בתהליכים המורכבים של מלאכת התרגום של רעיונות למונחים חזותיים.</p> <p>חומר הלימוד</p> <ul style="list-style-type: none">ספרו של א' מישורי, שורו הביטו וראו: איקונות וסמלים חזותיים ציוניים בתרבות הישראלית (עם עובד, תש"ס); אסופת מאמרים וטקסטים חזותיים: לצד המאמרים מופיעים במקראה טקסטים חזותיים כגון כרזות, שטרי כסף, בולים ועוד. אלה ישמשו את הסטודנטים בלימוד דרכי הניתוח של דימויים חזותיים; חוברת הזרחה ללומדים, המסבירה את שיטות הניתוח של דימויים חזותיים שהקורס עוסק בהם.
<p>1 אפשר לכתוב עבודה סמינריונית במסגרת קורס זה, אם כי אין חובה לעשות כן.</p>

 הפניות לקורסים נוספים
<p>מבוא לאסתטיקה (10496) (ר) – משובץ בפילוסופיה, עמ' 45.</p> <p>יוון הקלאסית (10110) (ר) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 25.</p> <p>תרבות ההשכלה: הגות ואמנות באירופה במאה ה-18. חלק א (10282) (ר) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 30.</p> <p>אירופה ערש הלאומיות (10403) (ר) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 30.</p> <p>תרבות ההשכלה: הגות ואמנות באירופה במאה ה-18. חלק ב (10463) (ר) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 30.</p> <p>גרמניה 1770-1830: מאומת תרבות לתרבות לאומית (10513) (מ) – משובץ בהיסטוריה, עמ' 38.</p>
<p>שימו לב: קורסים אלה אינם מעניקים נקודות זכות בתולדות האמנות.</p>

